

De
Deventer
karakter
moord

Noordboek

© 2023 Ton Derksen | uitgeverij Noordboek

Omslagontwerp en boekverzorging: Bart van den Tooren

Druk: Wilco, Amersfoort

ISBN 978 94 6471 045 8

NUR 339 | 730

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Uitgeverij Noordboek, Postbus 234, 8400 AE Gorredijk, Nederland – info@noordboek.nl

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk van de Forest Stewardship Council (fsc) mag dragen. Het keurmerk garandeert dat de papierproductie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Noordboek is onderdeel van
20 leafdesdichten en in liet fan wanhoop bv

WWW.NOORDBOEK.NL

T O N   D E R K S E N

De
Deventer
karakter
moord

N O O R D B O E K

Inhoud

Inleiding

7

Redenen voor argwaan

9

Het afwezige financieel motief

25

Het DNA-bewijs voor Louwes' onschuld

42

De file bij Harderwijk als alibi

81

Moordboek

Het telefoontje van 20.36 uur vanaf de A28

97

Het pathologisch karakter van de moord

119

Mevrouw Louwes – het bewijs voor een vroege thuiskomst

129

Epiloog

145

Dankwoord

149

Inleiding

Na het succes van de film ‘De Veroordeling’ en de populaire podcast van Annegriet Wietsma, ‘De Deventer mediazaak’, weet iedereen dat Louwes de moordenaar is! Het is niet de klusjesman; dus dan moet het wel Louwes zijn. Bovendien, zat niet zijn DNA op de blouse van mevrouw Wittenberg en bewijst zijn gemanipuleer met de nalatenschap van mevrouw Wittenberg niet dat hij op haar geld uit was? En dan is er zijn telefoontje dat vlak voor de moord een paal in Deventer aanklikte. Wat deed hij daar in Deventer, zo kort voor de moord?

Dat DNA op de blouse, dat geld waar Louwes op uit zou zijn en dat verdachte telefoontje zijn eigenlijk verrassend snel te ontzenuwen. De doorwerking van de film en van de podcast is moeilijker te niet te doen. De vraag is verworden tot: ‘Wie heeft het gedaan? Louwes of de klusjesman?’ Dat is de verkeerde vraag. Waarom zou een van hen tweeën de moord gepleegd hebben? De klusjesman heeft na jaren zijn rehabilitatie gekregen via de film en via de podcast. Het is de hoogste tijd voor Louwes.

Louwes heeft altijd een sluitend alibi gehad: de file op de A28 bij Harderwijk waarin hij kort voor de moord stond. Dat heeft hij zelf nooit zo beseft. Zijn eigen alibi – zijn te vroege thuiskomst – is altijd weggewuifd. Zelfs zijn vrouw heeft het aanvankelijk tegengesproken.

Maar wanneer je alles bij elkaar neemt, is ook zijn eigen alibi waterdicht.

Daarnaast blijken bij nadere analyse het DNA op de blouse, het geld waar Louwes op uit zou zijn en dat verdachte telefoontje niet alleen niet belastend, ze tonen stuk voor stuk dat Louwes niet de moordenaar is.

Ten slotte is er nog een zesde reden waarom Louwes niet de moordenaar kan zijn: de moord vertoont een pathologisch karakter. Louwes is van alles in de schoenen geschoven, maar niemand ziet pathologische trekken bij hem, – afgezien van een enkele OM'er.

Kortom, Louwes kan de moordenaar niet zijn, en wel vanwege een overdaad aan onafhankelijke redenen. Daar gaat dit boek over.

Louwes werd voor de rechtbank in Zwolle vrijgesproken. Dat was 9 maart 2000. Het gerechtshof in Arnhem zag dat negen maanden later anders: de raadsheren veroordeelden Louwes op 22 december 2000 tot 12 jaar voor de moord op mevrouw Wittenberg. Na een succesvolle herzieningsaanvraag kreeg Louwes een herkansing. Op 9 februari 2004 sloot het hof Den Bosch zich aan bij het hof in Arnhem: 12 jaar voor moord.

HOOFDSTUK I

Redenen voor argwaan

Al snel na de moord op mevrouw Wittenberg, op 23 september 1999, krijgt de politie aanwijzingen dat onder die onopvallende accountant Louwes een heel ander persoon schuil gaat. Zeker, mevrouw Wittenberg was zeer content met Louwes. Maar tonen Louwes' zorg en inzet zijn ware aard als toegewijd accountant, of zijn ze een dekmantel voor lucratieve plannen die hij uiteindelijk via een moord op een rijke klant in cash omzette?

Op zaterdag 25 september, twee dagen na de moord, wordt de politie om 11.40 uur door de kapster van mevrouw Wittenberg gebeld. Ze is bezorgd geraakt, omdat mevrouw Wittenberg, die altijd stipt haar afspraken nakwam, die zaterdag niet om 10.30 uur was verschenen. Ze had haar gebeld en geen gehoor gekregen. De burens, door haar benaderd, hadden inmiddels gemeld dat de gordijnen dicht zaten. Het *Tactisch Journaal* rapporteert dat de politie drie minuten later, om 11.43 uur, op onderzoek uitgaat. Daarmee begint een onderzoek dat nog steeds niet is beëindigd.

Op de Zwolseweg 157 in Deventer – het huisadres van mevrouw Wittenberg – slaan twee rechercheurs een keukenruitje in en vinden mevrouw Wittenberg in de huiskamer. De stille getuigen vertellen het verhaal van een pathologische moord. De moordenaar heeft

mevrouw Wittenberg waarschijnlijk eerst met een zwaar voorwerp op het achterhoofd bewusteloos geslagen. Vervolgens heeft hij haar liggend op de grond gewurgd om haar daarna tot onder het portret van haar echtgenoot te slepen. Daar, als voor een altaar, heeft de moordenaar haar nog eens vijf dan wel zeven maal met een mes in de hartstreek gestoken. De geringe hoeveelheid bloed op de plaats delict wijst erop dat mevrouw Wittenberg toen waarschijnlijk al overleden was.

Mevrouw Wittenberg moet kort na het avondeten van 23 september zijn vermoord. Dat verzekeren de stille getuigen in het huis. In de serre ligt de televisiebode open op 23 september. Het bed is onbeslapen, de gordijnen in de slaapkamer zijn open. De ochtendkrant van 24 september ligt onderaan de stapel post bij de brievenbus. De moord is kennelijk in de avond van 23 september gepleegd. De gordijnen in de kamer zijn gesloten. Ten tijde van de moord was het dus al donker. Op een stoel in de serre hangt een schort van mevrouw Wittenberg. Die schort was dus nog niet in de keuken opgeruimd, zoals mevrouw Wittenberg dat na de afwas gewoon was te doen. Soms, als ze laat met eten was, keek ze naar het journaal met de schort nog voor.¹ Op de serretafel staat een volledig gevuld glas jus d'orange, op die tafel staat ook een fles wijn te chamberen. Op 23 september 1999 is mevrouw Wittenberg nog om 20.36 uur gebeld. Dat was haar laatste telefoontje. In het huis zijn geen braaksporen. Mevrouw Wittenberg zal dus hoogstwaarschijnlijk kort na dat laatste telefoontje van 20.36 uur de deur voor haar moordenaar hebben opgedaan. Omdat mevrouw Wittenberg 's avonds nooit voor een vreemde zou opendoen – zo zeggen verschillende kennissen –, moet de moordenaar een bekende zijn geweest.

Er zijn ook externe bronnen voor de 23ste als de dag van de moord. Mevrouw Wittenberg heeft een bestelling bij de bakker op vrijdag 24 september niet opgehaald. Op die 24 september is ze evenmin op de afspraak bij haar schoonheidsspecialiste in Zutphen verschenen. De schoonheidsspecialiste heeft meerdere keren tevergeefs gebeld.

Tegenover al deze aanwijzingen zijn er ook zes mensen die menen het slachtoffer nog na de 23ste te hebben gezien. Twee daarvan zijn overburen en ze zijn zeker van hun zaak. Mochten ze gelijk hebben,

dan is dat goed nieuws voor Louwes: Louwes heeft voor de hele 24ste september een alibi dat ook door de politie wordt erkend.

De rechercheurs ontdekken een braadpan in de kamer van de heer Wittenberg. De moordenaar heeft die van een etage hoger naar beneden gesleept. De ronde, stofvrije vlek op de zolder geeft dat aan en de werkster beaamt de locatie. Het valt de politie op dat in die braadpan juwelen liggen en 3.000 gulden aan papiergeld. Geld speelt de kennelijk geen rol voor de moordenaar.

Het afvoeren van het lijk gaat op z'n janboerenfluitjes. Het vest dat mevrouw Wittenberg op de foto's van de plaats delict aan heeft, is spoorloos verdwenen. Op haar blouse zitten in januari 2004, tijdens het DNA-onderzoek door het NFI, bloedvlekken die daar op de plaats delict nog niet zaten. Die blouse is ook nog eens een tijd zoek geweest. De Zwolse officier van justitie schrijft op 28 oktober 2003 in vertrouwen naar haar collega uit Den Bosch: 'Het is nu onduidelijk of de blouse er nog is. Het is niet onaannemelijk dat een en ander is zoekgeraakt tijdens de verhuizing van de technische recherche van Raalte naar Zwolle.'² Over het vest wordt met geen woord gerept. Uiteindelijk is de blouse in een doos op een opslagruimte boven de garage behorend bij het politiebureau in Deventer gevonden. Niemand weet wat er met die blouse is gebeurd.³

Het politieonderzoek is twee dagen bezig – het is dan maandag 27 september – wanneer een zekere R. Massink een Blokker-keukenmes bij de politie afgeeft. Hij had dat mes op zaterdag 25 september – dus twee dagen na de moord – bij de ingang van de fietsenkelder van zijn flat in de Gibsonstraat, Deventer, gevonden. Op de kabelkrant had hij gelezen dat mevrouw Wittenberg met een mes was vermoord. Hij doet zijn burgerplicht en neemt contact op met de politie.

Die ingang van de fietsenkelder is vanuit de vele omringende flats goed te zien. De flat zelf ligt aan een drukke winkelstraat, op anderhalve kilometer afstand van de Zwolseweg 157. Wandelend vanaf de Zwolseweg naar die fietsenkelder komt de moordenaar eerst langs de IJssel (300 m) en vervolgens langs twee nog idealere wegwerpplaatsen: de vijvers aan weerszijden van de Singel. Die fietsenkelder is dus een extreem onwaarschijnlijke plaats om een moordmes te deponeren. De politie laat zich echter niet afschrikken door de extre-

me onwaarschijnlijkheid dat het Blokker-mes het moordmes is. De politie slaat voor alle zekerheid de geur van het mes op, als potentieel bewijsmateriaal.

Louwes komt snel in beeld, ofschoon niet als verdachte. Wanneer de politie op maandagochtend 27 september aan de slag gaat, ontdekt een rechercheur dat Louwes als laatste mevrouw Wittenberg heeft gebeld, om 20.36 uur kort voor haar dood. 's Middags om 13.30 uur bezoeken twee rechercheurs Louwes op zijn werkadres in Zwolle. Deze Van I. en Te V. lichten hem in over de moord op mevrouw Wittenberg.

Door de moord ziet Louwes twee zware klussen opdoemen. In het testament van mevrouw Wittenberg staat hij niet alleen als executeur-testamentair van haar nalatenschap genoemd maar ook als voorzitter van de Dokter Wittenberg-stichting. Louwes kende het testament – hij had het meehelpen opstellen – maar vanwege het feit dat de 60-jarige mevrouw Wittenberg kerngezond was, had hij die twee taken nooit serieus genomen. In het testament was zelfs iemand anders als reserve-executeur opgenomen. De stichting had een eigen vermogen van Dfl. 3.300.000 en het was Louwes' nieuwe taak om samen met de medebestuurders dat vermogen te beheren ten gunste van 'de opvang en verzorging van uitbehandelde chronische psychiatrische patiënten'. Om naast zijn 60-urige werkweek – hij begon elke dag om half acht – ruimte voor de nieuwe taken te vinden, brengt Louwes het executeurschap onder bij zijn baas, de VvAA. Zo kan hij met werk schuiven. Voor de werkzaamheden die Louwes als executeur verricht, stuurt zijn baas de VvAA een rekening naar de stichting. Louwes verdient daar zelf niets aan.⁴

Voor Louwes, die zich op 27 september 1999 met het regelen van de begrafenis en de afhandeling van het testament belast ziet, heeft de stichting voorlopig geen prioriteit. Die stichting zal pas in januari 2000 effectief worden. Eerst moet de nalatenschap worden geregeld. Dat is wat Louwes aan de politie vertelt, en dat is wat zijn medebestuurders John Balk (penningmeester van de stichting) en Sabine Daenen (secretaris van de stichting) aan de politie vertellen.⁵

Tijdens zijn eerste gesprek met de twee rechercheurs (27 september) vertelt Louwes dat het testament waarin deze twee taken hem

worden toegewezen, pas tien dagen vóór de moord was getekend. In een eerder testament van 7 februari 1997 had mevrouw Wittenberg haar vermogen voor het grootste deel nagelaten aan de dochter van een bevriend echtpaar, de Ter Apels. Dat was ‘een opwelling’ geweest, zes weken na het overlijden van haar echtgenoot, zo had mevrouw Wittenberg haar buurvrouw Langkamp opgebiecht. Vanwege het kinderloze huwelijk van het echtpaar Wittenberg was de dochter van de Ter Apels ‘de oogappel van Willem’ geweest. Gedurende het laatste jaar waren er echter allerlei strubbelingen met die familie geweest. Daardoor ‘baalde ze van die mensen’.⁶

Alles wijst erop dat mevrouw Wittenberg om deze privéredenen spijt had van haar eerste testament uit 1997. Daar kwam nog bij dat in dat eerste testament aan een langgekoesterde wens van haar echtgenoot en haarzelf voorbij was gegaan: een stichting voor uitbehandelde psychiatrische patiënten. Louwes had mevrouw Wittenberg in april/mei 1999 erop gewezen dat je een testament kon veranderen, en zo was na overleg met de notaris het testament van 1997 gewijzigd. Het vermogen zou nu voor het grootste deel naar de op te richten stichting gaan. Vanwege de recente strubbelingen schrapte mevrouw Wittenberg Ter Apel als executeur-testamentair. Ze had Louwes gevraagd om die taak over te nemen. Over deze verandering had ze Ter Apel niet ingelicht, en Louwes was uitdrukkelijk opgedragen daarover niets aan Ter Apel door te geven. Zo’n constructie vraagt om problemen, wanneer iemand voortijdig komt te overlijden.⁷

Een dag na het bezoek aan Louwes, op 28 september, hoort de politie van Michael de Jong dat die stichting voor uitbehandelde psychiatrische patiënten mevrouw Wittenberg al veel langer had beziggehouden. Zelf had hij in januari 1999 documentatie over stichtingen voor mevrouw Wittenberg verzameld. Hij herinnert zich ook ‘dat mevrouw Wittenberg al eerder bij de huisbankier Staal-bankiers te Rotterdam was geweest om zaken aangaande de stichting financieel te regelen’.⁸ Het testament van 13 september 1999 is dus geen opwelling. Mevrouw Wittenberg was daar al geruime tijd mee bezig, geruime tijd voordat Louwes met zijn suggestie van een nieuw testament kwam.

Diezelfde dinsdag 28 september 1999 vinden twee andere rechters, B. en N., in een lade op de kamer van Willem Wittenberg de

beide testamenten, dat van 7 februari 1997 en dat van 13 september 1999. Deze rechercheurs hadden de dag tevoren met Ter Apel gesproken en verkeerden, zoals Ter Apel zelf, in de overtuiging dat Ter Apel de executeur-testamentair was. Wanneer ze de beide testamenten doorlezen, zijn ze geschokt door de wijzigingen die Louwes daags tevoren aan twee andere rechercheurs, zonder enige opwinding hunnerzijds, had uitgelegd. B. en N. 'waren zeer verbaasd omtrent het gegeven dat Ter Apel geen executeur-testamentair meer was, doch dat ene meneer LOUWES met deze taak bleek te zijn belast'. En ze plaatsen een kop bij hun aantekening in het Tactisch Journaal die lucht geeft aan hun verwondering: 'wie is executeur ???!!!' Ze hebben de testamenten 'direct besproken met de teamleiding'.⁹ En zo wordt Louwes op de vierde dag van het politieonderzoek voor een aantal rechercheurs verdacht.

Daarmee verschijnt ook een nieuw motief voor de moord: financieel gewin. Het pathologisch karakter van de moord verdwijnt uit zicht. Dat zal zo blijven. Bijvoorbeeld, de Zwolse officier van justitie Duijts ziet in de stichting 'een perfecte gelegenheid om op termijn geld weg te sluizen', en de Bossche AG (advocaat-generaal) Brughuis houdt het hof Den Bosch voor dat er mensen zijn vermoord 'om geringere bedragen dan zo'n slordige vier miljoen gulden'.¹⁰

Het zit Louwes niet mee. In het huis van mevrouw Wittenberg worden vingerafdrukken gevonden. Eén daarvan, een vingerafdruk op de deur, blijkt van Louwes te zijn. Omdat hij daar in de ochtend nog was geweest, zegt die vingerafdruk op zichzelf niets. Maar de Centrale Recherche Informatiedienst komt op 15 oktober 1999 met een melding die wel iets zegt: de gevonden vingerafdruk is in het nationale politiearchief (HAVANK) als vingerafdruk van Louwes opgeslagen. Was Louwes al eerder met justitie in aanraking geweest?¹¹

Op 22 oktober komt meer informatie binnen: Louwes was betrokken bij twee zaken – niet één, maar twee! –, een zaak van 9 mei 1979 met bedrog en valsheid in geschrifte en een zaak uit 1995 met schending van geheimhouding. Kat in 't bakkie?

Dat hoeft niet. Iemands registratie impliceert niet dat hij voor een misdrijf is veroordeeld. Je hoeft niet eens verdachte te zijn geweest,

je kunt ook simpelweg in zo'n zaak een getuige zijn geweest. De politie zet zich in om te achterhalen hoe Louwes in 1979 en 1995 bij de zaken betrokken is geweest.

Over de zaak uit 1979 ontdekt de politie dat het proces-verbaal, 'terzake oplichting', na tien jaar was vernietigd. In 1984 was de zaak ge-seponeerd en de officier van justitie was niet ontvankelijk verklaard. De politie concludeert dat het proces-verbaal van 1979 'derhalve niet meer beschikbaar is, tenzij bij Louwes zelf'.¹² De politie laat na de conclusie te trekken dat Louwes dus niet met oplichting in verband mag worden gebracht.

Louwes zelf schreef mij over de oplichtingszaak dat hij later van andere werknemers had vernomen 'dat door de chef of sous-chef iets ontvreemd was'. Met anderen is hij daarover door de politie gehoord. 'Ik ben daar niet van beschuldigd en weet ook niets van een sepot of iets dergelijks. Heb er dus na te zijn gehoord niets meer van vernomen. Ik weet nog wel dat de sous-chef nadien is verdwenen.'¹³

Over de zaak uit 1995 spreken rechercheurs op 9 november 1999 met een collega die in die zaak verbalisant was geweest. Die weet de twee rechercheurs te vertellen dat Louwes 'in die zaak verdachte is geweest inzake schending van geheimen en verduistering'.¹⁴ Hij herinnerde zich, zo zei hij, dat Louwes direct had bekend. Hij omschreef Louwes als 'een watje, een mierenneuker, een sukkel'. Hij herinnert zich ook dat Louwes 'nog dezelfde dag naar huis was gestuurd'. Wat de verbalisant niet vertelt, is dat Louwes in deze zaak niet is veroordeeld. Louwes heeft inderdaad meteen bekend. Maar na zijn verhoor is de zaak gesloten, omdat iemand niet strafbaar is indien hij 'te goeder trouw heeft kunnen aannemen dat het algemeen belang de bekendmaking vereiste'.¹⁵ Wat is hier aan de hand?

We weten uit een brief van mevrouw A.A. Demoitie dat het hier inderdaad gaat om bekendmaking van malversaties. Zij schrijft dat het kantoor waar Louwes destijds werkte, een groot vermogen van een ouderloos, minderjarig meisje beheerde. Zelf was mevrouw De-

moitie als een vriendin van de verongelukte moeder van dit meisje bij de zaak betrokken.

Op een gegeven moment merkten we dat er dingen bij het kantoor aan de hand waren, waardoor de financiële belangen van het meisje ernstig werden geschaad. [Het bleek echter moeilijk om] de vinger te leggen op de onrechtmatigheden. ... De heer Louwes bemerkte onze onmacht. Hij speelde daarop de advocaat een intern document in handen waaruit duidelijk bleek dat onze bedenkingen terecht waren. Als revanche op Ernest Louwes heeft die directeur toen aangifte gedaan bij de politie dat Ernest Louwes een document van zijn werkgever had ontvreemd. Ik vind het triest dat deze handelingen de indruk doen wekken dat Louwes onbetrouwbaar is. Mijn indruk was bij deze zaak juist dat hij niet tegen onrecht kon en ons ter wille was om de belangen van een minderjarig kind te beschermen zonder daar zelf beter van te worden.¹⁶

Louwes was hier dus een soort klokkenluider, en zoals dat met klokkenluiders gaat, moest hij, na zijn actie, op zoek naar een nieuwe baan.

Over deze tweede zaak schreef Louwes mij dat er nooit sprake van een cautie is geweest, dus van de status van verdachte. Na het gesprek met de politie heeft Louwes er 'nooit meer iets van vernomen'.¹⁷

Kort na zijn verhoor kreeg Louwes een brief van de politie 'dat de zaak was afgedaan, maar dat de verbalisant zo'n kwestie met een werkgever zelf anders zou hebben aangepakt'.¹⁸ Dit soort commentaar zullen we vaker tegenkomen: Louwes pakt het niet handig aan, maar zijn eerlijkheid staat niet ter discussie.

Op vrijdag 22 oktober bereikt de HAVANK-informatie over Louwes' vingerafdrukken de politie en het OM. De maandag erop, 25 oktober, begint de politie met een nader onderzoek van de financiële positie van Louwes en op 26 oktober kijkt de politie naar de 'antecedenten' van Louwes.

De politie scoort op diezelfde 26ste oktober nog een geheel onverwacht succes, waarbij al het gedoe over misschien-wel-verdachte-zijn-geweest in het niet valt. De politie constateert dat het gesprek van Louwes op 23 september om 20.36 uur – het laatste gesprek van mevrouw Wittenberg – via het basisstation 14501 in Deventer verliep. Dat basisstation, nabij de Zwolseweg, is 25 kilometer verwijderd van de locatie vanwaar Louwes naar eigen zeggen gebeld zou hebben: de A28 in de buurt van Harderwijk. De politie meent dat zo'n afstand alleen theoretisch overbrugd kan worden, nooit in de praktijk. Daaruit volgt – en dat is hoogst belastend – dat Louwes vlak voor de moord op mevrouw Wittenberg niet op de A28 reed, maar in Deventer was en daarover ook nog eens loog. Om hierover zekerheid te krijgen, schrijft de politie diezelfde dag nog naar telecom-deskundige Rijn- ders van de KPN.

Officier van justitie Duijts is zeker genoeg om de volgende dag, 27 oktober 1991, aan de rechter-commissaris het openen van een gerechtelijk vooronderzoek tegen Louwes te verzoeken. Louwes wordt daarmee officieel verdachte, ofschoon hij dat voorlopig zelf nog niet weet. Vanaf dat moment wordt zijn telefoon afgeluisterd.

De dag daarna, 28 oktober, begint ook een officieel strafrechtelijk financieel onderzoek. En ook dat onderzoek is een successtory. De politie bezoekt notaris Kosterling, de notaris van beide Wittenberg-testamenten. Kosterling leest met een kantoorgenoot het laatste testament van mevrouw Wittenberg nog eens door. Achteraf valt hen op dat mevrouw Wittenberg wel 'heel veel vertrouwen moet hebben gehad in Louwes, omdat zij alleen Louwes heeft aangewezen als voorzitter en verder geen andere bestuursleden'.¹⁹ We zouden bijna vergeten dat Kosterling beide testamenten zelf had opgesteld en getekend.

Tijdens zijn bezoek aan de notaris krijgt financieel rechercheur Van I. een kopie van een brief van Louwes aan de notaris over het 'conciipiëren van het testament'. Het valt Van I. op dat volgens dit concept-testament 'de executeur de volledige zeggenschap moet hebben over het totale vermogen'.²⁰ Dat is voor hem een teken aan de wand. Zoiets eis je alleen indien je uit bent op het grote geld!

Het beeld van Louwes kantelt. Hoezo, een zorgzame accountant die de wensen van mevrouw Wittenberg realiseerde? Het

nieuwe testament en de brief met het concept-testament laten zijn ware aard en zijn echte intenties zien: Louwes wil zeggenschap over het volledige vermogen om daarmee een slordige vier miljoen gulden weg te kunnen sluisen. Onder het mom van het verwezenlijken van haar en haar mans wens heeft Louwes eerst de kwetsbare mevrouw Wittenberg overtuigd om haar testament te wijzigen. Daarna heeft hij zichzelf laten aanstellen, zowel als executeur-testamentair alsook als voorzitter van de stichting, om na de moord het geld op simpele, ogenschijnlijk legale manier achterover te kunnen drukken.

Het was dus kennelijk geen toevallige samenloop van omstandigheden: eerst een testament met Louwes als executeur en voorzitter van de stichting en de moord tien dagen na het tekenen van het testament. Testament en moord horen bij elkaar. Ook het feit dat er geen medebestuurders in het testament zijn opgenomen, zou weleens op kwade opzet kunnen wijzen: Louwes had ervoor gezorgd dat er geen pottenkijkers waren.

Diezelfde dag, 28 oktober, brengt Louwes meer onheil. De politie krijgt van Jan Rijnders van de afdeling Security KPN een telefoontje waarin hij bevestigt dat Louwes vlak voor de moord in Deventer moet zijn geweest. Basisstation 14501, de paal die Louwes om 20.36 uur aanklikte, staat in het centrum van Deventer en die paal kun je vanaf de A28 bij Harderwijk, op 25 km van Deventer, niet aanklikken. Vlak voor de moord was Louwes in Deventer!

En weer lijkt Louwes te liegen. Op 27 september 1999, vier dagen na de moord, had Louwes rechercheurs Van I. en Te V. verteld dat hij op de avond van de moord, terug van een bijeenkomst in Utrecht en op weg naar huis, mevrouw Wittenberg had gebeld. Tijdens het ochtendbezoek aan haar had zij Louwes gevraagd hoe ze het voordeligst aan de kerk waar ze getrouwd was, een schenking kon doen, en Louwes had die avond op weg naar huis, in de buurt van Harderwijk, het antwoord doorgebeld: haar voorgenoemen gift aan de kerk had een belastingvrije voet van 1%; dat was voor haar 1.750 gulden. Die belastingvrije voet van 1.750 gulden had bij de politie een belletje doen rinkelen. In het Tactisch Journaal schreven Van I. en Te V. op 27 september 1999: die Dfl 1.750 'verklaart wellicht de aantekeningen

op de gevonden memo in het woonhuis Zwolseweg 157'. Louwes had gebeld, en mevrouw Wittenberg had kennelijk het bedrag voor alle zekerheid opgeschreven. Dit is wat de politie op 27 september 1999 concludeerde.

Een maand later, op 28 oktober, lijkt het toch anders te liggen. Rijnders garandeert min of meer dat Louwes' bewering dat hij ergens voorbij Harderwijk vanaf de A28 belde, niet waar kan zijn. Die A28 ligt vijftientig kilometer van het aangeklikte basisstation, en een mobiel klikt nagenoeg altijd een veel dichterbij gelegen basisstation aan. Wat deed Louwes daar in Deventer zo vlak voor de moord, en waarom loog hij daarover?

Tijdens het verhoor adviseerde de politie Louwes om maar toe te geven dat hij in Deventer was geweest. 'Zeg maar dat je daar was om pizza te kopen.'²¹

Op 2 november ontvangt de politie het officiële rapport van Rijnders. Daarin herhaalt hij zijn conclusie in formelere deskundigen-taal: 'Het is aannemelijk dat bedoelde mobiele GSM-telefoon op 23 september 1999 20.36 uur zich in of in de onmiddellijke omgeving van de stad Deventer bevond'.²² Het is niet zeker, omdat 'in zeer uitzonderlijke omstandigheden grotere afstanden worden overbrugd'. Maar de politie hoeft zich hierover geen zorgen te maken. Dat fenomeen, superrefractie geheten, 'komt maar een paar keer per jaar voor'.²³

Officier Duijts weet genoeg: Louwes heeft een duidelijk motief (het vermogen van mevrouw Wittenberg), hij heeft zelf de omstandigheden gecreëerd om na de moord haar 3,3 miljoen gulden over te hevelen, vlak voor de moord is hij in Deventer waar hij op dat moment niets te zoeken heeft, en hij vindt zijn verblijf in Deventer belangrijk genoeg om erover te liegen. Het is nu zaak het bewijs voor de rechter rond te krijgen.

De volgende dag rijdt brigadier S. de route Deventer – Lelystad. Hij rijdt die afstand om 10.00 uur 's ochtend via het Zamenhofplein en de IJsselkade over de A1 en N302 in 59 minuten. Hij presteert dat ook op drukke donderdag-koopavond 4 november om 20.30 uur.

Daaruit laat zich afleiden hoe laat Louwes-de-moordenaar zou zijn thuisgekomen. (We zullen zien dat er wel wat is aan te merken op deze tijd en deze route.) Collega's onderzoeken of er op de avond van de moord snelheidsovertreders op dat traject waren. Wie weet, misschien reed de moordenaar te snel.²⁴

Op vrijdag 5 november 1999 is er een doorbraak binnen het financiële onderzoek. De heer Bekendam van de levensverzekeringsmaatschappij de Zwolsche Algemeene belt de politie. Hij vertrouwt die Louwes 'absoluut niet'.²⁵ Drie dagen later mag Bekendam zijn hart komen luchten. Het had hem 'zeer bevreemd' dat slechts acht dagen voordat mevrouw Wittenberg op 23 september was vermoord, de begunstigde van de levenspolis was gewijzigd – dat werd de Stichting Dokter Wittenberg –, en dat Louwes, als voorzitter van die Stichting, de Zwolsche Algemeene had verzocht het vrijgekomen bedrag van 409.618 gulden op een privérekening van hem te storten. Na de afwijzing had Louwes meteen op 4 november 1999 gebeld. Dat had de relatie er niet beter op gemaakt. Louwes had geen informatie over de moord willen verstrekken. Zelf had Louwes willen weten of het geld wel 'op een rentedragende rekening stond'. Dat leek de heer Bekendam 'wel zo ongeveer het laatste waar je je, als executeur-testamentair, druk over maakt'.²⁶

Dit verzoek, om het kapitale bedrag bestemd voor de Stichting over te maken naar een privérekening van Louwes, herinnert de politie aan het concept-testament waarin Louwes volledige zeggenschap over het totale vermogen voor zich opeiste. Als executeur-testamentair is Louwes klaarblijkelijk bezig het geld naar zichzelf te laten overboeken. De Zwolse officier Duijts kent geen twijfel: Louwes was uit op het grote geld.²⁷

De bemoeienis van verzekeringsman Blekendam leidt de politie naar een privérekening die Louwes bij de SNS-bank had geopend. Tot op dat moment was die rekening onopgemerkt gebleven. De dag na het verhoor van Bekendam – dat is 9 november – belt een financieel rechercheur naar de SNS-bank. Het blijkt een 'boedelrekening' te betreffen die Louwes op 14 oktober 1999 op zijn eigen naam heeft geopend. Op die rekening had Louwes zowel de 17.000 gulden gestort die hij, samen met Balk, bij de ING-bank uit de kluis had ge-

haald, alsook de 3.000 gulden die de moordenaar in de braadslee had laten zitten.²⁸

Desgevraagd legt Louwes de politie uit dat hij die 14de oktober een derdenrekening op naam van de stichting had willen openen. De bank had hem dat niet had toegestaan, omdat hij geen uittreksel van de Kamer van Koophandel kon overleggen met de inschrijving van de stichting. De Zwolse officier Duijts vindt dit een kletsverhaal.

Ik vind het knap naïef van een fiscaal jurist, werkzaam in de financiële wereld, dat hij naar een bank gaat om een groot bedrag (Dfl 17.000 en Dfl 3.130) aan geld te storten voor een ander, zonder eerst een rekening te openen.²⁹

Louwes beroept zich weer op de drukte van de uitvoering van het testament naast zijn gewone werk.

Ik zag het als een zakelijke rekening; het had geen haast; ik had tot december om de stichting in te schrijven. De uitvoering van het testament was veel werk. Dat moest allemaal naast het gewone werk gebeuren.³⁰

Collega Balk blijkt al geen cent beter. Op 24 oktober 1999 gaat hij onvervaard naar zijn Rabobank om een derdenrekening te openen, ook al weet hij van Louwes' mislukte poging. Ook hem wordt dit geweigerd, omdat hij geen bewijs van inschrijving bij de Kamer van Koophandel heeft, en ook hem wordt door de bank geadviseerd een 'beheerrekening' te openen. Louwes heeft op 27 oktober 1999 de helft van wat op zijn rekening stond, naar de Rabo-beheerrekening van Balk laten overboeken. Politie en OM laten zich niet om de tuin leiden. Dit zijn privérekeningen, en Louwes en Balk kunnen met dat geld doen wat hen goeddunkt.

Op 19 november 1999 is het dan zover: Louwes wordt als verdachte in hechtenis genomen. Balk wordt ook verdachte, maar hij mag vrij blijven rondlopen. Het wordt hem snel duidelijk dat hij er verstandig aan doet belastende uitspraken over medeverdachte Louwes te fourneren.

Voor de rechter moet de zaak worden aangescherpt en de volgende weken doet het OM drie vervolgonderzoeken om uit te sluiten dat je van de A28 het basisstation 14501 in Deventer aan kunt klikken. Voor de politie en het OM is het inmiddels volstrekt duidelijk: Louwes is verdachte nummer 1 en daarmee de (vermoedelijke) dader.

Het OM zet het Bureau Observatie en Technische Ondersteuning in. Die rijden op 22 november 1999 langs de A28 om te zien of basisstation 14501 op hun scherm ooit in beeld komt. Nee dus.

Zo'n week later, op 30 november 1999, rijdt een politieauto met apparatuur om te bepalen tot hoever het basisstation 14501 kan worden aangeklikt. Dat blijkt zo'n 6,8 km vanaf de paal. Ze stoppen bij hun rapport een kaartje dat aan duidelijkheid niet te wensen overlaat:

Werkingsgebied van cell 14501

Nog is het OM niet tevreden. Het vraagt ten slotte nog een extern onderzoeksbureau, Cellular Design Services van Redert Steens. Ook die rijden een rondje. Met geavanceerde apparatuur meet Steens de veldsterkte van basisstation 14501 op de Veluwe richting Nunspeet. Op de A28 van 't Harde naar Nunspeet hebben ze geen ontvangst meer. Steens concludeert dat 'het buitengewoon onwaarschijnlijk is, dat deze signalen over de afstand omgeving 't Harde tot aan Deventer kunnen worden ontvangen'. Theoretisch erkent Steens de mogelijkheid dat bij superrefractie de afstand van 25 km kan worden overbrugd, maar in de praktijk is dit sowieso uitgesloten, omdat er

‘tussen ’t Harde en Deventer honderden basisstations staan. Dat was in 1999 ook zo’. Er is dus in de praktijk altijd een basisstation met een sterker veld dat dichterbij de A28 ligt. Dát basisstation zou zijn aangeklikt in plaats van basisstation 14501 op 25 km afstand.³¹ (In werkelijkheid waren er in 1999 maar drie.)

Het kan dus haast niet anders dan dat Louwes ten tijde van zijn laatste telefoongesprek met mevrouw Wittenberg in Deventer was.

Het OM had nog een bewijsmiddel dat Louwes als de dader aanwees: het Blokker-mes dat twee dagen na de moord was gevonden. Dat mes moet Louwes in zijn handen hebben gehad. In een geuridentificatieproef had de hond Spike, na de geur van het Blokker-mes te hebben geroken, het flesje met de geur van Louwes eruit pikte. Dat deed die hond twee keer achter elkaar.

Ook dit laat geen twijfel over Louwes’ vaderschap, zo oordeelt de politie. Volgens de hondenbegeleider ‘heeft zijn hond nog nooit fouten gemaakt’. De Nederlandse getuige-deskundige G.G.A. Schoon is iets minder euforisch. De honden werken ‘niet foutloos’, maar het percentage dat ze daarna noemt, is indrukwekkend genoeg: ‘In 1 à 2% van de gevallen wijst de hond een verkeerde aan, een verdachte die het niet gedaan heeft.’ Deze verklaring van 1 à 2% fout is in strijd met de resultaten van haar eigen onderzoek. In een goed opgezet blind onderzoek vindt ze een successcore van slechts 36,5%, niet van 98% à 99%.³² Dit alles wisten de rechters in Zwolle en Arnhem niet.

Louwes pleit zich met een alibi vrij. Hij was even na negenen in Lelystad thuisgekomen. Als controle-elementen noemt hij nog dat hij bij thuiskomst de lamp voor zijn vrouw van zolder moest halen en dat hij zich daarbij erg aan de hometrainer had gestoten, waardoor hij nog dagen last van zijn ribben had gehad, nog gedurende een feestweekend van zijn VvAA in Antwerpen. Dit zou inderdaad een sluitend alibi zijn geweest: de moord was even na 20.36 uur gepleegd, en de politie had vastgesteld dat je over de afstand Zwolseweg 157 – Lelystad een uur rijdt. Helaas, voor Louwes, zowel zijn vrouw als zijn dochter spreken aanvankelijk dit alibi tegen. De politie weet op dat moment al dat mevrouw Louwes zich vergist, maar houdt dit stil.

Al met al heeft de politie in korte tijd een heel pakket verdenkingen tegen Louwes verzameld:

- 1) Als voorzitter van de stichting en executeur van de nalatenschap had Louwes zich in een zodanige positie gemanoeuvreerd dat hij het vermogen van mevrouw Wittenberg na haar dood kon verdonkeremanen. Dat Louwes daadwerkelijk uit was op het geld, blijkt uit het feit dat hij een deel van het geld op zijn privérekening stortte en uit de volmacht die hij als voorzitter opeiste.
- 2) De paal die Louwes' mobieltje tijdens het laatste telefoontje met mevrouw Wittenberg verwerkte, laat zien dat Louwes, in tegenstelling tot wat hij zei, 's avonds om 20.36 uur in Deventer was, en dat is vlak voor de moord.
- 3) Louwes kwam al voor in eerdere politieonderzoeken. Wellicht een teken aan de wand.
- 4) Louwes' geur zat op een mes dat in de buurt van de moord is gevonden.
- 5) Louwes loog over zijn alibi.

Argwaan jegens Louwes lijkt in 2000 meer dan terecht. Tijdens het proces voor het hof in Den Bosch in 2004 komen er nog twee belastende punten bij:

- 6) Op de blouse die mevrouw Wittenberg de avond van haar dood droeg, zat – behalve haar eigen DNA en bloed – alleen bloed en DNA van Louwes.
- 7) Onder de nagels van mevrouw Wittenberg werd DNA van Louwes aangetroffen.

Hoe kan Louwes niet de moordenaar zijn? Wel, de aanklachten zijn gebaseerd op leugens, misverstanden en onbegrip. Daar gaat dit boek over.

HOOFDSTUK II

Het afwezige financieel motief

Het OM kende vanaf het begin Louwes' motief voor de moord: dat was het grote geld dat na mevrouw Wittenbergs dood vrij zou komen. Van alle rechters onderschreven alleen die uit Arnhem (december 2000) dit motief. De Zwolse rechtbank (maart 2000) sprak Louwes vrij, het Bossche hof (februari 2004) veroordeelde Louwes voor moord maar had geen klaarheid over zijn motief gekregen. In zijn *De Deventer moordzaak* (2009/2021) vindt Bas Haan dit terecht 'een onbevredigend einde'.³³ Inderdaad, hoe kan iemand als Louwes, over wie zijn familie, zijn kennissen en zijn collega's alleen maar in positieve zin spreken, tot een moord zijn gekomen? Hoe kan hij een moord met een pathologisch karakter gepleegd hebben, terwijl niemand ooit een pathologisch trekje bij hem heeft bespeurd? Zonder een motief is Louwes als moordenaar onbegrijpelijk. Een motief aanwijzen is daarom, qua waarheidsvinding, urgent.

Het OM heeft zich op dit punt duidelijk uitgesproken. Ik meldde al dat de Zwolse officier Duijts in de moord 'een perfecte gelegenheid ziet om op termijn geld uit de stichting weg te sluizen naar zijn privérekening', en dat advocaat-generaal Brughuis het hof in Den Bosch erop wijst dat 'er mensen zijn vermoord om geringere bedragen dan zo'n slordige vier miljoen'. De Arnhemse advocaat-generaal Langelier

laat zich evenmin onbetuigd. Ze memoreert dat Louwes 'door het gewijzigde testament een financieel belang heeft bij de dood van mevrouw Wittenberg'.³⁴

In die zin heeft Louwes inderdaad een financieel motief. Hij *zou* vanwege het grote geld *gemoord kunnen hebben*. In zijn situatie is er geld dat hem tot een moord aangezet zou kunnen hebben. Dat is een *situatie-motief*. Er zijn inderdaad mensen die voor minder dan vier miljoen hebben gemoord. Maar was het grote geld ook Louwes' beweegreden, zijn drijfveer, zijn reden waarom hij de moord heeft gepleegd? Had hij een *daad-motief*?

De Zwolse officier, de Arnhemse advocaat-generaal en haar Bosche collega formuleren alleen een situatie-motief, een reden waarom iemand een moord gepleegd *zou kunnen hebben*. En het is ontegensprekelijk waar dat er voor Louwes, in zijn situatie, een situatie-motief was: Louwes had toegang tot veel geld en in dat soort situatie zet het vooruitzicht van grootgeldgewin sommige mensen aan tot actie. Maar bij veruit de meeste mensen leidt dat situatie-motief niet tot een moord. Voor het OM is er dus nog werk aan de winkel: heeft het grote geld in Louwes' situatie – Louwes' situatie-motief – Louwes ook feitelijk tot een moord aangezet? Was dat grote geld zijn *feitelijke* beweegreden? Een daad-motief, een feitelijke beweegreden, zou verklaren waarom Louwes tot de moord is gekomen. Een situatie-motief verklaart alleen waarom – als we alles verder negeren – Louwes een moord *gepleegd zou kunnen hebben*. Zo'n situatie-motief zegt *niets* over wat hij feitelijk heeft gedaan. In de zaak-Louwes moet de vraag dus zijn: is begeerte naar het grote geld Louwes' daadmotief of is er alleen een situatie-motief?

Vijf dagen na de moord ontdekken rechercheurs B. en N. dat het tweede testament dat Louwes zelf mee had helpen opstellen, Louwes zowel als executeur-testamentair alsook als voorzitter en enig bestuurslid van de Stichting Dokter Wittenberg aanwees. Die stichting wordt ook nog eens de voornaamste erfgenaam. De dubbel-aanstelling lijkt de twee rechercheurs uiterst verdacht. En zo geformuleerd is de situatie inderdaad verdacht.

Maar er is ook een geheel onschuldig scenario. Mevrouw Wittenberg had reeds plannen om een Stichting Dokter Wittenberg op te

richten vóórdát ze met Louwes daarover sprak. Dat was een oude wens van haar man en haarzelf. Toen ze daarover tegen Louwes begon, heeft hij haar, als haar financieel adviseur, op de mogelijkheid gewezen om die op te richten stichting in een nieuw testament vast te leggen. Omdat mevrouw Wittenberg niet langer met de executeur van haar eerdere testament uit 1997 tevreden was, heeft ze Louwes als zijn vervanger gevraagd. En omdat ze hem waardeerde, heeft ze Louwes ook als voorzitter van de op te richten stichting gevraagd. Mevrouw Wittenberg was zestig jaar en gezond. Het testament was toekomstmuziek. In het testament stond zelfs een “invaller” voor Louwes, de heer Balk. In dit vreedzame scenario is er alleen een mogelijk teleurgestelde ex-executeur. Mevrouw Wittenberg wordt tien dagen na het tekenen van haar tweede testament vermoord. Dat is tragisch, maar de tragiek van de moord verandert niets aan de mogelijkheid van dit onschuld-scenario. Wel wordt Louwes door de moord op mevrouw Wittenberg verdachte: naast het vreedzame onschuld-scenario is er nu een moord-scenario bij gekomen.

Louwes zelf had destijds moeite dit in te zien. Tegen Bas Haan vertelde hij: ‘Voor mij was het erg simpel. Ik heb daar niets mee te maken.’ En vlak voor de uitspraak in Arnhem herhaalde hij dit: ‘Ik wist zeker dat ik vrij zou worden gesproken. Want er is geen bewijs. Ik heb er niets mee te maken.’³⁵ Zoals het OM alleen vanuit het moord-scenario naar de zaak keek, zo keek Louwes alleen vanuit het onschuld-scenario. Echter, in een moordzaak kun je niet om het moord-scenario heen. We moeten daarom bezien welke handelingen van Louwes het moord-scenario steunen en welke het onschuld-scenario. In dit hoofdstuk is de vraag: was Louwes bezig met het bemachtigen van het grote geld? Was grootgeldgewin Louwes’ daadmotief? Of was hij alleen bezig het testament uit te voeren?

Voor het OM is het volstrekt duidelijk: Louwes opende een privérekening en hij opende die rekening met de kwade intentie om daarop gelden van de stichting weg te boeken. Dat blijkt uit zijn brief aan de levensverzekeringsmaatschappij de Zwolsche Algemeene. In die brief verzoekt Louwes de vrijgekomen polis à 400.000 gulden op die privérekening over te maken. Dit ziet er inderdaad verdacht uit.³⁶

Louwes vertelt zijn kant van het verhaal. Hij was naar de SNS-bank in Lelystad gegaan om een derdenrekening op naam van de stichting te openen. Die rekening had hij nodig, omdat hij een van de komende dagen 17.000 gulden uit de kluis van de ING zou ophalen, en op het politiebureau in Deventer lag ook nog eens de 3.000 gulden uit de braadslee. Bij de bank vroeg men hem naar een bewijs van inschrijving van de stichting bij de Kamer van Koophandel. Louwes had dat niet. Helaas, daarzonder kon geen derdenrekening op naam van de stichting worden geopend. Louwes had nog geprotesteerd, maar het mocht niet baten. De bankmedewerkster had hem geadviseerd een privérekening met de benaming ‘beheerrekening’ te openen. Louwes was op dit advies ingegaan.

De Zwolse officier van justitie Duijts betwijfelt of dit verhaalt waar is.³⁷ De officier weet echter, wat de rechter niet kon weten, dat de bankmedewerkster in haar verhoor Louwes’ versie volledig bevestigt. De man had ‘een derdenrekening’ willen openen. Toen zij hem vertelde dat dat niet kon ‘zonder uittreksel van de Kamer van Koophandel’, ‘stribbelde hij tegen’. Zij had nog een collega geraadpleegd, en nadat die had bevestigd dat het niet ging zonder uittreksel van de Kamer van Koophandel, had Louwes aanvaard om dan maar een ‘rekening op zijn eigen naam te openen met de vermelding “beheerrekening”’.³⁸ Natuurlijk zouden we in OM-stijl dit “tegenstribbelen” als een truc kunnen zien, maar het enige bedrog dat bewezen is – en niet puur hypothetisch – is het bedrog van de officier die het zeer ontlastend proces-verbaal van de bankmedewerkster uit het dossier heeft weggelaten.

Het lijkt inderdaad ongeloofwaardig dat Louwes de eis van het KvK-uittreksel niet kende. Maar ook zijn baas Balk, fiscaal jurist en penningmeester van de stichting, wist niet dat je een inschrijving bij de Kamer van Koophandel nodig had. Hij kende de afloop van Louwes’ poging. Desondanks probeerde hij zelf twee weken later bij zijn eigen Rabobank in Emmeloord, zonder uittreksel van de Kamer van Koophandel, een derdenrekening op naam van de stichting te openen. Ook hem werd dit geweigerd en ook hem werd geadviseerd een rekening op eigen naam met de toevoeging ‘beheerrekening’ te openen. Je verwacht dat een fiscaal jurist wel alles van fiscale zaken

zal afweten. Balk wist het niet, en er is geen reden waarom Louwes het wel wist. Naïef? Wellicht, maar Louwes had tevoren met de afdeling beleggingen van de SNS-bank gebeld en niemand had hem gewaarschuwd.

Louwes vertelt de rechtbank in Zwolle dat hij zijn beheerrekening als een ‘zakelijke rekening’ beschouwde. Uit Balks reactie bij de politie blijkt hetzelfde. Als de bank er niet ‘beheerrekening’ bij heeft gezet, was hij ‘belazerd door die bank in Emmeloord’. Als er niet ‘beheerrekening’ bij had gestaan, had hij het geld ‘net zo goed op zijn eigen privérekening kunnen storten.’ Dat wil zeggen, volgens Balk heft de naam ‘beheerrekening’ het privé karakter van de rekening op. Dat lijkt ook voor Louwes te gelden. Dat is wellicht naïef, maar het is wel hun standpunt.³⁹

Later heeft A.M. Blank, directeur externe betrekkingen van de VvAA, de verzekeringsmaatschappij waar Louwes en Balk werkten, in een intern onderzoek Louwes’ handelswijze geëvalueerd. De beheerrekening vindt hij ‘onhandig’ en hij acht het ook ‘bijzonder ongelukkig dat de heer Louwes op z’n minst de schijn wekt dat privé en zakelijk door elkaar worden gehaald’, maar – zo beklemtoont hij bij de politie – ‘het dossier was toegankelijk en mij bleek geenszins dat er stukken in zaten die op dat moment vragen opriepen in de zin dat de heer Louwes bezig was zichzelf financieel te bevoordelen’. Na een uitgebreid onderzoek van het Wittenberg-dossier had hij ‘geen enkele aanwijzing dat er door de heer Louwes onregelmatigheden waren gepleegd bij de afwikkeling van het testament’. Bovendien was door Louwes ‘de afwikkeling van de erfenis bij de VvAA ondergebracht’, en dat gaf Blank ‘extra zekerheid’, omdat er zo ‘altijd een accountantsverklaring nodig was’.⁴⁰

Na dit interne onderzoek van de VvAA, laat advocaat Vander Lem een extern onderzoek uitvoeren. Accountant Jongsma ziet eveneens ‘de schijn van belangenverstrengeling door de combinatie van fiscaal adviseur, executeur-testamentair en voorzitter van de stichting’. Ook hij oordeelt dat het ‘storten van gelden op rekeningen die in principe op privé-naam staan, in formele zin niet zeer zorgvuldig was’, maar ook Jongsma heeft ‘tijdens zijn onderzoek geen sporen aangetroffen

die wijzen op fraude of verduistering dan wel op een aanzet daartoe'.⁴¹

Twee onafhankelijke onderzoeken vinden dus onhandigheid en onzorgvuldigheid maar geen fraude. Belangrijk is Blanks constatering dat het onderbrengen van de executie van de erfenis bij de VvAA Louwes automatisch onder curatele van accountants van de VvAA stelde. Louwes kende de werkwijze van de VvAA. Met het onderbrengen van het executeurschap bij de VvAA had Louwes zich dus zonder omwegen onder het wakend oog van een accountant geplaatst.

Maar hoe zit het dan met Louwes' verzoek aan de Zwolsche Algemeene om het grote geld naar zijn beheerrekening over te laten boeken? Het korte antwoord is dat beide fiscale accountantsonderzoeken naar aanleiding van de klachten van Bekendam niets kwalijker dan onhandigheid en onzorgvuldigheid bij Louwes hebben gevonden. Bekendam zelf bleef verontwaardigd. Hij vond Blanks rapport 'te gek voor woorden'. Bij de Zwolsche Algemeene zou dat rapport van Blank tot ontslag 'op staande voet' hebben geleid. De Zwolse officier en de Bossche AG citeren Bekendam met instemming. Ze vragen zich niet af of Bekendams verontwaardiging wellicht een strategische manoeuvre is om het grote geld binnen de percelen van de Zwolsche Algemeene te behouden. Dat laatste zou namelijk conform Bekendams taak zijn geweest. Die taak, zo vertelt hij aan de politie, was 'om te zien of er bijzonderheden aanwezig waren die de uitkering zouden kunnen belemmeren'. Bekendams opwinding over een privérekening en zijn expliciete suggestie dat Louwes met de moord te maken heeft,⁴² zijn dus ook goed uit te leggen als tactieken om het geld binnen de maatschappij te houden, dit in overeenstemming met het in Amerika gangbare motto van verzekeringsmaatschappijen "Money does not leave the company".⁴³

Het hele gedoe van Bekendam voegt in feite niets belastends toe aan de discussie. Louwes zou een kwade opzet gehad *kunnen* hebben. Twee accountantsonderzoeken vinden echter niet zo'n kwade opzet. Louwes was in een overdrukke tijd zo efficiënt mogelijk bezig met het afhandelen van het testament. Zoals hij de rechtbank vertelde: 'Het uitvoeren van het testament was veel werk, dat moest allemaal naast het gewone werk gebeuren. Ik heb er veel uren in zitten.'⁴⁴ De enige die kwade opzet zag, was Bekendam, die als een waakhond het

kapitaal van zijn verzekeringsmaatschappij aan het bewaken was.

Bekendam had zich geërgerd aan Louwes' nadrukkelijke vraag of het bedrag van de polis wel 'op een rentedragende rekening stond'. Volgens Bekendam was dat 'wel zo ongeveer het laatste waar je je, als executeur-testamentair, druk over maakt'. De Zwolse officier Duijts sluit zich aan en de Bossche advocaat-generaal Brughuis citeert Bekendam letterlijk. Maar hoezo is het belastend wanneer je, als executeur-testamentair, bij een rentestand van 8% de uit te betalen 400.000 gulden op een renterekening wilt hebben? Dat is 8.000 gulden per kwartaal. Die 8.000 gulden ging naar de stichting of naar Bekendams Zwolsche Algemeene.⁴⁵

Haan verwijt in zijn boek *De Deventer moordzaak* dat Louwes 'een belangrijk punt verzwegen'. Hij had geen privébeheerrekening behoeven te openen, 'hij had heel eenvoudig het geld kunnen storten op een tijdelijke rekening van het grote accountants- en beleggingsadvieskantoor waarvoor hij werkte, de VvAA'.⁴⁶ Heeft Louwes dan toch kwade bedoelingen? Of kent Haan het antwoord van Louwes niet? Ter zitting in Zwolle reageerde Louwes precies op dit verwijt: 'U vraagt mij waarom ik niet de rekening van de VvAA heb gebruikt. Het geld is van de stichting; niet van de VvAA'.⁴⁷

In deze context merkt Haan ook op dat Louwes 'al beschikte over een Kamer van Koophandel-nummer omdat hij ooit een eenmansbedrijf had opgericht'.⁴⁸ Maar waarom is dit relevant? Een rekening op zijn eigen KvK-nummer zou volstrekt privé zijn geweest. Louwes beoogde een derdenrekening te openen, zo zegt ook de bankmedewerkster Haouli. Een beheerrekening had althans het uiterlijk van een derdenrekening en werd, zowel door de SNS-bank als door de Rabobank, als beste vervanger geadviseerd.

Haan herhaalt Bekendams klacht dat Louwes zijn brief aan de Zwolsche Algemeene op briefpapier van zijn werkgever VvAA schrijft.⁴⁹ Maar ook op deze klacht had Louwes al adequaat gereageerd: 'Ik heb met de Zwolsche Algemeene gecorrespondeerd op briefpapier van de VvAA; dat vind ik normaal, ik werk daar immers'.⁵⁰ Bedenk ook dat hij de afhandeling van de erfenis bij de VvAA had ondergebracht. Als executeur werkte hij als werknemer van de VvAA, en als werknemer van de VvAA gebruikte hij VvAA-papier.

Haan heeft ook een eigen klacht: ‘Louwes is de enige die de brief naar de Zwolsche Algemeene ondertekent.’⁵¹ Ook op dat verwijt heeft Louwes al voor de Zwolse rechtbank gereageerd. Louwes ‘opereerde als executeur-testamentair’. Bovendien was de penningmeester ‘pas later benoemd’.⁵² Ook dit heldere antwoord wordt door Haan niet genoemd.

Eind 2006 krijgt Haan een ‘concept-testament’ in handen, een brief van 23 juli 1999 waarin Louwes beschrijft hoe mevrouw Van Wittenberg zich het nieuwe testament had voorgesteld. Deze brief wordt in het Tactisch Journaal genoemd, maar is nooit aan het dossier toegevoegd.⁵³ Haan zegt niet van wie hij die brief kreeg toegespeeld, maar het zal niet de notaris zijn geweest. Die heeft een geheimhoudingsplicht en legt daar een eed op af.⁵⁴ Haan heeft enkele zinnen uit dat ‘concept testament’ in zijn boek opgenomen.

Mevrouw Wittenberg heeft aan ondergetekende verzocht om als executeur-testamentair en bewindvoerder te willen fungeren. ...

Ondergetekende zal daartoe in het bestuur van de stichting plaatsnemen en – zo nodig – deskundigen aanstellen ten einde mede het bestuur te vormen.

In het kader van de wilsbeschikking dient het een executeur-schap met bezit te betreffen; de bewindvoerder dient de vrijheid te hebben geheel zelfstandig over het vermogen te kunnen beschikken. ...⁵⁵

Haan concludeert: ‘Daarbij kan hijzelf [Louwes] bepalen of het nodig is om ook nog anderen in het bestuur te laten deelnemen. Hij kan dus ook in zijn eentje het bestuur van de stichting vormen, wat opmerkelijk is voor een fiscaal jurist die niets weet van de hulp aan psychiatrische patiënten.’ Haan sluit zijn verdachtmaking af met de donderslag: ‘Als dat daadwerkelijk zo in het testament was komen te staan, had Louwes kunnen doen en laten wat hij wilde met de miljoenen van de weduwe.’⁵⁶

Louwes wordt hier dus verdacht gemaakt met een selectie van zinnen uit een alleen aan Haan bekende brief. (Haan wilde het volledige concept-testament niet aan mij laten zien. Hij schreef wel aan de uitgever om zich bij voorbaat over mijn boek te beklagen.)⁵⁷ En het

zijn bovendien Louwes' vermeende intenties — wat hij zou hebben kunnen doen – die hem verdacht maken, niet zijn gedrag. Tot uitvoering van die vermeende intenties is het nooit gekomen, omdat – naar het oordeel van professor mr. Van Mourik, hoogleraar notarieel en privaatrecht, door Haan in dezen geraadpleegd – 'de notaris waarschijnlijk lont heeft geroken en die heeft gedacht: dat gaan we zo niet doen.' Van Mourik zelf concludeert: 'Meneer Louwes, u had het gemunt op het geld van de weduwe Wittenberg. Alleen u hebt het allemaal buitengewoon stom aangepakt'.⁵⁸

Dit lijkt inderdaad zwaar belastend. Een fiscalist met kwade intenties moet zich in de wereld van Haans concept-testament in de Soete Suikerbol gewaand hebben. Maar zoals tevoren, mist Haan belangrijke informatie. Betrekken we die informatie erbij, dan is die Soete Suikerbol een fata morgana.

Haan beklemtoont dat Louwes 'in zijn eentje het bestuur van de stichting kan vormen'. Het is vanwege de lont-ruikende notaris dat Louwes wordt 'gedwongen twee medebestuurders te benoemen'. Dit is onzin. In de eerste plaats volgt deze conclusie niet eens uit zijn eigen – beperkt vrijgegeven – concept-testament. Daar staat 'zo nodig deskundigen', niet 'zo nodig medebestuurders'. Bovendien weten we van Balk, de penningmeester, dat hij in april/mei – dus ruim vóór het 'concept testament' van 23 juli – door Louwes als medebestuurder was gevraagd, en we weten van Michael de Jong, de "klusjesman" wiens betrouwbaarheid een thema in Haans boek is, dat hij vier dagen vóór de moord van mevrouw Wittenberg had gehoord dat er 'reeds een bestuur van 2 of 3 personen' was. Misschien had Louwes de zaak *kunnen* flessen – dat is wat Haan onderstreept – , maar uit Louwes' gedrag spreekt het tegendeel.⁵⁹

Bedenk dat Louwes het executeurschap uit vrije wil bij de VvAA heeft ondergebracht en zich zo vrijwillig onder de controle van de accountants van de VvAA heeft gesteld. Hij vraagt al een medebestuurder voordat dat officieel nodig is. En als penningmeester en als tweede accountant-controle vraagt hij Balk, zijn baas bij de VvAA. Dat is de Balk over wiens baas Hofman tegenover de politie zei: 'Als je de zaak zou willen bedonderen, zou Balk wel de slechtste keus zijn om dit samen mee te doen'.⁶⁰

De politie schrijft in haar Tactisch Journaal: ‘Wat hierin [in dit concept testament] opvalt is dat Louwes stelt dat de executeur de volledige zeggenschap moet hebben over het totale vermogen.’ In Haans boek heet dit: ‘In het kader van de uitvoering van de wilsbeschikking dient het een executeurschap met bezit te betreffen.’ Het staat er allemaal bedreigend en allemaal erg belastend. Louwes lijkt op dit punt zelfs succes te hebben gehad. In het testament van 13 september 1999 staat namelijk:

Ik [mevrouw Wittenberg] benoem de heer Louwes ... bezorger van mijn begrafenis of crematie, tot uitvoerder van mijn uiterste wilsbeschikkingen en beredderaar van mijn boedel, *met het recht om de tot mijn nalatenschap behorende goederen in bezit te nemen en te houden* zolang als voor de vereffening en afwikkeling van mijn nalatenschap nodig is, ook als deze langer dan een jaar mocht duren.

Was het die sluwe Louwes toch gelukt om dit recht van bezit in het testament te laten opnemen? Had de notaris even niet opgelet? Dat recht van bezit staat er inderdaad, maar wat de politie en Haan niet vermelden is dat in het eerdere testament van 7 februari 1997 aan de vorige executeur precies hetzelfde recht, in dezelfde woorden, werd toegekend. Een executeur moet nu eenmaal enige macht hebben om een erfenis te kunnen afhandelen. Daarom is het een vertrouwenspositie. Veel drukte om niets dus. Wel wordt weer voorbij gegaan aan relevante informatie uit het dossier.

Haan acht het opmerkelijk dat Louwes als ‘fiscaal jurist die niets weet van de hulp aan psychiatrische patiënten’, in zijn eentje het bestuur van de stichting had kunnen vormen.⁶¹ We hebben al gezien dat Louwes al een medebestuurder had gevraagd, maanden voordat het testament werd ondertekend, en ook maanden vóór het concept-testament werd verstuurd. Dat bestuur in zijn eentje was dus in elk geval niet zijn intentie. Maar meende Louwes het zonder psychiater af te kunnen? Nee. Louwes legt het hof Den Bosch uit waarom hij bij de inschrijving bij de Kamer van Koophandel geen psychiater als bestuurder had opgegeven. ‘Het was de bedoeling om in een later

stadium een psychiater aan te zoeken, maar hij vond dat toen niet nodig, omdat het werk binnen de stichting nog niet echt begonnen was.⁶² En inderdaad, je hebt in elk geval een penningmeester en secretaris nodig.

Zit Louwes zich hier niet achteraf schoon te praten, en ziet Haan daar dwars doorheen? Is Louwes' verklaring voor het Bossche hof een smoesje waar we niet in moeten trappen? Daar lijkt het niet op. Louwes heeft namelijk 'in de uitvoeringsfase van het testament' reeds 'contact gehad met een psychiater in Zwolle', mevrouw de Vries. Hij had 'een afspraak met haar gemaakt voor een datum in de week na mijn aanhouding. U kunt dat nagaan in mijn agenda. Ik zat met dat werk in mijn maag en wilde de stichting overdragen aan een stichting met een vergelijkbaar doel, waar mevrouw De Vries in het bestuur zat.'⁶³

Agenda van Louwes met afspraak met mevr. De Vries.

Dit moet toch een kletsverhaal zijn? Waarom horen we nergens van die mevrouw De Vries in het dossier? Het antwoord is: ze staat wel in het dossier, maar ze is nooit benaderd, niet door de politie, niet

door het OM, niet door de rechter-commissaris, en ook niet door de advocaat. Het was niet moeilijk om haar te bereiken. Ze vertelde mij dat ze na het telefonisch gesprek met Louwes ‘hoopvol’ gestemd was geweest. Op basis van dat gesprek had ze een donatie vanuit de stichting van Louwes verwacht. Toen ze niets meer van Louwes hoorde, had ze de VvAA meerdere keren opgebeld. Louwes was er nooit. De VvAA was kennelijk zo kies niet aan de psychiater te vertellen dat Louwes inmiddels in het gevang zat. Het kan goed zijn dat de samenwerking met mevrouw De Vries op niets was uitgelopen. De doelstellingen van beide stichtingen liepen nogal uiteen. Maar waar het om draait, is dat Louwes reeds in november 1999, toen de stichting nog niet actief was, met een psychiater contact had gezocht en had geprobeerd een zinvolle geldbesteding *ten behoeve van de stichting* – en niet ten eigen bate – te vinden.

Louwes vertelt het hof in Den Bosch ook over een kinderboerderij die kinderen met psychische problemen behandelde. Daar had hij achteraan gebeld. De informatie stond op een schrijfblokje dat hij net van de politie had teruggekregen. Dit is een tweede voorbeeld van Louwes’ actieve zoeken naar een zinvolle besteding van de gelden van de stichting. Voor het hof Den Bosch merkt Louwes op dat het OM ‘er nooit naar heeft willen kijken.’⁶⁴

Haan wijst nog op de ‘zeer belastende verklaringen’ die zijn twee medebestuurders – twee collega’s – over hem hebben afgelegd. Balk, de penningmeester, ‘zegt in een van de politieverhoren dat Louwes hem heeft geprobeerd “lekker te maken met gelden uit de stichting.” Louwes ontkent dat ten stelligste, maar – zo gaat Haan verder – ‘de penningmeester blijft bij zijn eerste verklaring: “Ernest liegt hierover. Hij heeft mij wel degelijk lekker proberen te maken met gelden en of goederen die door de stichting betaald zouden moeten worden.”’⁶⁵ Ook dit relaas schetst door uitdunning van de gegevens een vertekend beeld.

Het is niet waar dat Balk ‘bij zijn eerste verklaring’ blijft. Tijdens zijn eerste verhoor van 19 november 1999 beklemtoont Balk dat Louwes en hijzelf het met hun beheerrekeningen *niet* ‘verkeerd hebben gedaan’. Verder lijkt het hem ‘niet mogelijk’ dat Louwes gelden aan de stichting zou kunnen onttrekken. Als penningmeester houdt hij

zelf toezicht en moet hij de jaarcijfers van de stichting tekenen. Bovendien acht hij ‘Ernest ook niet in staat om iets dergelijks te doen.’ *Dit is zijn eerste verklaring.*⁶⁶

Tijdens zijn tweede verhoor van 23 november 1999 vertelt Balk – nog steeds als verdachte – dat hij met zijn baas Hofman over de privérekening had gesproken en dat ze het er wel over eens waren ‘dat een en ander geen schoonheidsprijs verdient’. Er gebeurt die middag echter meer dan wat we in het proces-verbaal kunnen teruglezen. De verhoorders noteren in het Tactisch Journaal details die niet voor de tribune bestemd waren:

Balk werd aan het eind van het gesprek behoorlijk emotioneel, aangezien het hem zeer zwaar op de maag ligt dat hij kennelijk nog steeds [als] verdachte wordt gezien. Dit is iets wat hij geen plaats kan geven in zijn wereldje. Toen we na de middag zijn collega Kruithof hoorden, begrepen we dat Balk zich ziek had gemeld en naar huis was gegaan.

Na tien dagen meldt Balk zich uit eigen beweging bij de politie. Hij heeft dan intussen contact met zijn advocaat gehad. Hij had ‘het hele gebeuren nog eens de revue laten passeren en was nu tot de conclusie gekomen dat er zich toch vreemde dingen hadden voorgedaan bij de afhandeling van de erfenis’. Op 6 december doet hij zijn verhaal bij de politie. Zijn advocaat zit naast hem. Balk is tot het besef gekomen ‘dat Louwes hem in feite manipuleerde en lekker begon te maken voor het geld uit de stichting Wittenberg’. Hij noemt een aantal voorbeelden. Louwes had het gehad over een vakantiehuisje op Malta. ‘Op dat moment kwam bij [hem, Balk] de gedachte boven dat een dergelijke opmerking wel te maken kon hebben met de opgerichte stichting’. Er zou ook een huisje in Spanje gekocht kunnen worden. Balk ‘kan zich niet herinneren dat Louwes het expliciet heeft gezegd ... maar zoals hij daarover sprak, was dat voor [hem, Balk] wel duidelijk dat dat zijn bedoeling kennelijk was.’ Zo zouden ook een computer en een mobieltje in het vooruitzicht zijn gesteld.⁶⁷

Louwes is hierover gehoord. Er was inderdaad over een huisje in Malta gesproken, maar dat was naar aanleiding van het televisiepro-

gramma 'Belastingparadijzen'. Louwes had naar dat programma gekeken, omdat zijn welgestelde cliënten aan een tweede huis dachten. Het programma was de volgende dag bij de VvAA besproken. Louwes kan zich het gesprek herinneren: 'Balk vertelde naar aanleiding van dit programma over Curaçao, hij vond dat een mooi eiland'. Voor het hof in Arnhem, in december 2000, wordt dit door Balk bevestigd: 'Zelf heb ik het gehad over een huisje op Curaçao, alwaar een huis van Jan de Bouvrie te koop stond'. Tegenover de door Balk zelf geconfirmeerde herinnering van Louwes, staat Balks 'gevoel dat Ernest met gelden uit de genoemde stichting dit huisje wilde kopen', en zijn 'gedachte dat een dergelijke opmerking wel te maken kon hebben met de opgerichte stichting'. In Arnhem, voor het hof, verklaart Balk dat hij 'niet kan zeggen hoe en waarom hij het gevoel kreeg dat er iets niet in orde zou zijn'. 'Ik dacht toen dat Louwes het had over gelden van de stichting, maar nu weet ik dat niet meer zeker'. Ook over het aanschaffen van het mobieltje en de computer op kosten van de stichting, kwalificeert Balk voor het hof in Arnhem zijn aanvankelijke zekerheid: 'Ik kan zeggen dat ik dat er misschien zelf uit heb gedistilleerd. Ik kreeg het gevoel dat een en ander door geld van de stichting betaald zou worden. Er is niets concreets hierover. Ik vond dat destijds wat vreemd.' Hij legt ook uit waarom hij op dat moment niet meer weet of Louwes' opmerkingen wel 'in verband met de stichting waren'. 'Er speelde toen een zekere psychische spanning, met name de inval van de politie'. Daar had hij 'behoorlijk last van'. 'Op therapeutische basis heb ik hulp gehad.'⁶⁸

Balks belastende uitlatingen over Louwes worden dus een jaar later door Balk zelf in twijfel getrokken, met een verwijzing naar zijn psychische spanning vanwege een inval van de politie. Louwes heeft adequate verweren.

Daarnaast moeten we niet uit het oog verliezen dat Balk als medeverdachte, en niet als getuige, werd gehoord. Dat lijkt een bewuste strategie van de politie. Een medeverdachte krijgt te horen hoeveel jaren hem te wachten staan, en in de aldus gecreëerde paniek komt de medeverdachte tot belastende verklaringen (waar en onwaar) over de hoofdverdachte in een poging zichzelf vrij te pleiten. Deze

strategie werd onder andere in de zogenaamde Butlermoord-zaak met succes ingezet. Aan de medeverdachte Gerda werd voorgehouden dat haar kleine kinderen haar na vijftien jaar niet meer zouden herkennen. In haar angst is ze allerlei belastende verklaringen tegen de hoofdverdachte gaan spuien, daarbij geassisteerd door de politie. Bij de Arnhemse villamoord is medeverdachte Ömer tot valse verklaringen over andere verdachten gebracht, ook met het vooruitzicht van vijftien jaar gevangenisstraf indien hij zijn mond hield. Uit zijn verhoren blijkt dat Ömer niets van de zaak afwist. Via zijn bekentenis zijn uiteindelijk negen mensen voor de moord veroordeeld.

Over Balk meldt de politie zelf dat hij aan het eind van het verhoor 'behoorlijk emotioneel werd' en dat het 'hem zeer zwaar op de maag lag dat hij nog steeds als verdachte werd gezien.' Balks belastende, emotionele uitingen onder pressie die hij later weer heeft teruggenomen, kunnen we daarom moeilijk serieus nemen.

Wanneer we naar de feiten kijken, zie ik:

- Louwes brengt uit zichzelf het executeurschap bij de VvAA onder en daarmee aanvaardt hij bewust toezicht van de accountants van de VvAA.
- Louwes doet met het onderbrengen van het executeurschap bij de VvAA, afstand van de toen geldende wettelijke mogelijkheid om zichzelf 2,5% van de ontvangsten en 1,5% van de uitgaven uit te betalen. (Na 2003 werd de wettelijke beloning van een executeur 1% van het vermogen.) Alleen al met de verkoop van de aandelen ter waarde van 3.000.000 gulden had hij 75.000 gulden kunnen verdienen. Van Mourik had op één punt gelijk: puur financieel gezien was Louwes dom bezig.⁶⁹
- Louwes vraagt Balk reeds in april/mei 1999 als penningmeester van de stichting; dat wil zeggen, hij vraagt iemand aan wie hij verantwoording zal moeten afleggen, en hij vraagt die persoon maanden voordat er iets is als het concept-testament.
- Die penningmeester is ook nog eens zijn baas Balk, een fiscaal specialist, wiens integriteit door diens baas speciaal aan de politie wordt voorgehouden.

- Louwes is al in november 1999 bezig bestedingen voor het geld van de stichting te vinden, en hij verdient daar zelf niets aan.
- De VvAA-controle beoordeelt Louwes' handelwijze bij de uitvoering van het testament als 'onhandig' en 'bijzonder ongelukkig', maar geeft als eindconclusie: 'open en eerlijk'.
- Het externe onderzoek van accountant Jongasma van Kiers & Schilperoort Advocaten concludeert dat het storten van gelden 'op rekeningen die in principe op privé-naam staan, niet zeer zorgvuldig' is, maar tevens dat 'geen sporen zijn aangetroffen die wijzen op fraude of verduistering dan wel op een aanzet daartoe'.
- Penningmeester Balk beschouwt de beheerrekening niet als een privérekening.
- Ook op notariskantoren, ook op dat van Van Mourik, worden soms beheerrekeningen gebruikt, omdat 'banken soms knap lastig zijn bij het openen van rekeningen.'⁷⁰

Daar staan tegenover:

- Het OM betoogt dat Louwes veel geld tot zijn beschikking kreeg, en dus dat hij zich geld *had kunnen* toe-eigenen.
- Het OM liet uit het dossier het ontlastend proces-verbaal van de bankmedewerkster Haouli weg.
- Het OM neemt geen contact op met psychiater De Vries. Het OM houdt potentieel ontlastend bewijsmateriaal buiten het dossier.
- Het OM doet geen navraag aangaande de kinderboerderij. Wederom houdt het OM potentieel ontlastend bewijsmateriaal buiten het dossier.
- Balk voelt zich als medeverdachte onder druk gezet en komt tot allerlei vermoedens die hij later weer terugneemt. Hij weet het niet meer. In die tijd stond hij onder spanning.

Ik zie geen enkel teken van zelfverrijking, of een poging daartoe. Ik zie wel Louwes' zorg voor de stichting en voor de executie van de erfenis:

- Louwes wilde het geld van de polis op een rentedragende rekening zetten.
- Louwes had contact met psychiater De Vries.
- Hij had al snel een sterke penningmeester aangetrokken.
- Hij had voor de verkoop van het antiek van de familie een topper, de heer Six van Christie, benaderd. Het werd niks, maar dat was niet zijn fout. Na één blik wist Six het wel: namaakspul waarin zijn verkoophuis niet geïnteresseerd was.⁷¹
- Louwes heeft moeite gedaan om grond van de familie Wittenberg in de Verenigde Staten te verkopen. Die grond bleek moeilijk verkoopbaar. Ook dit was niet Louwes' fout: de grond die de heer Wittenberg had aangekocht, was 'moerasgrond'.⁷²

Wat ik wel zie, zijn veel mensen (politie, OM, Haan, Van Mourik, Wietsma) die Louwes niet vertrouwen. Dat is wat anders.⁷³ Ik zie ook achterhouden van een ontlastend proces-verbaal, voorbijgaan aan relevante informatie, en een weigering om een cruciaal document te tonen. Ik zie niets van dit alles bij Louwes.

In rede is er dus aan Louwes geen financieel daad-motief toe te schrijven. Omdat hij ook geen pathologisch motief voor de moord heeft (zie hoofdstuk 7), resteert geen daad-motief dat Louwes kan worden toegeschreven. Dat is zeer ontlastend bij een moord die schreeuwt om een daad-motief.

HOOFDSTUK III

Het DNA-bewijs voor Louwes' onschuld

Richard Eikelenbooms ontdekking van DNA van Louwes op de blouse van mevrouw Wittenberg bekeerde veel twijfelaars: Louwes is toch de moordenaar. Advocaat Knoops heeft meteen na bekendmaking van de DNA-vondst tegengeworpen dat Louwes in de ochtend van 23 september bij mevrouw Wittenberg op bezoek is geweest. Bij binnenkomst en bij vertrek heeft hij haar hand geschud. Dat sociale contact brengt Louwes' DNA over op de handen van mevrouw Wittenberg. Ze strijkt haar blouse glad en ze zet haar kraag recht. Zo raakt Louwes' DNA op haar blouse. Louwes heeft bovendien vlak achter mevrouw Wittenberg gestaan, toen zij de brief over de grafrechten voorlas. Vanuit die positie heeft hij met haar gesproken. Louwes was een zeer vochtige spreker, zo vertelde een cliënt van hem, mevrouw Van der Hoek.⁷⁴ Tijdens zijn bezoek probeerde ze altijd schuin tegenover hem te gaan zitten. Het is dus te verwachten dat niet alleen via het handen schudden maar ook via spreekvocht Louwes' DNA op de blouse van mevrouw Wittenberg is terechtgekomen.

Eikelenboom, destijds NFI, deed het oorspronkelijk DNA-onderzoek in de zaak-Louwes. Hij werd getroffen door een bloedvlekje van Louwes op de kraag van mevrouw Wittenberg. Dat kan daar zijns inziens alleen tijdens het wurgen van mevrouw Witten-

berg zijn terechtgekomen. Daarnaast valt hem op dat het DNA van Louwes uitgerekend op geweldgerelateerde plaatsen is aangetroffen, in het wurggebied en in de buurt van de messteken.

‘Het scenario van het misdrijf is dus veel waarschijnlijker.’ Eikelenboom laat er geen twijfel over bestaan. ‘Zoveel DNA-bewijs als het onderzoek in de Deventer moordzaak uiteindelijk heeft opgeleverd, dat kom je echt maar zelden tegen’, zo vertelt hij onderzoeksjournalist Bas Haan. In 2020 herhaalt hij dat tegen Wietsma in haar spannende podcast over de Deventer mediazaak. Op haar vraag of hij ooit eerder zo’n heldere zaak heeft gehad, antwoordt hij kort maar krachtig: ‘Nooit’. Tegenover Wietsma geeft hij nog een ander argument. Er is alleen maar DNA van Louwes gevonden. Dat is ‘cruciaal’. De afwezigheid van ander DNA behalve dat van Louwes en van mevrouw Wittenberg, maakt het ‘superwaarschijnlijk dat Louwes het gedaan heeft.’⁷⁵

Haan gaat mee met dit alles. ‘Hoe meer ik van DNA te weten kom, hoe minder twijfel ik heb aan de bewijskracht van het DNA tegen Louwes. De verschillende soorten DNA-sporen die op de diverse locaties gevonden zijn, maken het onmogelijk om de bewijskracht te bagatelliseren’. Eén aanraakspoor oké, maar meer dan vijf! Dan ook nog eens geconcentreerd op plaatsen ‘die logisch samenhangen met de verwurging’. Wel DNA van Louwes, maar niet van de huishoudster of de huisarts waar ze ’s ochtend is geweest. Spreekvocht ‘kan inderdaad op meerdere plekken gevonden worden’, maar hoe kan het aan de binnenkant van het revers van de blouse zitten? En dan zit je altijd nog met het bloedvlekje in de nek. ‘Dat is op geen enkele manier met contaminatie of ‘secundaire transfer’ te verklaren.’⁷⁶

Het DNA-bewijs is voor velen het doorslaggevende bewijs voor Louwes’ schuld. Ook al blijft het daad-motief onbekend, Louwes moet mevrouw Wittenberg vermoord hebben: zijn DNA op de blouse is de garantie dat hij de moordenaar is. Het tegendeel zal blijken waar te zijn.

In 2015 heeft het NFI op verzoek van advocaat-generaal Aben, werkzaam bij de Hoge Raad, nogmaals naar het DNA-materiaal gekeken. Er zijn enkele nieuwe inzichten, maar het basisoordeel blijft gelijk. Net als Eikelenboom oordeelt Ate Kloosterman dat ‘de gecom-

bineerde onderzoeksresultaten zeer veel waarschijnlijker zijn' wanneer Louwes de moord heeft gepleegd dan wanneer hij alleen in de ochtend bij mevrouw Wittenberg op bezoek is geweest. De Engelse DNA-deskundige Jonathan Whitaker, die Aben vervolgens benaderde, komt tot een vergelijkbare conclusie: 'the results provide very strong support for the deathly violence proposition rather than the social interaction proposition'.⁷⁷ Is het bewijsmateriaal zo eenduidig?

Louwes is in de ochtend bij mevrouw Wittenberg op bezoek geweest. De politie zegt dat, de officier van justitie Duijts schrijft dat in een vertrouwelijke brief aan AG Brughuis, en de werkster impliceert het. Louwes is er maar kort geweest, zo'n tien minuten zegt hij. Mevrouw Wittenberg had hem 'de brief die hij kwam afhalen, voorgelezen. Daarbij zijn we blijven staan. Ik heb naast haar gestaan.' Zijn binnenkomst (handen schudden/goedendag zeggen), het meelesen over de schouder plus het gesprek (spreekvocht) en zijn vertrek (handen schudden/goedendag zeggen) zijn drie momenten waarop Louwes waarschijnlijk DNA aan mevrouw Wittenberg heeft overgedragen. Louwes' DNA op zichzelf zegt dus niets. Eikelenboom, Kloosterman, Whitaker en het hof Den Bosch zien dat anders. Tezamen voeren ze vijf argumenten aan voor het Louwes-de-moordenaar-scenario.⁷⁸

1: De goede profielen

Eikelenboom presenteert in zijn rapport van 22 januari 2004 een argument gebaseerd op de goede DNA-profielen van Louwes die het NFI, met gebruikmaking van zijn normale technieken, van de blouse heeft verkregen. Zulke profielen krijg je niet zomaar. Daarvoor 'dienen minimaal 200 cellen te zijn overgebracht'. En, zo merkt Eikelenboom op, 'bij zakelijk, oppervlakkig contact zoals het geven van een hand of het voeren van een gesprek op geringe afstand tussen personen, wordt in het algemeen minder dan deze hoeveelheid overgedragen'. Daarentegen kunnen bij gewelddadig contact wel 200 cellen worden overgebracht. De conclusie is dat de door het NFI verkregen goede profielen van Louwes' DNA hoogstwaarschijnlijk een gewelddadige origine hebben.

Dit lijkt een sluitend argument en het is door het hof in Den Bosch overgenomen. Hoe overtuigend ook, het is niet waar, en wel op drie

belangrijke punten: (i) het NFI had met zijn standaardmethoden geen 200 cellen (= 1 nanogram = 1000 picogram) nodig voor goede DNA-profielen, (ii) voor Louwes' goede profielen zijn door het NFI geen 200 cellen gebruikt, en (iii) bij vreedzame contacten kun je heel gemakkelijk 200 cellen overdragen. Zowel Eikelenboom als zijn leidinggevende Kloosterman wisten dat alle drie claims onwaar waren. Eikelenboom gaf het argument voor het hof Den Bosch zonder blikken of blozen en tijdens zijn commentaar heeft Kloosterman het hof niet uit de droom geholpen. Ik geef nu mijn argumenten voor mijn drie claims.⁷⁹

(I) Het NFI had met zijn standaardmethoden geen 200 cellen nodig voor goede DNA-profielen

Kloosterman schrijft in een NFI-publicatie van maart 2001 – dus drie jaar voor Eikelenbooms NFI-rapport van 22 januari 2004 – dat 'de optimale DNA-template concentratie tussen de 0,2 en de 1,0 nanogram DNA per reactie bedraagt'. Dus 40 cellen [0,2 nanogram] en geen 200 cellen, zijn al genoeg voor een goed DNA-profiel. In 2003 – nog steeds vóór 22 januari 2004 – meldt Kloosterman de internationale gemeenschap in een artikel in de *International Congress Series* dat het NFI met zijn standaard SGM Plus kit complete en accurate DNA-profielen verkreeg 'from as little as 100 pg of DNA template'.⁸⁰ Er zijn dus *slechts 20 cellen* nodig voor een goed profiel. [100 picogram = 0,1 nanogram = 20 cellen].

(II) Voor Louwes' goede profielen zijn door het NFI geen 200 cellen gebruikt

In 2006 heeft het NFI vrijgegeven hoeveel DNA in de monsters met de goede profielen aanwezig was. Ik gebruik het rekenmodel van het NFI met een gewicht per cel van 5 picogram in plaats van het internationaal aanvaarde gewicht per cel van 6,6 picogram.⁸¹

monster #	1	8	9	10	18	19	20
picogram	8-75	30	10-100	1000	143	< 75	200
aantal	2-15	6	2-20	200	29	< 15	40
cellen	cellen	cellen	cellen	cellen	cellen	cellen	cellen

Dat is dus in één geval 200 cellen. In vier gevallen zijn er niet eens 20 cellen.

(III) Bij vreedzame contacten kun je heel gemakkelijk 200 cellen overdragen In tegenstelling tot wat Eikelenboom beweert, levert vreedzaam praten ruim voldoende DNA voor goede profielen. Dat is aangetoond in een wetenschappelijk onderzoek dat al stamt van vóór Eikelenbooms NFI-rapport van 22 januari 2004. Ruty et al. (2003) lieten mensen vijftien minuten praten terwijl een papier voor hen op de grond lag. Met proefpersonen in knielende houding vonden de onderzoekers op een afstand van 57 cm bijna volledige profielen. Kuchende mensen leverden tot op een afstand van 1 meter 14 cm van de spreker bijna volledige profielen.

Port et al. publiceerden in 2005 een vervolgonderzoek. Zij vonden bij staande mensen een volledig donor DNA-profiel na twee tot dertig seconden spreken over een afstand van 69 cm van de spreker.⁸² Louwes, die schuin achter mevrouw Wittenberg stond mee te lezen, is vanwege het lengteverschil (182 cm tegenover 169 cm) niet met de staande proefpersonen te vergelijken; hij stond zelfs aanzienlijk dichterbij “het doelwit”, de blouse, dan de knielende proefpersonen. Hij was dus in een ideale positie om speeksel over te dragen. Daarbij komt, zoals we al hoorden, dat Louwes met consumptie sprak, dus met veel DNA.⁸³

Er is ook de alledaagse ervaring dat ten tijde van besmettelijke ziekten artsen in ziekenhuizen met lapjes voor de mond en neus lopen. Dat helpt. Dat is dus een praktische indicatie dat in dagelijkse contacten naast bacteriën en virussen ongetwijfeld ook DNA wordt overgedragen.

Er zijn aldus verschillende goede redenen – wetenschappelijk onderzoek, Louwes’ spreken-met-consumptie, de ziekenhuiservaring – om te verwachten dat Louwes die achter mevrouw Wittenberg meelas en vandaar iets gezegd zal hebben, zijn DNA op de blouse van mevrouw Wittenberg zal hebben achtergelaten.

Whitaker, wiens oordeel over het DNA-materiaal in de Louwes-zaak in 2016 door AG Aben is gevraagd, ziet dat anders. Hij baseert zich op een recente studie van Fønneøp et al. (2017). Die

lieten tien paren mensen gedurende tien minuten een gesprek voeren. Deze paren zaten 'side by side'. De onderzoekers vonden in geen van de tachtig samples die ze van de twintig T-shirts verzamelden, 'detectable evidence of aerosol transfer of DNA from a talking individual to the T-shirt of the conversation partner'.⁸⁴ Whitaker heeft daarom 'a very low expectation that DNA would be transferred via conversation'.⁸⁵ Met gebruikmaking van wat hij noemt de 'available data' kent Whitaker zelfs een heel specifieke waarschijnlijkheid toe aan 'observing Mr Louwes' DNA on the blouse if the social interaction proposition is true', te weten: 0,012. De kans op overdacht van spreekvocht-DNA is dus miniem.

Whitaker gaat echter voorbij aan de andere opzet van het onderzoek van Fonnelløp. De gesprekspartners zaten weliswaar slechts 30 cm van elkaar van vandaan, maar ze zaten *naast elkaar*, 'side by side'. En dan spreek je eerder schuin voor elkaar langs dan recht vooruit zoals in de voorgaande experimenten en zoals Louwes ten opzichte van de schouder van mevrouw Wittenberg stond opgesteld. Whitaker negeert ook al het voorgaande wetenschappelijk onderzoek, de alledaagse ziekenhuiservaring en Louwes' geregistreerd spreken-met-consumptie. Hoezo gebruikt Whitaker 'the available data'? Whitaker negeert wetenschappelijk onderzoek. De goede profielen die Ruty (2003) en Port (2005) van recht-voor-zich-uit sprekende mensen vonden, worden niet door Fonnelløps onderzoek met mensen die naast elkaar zaten, teniet gedaan. Whitaker negeert ook dat juist die voorgaande onderzoeken qua opstelling grote verwantschap vertonen met de positie van Louwes ten opzichte van mevrouw Wittenberg. Bovendien maakt Whitaker de fundamentele fout om een waarschijnlijkheid te baseren op één stuk bewijsmateriaal in plaats van op *al* het aanwezige bewijsmateriaal. We kunnen daarom gevoeglijk Whitakers opmerkingen over spreekvocht met de schijnprecisie van een waarschijnlijkheid van 0,012 afschrijven. Het onderzoek van Ruty en Port blijft als relevant staan. Via praten kan Louwes op eenvoudige wijze meer dan voldoende DNA voor goede profielen hebben overgedragen.

Ook bij het handen schudden kan de overdracht van DNA aanzienlijk zijn. Uit een onderzoek van Oorschot & Jones uit 1997 bleek

dat een wattenstokje 2 tot 150 nanogram DNA van een handpalm opneemt, gemiddeld ongeveer 50 nanogram. Louwes is wat heet een goede shedder. Hij is allergisch, waarvoor hij op doktersvoorschrift Beconase gebruikt. Zo'n allergie leidt tot een natte neus en volgens het onderzoek van Goray et al. (2010a) draagt vocht sterk bij tot een goede DNA-overdracht. Louwes neigde in die tijd volgens eigen zeggen tot 'op-zijn-vingers-bijten en velletjes-afrekken'. (De bloedvlek die door de politie in zijn broekzak is gevonden, past daarbij.) Ook dit gedrag leidt tot grote hoeveelheden overdraagbaar DNA op de handen en vingers. In onderzoek van Samie et al. (2020) zat 5,25 nanogram DNA van een goede shedder op de hand van de persoon wiens hand de goede shedder zojuist had geschud.⁸⁶

Er is recentelijk nogal wat onderzoek gedaan naar de hoeveelheid DNA die iemands hand op een object achterlaat. Goray et al. (2016) vonden in handafdrukken op een glasplaat een overdracht van 0 tot 5 nanogram met uitschieters van 8,2 nanogram en 38,2 nanogram voor hun beste shedder. Op een 'cable tie' die om vijf potloden was aange-trokken, treffen Steensma et al. (2017) tussen 0,71 nanogram en 39,79 nanogram DNA van de proefpersoon aan. (NB Kloosterman is een van de auteurs.) We mogen daarom een aanzienlijke transfer van Louwes' DNA naar de hand van mevrouw Wittenberg verwachten. Mevrouw Wittenberg stond op het punt naar de dokter te gaan. We mogen in rede verwachten dat ze haar blouse zal hebben glad gestreken en haar weelderige kraag zal hebben rechtgezet. Daarbij kan zij zeer wel het Louwes-DNA van haar hand naar haar blouse hebben overgedragen. Dat is dan secundaire transfer: het DNA van Louwes dat via het handen schudden op de hand van mevrouw Wittenberg is terechtgekomen, wordt via haar hand op haar blouse overgedragen. Onderzoek van Goray (2010a) (2010b) laat zien dat via secundaire transfer substantiële hoeveelheden DNA kunnen worden overgedragen.⁸⁷

We kunnen enig idee krijgen van die secundaire transfer uit het werk van Mariya Goray. In 2010 onderzocht ze met haar collega's de mate van DNA-overdracht van 'freshly deposited touch (skin) cells' tussen plastic en katoen, onder verschillende soor-

ten druk (passief, druk, frictie). Bij uitoefenen van enige druk werd 24,7% van de huidcellen overgedragen van plastic naar het katoen. De hand van mevrouw Wittenberg is geen plastic, en het transferpercentage zal daardoor iets lager zijn. Maar met een secundaire transfer van Louwes' DNA op mevrouw Wittenbergs hand naar katoen komt bij haar afvegen van de hand of rechtzetten van de kraag – dus met enige 'pressure' – tot 24,7% van dat Louwes-DNA op de blouse van mevrouw Wittenberg terecht. We zagen al dat Louwes als goede shedder via een handdruk tot 50 nanogram DNA naar de hand van mevrouw Wittenberg overgebracht kan hebben. Daarvan zou dan tot 12,4 nanogram DNA [24,7%] op de blouse van mevrouw Wittenberg zijn terechtgekomen. Nemen we slechts 5,25 nanogram voor de eerste transfer (Samie et al. 2020) en 20% voor de tweede transfer, dan komt nog steeds 1 nanogram DNA van Louwes via secundaire transfer op de blouse terecht.

Recent onderzoek van McColl et al. (2017) geeft de vingertoppen inclusief de top van de duim aan als de plaats waar het meeste overdracht DNA zit. Het is met die vingers dat mevrouw Wittenberg de blouse zal hebben recht gestreken en de kraag zal hebben opgezet.⁸⁸

In 2012 onderzocht Goray enkele scenario's waarbij de donor [Louwes] iemand met een laboratoriumjas [mevrouw Wittenberg met een blouse] een hand gaf. Ze keek vervolgens naar de hoeveelheid DNA van die donor die via de handen van de jas-drager op die jas werd overgedragen. De hoeveelheid DNA van de donor die ze op de jas terugvond, varieerde van 0,1 tot bij goede shedders 2,1 nanogram.⁸⁹ De hoeveelheid van Louwes' DNA die op de blouse terecht zal zijn gekomen, zal dus waarschijnlijk eerder in de buurt van de 2 nanogram liggen dan in de buurt van de hierboven gevonden maximale overdracht van 12,4 nanogram.

Blijft dat we hoe dan ook alleen al via handen schudden en vervolgens via secundaire transfer mogen verwachten dat een aan-

zienlijke hoeveelheid DNA op de blouse zal zijn terechtgekomen, aanzienlijk meer dan het geringe aantal cellen uit de bemonsteringen. En Louwes' status als goede shedder maakt dit alleen maar waarschijnlijker.

De conclusie is dat voor de DNA-profielen die het NFI op de blouse van mevrouw Wittenberg vond, geen geweld nodig was. Zowel via het handen schudden als via het spreken van Louwes die schuin achter mevrouw Wittenberg stond mee te lezen, kan Louwes – op een vreedzame manier – via primaire of via secundaire transfer meer dan voldoende DNA voor goede DNA-profielen op de blouse van mevrouw Wittenberg hebben overdragen.

Het Goede Profielen Argument valt in duigen. Ook in 2004 waren de drie genoemde manieren van DNA-overdracht bekend: handen schudden, vochtig spreken, secundaire transfer. Eikelenboom en Kloosterman citeren wetenschappers die de 200 cellen als grens noemen, maar beiden wisten dat ze bij het NFI veel minder nodig hadden, en we mogen aannemen dat ze wisten dat je op vreedzame wijze heel veel DNA kunt overdragen. Van Kloosterman weten we dit zeker.

Wetenschappelijk onderzoek en de feitelijke situatie tonen dus het omgekeerde aan van wat de NFI'ers en Whitaker beweerden.⁹⁰ Vanwege de vreedzame contacten en speekseloverdracht is te verwachten dat Louwes in de ochtend meer dan voldoende DNA voor goede profielen heeft achtergelaten. Dit sluit uiteraard niet uit dat Louwes ook 's avonds langs kan zijn gekomen. Maar we kunnen in geen geval concluderen dat Louwes 's avonds de moord gepleegd *moet* hebben, omdat er goede profielen zijn gevonden. Dat DNA voor die profielen kan hij zeer wel in de ochtend hebben achtergelaten.

2: Het bloed achter op de kraag

Op de achterkant van de kraag van mevrouw Wittenberg is een bloedvlekje van 2 bij 4 mm aangetroffen. Het is ook aan de andere kant van de kraag te zien. Het vlekje is dus doorgedrukt. Eikelenboom heeft een monster van dit vlekje genomen en heeft het op DNA getest. Hij

vindt een DNA-profiel dat met dat van Louwes overeenstemt. Louwes' bloed, de doordruk, de achterkant van de nek, wat hebben we verder nog aan bewijs nodig? Voor advocaat-generaal Brughuis uit Den Bosch is hiermee de zaak 'rond'. Ook Netwerk-journalist Haan is onder de indruk. Dat bloed 'is vrijwel onmogelijk met contaminatie of zakelijk contact te verklaren.' In de podcast van Annegriet Wietsma komt het hoge woord eruit: Louwes' bloed zit in de nek, omdat Louwes mevrouw Wittenberg gewurgd heeft. Dat bloed is moordgerelateerd. Ook Whitaker en Kloosterman achten het heel veel waarschijnlijker dat het bloed in de nek geweldgerelateerd is dan dat het een vreedzame origine heeft.⁹¹

Dat bloed op de achterkant van de kraag van mevrouw Wittenberg is ontegenzeggelijk een krachtig beeld. We zien Louwes met zijn handen geklemd om de nek van mevrouw Wittenberg en al wurgend komt bloed van zijn vinger op de achterkant van de kraag van mevrouw Wittenberg. Hoe krachtig en overtuigend dit beeld ook lijkt, we kunnen hier niet met het onderzoek stoppen; we zullen naast dit wurg-scenario van bloedvlekje #10 ook andere scenario's moeten bezien.

Het Louwes-kamp heeft een hele serie alternatieve scenario's aangedragen. Het *troost-scenario* sluit aan bij wat Louwes tijdens zijn eerste verhoren heeft verteld, namelijk dat mevrouw Wittenberg tijdens zijn bezoek door het spreken over het graf van haar man erg emotioneel was geworden. Het idee is dat Louwes als troost mevrouw Wittenberg een schouderklopje heeft gegeven. Tijdens de zitting in Den Bosch sluit Louwes niet uit dat hij haar even 'een schouderklopje' heeft gegeven – kennelijk met bloed aan zijn vinger – , maar met meer gevoel voor waarheid dan voor eigenbelang, voegt hij toe dat hij zich 'een dergelijk gebaar' niet kan herinneren.

Een even onwaarschijnlijk scenario is het *nies-scenario*. Ten gevolge van een onverwachte nies heeft Louwes een bloedspatje uit zijn allergische neus op de kraag van mevrouw Wittenberg gedeponneerd. André Vergeer deed een experiment met geprojecteerd bloed (dus niezen) en kreeg bloedvlekjes die sprekend op het bloedvlekje #10 lijken. Het zou dus kunnen. Je zou echter wel verwachten dat een accountant zich op het kritieke nies-moment van zijn cliënt zal afwenden.

De grote concurrent van het wurg-scenario is het *contaminatie-scenario*. Evenals de andere scenario's, gaat dit scenario ervan uit dat er DNA van Louwes is gevonden op locatie #10 en dat er op die locatie een bloedvlekje zit. Daarmee is echter niet vastgesteld – zo gaat het contaminatie-scenario verder – dat het bloed op dat plekje bloed van Louwes is. Foto's van de blouse verklappen dat op de blouse, zoals die in 2003 bij het NFI verscheen, bloedvlekken zitten die er op de plaats delict *nog niet* op zaten. Dat heeft het NFI ook zelf geconstateerd. Die relocatie van bloed is geen mirakel. We weten dat de blouse plat opgevouwen in een papieren zak is “veiliggesteld”.⁹² De blouse was toen nog vochtig, zo wijzen de scherpe vouwen uit. Reeds bij regulier politieonderzoek vinden Goray et al. (2012) relocatie van bloed, speeksel en DNA vanwege verpakking en vervoer.⁹³ Bij opslaan van een nog vochtige blouse in een platte papieren zak is nog meer verplaatsing van bloed, speeksel en DNA te verwachten. De geschiedenis van de blouse laat dus zonder meer toe dat het bloed van vlekje #10 bloed is van mevrouw Wittenberg met daarop of daaronder Louwes-speeksel. Vlekje #10 bevat Louwes' DNA. Dat het *zijn* bloed is, staat er niet bij. Het contaminatie-scenario verdient dus nadere aandacht.

De twee, op het eerste gezicht overtuigende elementen van het wurg-scenario zijn reeds genoemd: het doorgedrukt-zijn van het vlekje (geweld!) en de locatie (achterkant van de nek als plaats van wurging). Het *doorgedrukt-zijn* past inderdaad bij een wurging, maar op een blouse die in een vochtige staat – en dus met vochtig bloed – in een nauwe papieren zak wordt gestopt, kan het nog vochtige bloed ook eenvoudig doordrukken. Dat is wat Jan Willem Bakker en André Vergeer in verschillende experimenten vonden. In het licht van de vele nieuwe vlekken bloed op de NFI-blouse en het onderzoek van Goray is dit een zeer reële mogelijkheid. Bij een wurging lijkt echter doordrukken gegarandeerd, in plaats van een zeer reële mogelijkheid. Het wurg-scenario staat er dus na één ronde iets beter voor.

Iedereen noemt ook de *locatie* – achterkant kraag – als aanwijzing voor wurgen, en inderdaad, *indien* de moordenaar zijn handen om de nek van mevrouw Wittenberg had geklemd, geeft de achterkant van de kraag een extra indicatie voor het wurg-scenario. We zien het zo voor

ons gebeuren. Maar hier is precies een probleem: de feitelijke wurgsporen zitten *alle* aan de voorkant en *geen één* zit aan de achterkant. Het sectieverslag van patholoog-anatoom Visser is over de wurgingsplek volstrekt eenduidig en hij zegt het niet *één* keer maar vele malen.⁹⁴

- Er was geweldsinwerking *ter plaatse van de hals*. Deze letsels zijn opgeleverd door inwerking van uitwendig, samendrukkend geweld *ter plaatse van de hals*.
- Meerdere vlekkelijke rode en roodbruine huidbeschadigingen, plaatselijk met enige huidafschaving *ter plaatse van de (voorzijde van de) hals*.
- Met name *ter plaatse van de nek* werden *geen* huidbeschadigingen aangetroffen.
- Er waren bruinrode huidverkleuringen *ter plaatse van de kin* (juist aan de onderzijde) *ter plaatse van de hals* (in het omslag gebied naar de onderzijde kin) en talrijke kleine vlekkelijke rode huidverkleuringen *elders in de hals (voorzijde)*.
- Er waren uitgebreide bloeditstortingen *hoog in de hals*.
- Het strottenhoofd was *aan de voorzijde* gebroken.⁹⁵

Het wurggeweld heeft dus aan de voorzijde plaatsgevonden, aan de hals-kant, en niet aan de achterkant, niet aan de nek-kant.

Over het gebied van het achterhoofd en overgaand naar de nek meldt de patholoog-anatoom ‘een tamelijk grote donkerrode en recente bloeditstorting’. Die – zo schrijft hij – is het gevolg van ‘uitwendig mechanisch, botsend geweld, zoals bijvoorbeeld door een val of een stoot of slag kan zijn opgeleverd’.⁹⁶ De bloeditstorting op nek en achterhoofd heeft dus niets met de wurging te maken.

Het sectierapport sluit daarmee in feite wurggeweld op locatie #10 uit. Er is geen shade aan de nekszijde. In plaats van een bevestiging voor het wurg-scenario, vormt de locatie van #10 een *weerlegging* van het wurg-scenario.

Hoe zit het met de locatie van bloedvlekje #10 gezien vanuit het perspectief van het contaminatie-scenario? Is dat ook niet uitgesloten? Wanneer we naar Eikelenbooms foto van bloedvlekje #10 kijken, dan zien we een schone kraag met *één* vlekje, het bloedvlekje

#10. Contaminatie kan dus worden afgeschreven? Nee, zeker niet. Op een andere foto van het NFI zien we wel duidelijke bloedvlekken op de kraag.

Schone kraag met bloedvlekje #10

Bebloede kraag naast #10

Hoe plausibel is het dat vlekje #10 door contaminatie is ontstaan? We weten dat de kraag bebloed was, we weten dat er uiterst slordig met de blouse is omgesprongen, we weten dat de blouse vochtig opgevouwen in een platte zak heeft gezeten, we weten dat er daardoor in feite nieuwe bloedvlekken zijn ontstaan, dat erkent ook het NFI, we weten niet of bloedvlekje #10 reeds op de plaats delict op de blouse zat, de eerste foto van bloedvlekje #10 is pas door Eikelenboom gemaakt vlak voordat hij het vlekje heeft bemonsterd, en we weten uit Goray's onderzoek dat zelfs bij regulier politievervoer, dat geheel volgens de normen is verlopen, relocatie en dus contaminatie van bloedvlekken voorkomt. Al deze kennis maakt het een reële mogelijkheid dat een bloedvlekje via contaminatie op plek #10 is terechtgekomen en doorgedrukt. Vergeleken met de praktische onmogelijkheid van een doordruk op locatie #10, gezien vanuit het wurg-scenario, is dit een belangrijke plus voor het contaminatie-scenario.

Ook wat betreft de *vorm van het vlekje #10* is het wurg-scenario in de problemen. Het vlekje is een soort rechthoekje van 2 x 4 mm, en het vertoont *geen tekenen van verschuiving*. Kloosterman constateert

in zijn NFI-rapport van 19 mei 2006 dat ‘geen karakteristieken van beweging zijn waargenomen’ en dat die afwezigheid van beweging ‘een oppervlakkig bewegend c.q. schuivend contact tussen de kraag en een bebloed object niet aannemelijk maakt’.⁹⁷ Bij verwurgen is er echter een gereede kans op verschuiving. Het wurg-scenario krijgt hier een tweede min. Bij een contaminatie in een platte zak zijn juist *geen*-tekenen-van-verschuiving aannemelijk. Dat is nogmaals een positieve uitkomst voor het contaminatie-scenario.

Kloosterman (NFI) constateert in zijn 2015-rapport voor advocaat-generaal Aben dat het DNA-profiel afkomstig uit bloedvlekje #10 volledig bij het DNA-profiel van Louwes past en dat ‘het DNA-profiel van bemonstering #10 geen aanwijzing geeft op de aanwezigheid van celmateriaal van het slachtoffer zelf in deze bemonstering.’ Het bloed van bloedvlekje #10 moet dus bloed van Louwes zijn.⁹⁸ Dit lijkt vanzelfsprekend, maar het is een illusie. Natuurlijk is het gevonden DNA *van Louwes* afkomstig, maar dat impliceert niet dat het DNA *van Louwes’ bloed* afkomstig is. Het DNA kan ook van zijn speeksel afkomstig zijn, zoals het contaminatie-scenario beschrijft: het DNA is afkomstig van Louwes’ speeksel dat op of onder het DNA-loze bloed van mevrouw Wittenberg zit.

‘Maar hoe kan dat? Hoe kan bloedvlekje #10 rood bloed van mevrouw Wittenberg zijn en geen DNA van haar bevatten?’ Dat kan, omdat de rode bloedcellen die het bloedvlekje rood maken, geen celkern bevatten en daarom geen DNA bevatten. (DNA zit in de celkern.) In tegenstelling tot de rode bloedcellen, hebben witte bloedcellen wel een kern en dus wel DNA. Het bloedvlekje #10 kan dus bloed van mevrouw Wittenberg zijn, maar dan zonder witte bloedcellen. Het vlekje is rood dankzij de DNA-loze rode bloedcellen. Wanneer bij contaminatie wel rode bloedcellen, zonder DNA, worden overgedragen, maar weinig of geen witte bloedcellen, met DNA, dan krijg je dus iets als vlekje #10: een bloedvlek van mevrouw Wittenberg zonder DNA, of preciezer, zonder DNA-kenmerken die voor het NFI betrouwbaar genoeg zijn om te benoemen.⁹⁹

Dit is geen gelegenheidsoplossing, zoals het onderzoek van officier Van der Meijden aantoont. In 2006 liet hij 95 bloedvlekken op de blouse onderzoeken, verdeeld over een dertiental sectoren.

Het onderzoek geeft dus een representatief beeld van het aanwezige bloed op de blouse. In 86 samples vond het NFI DNA van mevrouw Wittenberg, waaronder negen samples met zeer weinig DNA. In de resterende negen samples vond het NFI geen enkel DNA-kenmerk. Vanwege het representatieve karakter van het onderzoek zijn ook deze negen bloedvlekken zonder DNA-kenmerken hoogstwaarschijnlijk bloedvlekken van mevrouw Wittenberg. Dat zijn dus vlekken met rode bloedlichaampjes en met geen of zeer weinig witte bloedcellen.

We kunnen dit verder concretiseren. Op de rand van de kraag, vlak bij bloedvlekje #10, zitten twee bloedvlekken die Van der Meijden heeft laten onderzoeken. In beide vlekken is door het NFI geen DNA gevonden.¹⁰⁰ Wanneer bloedvlek #10 door contaminatie met een van die nabij liggende bloedvlekken van mevrouw Wittenberg is ontstaan, zal bloedvlekje #10 bloed van mevrouw Wittenberg bevatten maar zonder haar DNA.

Overigens laat het DNA-profiel van bloedvlekje #10 volgens zeer algemeen gangbare criteria wel degelijk DNA-kenmerken van mevrouw Wittenberg zien: er zijn drie duidelijke DNA-kenmerken die alle drie alleen bij mevrouw Wittenberg passen plus vijf DNA-kenmerken die ze deelt met Louwes. Die drie DNA-kenmerken liggen (bijna) onder de drempel die het NFI aanhoudt (175 rfu = relative fluorescence units), maar de rfu's van de drie DNA-kenmerken (94, 115, en 175) liggen ruim boven de 'threshold' van 50 rfu die in vele vooraanstaande DNA-laboratoria over de gehele wereld wordt aangehouden. Bij mijn naspeuringen kwam ik dat cut-off point van 50 rfu tegen in artikelen uit Australië, Canada, Duitsland, Engeland, Ierland, Italië, Schotland, en de USA.¹⁰¹ Die gestrengheid van het NFI zien we ook bij bloedvlekje #42. Het NFI meldt: geen DNA-kenmerken van mevrouw Wittenberg. Het FLDO uit Leiden onder leiding van professor Peter de Knijff signaleert in bloedvlekje #42 zes DNA-kernmerken die alle bij mevrouw Wittenberg passen.¹⁰²

Het is aldus een reële mogelijkheid dat bloedvlekje #10 het resultaat is van contaminatie door een bloedvlek van mevrouw Wittenberg zonder haar DNA met speeksel-DNA van Louwes erop of eronder.

Ook de plaats op de nek is wat betreft Louwes-speeksel-DNA een reële mogelijkheid: Louwes stond *achter* mevrouw Wittenberg te lezen en te praten. We zullen zien dat zijn DNA voornamelijk op haar rechterschouder is terechtgekomen, maar enkele spatjes op de achterkant van de kraag van mevrouw Wittenberg zijn natuurlijk ook goed mogelijk.

Waarom is het Louwes-bloed?

We hebben kritisch gekeken naar de contaminatie-mogelijkheid met Wittenberg-bloed, maar hoe zit het eigenlijk met de argumenten dat het om Louwes-bloed gaat? Het NFI heeft *Louwes-DNA* vastgesteld, maar waarom spreken Kloosterman (NFI) en Whitaker over *Louwes-bloed*? Wat zijn hun argumenten?

In zijn rapport voor advocaat-generaal Aben (20 augustus 2015) vergelijkt Kloosterman (NFI) twee scenario's: een met een steekincident en een met een zakelijk contact. Kloosterman acht de kans zeer klein dat na een kort zakelijk contact bloed van de bezoeker op de kleding van de gastvrouw zou komen. Daarentegen blijkt 'uit de praktijk van het NFI dat bloed van een verdachte van een steekincident kan worden aangetroffen op de kleding van het slachtoffer.'¹⁰³ Dat brengt hem tot de gemeenplaats dat 'het aantreffen van bloed van een persoon op kleding van een slachtoffer waarschijnlijker is na het steken met een steekvoorwerp dan na een korte zakelijke interactie'. Dat geloof ik graag, maar bedenk dat hij in *beide* scenario's *ervan uitgaat* dat het bij vlekje #10 om Louwes-bloed gaat. Dat was precies de vraag. Hij vooronderstelt, hij geeft geen argument.

In 2016 schreef ook Whitaker voor Aben een DNA-rapport over de zaak Louwes. Hij stelde zich de vraag: is het DNA-profiel van #10 van Louwes of van een andere man? Louwes wint met een overweldigende voorsprong. Het DNA is dus hoogstwaarschijnlijk van Louwes. Ook dat geloof ik graag. Maar Whitaker geeft het goede antwoord op een verkeerde vraag. Aan de orde was de vraag: Is het Louwes-DNA afkomstig van zijn bloed of van zijn speeksel?

Kloosterman wijst op de NFI-ervaring dat moordenaars zich weleens aan hun eigen mes snijden en vervolgens hun bloed op het slachtoffer achterlaten. Dat zal vast voorkomen, maar Kloos-

terman vermijdt de relevante vraag: wat is de kans dat Louwes-de-moordenaar zich met zijn eigen mes heeft gesneden én dat hij zijn bloed met zoveel kracht op de kraag van mevrouw Wittenberg heeft gedrukt dat dat tot het doordrukken van zijn bloed heeft geleid?

Tijdens het steken zou Louwes-de-moordenaar zich gesneden kunnen hebben en hij zou zijn verse bloed op de nek hebben kunnen overbrengen. Het probleem met dit scenario is dat iedereen – politie, OM, rechters – aanneemt dat er eerst gewurgd is en pas daarna met een mes gestoken. Dus ook als de moordenaar zich met zijn eigen mes gestoken zou hebben, en bloed aan zijn vinger zou hebben, dan nog zou het bloed niet op de kraag zijn terechtgekomen, omdat hij al eerder heeft gewurgd. Daarnaast hebben we van het sectieverslag geleerd dat er sowieso niet aan de nekzijde is gewurgd. Ten slotte vertelt het NFI zelf dat even-aanraken-met-een-bebloede-vinger niet voldoende is om een doordruk te krijgen. In de woorden van het NFI: voor doordrukken is een ‘meer dan oppervlakkig contact nodig’.¹⁰⁴ Dus zelfs wanneer Louwes-de-moordenaar een beetje bloed aan zijn vingers zou hebben gehad, bijvoorbeeld vanwege nagelbijten, en de kraag van de blouse zou hebben aangeraakt, dan nog is het hoogst onwaarschijnlijk dat hij door aanraken met de bebloede hand de doordruk #10 had veroorzaakt. Van achteren was geen wurgdruk. Het idee dat het bloed van bloedvlekje #10 bloed van Louwes is, is dus om al deze redenen hoogst onwaarschijnlijk, terwijl DNA-loos bloed van mevrouw Wittenberg door contaminatie een reële mogelijkheid is.

Het bloedvlekje #10 deed voor velen de deur dicht: bloed van Louwes in de nek van mevrouw Wittenberg, Louwes had dus tijdens het wurgen bloed aan zijn handen, dat is tijdens het wurgen doorgedrukt. Zoals gezegd, was voor advocaat-generaal Brughuis uit Den Bosch hiermee de zaak ‘rond’.¹⁰⁵ Het beeld van een wurgende Louwes met bebloede vingers is heel sterk, maar bij nadere beschouwing wordt het wurg-scenario juist door bloedvlekje #10 weerlegd.

Als overzicht zet ik hieronder in een tabel datgene wat voor en wat tegen de verschillende scenario’s pleit:

	Wurg-scenario	Nies-scenario	Troost-scenario	Contaminatie-scenario
Doordrukken	Wurg-scenario kan het doordrukken goed verklaren. PAST GOED	Via niezen zou doordrukken MOGELIJK zijn.	Troostende hand is op zichzelf ONWAARSCHIJNLIJK. Die heeft bovendien onvolgende kracht om bloedvlekje door te drukken. WEERLEGGING	Via contaminatie is doordrukken REËLE MOGELIJKHEID.
Locatie	Sectierapport sluit wurg in nek uit. Vlekje #10 kan dus niet via wurg zijn doorgedrukt. WEERLEGGING	HOOGST ONWAARSCHIJNLIJK dat Louwes mevrouw Wittenberg in de nek heeft geniest.	WAARSCHIJNLIJKE locatie voor een troostende hand.	Er zitten Wittenberg-bloedvlekken nabij #10. Enkele zijn zelfs zonder DNA. We weten dat nieuwe vlekken zijn ontstaan. Contaminatie met DNA-loos bloed op plek #10 is REËLE MOGELIJKHEID.
Vorm van #10	Er zijn geen tekenen van beweging in de vorm van #10. Dat is bij wurg HOOGST ONWAARSCHIJNLIJK.	Via nies-experimenten ontstonden vlekjes met soortgelijk vormen als vlekje #10. PAST GOED	Bij troostende hand is beweging te verwachten. Vorm van #10 is dus HOOGST ONWAARSCHIJNLIJK.	Bij contaminatie in gesloten zak is er geen beweging. De vorm van #10 PAST GOED
Origine van bloed	Volgens het scenario is het bloed van Louwes. ONWAARSCHIJNLIJK dat Louwes' bloed op zijn hand zat. En hoe dan ook was het steken vóór het wurg.	Volgens het scenario is het bloed van Louwes. ONWAARSCHIJNLIJK dat er bloed in nies zat.	Volgens het scenario is het bloed van Louwes. ONWAARSCHIJNLIJK dat Louwes bloed aan zijn eigen hand had.	Volgens het scenario is het bloed van mevrouw W. Er is een REËLE MOGELIJKHEID dat (bijna) DNA-loos bloed van mevrouw W. uit de kraagomgeving naar locatie #10 is gecontamineerd, en dat tijdens contaminatie geen of weinig witte bloedcellen (met DNA) mee zijn overgedragen.

Zo bekeken, vallen het *wurg-scenario* en het *troost-scenario* meteen af, omdat ze door de feiten worden weerlegd (locatie, onvoldoende kracht voor doordrukken). Ze zijn ook nog om een andere reden (de vorm van #10) hoogst onwaarschijnlijk. Het *nies-scenario* is vanwege twee redenen (hoogst) onwaarschijnlijk. Het *contaminatie-scenario* kan uiteindelijk het beste met de verschillende aspecten zoals doordrukken, locatie, vorm en origine van bloed overweg. Het is nooit slechter dan een reële mogelijkheid. Omdat er geen ander scenario is dat het beter doet, is het contaminatie-scenario het meest waarschijnlijke van de genoemde scenario's.

Verbazingwekkend als het is, bloedvlekje #10 is niet de doodsteek voor het onschuld-scenario. Het bloedvlekje #10 is juist de weerlegging van het wurg-scenario. Na analyse en vergelijking met alternatieve scenario's blijkt uitgerekend het onschuld-scenario het meest waarschijnlijke scenario, hier in de vorm van het contaminatie-scenario.

In later onderzoek, ten tijde van het oriënterend vooronderzoek van officier van justitie Van der Meijden, in 2006/2007, heeft het NFI nog een bloedvlekje in de kraag gevonden met vermeend Louwes-bloed. Het vlekje #42 is nog kleiner, ongeveer 1 x 2 mm, het vertoont evenmin beweging.¹⁰⁶ Het DNA-instituut van prof. De Knijff vindt naast een duidelijk profiel van Louwes zes zwakke DNA-kenmerken van mevrouw Witteman, die ook deze keer niet door het NFI worden erkend.¹⁰⁷ Dezelfde argumentatie leidt hier tot dezelfde conclusie: #42 is waarschijnlijk een contaminatievlekje met DNA-loos bloed van mevrouw Wittenberg met speeksel-DNA van Louwes erop eronder.

3: Alleen DNA van Louwes

Alom wordt de afwezigheid van ander DNA dan dat van Louwes en mevrouw Wittenberg gezien als bewijs dat Louwes de moordenaar moet zijn. Waarom is er, als iemand anders de moordenaar zou zijn, geen DNA van die persoon gevonden? Waarom is er geen DNA van de huishoudster op de blouse? Die was er die ochtend ook. Er is ook geen DNA van de arts op de blouse, terwijl mevrouw Wittenberg bij

hem is geweest. Maar er is wel het DNA van Louwes! Hoe kan hij niet de moordenaar zijn!

Eikelenboom wijst het hof Den Bosch ter zitting op 'de afwezigheid van andere individuen in de verkregen DNA-profielen'. Ook Kloosterman noemt het als een argument voor het hof: 'In geen geval is een profiel van een derde individu aangetroffen'. De Bossche advocaat-generaal Brughuis wijst op 'de afwezigheid van andere individuen in de verkregen DNA-profielen'. Het hof Den Bosch neemt dit letterlijk over. Van der Meijden schrijft in zijn Eindrapportage: 'In de 115 onderzochte sporen op de blouse zijn geen DNA-profielen aangetroffen van een andere persoon dan de weduwe W. of E.L.' En in de conclusie, twee pagina's verderop, herhaalt hij deze observatie. Niemand acht het nodig de redenering uit te leggen. De conclusie is toch evident?¹⁰⁸

In haar podcast laat Wietsma een uitspraak van Eikelenboom horen: het is cruciaal dat er geen DNA van iemand anders dan van Louwes en mevrouw Wittenberg is gevonden. En Haan schrijft veelbetekenend: 'Ondanks meer dan honderd DNA-onderzoeken aan de blouse, is er geen DNA van iemand anders dan Louwes gevonden.' Hoe kan dat? Dat is de vraag waar het volgens Haan 'echt om draait'.¹⁰⁹

Kloosterman (2015) en Whitaker (2016) onderschrijven het algemeen gevoel dat de afwezigheid van ander mannelijk DNA dan dat van Louwes uiterst belastend is. Alleen Whitaker neemt de moeite dit als argument uit te werken: als Louwes de moordenaar was, verwacht je alleen Louwes-DNA (naast dat van mevrouw Wittenberg), als Louwes alleen 's ochtends op bezoek is geweest, verwacht je ook het DNA van de moordenaar. Dat we alleen Louwes-DNA vinden, maakt het daarom waarschijnlijk dat Louwes de moordenaar is.¹¹⁰

Gaat het zo snel? Nee, we moeten meer weten voor we een conclusie kunnen trekken: hoe vaak wordt bij gewelddadige, niet-relatieve moorden, zoals die op mevrouw Wittenberg, het DNA van de moordenaar gevonden, en wat is de kans dat Louwes in de ochtend DNA heeft achtergelaten? De relevantie van die informatie kun je zien wanneer je naar extreme percentages kijkt.

Laten we een klein gedachtenexperiment doen. Stel dat de politie bij gewelddadige, niet-relatieve moorden, zoals die op mevrouw

Wittenberg, in 100% van die moorden het DNA van de dader vindt. Louwes moet dan de moordenaar zijn, er is geen ander mannelijk DNA. Maar stel nu dat in dit soort moordzaken het dader-DNA nooit, in 0% van de gevallen, op de plaats delict wordt aangetroffen. Louwes' DNA op die plaats kan dus niet dat van Louwes-de-moordenaar zijn. Het Louwes-DNA dat gevonden is, moet derhalve van het ochtendbezoek afkomstig zijn. Zeker, Louwes-de-moordenaar kan 's avonds de moord hebben gepleegd zonder DNA achter te laten. Maar het feit dat er alleen Louwes-DNA is gevonden, geeft geen enkele reden om Louwes van de moord te verdenken. De suggestie dat hij er 's avonds geweest zou kunnen zijn, is geen reden om te denken dat hij er 's avonds in feite is geweest.

Maar wat zeggen we wanneer het DNA van de moordenaar zo nu en dan wordt gevonden, zeg in 20% van de gevallen? Het DNA van de moordenaar wordt maar bij 1 op de 5 moorden aangetroffen. Met Louwes-DNA op de plaats delict zou Louwes de moordenaar kunnen zijn, maar meestal wordt er geen dader-DNA gevonden. En nu wordt het van belang te weten wat de kans is dat Louwes in de ochtend zijn DNA heeft achtergelaten. We weten dat Louwes een goede shedder is, iemand die gemakkelijk zijn DNA verspreidt, we kennen het onderzoek van Port et al. (2005), we weten van Louwes' met-consumptie-spreken, en we weten ook dat Louwes gedurende geruime tijd, schuin achter mevrouw Wittenberg staand, over haar schouder een brief heeft meegelezen. Vanwege deze situatie is in rede te verwachten dat Louwes zijn DNA op de blouse zal hebben achtergelaten. Er is dus een goede verklaring voor het DNA van Louwes op de plaats delict. Waarom zouden we aannemen dat hij de dader is, wanneer dader-DNA maar in 20% van de gevallen op de plaats delict wordt aangetroffen, en zijn DNA daar vanwege het ochtendbezoek nagenoeg gegarandeerd is?

Eikelenboom, Kloosterman en Whitaker moeten dus in ieder geval aannemelijk maken dat bij gewelddadige, niet-relatieve moorden altijd of bijna altijd DNA van de moordenaar wordt gevonden, in elk geval vaker dan we bij Louwes' ochtendbezoek mogen verwachten. Daar slagen ze niet in.

Eikelenboom vertelt het hof Den Bosch dat slechts in 16% van de gevallen op een wurgkoord het DNA van de moordenaar wordt

aangetroffen. Dat had hem te denken moeten geven. Op wurgkorden oefent de moordenaar namelijk kracht uit, en toch is maar in 16% van de gevallen moordenaar-DNA op het koord aangetroffen!¹¹¹ Misschien hebben moordenaars handschoenen aan. Hoe dan ook, die 16% pleit Louwes eerder vrij dan dat het belastend voor hem is.

Whitaker beroept zich op onderzoek van Rutty uit 2002. Die wil de achterhalen hoe vaak na een verwurging dader-DNA op de crime scene achterbleef. Daartoe deed hij 29 gesimuleerde wurg-experimenten. Hij vond een profiel van de wurger ‘with some level of detection in over 70% of samples’. Aldus vat Whitaker de uitkomst samen. Of anders, DNA van de dader werd weliswaar niet in 100% van de wurgingen gevonden, maar wel in meer dan 70% van de gevallen. Die 70% komt trouwens niet voor in Rutty (2002). Daar staat dat ‘in the majority of cases’ een partieel daderprofiel werd verkregen. Dat verschil doet er niet toe, omdat Rutty’s onderzoek niet van toepassing is. In zijn experiment legde de “dader” zijn hand met enige druk gedurende een minuut op de hals van het “slachtoffer”. Daarna werd onderzocht of er dader-DNA *in de hals* van het slachtoffer was achtergebleven. De moordenaar heeft inderdaad mevrouw Wittenberg in de hals gewurgd. Maar van die *hals zelf* zijn nooit DNA-monsters genomen. Het NFI heeft enkele monsters van de kraag van de blouse genomen, maar die zitten aan de buitenkant van de kraag, niet aan de hals-kant van de kraag. Over dader-DNA op *andere* plaatsen dan de blote hals zegt Rutty’s onderzoek niets. Het is derhalve interessant maar ook irrelevant. Die 70% – als het 70% zou zijn – zegt dus helemaal niets.¹¹²

Whitaker beroept zich ook op het onderzoek van Fonnelop et al. uit 2017.¹¹³ In dit experiment viel de ene proefpersoon de andere aan door hem/haar gedurende 20 seconden van achter bij de schouders vast te pakken. Het slachtoffer bood weerstand door naar voren te bewegen. In dit onderzoek is in 35 van 46 samples van de T-shirts van het slachtoffer dader-DNA aangetroffen. Dat is 76%. Nog steeds geen 100%. Dit onderzoek is ook irrelevant, omdat we uit het sectieverslag weten dat mevrouw Wittenberg eerst met een zwaar object op haar achterhoofd is geslagen. Er is niet geworsteld.

Er is wel met een mes gestoken. Er zijn verschillende wetenschappelijke onderzoeken gedaan naar hoe vaak DNA van de dader aan

het handvat blijft kleven. Maar het mes zelf is niet gevonden. Iedereen is het er na nieuw onderzoek van het NFI uit 2004 over eens dat het Blokker-mes niets met de moord te maken heeft.¹¹⁴ We hebben alleen de steken van het mes. In het gebied waar gestoken is, zou je vader-DNA verwachten. Maar daar is – zo zullen we zien – alleen DNA van mevrouw Wittenberg gevonden. Whitaker geeft dus wel argumenten voor zijn stelling. Dat is goed. Ze deugen echter geen van alle. Dat is dan weer slecht.

Je kunt, met enige terughoudendheid, de algemenere vraag stellen, niet specifiek gericht op wurgen of doodsteken: hoe vaak wordt bij gewelddadige, niet-relatieve moorden vader-DNA gevonden? Ik heb twee bronnen, de een is Kloosterman, de andere is een achttal jaargangen analisten op de politieacademie.

In een artikel uit 2012 onderzoeken de auteurs Anna Mapes, Ate Kloosterman en Christiane de Poot hoe vaak vader-DNA werd aangetroffen bij 116 serieuze misdaden gepleegd in het Kennemerland in het jaar 2011.¹¹⁵ De Nederlandse onderzoekers vinden bij 53 van deze 116 serieuze misdaden een DNA-profiel. Die 53 zaken met profielen leveren 10 matches met de verdachte op en 11 matches met mensen in de landelijke DNA-database. In 32 gevallen werd geen match gevonden. Als we kritiekloos zouden aanvaarden dat in alle gevallen het gevonden DNA-profiel het profiel van de vader was, dan zou in 53 van de 116 zaken het DNA van de vader zijn gevonden. Dat is 46%. Wanneer we iets realistischer te werk gaan, en niet automatisch ervan uitgaan dat een gevonden DNA-profiel het profiel van de vader is, dan zakt dat percentage snel. We mogen namelijk niet aannemen dat elke verdachte een vader is, en we mogen al helemaal niet aannemen dat de onbekende mensen van wie het DNA-profiel overeenkomt met het gevonden profiel, allen vaders zijn. Ze kunnen eerder op de plaats delict zijn geweest, ze kunnen later op de plaats delict zijn geweest, ze kunnen ten tijde van de moord op de plaats delict zijn geweest en niet de moordenaar zijn, hun DNA kan via secundaire transfer op de PD zijn terechtgekomen. Zelfs als we alle matches als vader aanvaarden (10 + 11) en de helft van de 32 onbekende mensen als vader postuleren, wordt slechts in 32% $[(10 + 11 + 16) / 116]$ van de serieuze zaken DNA van de vader op de plaats delict gevonden.

Dit onderzoek is dus ontlastend voor Louwes, in plaats van het definitieve bewijs dat hij de dader moet zijn. Kloosterman, een van de auteurs van dit onderzoek, laat na dit onderzoek in zijn rapport voor Aben te vermelden.

Mijn laatste brok informatie komt van de politieacademie. Ik heb daar acht jaargangen analisten en teamleiders gevraagd hoe vaak in hun ervaring DNA van de moordenaar in een gewelddadige, niet-relatieve moord, zoals die op mevrouw Wittenberg, op de plaats delict wordt aangetroffen. Uiteraard was er geen unanimitieit over het precieze percentage, maar men was het wel eens dat het eigenlijk niet zo vaak was, met veruit de meeste schattingen tussen 20% en 40%, en nooit meer dan 50%.

Dat houdt in dat we ook op basis van deze praktijkervaring in de meerderheid van de zaken geen DNA van de moordenaar mogen verwachten. Het gevonden DNA van de goede shedder Louwes kan dus – minimaal – even goed van zijn ochtendbezoek stammen als van een avondbezoek. Ervan uitgaande dat Louwes, als vochtige spreker, staand achter de schouder van mevrouw Wittenberg, vaker wel dan niet DNA op de schouder zou hebben achtergelaten, wordt de conclusie dat het gevonden Louwes-DNA waarschijnlijker is vanuit het ochtendbezoek met een goede shedder dan vanuit een avondbezoek met een moordenaar.

Het feit dat er alleen DNA van mevrouw Wittenberg en Louwes is gevonden, lijkt op het eerste gezicht erg belastend. Wanneer we echter die situatie zowel vanuit het ochtend-scenario als vanuit het avond-scenario bekijken en daarbij de informatie betrekken hoe vaak moordenaars-DNA op de plaats delict wordt gevonden, en hoe waarschijnlijk Louwes-DNA tijdens het ochtendbezoek op de blouse komt, dan slaat het plaatje om. Het gevonden DNA van de goede shedder Louwes stamt eerder van zijn ochtendbezoek dan van een avondbezoek.

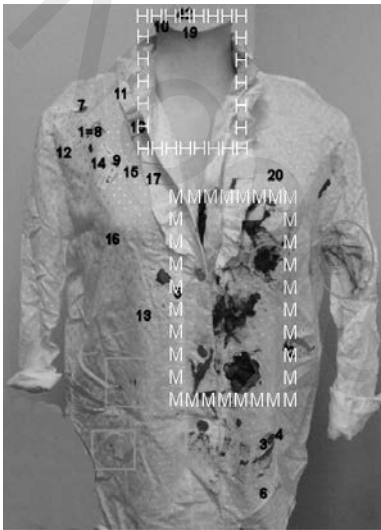
4: De locatie van het DNA

Een ander, populair Louwes-de-moordenaar argument baseert zich op de locaties waar het Louwes-DNA op de blouse is gevonden. Die locaties schreeuwen om uitleg: Louwes-DNA zit op delictgerela-

teerde plekken. Dat kan alleen betekenen dat het aangetroffen Louwes-DNA moordgerelateerd is.

Eikelenboom benadrukt dat de monsters met Louwes-DNA steeds dicht bij delictgerelateerde plaatsen zijn aangetroffen. De boodschap kun je niet missen: dat kan geen toeval zijn! Advocaat-generaal Brughuis uit Den Bosch sluit zich hierbij aan. Hoe komt al dat Louwes-DNA precies op die delictgerelateerde plekken terecht? ¹¹⁶

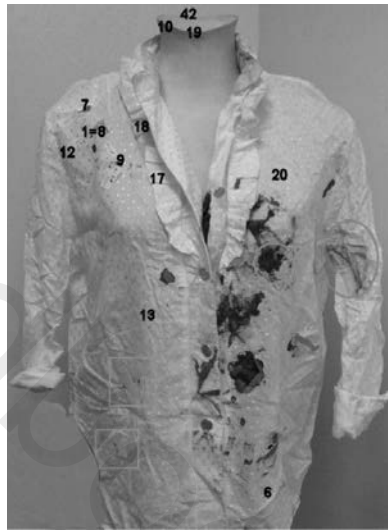
Dit lijkt een overtuigend argument, totdat je de foto ziet van de blouse met de locaties van de DNA-monsters erop.

Monsters #1 tot en met #20 plus monster #42

M = messteekgebied;

H = wurggebied

Monsters op de blouse met DNA van Louwes

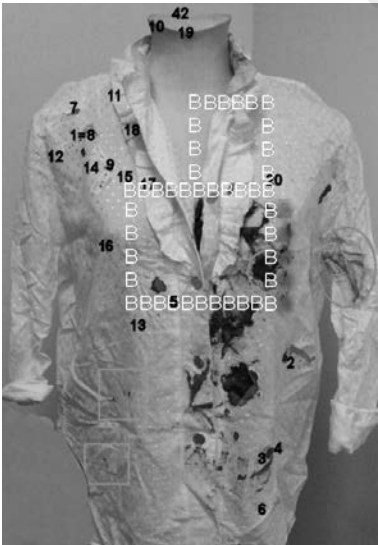
Binnen het “messteek-gebied”, de rechthoek met M’s, liggen twee monsters, net op de rand, #2 en #5. Dat zijn echter monsters zonder Louwes-DNA. In dit extreem delictgerelateerde messteek-gebied is dus geen enkel monster met DNA van Louwes gevonden. In het “wurg-gebied”, de rechthoek binnen de H’s, lijken drie DNA-monsters met Louwes’ DNA te liggen. Maar alle drie vallen af, omdat ze

op de achterkant van de blouse bij de nek liggen waar geen wurgge-
weld heeft plaatsgevonden. Ik besprak al #10 en #42. Monster #19,
'een lichtrode vlek op de achterzijde van de kraag',¹¹⁷ is van hetzelfde
laken een pak: bloed van mevrouw Wittenberg en spreekvocht-DNA
van Louwes. Het verschil is dat het NFI nu wel DNA-kenmerken
van mevrouw Wittenberg onderkent.

Kortom, binnen het messteekgebied en binnen het wurggebied
ligt niet één monster met Louwes-DNA.

AG Van der Meijden vestigt de aandacht op het ribbreuk-gebied.
Hij ziet negen van de aangetroffen DNA-sporen 'in de nabijheid van
de door de patholoog-anatoom vastgestelde ribbreuken'. Die zijn al-
lemaal van Louwes. Het zijn de monsters/locaties #1, #7, #8, #9, #12,
#13, #17, #18 en #20.¹¹⁸ Volgens Van der Meijden zit dus het grootste
deel van Louwes-DNA in het ribbreukgebied! Laten we het sectie-
verslag raadplegen om dat ribbreukgebied te bepalen.

In het sectieverslag van 16 februari 2000 meldt Visser dat de bot-
breuken 'enkele centimeters van het borstbeen' zitten vanaf de 3^e
rib tot en met de 9^e rib aan de rechterkant en volgens de conclusie
vanaf de 3^e rib tot en met de 8^e rib aan de linkerzijde. Eerder in de
tekst noemt het sectierapport ribbreuken links vanaf de 1^e rib tot en

*B = gebied met de ribbreuken, in twee
varianten*

met de 8^e rib. Maar die versie is minder plausibel, omdat Visser in de met de hand geschreven sectiebevindingen van 26 september 1999 schrijft: ‘diverse ribbreuken: 3^e rib t/m 8^e rib links.’¹¹⁹

Ik heb mij laten voorlichten door dr. Henk-Maarten Laane, die in zijn lange medische loopbaan onder andere studenten college gaf over de ribben. Het gebied dat hij aanwijst loopt vanaf monster #17 tot #5 naar beneden en vanaf #17 tot maximaal #20 horizontaal. Dat is de onderste rechthoek met B's. In de variant vanaf de 1ste rib links, komt daar de bovenste rechthoek met B's bij. Binnen het hele ribbreukgebied vallen dus maximaal de monsters #17 en #20. Of anders gezegd, alle andere door Van der Meijden genoemde monsters vallen er buiten, te weten: #1, #7, #8, #9, #12, #13 en #18. De monsters #17 en #20 liggen ook nog eens op de uiterste rand van het gebied. Dat zijn dus de enige twee locaties die binnen de drie delictgebieden vallen. Dat zijn dus al met al twee succesjes voor het Louwes-de-moordenaar-scenario. Daar staat tegenover dat de Louwes-DNA-locaties #1, #7, #8, #9, #10, #12, #18, #19, en #42 vanuit dat Louwes-de-moordenaar-scenario onverklaarbaar zijn.

Er is dus geen steun voor de claim dat het gevonden DNA van Louwes binnen delictgerelateerde gebieden valt. Sterker, het bewijsmateriaal weerlegt het Louwes-de-moordenaar-scenario.

Whitaker en Kloosterman denken het tegendeel te kunnen bewijzen. Van hun argumenten zal het Louwes-de-moordenaar-scenario het dus moeten hebben.

Whitaker meent dat, wanneer Louwes de moordenaar is, zijn DNA in de nek (vanwege wurging) en in de hartstreek (vanwege messteken) van mevrouw Wittenberg verwacht mag worden.¹²⁰ Wanneer Louwes daarentegen alleen een vreedzaam, sociaal bezoek had gebracht, is te verwachten dat het spreekvocht-DNA van Louwes voornamelijk aan de voorkant van de blouse zal zitten.¹²¹ Whitaker meent dat er Louwes-DNA zowel op de nek als in de hartstreek van mevrouw Wittenberg gevonden is (dit steunt het Louwes-de-moordenaar-scenario) en dat het DNA van Louwes juist niet algemeen verspreid zit over de voorkant van de blouse (dit ondermijnt het onschuld-scenario). Op deze basis concludeert Whitaker dat de locaties van Louwes' DNA 'provide strong sup-

port' voor het Louwes-de-moordenaar-scenario in plaats van het onschuld-scenario.¹²²

Whitakers conclusie klopt, als – inderdaad, *als* – je uitgaat van zijn voorstelling van zaken. Die voorstelling is echter in strijd met de feiten. Het sectieverslag is niet mis te verstaan: de wurgbeschadigingen zitten aan de voorkant, in de hals, niet in de nek. Daarom is in de nek juist geen DNA van de moordenaar te verwachten. Whitaker plaatst de onschuldige Louwes frontaal tegenover mevrouw Wittenberg, maar dat is in strijd met wat Louwes altijd heeft verteld: hij stond schuin achter mevrouw Wittenberg mee te lezen en praten. Vanuit *dit* onschuld-scenario is juist niet een algemene spreiding van Louwes-DNA op de voorkant te verwachten. Vanuit dit onschuld-scenario is juist een concentratie op een schouder en in de nek te verwachten, en die concentratie is er. Met de feiten zoals ze zijn, toont Whitakers argument dus aan dat de locaties van Louwes' DNA 'provide strong support' voor het onschuld-scenario in plaats van voor het Louwes-de-moordenaar-scenario.

Kloosterman spreekt de verwachting uit dat, uitgaande van zakelijk contact, 'de DNA-sporen [van Louwes] een andere, meer willekeurige verspreiding' zullen hebben, zowel vanwege de secundaire transfer alsook vanwege het 'spreken met consumptie'. Kloosterman constateert dat het DNA van Louwes juist niet een willekeurige verspreiding over de blouse heeft, maar op plaatsen opduikt die 'mogelijk delictgerelateerd' zijn.¹²³ De feitelijke distributie van Louwes-DNA acht hij in strijd met de verwachtingen van een sociaal ochtendbezoek, en in overeenstemming met de verwachtingen van het Louwes-de-moordenaar-scenario.

Ook dit argument gaat voorbij aan de plaats van Louwes zelf binnen het onschuld-scenario. Vanuit Louwes' standplaats is juist geen willekeurige verspreiding te verwachten, maar – vanwege spreekvocht afkomstig van die plaats – een concentratie van het meeste Louwes-DNA op een schouder en in de kraag/nek. Ook bij de secundaire transfer van de handen van mevrouw Wittenberg naar haar blouse is geen willekeurige verspreiding te verwachten: ze zal haar kraag hebben geschikt en misschien de blouse even hebben gladgestreken. Onder haar kraag vinden we inderdaad Louwes-DNA. De

locaties van Louwes' DNA passen uitstekend bij het onschuld-scenario met Louwes schuin achter mevrouw Wittenberg.

Kloosterman poneert dat 'de locaties waar het DNA-profiel van de veroordeelde is aangetroffen, zich concentreren op de locaties die bij het sporenonderzoek als *mogelijk* delictgerelateerd zijn aange-merkt.'¹²⁴ Zo ken ik er ook nog een paar. Wanneer de hele blouse *mogelijk* delictgerelateerd is, krijgt Kloosterman door *definiëren* gelijk. Maar dat heeft niets met de werkelijkheid te maken. De voorgaande plaatjes van de blouse tonen de gebieden die *feitelijk* delictgerelateerd zijn, en in die gebieden liggen slechts twee van de dertien Louwes-DNA-monsters, die daar ook via secundaire transfer kunnen zijn terechtgekomen. De grote meerderheid van die locaties ligt buiten de feitelijke delictgerelateerde gebieden, elf van de dertien. Dat gaat geheel in tegen de verwachting van het Louwes-de-moorde-naar-scenario. Ook het argument van Kloosterman blijkt bij nadere analyse het tegendeel aan te tonen van wat Kloosterman concludeert.

Op het eerste gezicht lijkt het onschuld-scenario goed met de locaties van Louwes-DNA overweg te kunnen. Laten we preciezer kijken. Welke voorspelling doet het onschuld-scenario over de te verwachten locaties van Louwes-DNA?

Alle monsters met Louwes-DNA

Louwes heeft meermalen verteld dat hij op de befaamde ochtend een officiële brief bij mevrouw Wittenberg kwam ophalen, dat mevrouw Wittenberg naar het dressoir was gelopen en hem daar staande de brief had voorgelezen, en dat hij over haar schouder had meegelezen. Het was hem opgevallen ‘dat de brief met een oude typemachine was getypt. Het ging om grove letters.’¹²⁵ Het onschuld-scenario voorspelt derhalve: Louwes-DNA is te verwachten op een van de twee schouder-gebieden en mogelijk ook op de achterkant van de blouse, waarschijnlijk op nekhoogte.

Als we naar de plaatjes kijken, zien we dat negen van de in totaal dertien monsters met Louwes-DNA óf op het rechterschouder-gebied [#1, #7, #8, #9, #12, #18] óf op de nek [#10, #19, #42] liggen.

Binnen het onschuld-scenario kan ook via de handen van mevrouw Wittenberg Louwes’ DNA op de blouse zijn gekomen. Mevrouw Wittenberg heeft handen met Louwes geschud, en heeft met haar door Louwes geschudde handen haar kraag even recht geschikt [#17, #20] of haar blouse glad gestreken [#13]. Dit heet secundaire transfer en is in de wetenschappelijke literatuur goed gedocumenteerd.

Daarmee vallen *twaalf* van de *dertien* Louwes-locaties binnen het gebied waar we binnen het onschuld-scenario via spreekvocht (direct) of via handvocht (secundaire transfer) DNA van Louwes mogen verwachten.

Als vreemde eend in de bijt resteert #6, helemaal onderaan de blouse. Het onschuld-scenario kan op dit punt echter op de contaminatie op de blouse wijzen. Door het opvouwen van de nog vochtige blouse kan op locatie #6 zeer wel Louwes’ DNA terecht zijn gekomen.

Contaminatie is geen tovertruc waarop ik mij beroep. Ik verwees al naar het onderzoek van Goray et al. (2012) met hun resultaat dat bij gewoon politieonderzoek en vervoer bloed, speeksel en DNA van locatie kan veranderen. In het NFI-rapport van 20 augustus 2015 protesteert Kloosterman dat volgens Goray et al. (2012) de meeste monsters op hun plaats blijven zitten.¹²⁶ Dat klopt ook hier. Twaalf van de dertien monsters zitten op de primair te verwachten locaties: een schouder, het nekgebied, en via secundaire transfer de kraag.

Wat Kloosterman niet vermeldt, is dat het aantal te verwachten contaminaties op de Wittenberg-blouse veel groter zal zijn dan wat Goray aantrof. Goray onderzocht namelijk contaminatie bij *gewoon* politieonderzoek en bij *gewoon* politievervoer. Met de blouse van mevrouw Wittenberg is echter slordig omgesprongen, met tot slot het vochtig opvouwen in een platte zak. We hebben geen idee hoeveel extra contaminatie dat oplevert. Wat we wel kennen zijn de twee foto's van de blouse die het Zwartboek van de site *geenonschuldigen-vast.nl* naast elkaar presenteert: de blouse op de plaats delict en de blouse zoals die in 2003 bij het NFI uit de doos kwam. Op de latere foto uit 2003 zijn allerlei nieuwe vlekken op de blouse te zien die met cirkels en vierkanten zijn aangeduid. Bedenk wel, dit zijn nieuwe vlekken die zichtbaar zijn. Het DNA, dat ook verspreid moet zijn, is niet zichtbaar voor het blote oog.

Het NFI heeft ook zelf een aantal nieuwe bloedvlekken gevonden die er op de plaats delict nog niet waren.¹²⁷ Contaminatie op de blouse is dus niet een puur theoretische mogelijkheid die ik voor deze gelegenheid uit de kast heb gehaald.

Foto uit 2003

Foto van plaats delict 1999

Dit alles houdt in dat het onschuld-scenario sterk wordt bevestigd: twaalf van de dertien locaties met Louwes-DNA passen bij wat Louwes over zijn eigen locatie vertelde, en het resterende monster met Louwes-DNA past als mogelijke contaminatie binnen het onschuld-scenario. Binnen het Louwes-de-moordenaar-scenario passen slechts de monsters #17 en #20, en dat ternauwernood. Deze twee successen vallen bovendien weg, omdat het onschuld-scenario deze monsters als secundaire transfer ook een plaats kan geven. De overige locaties passen niet bij het Louwes-de-moordenaar-scenario. De locaties van de monsters met Louwes-DNA zijn dus inderdaad zeer verhelderend. Vanuit het onschuld-scenario zijn ze namelijk heel veel waarschijnlijker dan vanuit het Louwes-de-moordenaar-scenario.¹²⁸

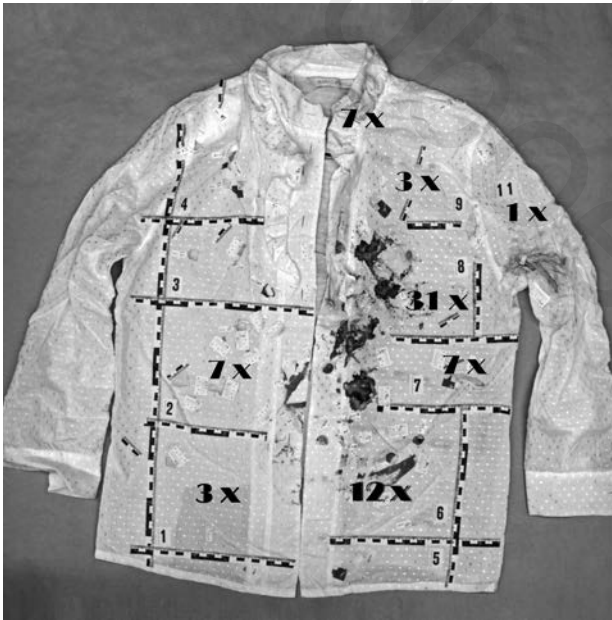
In een tabel ziet het resultaat er als volgt uit:

<i>Monster</i>	<i>Locatie</i>	<i>Louwes-de-moordenaar-scenario</i>	<i>Onschuld-scenario</i>
#1	Op schouder, buiten delictgebied	—	+
#6	Onder op blouse, buiten delictgebied	o	o
#7	Op schouder, buiten delictgebied	—	+
#8	Op schouder, buiten delictgebied	—	+
#9	Op schouder, buiten delictgebied	—	+
#10	Op nek, buiten delictgebied	—	+
#12	Op schouder, buiten delictgebied	—	+
#13	Laag op blouse, buiten delictgebied	o	o
#17	Op rand van delictgebied	o	o
#18	Op schouder, buiten delictgebied	—	+
#19	Op nek, buiten delictgebied	—	+
#20	Op rand van delictgebied	o	o
#42	Op nek, buiten delictgebied	—	+

In negen gevallen kan alleen het onschuld-scenario overweg met de locatie, in vier gevallen kunnen beide scenario's alternatieve oplossingen zoals contaminatie of secundaire transfer gebruiken. De feiten geven het onschuld-scenario gelijk.

In 2004, tijdens het proces voor het hof in Den Bosch, had het NFI twintig monsters van de blouse genomen. In dertien gevallen vonden ze DNA van Louwes, en dat DNA zat ook nog eens voornamelijk op de rechterschouder van mevrouw Wittenberg. Als het bij de twintig monsters uit 2003/4 was gebleven, zou je nog kunnen tegenwerpen: “Ja maar, we weten niet of er niet elders op de blouse veel Louwes-DNA zit!” Zonder nadere argumentatie is dit een loze bewering. Het was de *feitelijk gevonden* distributie van Louwes-DNA die zou moeten laten zien dat het Louwes-de-moordenaar-scenario het beter deed dan het onschuld-scenario, niet een denkbeeldige distributie.

Na het onderzoek van AG Van der Meijden in 2006-2007 kunnen we deze tegenwerping ook concreet weerleggen. Van der Meijden heeft in 2006 nog eens 95 locaties keurig verspreid over het voorpand laten onderzoeken, inclusief de kraag en de voorzijde van linkermouw.¹²⁹ In 2007 zijn daar nog eens 22 nieuwe bemonsteringen bijgekomen met locaties onder de oksels en bij de broekrand.¹³⁰ Met één uitzondering, het monster #42 op de nek

Locatie van nieuwe monsters in Van der Meijden-onderzoek 2006

en dus passend binnen het onschuld-scenario, is op al deze locaties geen Louwes-DNA aangetroffen. Ik voeg een plaatje toe om te laten te zien hoe systematisch het NFI in het kader van het Van der Meijden-onderzoek de voorkant van de blouse en de kraag heeft afgegraasd. Ik geef de sectorverdeling van het NFI plus het aantal monsters per sector. (In sectoren 3 en 4 zijn geen nieuwe monsters genomen.)

Dat zijn 7 extra monsters in het wurggebied, alle zonder DNA van Louwes. Dat zijn $31 + 7 = 38$ extra bemonsteringen in het steekgebied, alle zonder DNA van Louwes. Dat kan natuurlijk allemaal toeval zijn, maar voor het NFI, het OM en het hof die beweren dat het DNA van Louwes speciaal in geweldgerelateerde locaties zit, zou dit een eye-opener moeten zijn. Er is meer DNA-onderzoek in deze zaak gedaan dan in welke andere zaak ook, zo vertelt Eikelenboom aan Wietsma, maar er is niets belastend gevonden. Alle Louwes-DNA, met één uitzondering die via contaminatie te verklaren is, zit precies daar waar het te verwachten is wanneer Louwes 's ochtends met mevrouw Wittenberg heeft staan meelesen. En het zit bijna allemaal daar waar het niet vanuit het Louwes-de-moordenaar-scenario te verwachten is.

Na al deze uitgebreide vervolgonderzoeken kunnen we ook in rede Kloostermans positie van Louwes (staande voor mevrouw Wittenberg) uitsluiten. Louwes moet 's ochtend rechts achter mevrouw Wittenberg hebben gestaan. Alleen zo is in alle redelijkheid en praktisch gezien te begrijpen dat nagenoeg al het gevonden Louwes-DNA zich in het gebied bevindt dat een schuin achter mevrouw Wittenberg staande Louwes sprekend kan hebben verspreid.

De conclusie in alledaagse termen is: Louwes was er in de ochtend en niet in de avond.

5: DNA onder de nagels

In 2006 onderzocht prof. Peter de Knijff op verzoek van AG (advocaat-generaal) Van der Meijden de afgeknipte nagels van mevrouw Wittenberg. Zijn uitkomst – DNA van Louwes zit op drie van de vier nagels – leek een nieuwe dreun voor het onschuld-scenario. De woorden 'DNA onder de nagels' roepen ogenblikkelijk het beeld

op van een mevrouw Wittenberg die in laatste wanhoopsdaad haar moordenaar krabt. Beter bewijs van Louwes' schuld dan Louwes-DNA onder haar nagels kun je niet krijgen!

Kloosterman geeft het argument: 'Algemeen kan worden gesteld dat de kans op overdracht van celmateriaal naar de nagels groter is bij gewelddadig contact dan bij een kort zakelijk contact.'¹³¹ Ter ondersteuning citeert hij Dowlman et al. (2010) dat 'there is little transfer to people's fingernails in everyday living'.¹³² Wat Kloosterman niet citeert is dat in 24% van de samples waarin Dowlman mannelijk DNA onder de vrouwelijke nagels vond, dit DNA van een andere man dan haar partner was. Ik hoor al de suggestie dat die 24% niets zegt, omdat dat DNA wel van buitenechtelijke seks zal stammen. Die suggestie wordt echter door het onderzoek van Alessandra Iuvaro et al. (2018) weerlegd.¹³³ In haar onderzoek krabden veertig vrouwen mannelijke vrijwilligers met aanzienlijk geweld. Voor het onderzoek werden hun nagels DNA-vrij gemaakt. Meteen na het onderzoek werd met een wattenstaafje het DNA van onder hun nagels verzameld. Daarna gingen de veertig vrouwen door met hun dagelijkse werkzaamheden. Na vijf uur werd opnieuw met een wattenstaafje DNA onder hun nagels weggehaald. Na die vijf uur bleek bij 6 van de 24 handen waar bruikbaar DNA onder de nagels werd aangetroffen, nieuw DNA van een onbekende man onder de nagels te zitten. Dat is 25%. Dat vreemde mannelijk DNA was in die vijf uur met alledaagse bezigheden onder die nagels terechtgekomen.¹³⁴

Als excuus voor Kloosterman zou je kunnen opmerken dat hij zijn rapport in 2015 schreef en dat het Iuvaro-artikel uit 2018 stamt. Het excuus is echter minder sterk dan het lijkt, omdat Malsom et al. reeds in 2009 hadden gevonden dat na hun krab-experiment 7 van de 34 mixed profielen DNA bevatte van andere mannen dan de partner. Dus ook hier zit 21% vreedzaam mannelijk DNA onder de vrouwelijke nagels zonder geweld en zonder seks.¹³⁵

Kortom, ook al is *in het algemeen* na geweld mannelijk DNA onder vrouwelijke nagels waarschijnlijker dan na vreedzaam contact, het is bij een vondst van mannelijk DNA onder vrouwelijke nagels bepaald geen uitgemaakte zaak dat dat DNA geweldgerelateerd is. Er is een reële kans (21% tot 25%) dat het om vreedzaam contact gaat.

Bovendien is bij mevrouw Wittenberg heel weinig DNA van Louwes onder de nagels gevonden. Aanvankelijk had het NFI met zijn gebruikelijke methoden geen DNA onder de nagels van mevrouw Wittenberg aangetroffen. Met verfijnde methoden ontdekte het FLDO uit Leiden wel enig Louwes-DNA. De Knijff vertelde mij dat hij te weinig materiaal had gekregen om de gebruikte hoeveelheid DNA te meten. Hij schat de hoeveelheid DNA van Louwes in zijn Y-chromosomaal-profielen op 20 tot 50 picogram, dat wil zeggen op 3 tot 8 cellen.¹³⁶ Dat zijn niet de brokken DNA onder de nagels die je daar bij afweer tegen geweld mag verwachten. Welke reden hebben we nog om aan te nemen dat het DNA van Louwes onder de nagels wel geweldgerelateerd moet zijn?

Er is ook nog een algemene waarschijnlijkheidsfout in de argumentatie van Kloosterman. Natuurlijk is er de open deur dat in het algemeen bij geweld veel eerder mannelijk DNA onder vrouwelijke nagels te verwachten is dan bij alledaags contact. Maar dit geldt in het algemeen. Bij waarschijnlijkheidsargumentatie gaat het altijd om *al het aanwezige* bewijsmateriaal. We kunnen niet voorbijgaan aan wat we van de moord weten en wat we van het ochtendbezoek weten.

Uit het sectieverslag laat zich afleiden dat mevrouw Wittenberg waarschijnlijk met een zwaar voorwerp van achter op het achterhoofd is geslagen. Ze is komen te vallen met een goede kans dat ze toen al bewusteloos was. De moordenaar is vervolgens met een knie op haar borst gesprongen (de botbreuken) en heeft haar zo – aan de halskant – gewurgd. Daarna is ze, misschien nog juist levend, aan haar benen voor het schilderij van haar man gesleept, en daar is ze met een mes vijf dan wel zeven keer in haar borst gestoken. De klap op het achterhoofd heeft ze niet kunnen zien aankomen, en daarna was ze waarschijnlijk te ver heen om nog serieus verweer te bieden. Er is dus in het meest waarschijnlijke moord-scenario geen ruimte voor krabben. Bij al dit geweld heeft de Technische Recherche ‘geen enkel spoor van worsteling’ gevonden. Dat in gewelddadige situaties *in het algemeen* vaker wordt gekrabd dan in vreedzame situaties is daarom voor de Louwes-zaak irrelevant.¹³⁷

In de ochtend zijn er volop gelegenheden geweest waarbij 3 tot 8 cellen Louwes’ DNA op of onder de nagels van mevrouw Wittenberg

zijn geraakt. Louwes heeft schuin achter haar gestaan en, zoals het DNA-onderzoek laat zien, heeft hij ruim Louwes-DNA over haar schouder verspreid. Mevrouw Wittenberg stond op het punt naar haar huisarts te gaan. Het is te verwachten dat ze haar blouse heeft recht gestreken en de kraag heeft geschikt. Bij deze acties komen haar vingers inclusief haar nagels over plaatsen die met Louwes-DNA zijn bestrooid. Zo kan ze met haar nagels enkele cellen met DNA van Louwes hebben opgepikt.

Er is een tweede, voor de hand liggende DNA-transfer, namelijk van haar eigen hand en vingers naar haar nagels. Die ochtend kreeg ze van Louwes twee keer een hand. Er zijn talloze manieren waarop DNA van de eigen vingers en palm van de hand naar de nagels kunnen zijn verhuisd.

Het idee dat het DNA van Louwes onder en op de nagels van mevrouw Wittenberg belastend is, is moeilijk te onderdrukken. Het beeld van een zich heftig verzettende mevrouw Wittenberg speelt ons daarbij parten. In feite had mevrouw Wittenberg geen gelegenheid zich te verdedigen, terwijl haar vreedzame contacten met Louwes op tamelijk eenvoudige manier tot DNA-transfer geleid kunnen hebben. En bedenk dat het om drie tot acht cellen gaat, en niet om klonten DNA. De 25% vrouwen die na vijf uur alledaagse activiteiten, vreemd mannelijk DNA onder de nagels hadden, zijn hier het lichtend voorbeeld. Iuvaro waarschuwt niet voor niets:

This finding highlights and stresses the most dangerous aspect of contamination in fingernail samples, which may lead to a coincidental inclusion that may result in an erroneous conviction. In particular, when the perpetrator DNA is absent, innocuous unknown Y haplotypes could be incorrectly linked to the criminal activity, with the risk for miscarriage of justice especially when all relevant alternative hypotheses are not considered.¹³⁸

Hoe belastend is het DNA eigenlijk? Samenvatting van de DNA-discussie

Bijna iedereen gaat ervan uit dat het DNA van Louwes dat op de blouse en onder de nagels van mevrouw Wittenberg is gevonden,

een (nagenoeg) sluitend bewijs is voor het Louwes-de-moorde-naar-scenario. Ik stel een sterke overtuiging vast, maar weinig begrip voor de complexiteit van de argumenten. Wanneer die argumenten nader worden geanalyseerd, blijken ze óf neutraal te zijn tussen schuld en onschuld (1x) óf mild tot sterk ontlastend (4x).

<i>Verskillende argumenten</i>	<i>Geweld-scenario</i>	<i>Onschuld-scenario (Louwes schuin achter mevrouw Wittenberg)</i>
Goede profielen argument	0	0
Louwes-DNA achter op kraag	—	++
Alleen DNA van Louwes gevonden	—	+
Distributie van DNA van Louwes over de blouse	—	++
DNA van Louwes onder nagel van mevrouw Wittenberg	—	+

Conclusie: wanneer je met alternatieve scenario's werkt, en niet meteen verblind raakt door het beeld van een moordende Louwes, blijkt uiteindelijk dat de gevonden locaties van Louwes' DNA hem vrijpleiten in plaats van belasten.¹³⁹

HOOFDSTUK IV

De file bij Harderwijk als alibi

Toen Louwes na een lange dag op 23 september omstreeks 19.00 uur voor een VvAA-lezing in de Jaarbeurshallen te Utrecht aankwam, heeft hij alleen de presentielijst getekend en een kop koffie gedronken. Daarna is hij weer vertrokken.¹⁴⁰ Zijn auto stond in de Croeselaan, zo vertelt Louwes de politie tijdens zijn verhoor op 23 november. Rond 19.20 uur zit hij weer in de auto. Zowel in de stad als op de autosnelweg is het erg druk. In Harderwijk stuitte hij, daar ‘waar rechts van de weg een nieuwe woonwijk begint’, op een file.¹⁴¹ Dat zal volgens de routeplanner rond 20.10 uur zijn geweest. (Ik kom later over deze tijden te spreken.) Na verloop van tijd ‘werd het verkeer gemaand op één rijbaan te gaan rijden’. ‘Het verkeer werd over de vluchtstrook geleid, dit vanwege wegwerkzaamheden’. Volgens het model van Rijkswaterstaat was hij na twintig minuten, om 20.30 uur, uit de file.¹⁴²

‘Daarbij – zo vertelt hij de politie – was nog een voorval geweest met betrekking tot een vrachtauto die de linker rijbaan had dichtgegooid, om andere automobilisten te dwingen naar één rijbaan te gaan’. De vrachtauto was ‘half op de weg’ gaan rijden. Louwes had zelf ook aan die actie meegedaan. Ze hadden ‘met drie auto’s achter de vrachtwagen gereden half op de weg om achteropkomend verkeer tegen te houden’. ‘Hij was hierdoor afgeleid geweest en had de afslag

Harderwijk gemist'. Normaliter reed hij via die afslag naar huis (afslag 13, richting Lelystad). 'Kort na het viaduct was de weg weer vrij en daarna had hij gewoon door kunnen rijden'. Via 't Harde was hij naar huis gereden. Ergens tussen Harderwijk en 't Harde had Louwes mevrouw Wittenberg gebeld.

Als dit relaas waar is, heeft Louwes een keihard bewijs voor zijn onschuld. Volgens de politie, het OM en het hof Den Bosch was Louwes in Deventer, toen hij om 20.36 uur naar mevrouw Wittenberg telefoonerde. Louwes-de-moordenaar belt dan rond 20.40 uur aan om te moorden. Echter, met een file bij Harderwijk rijdt Louwes pas weer om 20.30 uur verder op de A28, hij heeft dan net de afslag Lelystad gemist. Hij komt te laat voor de moord. De file is dus een machtig alibi. De knellende vraag is: Was er een file rond 20.10 uur bij Harderwijk en wist Louwes daarvan omdat hij in die file had gestaan?

De politie heeft de presentielijst met Louwes' handtekening gevonden. Louwes is dus in Utrecht geweest. De politie wist ook al heel snel dat wegenbouwbedrijf Koop Tjuchem in de nacht van 23 op 24 september tussen Harderwijk en Nunspeet aan de A28 had gewerkt. Dat horen ze op 26 november van Jan Klok, besteksadministrateur van Rijkswaterstaat. Vanaf Harderwijk richting Zwolle was het verkeer over de vluchtstrook geleid. Rond 20.00 uur is bij viaduct Beekhuizen 'een breedtetransport gepasseerd van 4,25 meter'. Om dit transport te laten passeren, moesten de 'baakschilden worden verschoven'. En bij het doorlaten van een breedtetransport 'vindt altijd een verkeersopstopping plaats met filevorming'. Het feit dat deze file niet door de ANWB gemeld is, zegt niets, omdat zo'n file noch door Rijkswaterstaat noch door de wegenbouwer wordt doorgegeven. Voor de politie is de conclusie duidelijk. Ze noteert: 'Omstreeks 20.00 uur is een breedtetransport gepasseerd

van 4,25 meter waarbij file is ontstaan.¹⁴³ Viaduct Beekhuizen ligt echter bijna drie kilometer *na* het viaduct bij Harderwijk. Hoe kan dat breedtetransport voor een lange file hebben gezorgd *voor* het viaduct bij Harderwijk?

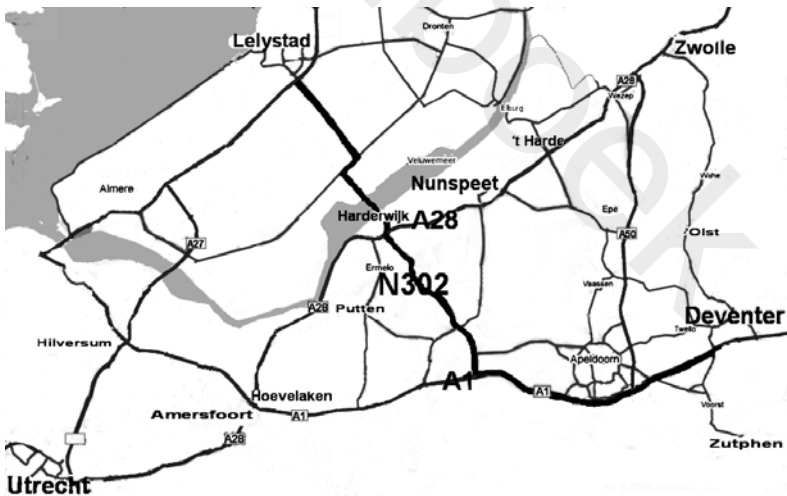
Op 26 november sprak de politie ook met Jelle Hiemstra, assistent uitvoerder van Koop Tjuchem. Die sluit niet uit dat 'al vanaf de afzetting een file is ontstaan'. Zijn logboek vertelt ons dat vanaf hectometerpaal 52.900, vijftig meter na afslag 13 bij Harderwijk en 250 meter *vóór* het viaduct in Harderwijk, het verkeer over de vluchtstrook werd geleid.¹⁴⁴ Er kan dus een file hebben gestaan op de plaats die Louwes aanwees.

Op basis van de feitelijke verkeersgegevens bij Harderwijk, afslag 12 van de A28, weten we nu zeker dat die avond door het geleiden van het verkeer over de vluchtstrook een file voor afslag 13 bij Harderwijk (richting Lelystad) is ontstaan. Hiemstra, van Koop Tjuchem, schrijft in zijn logboek van de werkzaamheden dat ze die avond om 19.10 uur met de afzetting zijn begonnen. Vanwege de verkeersdrukte was de capaciteit van de vluchtstrook onmiddellijk te klein. Er kwamen meer auto's aangerezen dan door de vluchtstrook alleen konden worden verwerkt: 2.547 auto's (per uur), terwijl er plaats voor 1.350 auto's (per uur) was.¹⁴⁵ Wanneer in zo'n geval de drukte aanhoudt, is een file onvermijdelijk. Pas om 21.00 uur was de aanvoer van auto's kleiner dan de vluchtstrook aankon. Toen Louwes tegen 20.10 uur in de buurt van Harderwijk kwam, was de bestaande verkeersintensiteit al een uur groter dan de wegcapaciteit (de vluchtstrook). Pieter van Dommele (operationeel verkeersdeskundige bij Rijkswaterstaat) berekende met een model van Rijkswaterstaat dat er een file van tussen de 2,1 km en de 2,6 km gestaan moet hebben met een geschatte vertraging van 20 minuten.

Dit is Louwes' file, maar hoe kan Louwes geweten hebben dat die file daar al om 20.10 uur stond? Die file is pas om 21.03 uur op de radio gemeld, naar aanleiding van een ongeluk in die file bij afslag 12. Uit de verhoren blijkt ook nog eens dat hij vele details over de file kent die überhaupt niet op de radio zijn genoemd. Zo wist hij dat er *bij afslag 13* naar Lelystad een file stond en dat *kort na afslag 13 de file was opgelost*. Hij wist dat het een file was *vanwege wegwerkzaamheden*. Dit

laatste lijkt misschien vanzelfsprekend, maar de op de radio gemelde file was een file vanwege een ongeluk, en slechts 14% van de avondfiles is te wijten aan wegwerkzaamheden. Louwes wist dat het verkeer *over de vluchtstrook* werd geleid. Dat hebben Kolk en Hiemstra op 26 november aan de politie verteld. Maar hoe wist Louwes op 24 november dat ‘bij Harderwijk het verkeer over de vluchtstrook werd geleid, dit vanwege wegwerkzaamheden.’ In slechts 10% van de files wordt dat over de vluchtstrook geleid. Louwes vertelde dat hij ter hoogte van Harderwijk, daar ‘waar rechts van de weg een nieuwe woonwijk begint’, in een file raakte. Dat moet de woonwijk Drielanden zijn, zo meldt Sterrenburg aan J.J.R. Heinen. Deze wijk ligt zo’n drie kilometer voor het viaduct Harderwijk. Volgens Van Dommele, Rijkswaterstaat, is de file dan tussen de 2,1 en 2,6 km lang. Louwes’ verhaal geeft een *passende lengte*. Ten slotte vertelt het Korps Landelijke Politie Dienst dat gedurende heel 1999 er *slechts één keer een avondfile* van meer dan twee kilometer in Harderwijk stond, en dat is uitgerekend op 23 september. De kans dat een onwetende Louwes al deze details goed gegokt zou hebben, is in rede volstrekt verwaarloosbaar.¹⁴⁶

Dit aanvaarden ook Louwes-critici als Bas Haan en Peter R. de Vries. Waar zij zich tegen verzetten is dat Louwes van die file weet,

Route over A1 en N302 die Louwes volgens Haan na de moord vanaf Deventer reed

omdat hij in de file heeft gestaan. Volgens Haan weet Louwes van de file, omdat Louwes na de moord over de N302 naar huis is gereden en vanaf het viaduct in Harderwijk – daar waar die weg de A28 kruist – de wegafzettingen heeft gezien. Volgens alle routeplanners die Haan heeft geraadpleegd, is over de N302 voor Louwes de snelste weg naar huis.

We moeten er dan wel aan voorbijgaan dat Louwes altijd over de IJsseldijk (via Zwolle) naar huis reed. (Dat is zeven minuten om.) Zelfs komende van Utrecht zou hij over Zwolle naar Deventer rijden, zo vertelt Louwes aan rechercheur Van Veen. Uiteraard weet ik niet langs welke weg Louwes gereden zou hebben, maar dat weet Haan evenmin. Hij negeert in elk geval een duidelijke aanwijzing van Louwes. Na Louwes resoluut over de N302, en dus over het viaduct bij Harderwijk, naar huis gestuurd te hebben, concludeert Haan: ‘Of Louwes nu over de A28 reed zoals hij zelf zegt, of dat hij na de moord gepleegd te hebben over het viaduct reed, maakt geen verschil: hij heeft de wegwerkzaamheden in elk geval gezien. Met een alibi heeft dat niets te maken.’¹⁴⁷

De Louwes-van-Haan zou vast en zeker iets gezien hebben, maar zou het kruisen van de A28 zijn gedetailleerde kennis van de file van 20.10 uur hebben opgeleverd? Laten we ons eerst afvragen hoe laat Louwes-van-Haan de A28 kruist.

De Louwes-van-Haan belt om 20.36 uur mevrouw Wittenberg vanuit Deventer, kennelijk met het verzoek om even langs te mogen komen. Stel hij staat om 20.40 uur voor de deur en mevrouw Wittenberg doet onmiddellijk open; ze verwacht hem, ze is tevoren gebeld. Eenmaal binnen slaat de moordenaar mevrouw Wittenberg met een zwaar object op haar achterhoofd, wellicht meteen na binnenkomst. Vervolgens wurgt hij haar waarna hij haar naar de kamer sleept en onder het portret van haar man legt. Daar steekt hij haar vijf (dan wel zeven) keer met een mes in de borst. Nog kan Louwes-van-Haan niet naar huis. Na de moord gaat de moordenaar namelijk op zoek naar een braadpan. De moordenaar vindt de braadpan op de zolder. Die braadpan brengt hij – we weten weer niet waarom – naar de kamer van meneer Wittenberg. Daar doorzoekt de moordenaar

de inhoud van de braadpan. (We weten niet wat hij zocht. Hij laat het geld in die braadpan liggen.) Op die braadpan heeft de politie geen vingerafdrukken aangetroffen. Tenzij hij handschoenen droeg, moet de moordenaar de braadpan dus schoon hebben gemaakt voordat hij is vertrokken. Ook in de gang lijken tekenen van de moord te zijn weggepoetst.¹⁴⁸ De “schoonmaakster” (haar eigen term), mevrouw Hofstede merkte op dat de kruimelzuiger in de gangkast ontbrak. ‘Deze hing mevrouw Wittenberg na gebruik altijd direct weer op.’¹⁴⁹ Ook dat wijst op schoonmaakwerkzaamheden. Volgens analist Gerard Bijsterbosch gaat de politie doorgaans uit van een moordtijd van rond een uur. Gezien het pathologisch karakter van de moord – ik kom daarop terug – is de moordenaar waarschijnlijk niet een beroeps. Ik weet niet of amateurs langer of korter over een moord doen. Maar laten we, om Haan te gerieven, aannemen dat zijn moordenaar de moord in dertig minuten klaart. De Louwes-van-Haan verlaat aldus het huis aan de Zwolseweg rond 21.10 uur.

Haan laat Louwes over de A1 en de N302 rijden. Langs die weg is het vanaf de Zwolseweg 45 minuten tot het viaduct in Harderwijk. We mogen aannemen dat de moordenaar zijn auto niet voor de deur van zijn slachtoffer heeft geparkeerd. Reken twee minuten voor lopen en weggrijden. Het is donderdag en dus koopavond in Deventer. Dat is nog eens een paar minuten vertraging. Louwes reed een speciale route door Deventer. Dat is vier minuten extra. (Dat komt later.) Zodoende kost het Louwes-van-Haan 53 minuten om vanaf het huis van mevrouw Wittenberg het viaduct te Harderwijk te bereiken. Rond 22.00 uur kruist hij via het viaduct bij Harderwijk de A28. Wat ziet Louwes-van-Haan?

Hij ziet in geen geval de file. Die was om 21.37 uur opgelost. Kon hij dan in elk geval de grote machines van wegwerkzaamheden vanaf het viaduct zien zodat het idee van een file bij hem zou hebben kunnen opkomen? Nee, dat kon hij niet. Het logboek van Hiemstra geeft aan waar het zoab werd gelegd: van hectometerpaal 55.239 tot hectometerpaal 56.764. Dat is vanaf het viaduct 2.089 meter tot 3.614 meter oostwaarts, richting Zwolle. De bocht in de A28 en de bomen langs de weg maken zicht na 800 meter onmogelijk.

Bocht in A28 vanaf viaduct Harderwijk richting Zwolle

Bocht in A28 vanaf viaduct Harderwijk richting Zwolle

Zicht op de A28 richting Zwolle vanaf het viaduct vanaf de passagiersplaats. In 1999 was het zicht iets beter, omdat de open reling – ooit te zien op Google Maps – door een betonnen muurtje is vervangen.

Je denkt van het viaduct in Harderwijk een mooi zicht op de A28 te hebben. Dat is voor een automobilist zelfs overdag niet waar. Vanaf de chauffeur-plaats rijd je op weg naar Lelystad midden op de weg en zie je nagenoeg niets van de A28. Je bent die weg in iets minder dan twee seconden over. 's Avonds is het nog beroerder. Ik reed met mijn vrouw als chauffeur op 22 september 2011 rond 21.30 uur enkele malen over het viaduct. Het was donker. Vanaf mijn passagiersstoel zag ik enkele achterlichtjes. Dat zal ook op 23 september 1999 zo geweest zijn, omdat de verkeersdrukke rond 22.00 uur 977 personen-equivalenten was. Met een maximale snelheid van 90 km per uur op de vluchtstrook zijn dat gemiddeld 8 auto's op die 800 meter tot de bocht.¹⁵⁰ Bepaald niet een situatie die aan een file doet denken. Op 23 september 1999 regende het na 21.30 uur zodanig dat het gietasfalt niet kon worden aangebracht. Ruitenwissers en waarschijnlijk een beslagen zijruit lieten de Louwes-van-Haan überhaupt weinig zicht naar rechts. Midden op de weg is een afscheiding die zicht op de A28 naar links uitsluit. Bedenk verder dat de Louwes-van-Haan zelf rijdt. Hij moet het hoofd bij de weg houden. Het is de vraag of hij zelfs de weinige achterlichtjes richting Nunspeet op de A28 heeft gezien. De auto's richting Nunspeet reden over de vluchtstrook en die ligt meteen achter je zodra je het viaduct op rijdt en voor het eerst zicht krijgt op de A28. Dat is alles wat de-Louwes-van-Haan van de file gezien kan hebben. Om Haan te parafraseren: met een file heeft dat niets te maken.

Op papier is dit scenario mooi bedacht. De werkelijkheid blijkt echter weerbarstig. Zelfs als Louwes de weg had gereden die Haan hem laat rijden, is er geen enkele reden te denken dat Louwes vanwege het kruisen van de A28 het idee van een file op de A28 had kunnen krijgen. En dan praten we nog niet eens over al die details die hij kende: een file vóór de afslag Lelystad, een file die spoedig daarna ophoudt, een file vanwege wegwerkzaamheden, een file over de vluchtstrook, een file van meer dan twee kilometer. Hoe kwam Louwes dan wel aan zijn gedetailleerde kennis van de file?

In 2006 en 2007 deed officier van justitie Van der Meijden (nu AG) in opdracht van het Openbaar Ministerie oriënterend vooronderzoek in de zaak-Louwes. Het was het OM-antwoord op een

‘belangrijke en spoedeisende’ oproep die Maurice de Hond op zijn website www.geenonschuldigenvast.nl had geplaatst.¹⁵¹ Van der Meijden presenteert in zijn *Eindrapport* een alternatief waarbij Louwes wel de file ziet, maar toch op de moord-avond ‘om 20.36 uur in of nabij Deventer is geweest’.¹⁵² Hij schrijft kort en bondig dat het ‘zo kan zijn geweest’. Dat is mooi. We verwachten nu de uitwerking van dit idee. Helaas is voor Van der Meijden de mogelijkheid voldoende. Het blijft dus gissen naar wat Van der Meijden bedoelde.

Er is één scenario waarin Louwes de file ziet, en bijna op tijd in Deventer arriveert: de Van der Meijden-Louwes verlaat de A28 bij afslag 12 in Harderwijk, één afslag voor afslag 13 naar Lelystad. De VdM-Louwes rijdt nu vervolgens via de Ceintuurbaan langs de A28 en kan vanaf de Ceintuurbaan de file zien staan. Zó komt de VdM-Louwes aan zijn kennis van die file. Via de N302 en A1 rijdt hij tevreden richting Deventer, op weg naar de moord. Die N302 is ook de route waarlangs Haan Louwes laat terugrijden.

De VdM-Louwes arriveert om 20.10 uur bij afslag 12. Laten we, in Van der Meijdens voordeel, ervan uitgaan dat Louwes geen tijd aan de file verliest. Vanaf afrit 12 is het volgens Google Maps 24 minuten naar de A1. De VdM-Louwes is aldus tegen 20.34 uur op de A1. Vandaar is het nog 28 minuten tot de Zwolseweg 157, weer volgens Google Maps. De VdM-Louwes arriveert aan de late kant – 20.58 uur – , en dit is nog zonder rekening te houden met de vertraging vanwege de fileresten die hij voor Deventer op de A1 zal hebben aangetroffen en de koopavond-

drukte in Deventer. Maar die late aankomst van 20.58 uur is niet zijn grootste probleem. Wanneer hij om 20.36 uur naar mevrouw Wittenberg belt, is hij net op de A1. Hij is dan 25 km vanaf het basisstation 14501. Die afstand zou voor het OM sowieso een probleem moeten zijn, maar het echte probleem is dat zijn mobieltje hoe dan ook afgedekt wordt door de heuvelpartij Hoog Soeren (85 m boven NA met als top 96 m boven NAP), en dat tegen de tijd dat die heuvelpartij gepasseerd is, hij geen contact met de 14501 kan maken: hij rijdt op dat moment ten zuidwesten van de 14501, buiten het bereik van de 14501.¹⁵³

Om 20.36 uur kan de Van der Meijden-Louwes niet via basisstation 14501 met mevrouw Wittenberg bellen. Dat deed de echte Louwes wel. De Van der Meijden-Louwes kan dus niet de echte Louwes zijn. Dit weerlegt het Van der Meijden-scenario.

Kan Louwes van iemand anders over die file hebben gehoord? De politie heeft even gemeend die persoon te hebben achterhaald: de heer Scholtz. Op 23 september 1999 is deze collega van Louwes ook in Utrecht voor zijn punten geweest. Hij was na een uur vertrokken (dus na 20.00 uur) en 'was tussen Harderwijk en Nunspeet in een file terechtgekomen'. Scholtz had 'de volgende dag met Louwes over de cursus gesproken', aldus de AG in Arnhem. Dat lijkt hoopgevend. Maar waarover spraken zij? In Scholtz' proces-verbaal van 23 november is geen file te bekennen. We lezen dat Louwes Scholtz had verteld dat hij 'alleen het formuliertje had ingevuld voor de punten.'¹⁵⁴ Zou het kunnen dat Scholtz met Louwes over de file had gesproken, maar dat de politie dat thema niet heeft aangesneden of dat de politie hun discussie over de file niet in het proces-verbaal en het Tactisch Journaal heeft opgenomen? Die mogelijkheid kunnen we uitsluiten. De enige reden waarom Scholtz werd verhoord, was omdat hij Louwes over de file ingelicht zou kunnen hebben. We mogen daarom gevoeglijk aannemen dat, als Scholtz iets over de file aan Louwes had verteld, dit zeker in het proces-verbaal had gestaan. En het proces-verbaal bevat die informatie niet.¹⁵⁵ Op 23 november, vier dagen na Louwes' aanhouding, spreekt de politie met Scholtz. De politie heeft niemand anders kunnen vinden.

Peter R. de Vries vindt het irrelevant dat de politie niet de persoon heeft kunnen achterhalen van wie Louwes zijn kennis over de

file heeft gekregen. Louwes had sinds de moord twee maanden de tijd om die informatie te verzamelen. 'Voor een ieder die er op uit is, is het vrij eenvoudig wetenschap [TD: specifieke, unieke kennis] op te doen over zaken of gebeurtenissen waar hij niet bij betrokken of aanwezig is geweest. De misdaadhistorie kent daar ontelbare geraffineerde voorbeelden van.'¹⁵⁶ Hiermee wordt zonder veel omhaal van woorden de mogelijkheid van een file als alibi voor Louwes doorgestreept. De Vries' verhaal roept wel een aantal vragen op: Klopt het dat Louwes 'erop uit was om wetenschap op te doen'? Heeft hij zijn twee maanden tussen moord en in hechtenisneming goed besteed om zijn alibi op orde te krijgen?

Het eerste probleem voor de claim van De Vries is dat de file bij Harderwijk niet Louwes' *eigen* alibi was. Tijdens zijn eerste verhoor als verdachte op 19 november 1999 noemt Louwes weliswaar de file, maar hij noemt de file daar als reden waarom hij zijn gebruikelijke afslag Lelystad bij Harderwijk had gemist.¹⁵⁷ Voor de afslag Lelystad in Harderwijk was hij met twee andere auto's achter een vrachtauto half op de weg gaan rijden en zo had hij zijn aandacht niet bij de naderende afslag gehad. We kennen niet de context waarin Louwes dit verhaal vertelt. Mogelijk voelde de politie Louwes aan de tand over de tijd van zijn vermeende thuiskomst, even na 21.00 uur. Louwes had de verhoorders verteld dat zijn tocht van Utrecht naar zijn huis hem normaliter een uur kostte. Waarom was hij op 23 september niet rond 20.30 uur thuis? Dat is een voor de hand liggende vraag. In zijn antwoord verwijst Louwes naar de file en zijn missen van de afslag, beide leidend tot extra rijtijd.

Vier dagen later, op 23 november, komt de file nogmaals ter sprake, en weer geeft Louwes de file 'als reden waarom hij was doorgereden tot de afslag van 't Harde.'¹⁵⁸ Louwes is daarna nog tien keer verhoord, op zeven verschillende dagen, gedurende bijna 35 uur, maar de file komt nooit meer ter sprake.

Bij de rechtbank in Zwolle noemt Louwes de file voor de derde keer, en ook nu is het weer als verklaring waarom hij de afslag heeft gemist. We kennen het verhaal. Hij reed 'de afstand Utrecht-Lelystad normaal in een uur', maar op 23 september was hij met nog twee 'auto's achter een vrachtwagen half op de weg gaan rijden om ach-

teropkomend verkeer tegen te houden’, en ‘daarom had hij de afslag gemist.’¹⁵⁹

Voor Louwes is de file dus geen alibi of zelfs maar een element in zijn verdediging. Dat blijkt ook nog eens helder aan het einde van de rechtbank-zitting van 24 februari 2000 in Zwolle. Wanneer de voorzitter de ‘verdachte het recht laat om het laatste te spreken’, grijpt Louwes die gelegenheid aan en neemt alle tijd voor dit laatste woord. Eerder tijdens de zitting had hij al uitgebreid over zijn echte alibi gesproken – zijn vroege thuiskomst, te vroeg om terug te zijn van de moord in Deventer – en nu, aan het slot van de zitting, spreekt hij over vele andere, ontlastende zaken: hij wijst op de wijnfles op de tafel bij mevrouw Wittenberg terwijl hij geheelonthouder is – *hij* werd dus niet als gast verwacht –; hij zegt dat hij nooit gevraagd heeft om voorzitter van de stichting te worden; hij spreekt over het memo van f 1.750 (het niet-aftekbare bedrag van haar voorgenomen schenking) dat mevrouw Wittenberg had geschreven naar aanleiding van het telefoontje van 20.36 uur en dat ze nooit zou hebben geschreven ‘als hij bij haar was geweest’; hij spreekt uitgebreid over het rechte mes en de afdruk van een krom mes op de blouse; hij bestrijdt dat de gsm-analyse juist is; hij memoreert zijn pijnlijke ribben, ook tijdens het VvAA-feest ‘in Antwerpen’; hij klaagt over de onbetrouwbaarheid van de hondengeurproef; hij spreekt over Bekendam, de man van de levensverzekering; hij ontkent een financieel motief te hebben – ‘dat is waanzin’ –; hij legt uit dat zijn vrouw, die zijn echte alibi – tijd van zijn thuiskomst – aanvankelijk tegensprak, zich tijdens haar verhoor dingen niet had herinnerd, omdat dat verhoor twee maanden na de gebeurtenissen plaatsvond. En dan sluit hij af: ‘Verder is alles gezegd. Ik heb er niets mee te maken. Ik zit al honderd dagen onschuldig in de cel’. De voorzitter voert hierna kort het woord, en ‘nogmaals wordt aan de verdachte het recht gelaten het laatste woord te spreken’. Louwes heeft alles gezegd en zwijgt.

Louwes stipt dus nagenoeg alles uit zijn zaak aan, maar hij spreekt niet over de file. De file is alleen een verklaring voor zijn missen van de afslag. In Louwes’ ogen is de file dus een ondergeschikt punt, op het cruciale moment niet eens de moeite waard om te vermelden.¹⁶⁰ Ook zijn advocaat noemt voor de rechtbank niet de file.¹⁶¹ Inder-

daad, op dat moment besefte niemand dat de file uitsloot dat Louwes de moord had gepleegd.

Dat is begrijpelijk. Op dat moment was er alleen informatie over een file om 20.00 uur bij het viaduct Beekhuizen, zo'n drie kilometer na afslag 13 (Lelystad) die Louwes miste. Zonder verkeersgegevens ontbreekt de vereiste ondersteuning voor een file die vóór die afslag stond. Zonder verkeersgegevens is er alleen de bewering van Louwes dat er voor het viaduct bij Harderwijk zo'n file stond.¹⁶² En Louwes kon er moeilijk op rekenen dat politie en OM met zijn woord genoeg zouden nemen.

Kortom, tot het proces in Arnhem eind 2000, heeft Louwes zelf nooit waarde gehecht aan het staan-in-de-file. Voor Louwes zelf, zonder verkeersgegevens, was de file geen alibi. Er is dus alle reden om te denken dat Louwes, op zoek naar wetenschap, nooit bij die file zou zijn uitgekomen.

Niet alleen was Louwes er niet op uit 'om wetenschap op te doen', we weten ook dat hij er zelfs niets aan heeft gedaan om zijn *eigen* alibi op orde te krijgen. Voor een moordenaar is dat vreemd, voor een onschuldige is dat het te verwachten gedrag.

Louwes is zelf heel duidelijk over wat wél zijn alibi was: zijn vroege thuiskomst even na 21.00 uur en zijn activiteiten direct na thuiskomst: het van de zolder halen van een neonlamp voor zijn vrouw – die zou die lamp de volgende dag naar school meenemen – , het zich stoten aan het stuur van een hometrainer die op zolder op een ander plaats was gezet, en met als gevolg pijnlijke ribben die hem twee dagen later in Antwerpen, bij een feestje van zijn zaak de VvAA, nog steeds last bezorgden.

Dit alibi-verhaal heeft hij onmiddellijk op 19 november, de dag van zijn aanhouding, aan de politie verteld.¹⁶³ De volgende dag komt de politie erop terug en noemt het zijn alibi. Louwes meent dat 'zijn vrouw en dochter dit moesten kunnen bevestigen'.¹⁶⁴

Drie dagen later, op 23 november, wordt Louwes geconfronteerd met de verklaring van zijn vrouw. Die had op 21 november bij de politie verklaard dat haar man rond 18.00 uur thuis had meegegeten en daarna weer weg was gegaan. Ze had zich niet kunnen herinneren hoe laat Louwes die avond was teruggekomen, maar 'normaliter is hij, wanneer hij 's avonds weggaat, tussen 22.00 en 23.00 uur thuis'.¹⁶⁵

Louwes' verhaal wordt dus keihard tegengesproken. We zullen zien dat de politie wist dat de herinnering van mevrouw Louwes verkeerd was. Louwes kon niet omstreeks 18.00 thuis hebben meegegeten, omdat hij om 18.30 uur in Amersfoort een afspraak had staan en om 19.00 uur zijn presentielijst in Utrecht tekende. In tegenstelling tot de politie heeft het OM zich van deze onmogelijkheid nooit iets aangetrokken en de belastende opmerking van mevrouw Louwes tijdens het proces volop gebruikt. Maar dat is hier niet aan de orde. In de context van de beschuldiging van Peter R. de Vries is iets anders wel relevant. Volgens De Vries zou Louwes-de-moordenaar bezig zijn geweest om kennis van de file en zijn details te achterhalen. Wat we zien, is een Louwes die, vanaf de dag van de moord tot de dag dat hij in hechtenis wordt genomen, ten aanzien van zijn eigen alibi zó onverschillig is dat hij met zijn vrouw niet eens de tijd van zijn (vermeende) thuiskomst heeft besproken.¹⁶⁶

Louwes-de-moordenaar liet dus gedurende twee maanden na om met zijn vrouw over de tijd van zijn thuiskomst te spreken. Dit gedrag is vanuit het Louwes-de-moordenaar-scenario onbegrijpelijk. Louwes-de-moordenaar is wel heel naïef. Hij is in elk geval niet de geslepen boef van De Vries die zijn tijd voordat hij het gevang in gaat, goed heeft besteed en zichzelf een mooi alibi heeft bezorgd. Zijn gedrag wijst juist op verwaarlozing van zijn verdediging.

Dat gedrag past wel goed bij een onschuldig iemand. Zo iemand is niet met zijn alibi bezig, omdat het geen moment bij hem opkomt om een alibi te zoeken voor een niet-gepleegde moord. Binnen het onschuld-scenario is Louwes niet naïef. Voor hem was er geen reden om over de thuiskomsttijd te spreken.

De Vries stelt dat 'voor een ieder die er op uit is, het vrij eenvoudig is wetenschap op te doen over zaken of gebeurtenissen waar hij niet bij betrokken of aanwezig is geweest'. Dat moge zo zijn, maar (i) Louwes' alibi had niets met de file te maken – waarom zou hij een file hebben uitgezocht die hij vervolgens niet als argument gebruikt? – , (ii) Louwes heeft niet eens zijn eigen alibi voorbereid – idioot voor een moordenaar, vanzelfsprekend voor een onschuldige –, en (iii) in tegenstelling tot wat De Vries beweert, was het bepaald niet 'vrij eenvoudig' kennis te krijgen van die file voor het viaduct in Harderwijk.

Daarvoor had Louwes de verkeersgegevens van een wegvak op de A28 moeten achterhalen – waarom zou hij die opvragen? – en had hij nog moeten begrijpen hoe je vanuit die gegevens een file kon afleiden. In praktijk en in rede kunnen we de optie van Peter R. de Vries als irreëel afschrijven.

Kortom, Louwes had gedetailleerde kennis van de file van 20.10 uur. Die file moet daar gestaan hebben, zo volgt uit het logboek van Hiemstra plus de verkeersintensiteitscijfers. Gegeven Louwes' kennis van al die details is het praktisch gezien zeker dat Louwes van de file wist. Haan, Van der Meijden, de politie en De Vries herinneren ons eraan dat van-de-file-weten niet gelijk is aan van-de-file-weten-omdat-je-erin-heb-gestaan. De scenario's van Haan, Van der Meijden, de politie en Peter R. de Vries beschrijven verschillende mogelijkheden om van die file weet te krijgen zonder in de file gestaan te hebben: Louwes heeft later op het viaduct over de A28 vingerwijzingen voor een file gekregen, Louwes heeft de file gezien maar hij heeft er niet in gestaan, Louwes heeft van iemand anders over de file gehoord en Louwes is door eigen onderzoek aan de wetenschap gekomen. Geen van deze opties blijkt levensvatbaar. Daarmee resteert de praktische zekerheid dat Louwes van de file van 20.10 uur wist, omdat hij zelf in die file is terechtgekomen. Louwes moet dus rond 20.10 uur op de A28 geweest zijn, ergens vóór het viaduct van Harderwijk. Omstreeks 20.30 uur kwam hij uit de file en had hij zijn afslag gemist. Hij was dus niet in Deventer, toen hij om 20.36 uur naar mevrouw Wittenberg belde. Kort daarna werd mevrouw Wittenberg gruwelijk vermoord. Louwes reed toen over de A28.¹⁶⁷

HOOFDSTUK V

Het telefoontje van 20.36 uur vanaf de A28

Om 20.36 uur heeft Louwes met mevrouw Wittenberg gebeld en dat telefoontje heeft met basisstation 14501 contact gemaakt. Dat basisstation ligt 25 kilometer vanaf de A28, en in 1999 wist de politie dat aanklikken over zo'n afstand praktisch gezien onmogelijk is. Dus wanneer op 26 oktober de informatie over het aanklikken van de 14501 de politie bereikt, betekent dat maar één ding: Louwes was kort voor de moord in Deventer en hij loog er ook nog over; de nuchtere accountant Louwes moet dus de moordenaar zijn. Dat zal ook de conclusie van officier van justitie Duijts zijn geweest, want de volgende dag – 27 oktober – verzoekt zij de rechter-commissaris een gerechtelijk vooronderzoek tegen Louwes te openen.

Op 28 oktober, nog weer een dag later, komt al de eerste bevestiging. Na een snelle computersimulatie meldt Jan Rijnders van de afdeling Security KPN dat je op de A28 met de 14501 geen contact kunt maken, uitzonderlijke omstandigheden daargelaten. Rijnders checkt zijn simulatie en op 2 november levert Rijnders zijn officiële rapport in.

Duijts wil meer bewijs en geeft opdracht aan het Bureau Observatie en Technische Ondersteuning om langs de A28 te rijden. Kun je ergens langs die route, ergens tussen Harderwijk en 't Harde, contact

met de 14501 maken? De uitslag op 22 november is eenduidig: nee, nergens.

Dat wil zeggen, dat is wat het team opschrijft. In 2019 zal een cold-caseteam van AG Aben ontdekken dat op de lijst van aangestraalde masten wel degelijk verafgelegen masten staan – zelfs heel ver afgelegen masten, op 61 km en 108 km afstand. Deze informatie is buiten het dossier gehouden.¹⁶⁸

De volgende taak van het Bureau is uit te zoeken tot hoe ver je, vertrekkend van paal 14501, naar het noorden kunt rijden zonder contact met de 14501 te verliezen. Bij zo'n zeven kilometer gaat het mis. Contact vanaf de A28 is dus een illusie. (We zagen al het daarbij behorende plaatje: werkingsgebied van cell 14501.)

Dat is ook de boodschap van een onderzoek van een extern bureau, Cellular Design Services van Steens, 3 januari 2000. Met zijn geavanceerde apparatuur meet hij de veldsterkte van basisstation 14501 op de Veluwe richting A28. Net als Rijnders acht ook hij het 'buitengewoon onwaarschijnlijk' dat Louwes vanaf de A28 – en hij plaatst Louwes bij het 't Harde – mevrouw Wittenberg via basisstation 14501 heeft kunnen bellen. Net als Rijnders houdt hij een slag om de arm. Theoretisch, in buitengewone meteorologische omstandig-

heden, zou Louwes' mobieltje vanaf de A28 over een afstand van 25 kilometer contact kunnen leggen met een basisstation in Deventer, maar in de praktijk is dat uitgesloten. Die buitengewone meteorologische omstandigheden zijn niet toevallig buitengewoon. Overigens, zo merkt hij op, zou ook bij die uitzonderlijke omstandigheden Louwes' mobieltje geen contact met een basisstation in Deventer hebben gemaakt. Tussen de A28 en Deventer stonden namelijk 'honderden basisstations' en een van die tussenliggende cellen zou ongetwijfeld een sterker veld hebben aangeboden dan de 14501. Louwes' gesprek zou via dat basisstation zijn verlopen en niet via de 14501.

AG Brughuis mist in 2003 de 'noodzakelijke onderbouwing' voor de conclusie dat Louwes zich rond 20.36 uur in Deventer bevond. Tot op dat moment had niemand nagegaan of die speciale atmosferische condities op 23 september 1999 inderdaad afwezig waren. Zonder enige gêne had Steens in 2000 voor het Arnhemse hof erkend dat hij daar niet naar had gekeken en Rijnders had in december 1999 tegenover de rechter-commissaris erkend dat hij zich op het gebied van 'abnormale radiopropagatie' niet deskundig achtte. Hij kende alleen 'de effecten'.¹⁶⁹ Het was dus hoog tijd dat een deskundig iemand zich in de feitelijke meteorologische omstandigheden verdiepte.

De politie gaat niet over één nacht ijs. Alvorens de opdracht voor een rapport te geven, worden de beoogde deskundigen eerst getest. In november 2002 bezoekt de politie professor Gert Brussaard (T.U. Eindhoven, radiopropagatie) en professor Friedrich Jondral (Karlsruhe, Mobilkommunikation). Aan hen wordt de vraag voorgelegd of Louwes vanaf de A28 bij 't Harde de 14501 aangeklikt zou kunnen hebben. Hun antwoorden waren meteen zeer stellig geweest, aldus het verslag van de bezoekende rechercheur.¹⁷⁰ Brussaard had aangegeven dat 'bij deze weerbeelden onder geen beding radiopropagatie kan hebben plaatsgevonden' en op basis van de getoonde hoogtekaarten 'kon Brussaard aangeven dat het nagenoeg onmogelijk was om achter de heuvel van 50 meter [bij 't Harde] nog een verbinding op te bouwen met 14501 in Deventer'. Jondral was over de mogelijkheid van een verbinding even negatief geweest. Op grond van de hem getoonde gegevens 'kwam hij tot de slotsom dat het hoogst onwaarschijnlijk lijkt dat de verdachte rijdend over de A28 een verbinding'

kon maken over een afstand van 25 kilometer. De beide heren waren welkom. Een jaar later stellen hun rapporten niet teleur.

Net als Rijnders en Steens wijzen zij in hun rapporten op de theoretische mogelijkheid dat onder abnormale atmosferische condities contact met de 14501 gemaakt kan worden. Bij Jondral blijft die mogelijkheid niet geheel theoretisch. Vanwege het onweer dat het KNMI voor 23 september 1999 meldde, zou er abnormale radio-propagatie geweest kunnen zijn. Onweer 'kan namelijk bijdragen tot overbrugging van abnormale afstanden'. Maar een verbinding tussen 't Harde en Deventer acht hij 'hoogst onwaarschijnlijk'.¹⁷¹

Brussaard sluit met grote stelligheid abnormale propagatie op 23 september 1999 uit. Voor abnormale propagatie heb je 'een stille zomernacht of een dag met grondmist' nodig, en de 23ste was een dag met '(winterse) buien en wind'.¹⁷² Dat klinkt overtuigend, ware het niet dat Brussaard zijn oordeel op het weerbericht van 22 november 1999 baseert in plaats van op het weerbericht van 23 september 1999. Op 22 november was het circa 6 graden Celsius met een vrij krachtige wind uit het zuidwesten. Op 23 september was het om 22.00 uur nog steeds 18 graden. De wind was tot zwak afgenomen. In de stukken die hij van de politie kreeg, zaten beide weerberichten. Brussaard had even niet opgelet. Zijn stellige ontkenning is dus gebaseerd op het weerbericht van een verkeerde dag.

Dit heeft de advocaat-generaal in Den Bosch niet verhinderd om Brussaards conclusie als uitermate belastend voor Louwes op te voeren. En het heeft evenmin het hof Den Bosch verhinderd om zijn oordeel dat Louwes in Deventer moet zijn geweest, te baseren op de 'deskundigen Rijnders, Steens, Jondral en Brussaard'.¹⁷³

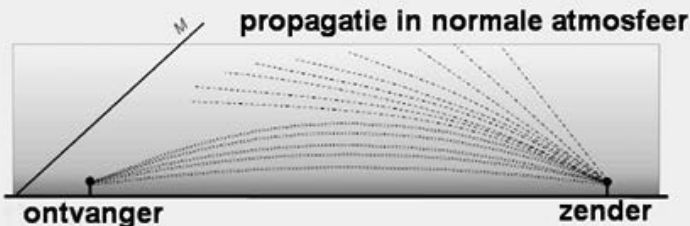
Allen, inclusief de Bossche AG en het hof Den Bosch, gaan er daarbij gemakshalve van uit dat Louwes bij 't Harde belde.¹⁷⁴ Dat is een mooie plaats om Louwes op vast te pinnen. Gezien vanuit Deventer ligt de A28 daar door de vijftig meter hoge Woldberg afgeschermd. Louwes heeft in zijn verhoren altijd gezegd dat hij *tussen* Harderwijk en 't Harde had gebeld, en hij heeft dit nog eens expliciet voor het hof Den Bosch herhaald.¹⁷⁵ Maar het mocht niet baten: hij zal en hij moet bij 't Harde gebeld hebben. Zo weet je namelijk zeker dat hij niet vanaf de A28 gebeld kan hebben.

In 2007 deed Hans Meijer, ooit hoofdredacteur van technische tijdschriften en wetenschappelijke technische boeken bij uitgever Wolters Kluwer, als eerste concreet onderzoek naar de feitelijke meteorologische toestand op 23 september 1999.¹⁷⁶ Om uit te zoeken of er op die dag abnormale radiopropagatie op de Veluwe heerste, moest hij de formule voor (wat heet) de gemodificeerde brekingsindex M voor die dag invullen. Zijn probleem was dat de gegevens van het KNMI die de politie ter beschikking had gesteld, voor dit onderzoek volstrekt onvoldoende waren. Een zoektocht bracht hem bij de website van de University of Wyoming, USA, waar de vereiste atmosferische gegevens wereldwijd worden bewaard en voor iedereen opvraagbaar zijn.¹⁷⁷ Toen ik tien jaar geleden de site aanklikte, had ik binnen een paar minuten de gegevens.¹⁷⁸ Op bezoek bij een meteoroloog van de University of Colorado, Boulder, vertelde deze mij dat elke professional die data gebruikt. Jondral en Brussaard hadden de gegevens dus binnen handbereik. In plaats daarvan baseerden ze zich op een onvolledig weerbericht van het KNMI. Brussaard gebruikte zelfs een weerbericht van een verkeerde dag. Hans Meijer vulde zijn M-formule in en kreeg een geknakte lijn, een teken dat er abnormale propagatie was die – zoals alle deskundigen zeiden – een verbinding van Louwes' mobieltje met basisstation 14501 wel mogelijk maakte. Dat was de eerste stap.

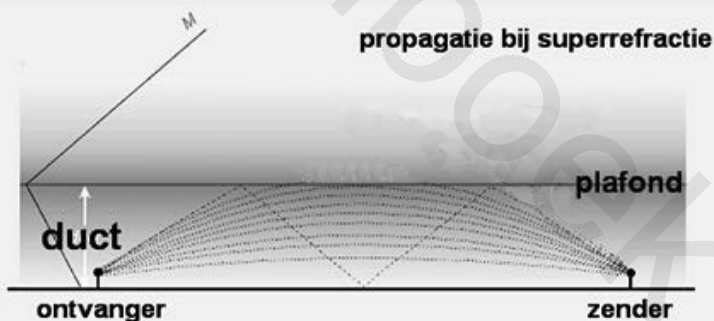
Wat is eigenlijk abnormale radiopropagatie?

Om verbinding te maken met een basisstation, moet een mobieltje de radiogolven (de straling) opvangen die een basisstation uitzendt. Zodra die radiogolven het basisstation verlaten, verzwakt hun veldsterkte. Die golven worden verder door obstakels als gebouwen en heuvels gedempt. Het signaal kan daarom al spoedig zo zijn afgezwakt dat een mobieltje geen verbinding meer kan leggen.

In *normale* atmosferische omstandigheden ontsnapt een gedeelte van de straling in de ruimte. Op het plaatje hieronder zie je een bundel stralen die vanwege onvoldoende afbuiging niet bij de ontvanger aankomen.

Niet altijd is de atmosfeer “normaal”. Soms vormt zich op enige afstand boven de grond (soms op 10 meter, soms op 70 meter) een laag met een hogere temperatuur en met een lagere vochtigheidsgraad dan de grondlaag. Vanwege de kleinere brekingsindex van de hogere laag, buigen meer stralen terug naar de aarde. Die warmere en drogere bovenlaag werkt dus als een soort plafond waartegen een radiogolf terugkaatst. Er heerst dan een toestand van *superrefractie*, een toestand van extra afbuiging. De naar het aardoppervlak afgebogen straling wordt vervolgens door dat aardoppervlak weer teruggekaatst. Met een niet al te ruw aardoppervlak kan zich zo een *duct* (een soort tunnel) vormen waarbinnen de straling gevangen blijft.

Zo'n duct “vangt” dus ook straling die bij normale refractie meteen in de ruimte verloren zou zijn gegaan.¹⁷⁹ Deze gevangen straling verspreidt zich voor een groot gedeelte door de vrije ruimte. Er is daarom slechts een geringe demping van die straling met als gevolg dat een aldus gevangen veld weinig van zijn oorspronkelijke kracht verliest. Een mobieltje kan daarom bij een toestand van

superrefractie op een veel grotere afstand met een basisstation contact maken dan in normale omstandigheden. Er zijn gevallen bekend waarbij een mobieltje zelfs over honderden kilometers ver wordt aangestraald. Omdat het gsm-systeem tot 35 kilometer begrensd is, kan het op dat moment, ondanks deze aanstraling, nog steeds geen contact leggen met het zendende basisstation.

Wanneer ontstaat zo'n duct, zo'n tunnel waarbinnen de straling 'gevangen' zit?

De algemene basisvoorwaarde is dat de normale opbouw waarbij de onderlaag van de lucht warmer en minder vochtig is dan de laag erboven, is omgekeerd.¹⁸⁰ De wellicht meest genoemde situatie waarin ductvorming ontstaat, is de stille zomeravond na een warme dag. In de avond koelt de lucht bij de grond sneller af, en dankzij het rustige weer wordt de warmere laag erboven niet verstoord. Hoe hoger de temperatuur des daags, en hoe meer afkoeling des nachts, des te eerder zal een duct ontstaan. In tropische klimaten komt dit soort ducts veel voor, in de zomer bijna elke dag. De 23ste september 1999 was een zomerse dag in De Bilt.

Ook de tweede oorzaak van superrefractie was op 23 september 1999 aanwezig: een wind blaast koude en vochtige zeelucht naar een warmer kustgebied. De koude wind kruipt dan onder de warmere laag van het land. Deze situatie speelt onder andere langs de Noordzeekust en vandaar landinwaarts. Op de zojuist genoemde datum werd koele, vochtige lucht aangevoerd vanuit Frankrijk en lag 's avonds een wijdverspreide duct over Noord-Frankrijk, België en Nederland.

Jondral noemde de derde oorzaak, ook aanwezig op 23 september 1999: een opkomende onweersbui. Rondom die bui ontwikkelt zich koude en zeer vochtige lucht die de warme en droge onderlaag voortdrijft. Dit leidt vaak tot een inversie van de temperatuur en vochtigheid. Zo ontstaat na het passeren van een onweersbui een atmosferische toestand die gemakkelijk tot een duct kan leiden.¹⁸¹

Louwes' mobieltje kan dus zeer wel via een duct over de Veluwe het basisstation 14501 in Deventer hebben aangeklikt. De omstandigheden die tot "zijn" duct leidden, waren een warme stille zomeravond, een groot, uit het westen optrekkend koudefront en een opkomende onweersbui.¹⁸²

De deskundigen wisten te vertellen dat in Nederland superrefractie zeer zelden voorkomt.¹⁸³ De werkelijkheid weerlegt deze eensgezinde boodschap: ook in Nederland worden basisstations vele keren per jaar over een afstand van 25 km en meer aangeklikt, ver over de zes à zeven kilometer van de politie. Op 1 april 2002, een dag met superrefractie, legden mobieltjes binnen het Telfort gsm-netwerk meer dan 18.000 keer een verbinding met een basisstation op een grotere afstand dan 25 km.¹⁸⁴ Professor Herman Russchenberg (Atmosferische Remote Sensing, TU Delft), professor Harmen Jonker (Atmosferische Fysica, TU Delft), en Hans Schmidt (TNO) kregen de KPN-gegevens van 7 september 2016, een dag die qua weersomstandigheden veel leek op 23 september 1999. Op die dag waren er meer dan een miljoen connecties over grote afstanden,¹⁸⁵ aldus hun TNO-rapport van 21 juni 2018 voor Aben. Op zo'n dag, die qua weersomstandigheden met 23 september 1999 vergelijkbaar was, 'kan ook daadwerkelijk een verbindingsverzoek van een GSM op de A28 ontvangen worden'.¹⁸⁶ Er zijn ook hoge telefoonrekeningen die de hoge aanklik-afstanden bewijzen: ten gevolge van superrefractie maken de mobieltjes van Nederlandse grensbewoners soms contact met ver in Duitsland gelegen basisstations, met het daarbij horende extra prijskaartje.¹⁸⁷

Over de frequentie van superrefractiedagen in Nederland vond ik alleen onderzoek van Hans Meijer. Hij berekende de gemodificeerde brekingsindex M voor alle dagen in 1999. De tele-deskundigen blijken er met hun claim van een paar dagen per jaar, in elk geval voor 1999, grandioos naast te zitten. Voor 1999 vindt Meijer in De Bilt 67 dagen met oppervlakeducten die voor het mobieltje van Louwes krachtig genoeg zouden zijn geweest. De meeste duct-dagen komen voor in de maanden mei (12), juni (9), juli (13), augustus (13)

en september (12). Voor drie dagen in september waren geen meteorologische gegevens beschikbaar.¹⁸⁸ Omdat Meijer bij de resterende 27 dagen in september 12 dagen met ducts vond, was er dus in september 1999 in 44% van de dagen superrefractie. Superrefractie in september 1999 was dus niet iets heel uitzonderlijks, zoals ook andere telefoongesprekken van Louwes aantonen.¹⁸⁹

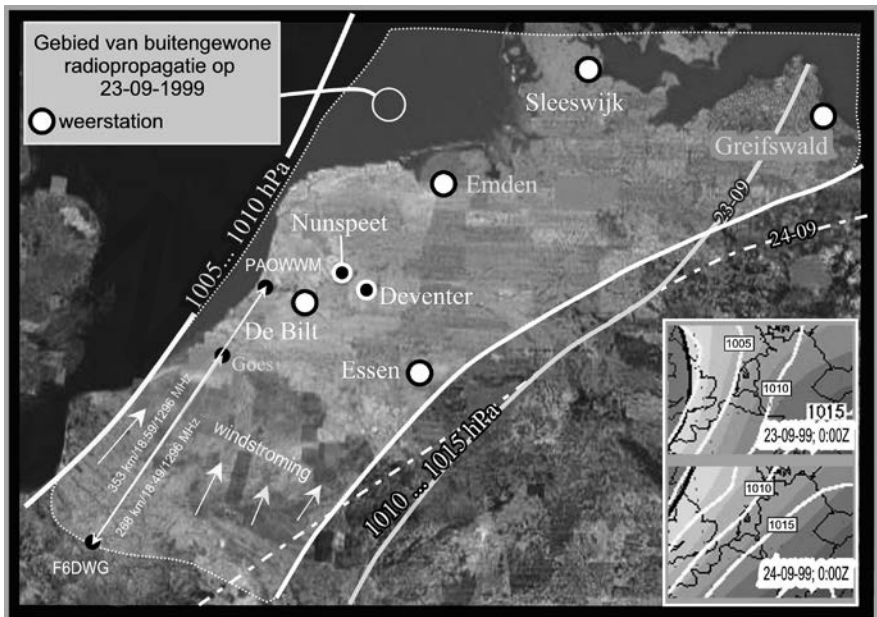
De knik in Meijers M-profiel garandeert dat er in de avond van 23 september 1999 in De Bilt superrefractie met een duct was. Ook de drie schrijvers van het TNO-rapport vinden superrefractie in De Bilt. Ze merken op dat wat voor De Bilt geldt, niet noodzakelijk voor Deventer opgaat. Ze passen daarom modellen toe 'om de atmosferische omstandigheden rondom Deventer te reconstrueren'.¹⁹⁰ Deze exercitie leidt tot de conclusie dat 'in de vroege avond van 23 september 1999 er [in Deventer] sprake kan zijn geweest van sterke ducting. De grootste versterking werd bereikt tussen 19.00 uur en 20.00 uur, maar ook om 20.30 uur was de versterking van het signaal nog groot'. Wat resteert, is volgens hen krachtig genoeg om een connectie van Louwes' mobieltje met de 14501 mogelijk te maken. Ze berekenen de kans op die verbinding vanaf de A28 op 'kleiner dan 5%, maar het is niet onmogelijk'.

Ook Hans Meijer was zich ervan bewust dat een duct in De Bilt niet automatisch een duct in Deventer impliceerde. Hij onderzocht daarom de meteorologische gegevens uit Essen, Emden, Sleswijk en Greifswald.

Zijn onderzoek leidt tot 'de redelijke veronderstelling dat op 23 september om 20.00 uur ook de atmosfeer in Essen superrefractie vertoonde'.¹⁹¹ Op dat moment was er nog geen superrefractie in Sleswijk en Greifswald, maar 'korte tijd later zouden zich ook daar ducts ontwikkelen'.¹⁹²

Dat er al in de vroege avond van 23 september 1999 buitengewone radiopropagatie over een groot gebied van Noord-Frankrijk tot Noord-Duitsland heerste, blijkt ook uit twee radiocontacten van een zendamateer uit Noord-Frankrijk (F6DWG, Amiens) die Hans Meijer achterhaalde. De Fransman had om 18.49 uur contact met Goes (afstand 268 km) en om 18.59 met Katwijk aan de Rijn (afstand 353 km). Meijer acht die contacten onder normale atmosferische om-

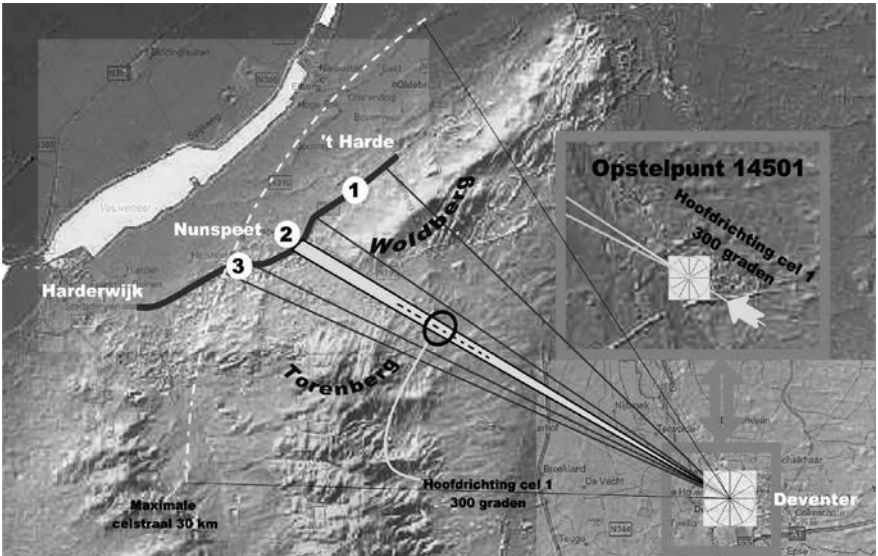
standigheden ondenkbaar. Ook deze informatie vergroot de waarschijnlijkheid van een duct in Deventer.

Gebied met superrefractie volgens Hans Meijer

Via hun modellen komt het driemanschap van het TNO-rapport uit op de A28 bij Nunspeet als de locatie vanwaar Louwes de beste kans had om de 14501 aan te klikken. 'Daar tussen Deventer en Nunspeet zijn de heuvels het laagst en de propagatie-omstandigheden in principe het gunstigst.¹⁹³ Hans Meijer bereikt in zijn *Profielen van een beladen atmosfeer* (2009) dezelfde conclusie. De hoofdrichting van de 14501, met de sterkste straling, straalt precies op het midden van de bocht in de A28 rond Nunspeet. Dat is wegvak 2 op het onderstaande plaatje. Vanaf de 14501 gezien wordt dat weggedeelte noch door de Woldberg noch de Torenberg afgeschermd. De A28 bij 't Harde, wegvak 1, ligt pal achter de Woldberg.

Ook Hans Meijer berekent dat het mobieltje van Louwes dankzij de superrefractie vanaf die bocht langs Nunspeet – wegvak 2 - contact met de 14501 kan hebben.

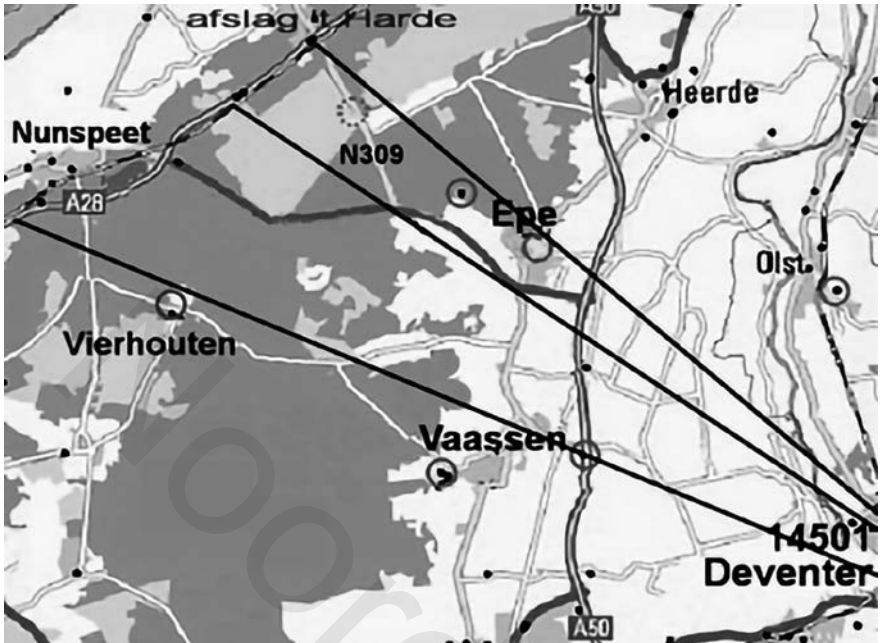

Straling van basisstation 14501 vanaf Deventer naar A28

Deskundige Steens argumenteerde dat Louwes vanaf de A28 nooit een connectie met de 14501 had kunnen maken, omdat er tussen die A28 en Deventer honderden basisstations stonden.¹⁹⁴ Het hof Den Bosch heeft dit expliciet overgenomen. En inderdaad, met zo'n dichtheid van basisstations lijkt het onvermijdelijk dat een van die honderden basisstations tussen de A28 bij 't Harde en Deventer een sterker veld dan de 14501 aan Louwes' mobieltje aanbiedt. Het bestaan van die honderden basisstations is echter een moderne mythe. In werkelijkheid waren er slechts drie gsm-masten van de KPN in de taartpunt A28 bij 't Harde – Deventer. Wanneer we de taartpunt zo afsnijden dat ook de bocht bij Nunspeet er in zit, zien we zes gsm-masten van KPN: twee in Epe, twee in Vaassen, een in Vierhouten en een op de N309, iets ten zuiden van de afslag 't Harde.

Wanneer we preciezer kijken, zien we dat er in de taartpunt tussen Deventer en de bocht bij Nunspeet – het wegvak waar het om draait – geen enkel basisstation lag. Het hof Den Bosch is op een cruciaal punt voorgelogen.¹⁹⁵

Het driemanschap concludeert dat de kans dat Louwes om 20.36 uur, 23 september 1999, vanaf de A28 via de 14501 een gesprek met

De KPN-basisstations in de taartpunt Deventer - A28 vanaf Nunspeet tot 't Harde

mevrouw Wittenberg, 'niet hoger is dan 5%, ook indien wordt uitgegaan van optimale omstandigheden voor versterking van het signaal door ducting.' Tegenover deze 5% plaatsen ze de 90% kans op een connectie met de 14501 die Louwes in Deventer in de nabijheid van het basisstation 14501 gehad zou hebben.¹⁹⁶

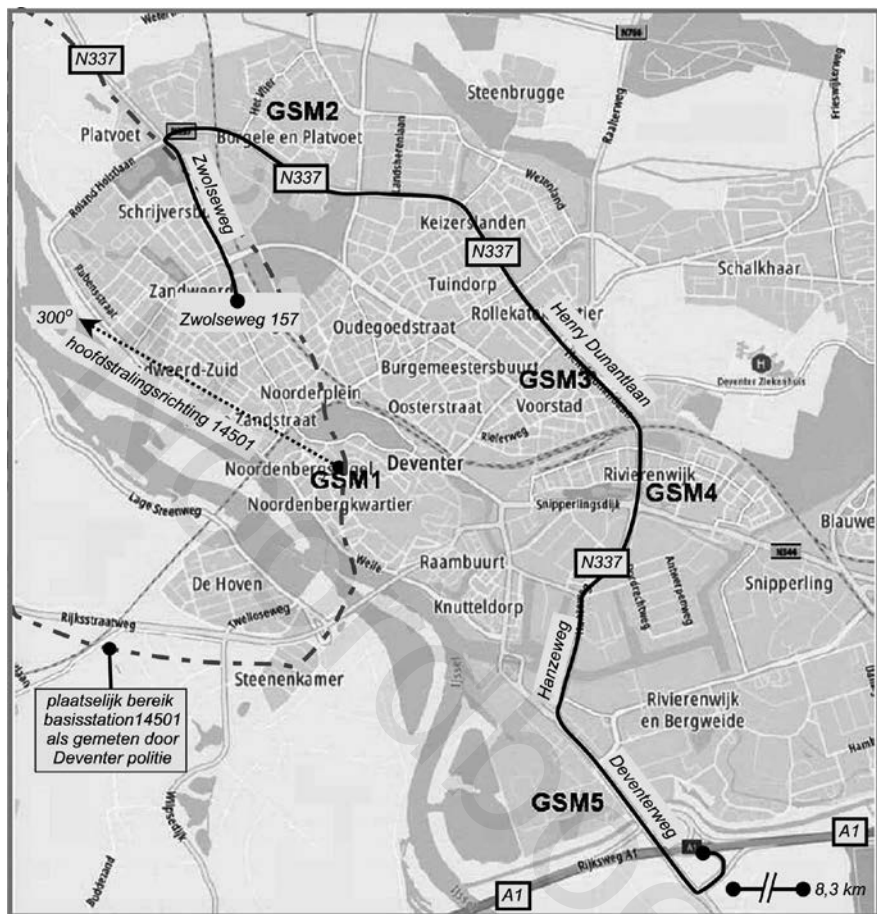
De conclusie lijkt onverbidlijk: er is een klein kansje dat Louwes vanaf de A28 contact heeft gemaakt met de 14501, maar dat kansje is te verwaarlozen wanneer je het met de 90% kans vergelijkt wanneer Louwes vanuit Deventer had gebeld. Dit is echter een ernstige misvatting van het rapport. Het driemanschap heeft het met zijn 90% kans *niet* over de kans die Louwes *in Deventer* had. Louwes heeft 90% kans om met de 14501 contact te maken, wanneer hij *in de nabijheid van basisstation 14501* is. Het driemanschap is hierover heel expliciet: indien Louwes buiten het domein van de 14501 is, zal zijn mobiele telefoon primair verbinding zoeken met een ander basisstation.¹⁹⁷ Het empirisch getoetste KPN-model laat volgens het drie-

manschap zien dat ‘de verbinding met een basisstation in een stad als Deventer voor het grootste deel verwerkt wordt door de “service cell” (het domein) van een basisstation als de beller zich in dat gebied bevindt’. Ben je binnen de service cell van de 14501, dan is je kans op een connectie met die 14501 ‘meer dan 90%’. Ben je daarentegen buiten die service cell van de 14501, dan neemt die kans snel af, ‘niet alleen door de afnemende radiodekking, maar ook door de manier waarop het GSM-netwerk mobiele toestellen dirigeert naar de service cells’. Het driemanschap concludeert hieruit dat ‘er dus een groot deel van Deventer is, waar de kans op verbinding met 14501 zeer klein is’.¹⁹⁸

Je kunt die kans grof uitrekenen. In 1999 waren er in Deventer vijf opstelpunten, plekken met elk drie basisstations, die in verschillende richtingen straalden. (Opstelpunten zijn gebouwen, zendmasten, alles waaraan je antennes kunt bevestigen.) Er waren dus vijftien basisstations waarvan de 14501 er één was. Wanneer we voorlopig Louwes een gelijke kans geven om in een *willekeurige* sector in Deventer te zijn, dan daalt zijn kans om vanuit Deventer een verbinding met de 14501 te maken, van 90% naar 6% [= 90:15].

Die kleine kans blijkt ook uit de lijst met gesprekken die Louwes in de loop van september 1999 in Deventer heeft gevoerd. In de maand september 1999 klikte Louwes’ mobiel tien keer een basisstation in Deventer aan. Slechts één keer was dat de 14501, en dat was uitgerekend op de 23ste september om 20.36 uur.

De kans om vanuit Deventer de 14501 aan te klikken, wordt nog kleiner wanneer we uitzoeken waar Louwes, volgens het Louwes-de-moordenaar-scenario, om 20.36 uur zou zijn geweest. Het OM laat Louwes via de A1 naar Deventer rijden. Hij komt dan Deventer binnen langs de Deventerweg. Het rapport van het driemanschap geeft een lijst met gesprekken van Louwes uit september 1999, waarin zijn mobieltje zowel aan het begin als aan het eind van het gesprek een basisstation in Deventer aanklikte. Wanneer we die basisstations op een kaart uitzetten, kunnen we Louwes’ reguliere route vanaf de afslag Deventer naar de Zwolseweg 157 op de voet volgen. Het is de route Deventerweg (de weg na de afslag van de A1 langs de GSM5), Hanzeweg, Henry Dunantlaan, N337, en dan linksaf op de Zwolseweg, een route die de drukte van de binnenstad vermijdt.

Route door Deventer die Louwes placht te rijden vanaf de A1 naar de Zwolseweg 157 (mevr Wittenberg). Die route voert langs de GSM-opstelpunten 5, 4, 3 en 2. Pas op de Zwolseweg komt Louwes binnen het bereik van de 14501 (GSM1).

Louwes komt aanrijden over de A1. Dicht bij Deventer komt hij binnen het bereik van een van de service-cellen (basisstations) van opstelpunt GSM5.¹⁹⁹ Bij de afslag Deventer verlaat hij de A1, hij gaat daar de Deventerweg op. Ook op die weg valt hij binnen het servicegebied van GSM5. Dat blijft zo, wanneer de Deventerweg in de Zutphense weg overgaat. Louwes slaat rechts af op de Hanzeweg. Zo kan hij doorrijden in plaats van zich een weg te moeten banen door de drukke binnenstad.²⁰⁰

Eenmaal op de Hanzeweg, raakt Louwes al snel binnen het domein van GSM₄. De telefoongegevens die in het TNO-rapport zijn opgenomen, wijzen uit dat Louwes vanaf de A1 via de Hanzeweg reed. Er is één telefoontje dat begint binnen een service-cell van GSM₅ die de A1 bestrijkt, en dat eindigt binnen een service-cell van GSM₄ die de zuidelijke sector van GSM₄ bedient, de richting waar Louwes vandaan komt. Omgekeerd zijn er twee gesprekken die beginnen bij GSM₄, en die in beide gevallen eindigen in het domein van de GSM₅. Je ziet Louwes dus van de A1 via de Hanzeweg richting GSM₄ rijden, en omgekeerd rijdt hij langs de GSM₄ naar de A1. Belangrijk is dat er geen telefoontjes op de lijst staan waarbij dit niet het geval is. De route die Louwes in Deventer vanaf de A1 gebruikt, loopt dus via de Hanzeweg.²⁰¹

Vanaf het gebied van de GSM₄ vervolgt Louwes de Hanzeweg naar de GSM₃ aan de Vetkampstraat. Hij rijdt nu op de Henry Dunantlaan. Ook deze route is terug te vinden in de lijst met Deventer-telefoontjes in het TNO-rapport. Een telefoontje begint bij de GSM₃ en het eindigt bij de GSM₄. Louwes rijdt dus terug naar de A1. Er is ook een telefoontje, een kort telefoontje van twee minuten, dat bij de GSM₃ begint en eindigt bij de GSM₂. Louwes lijkt op weg naar mevrouw Wittenberg aan de Zwolseweg. Een andere keer belt Louwes zes minuten, beginnend bij de GSM₃ en hij beëindigt het gesprek bij de 14501 van GSM₁. Hij is kennelijk op weg naar het huis van mevrouw Wittenberg en rijdt vanaf de A1 via GSM₃. Er is ook een telefoontje dat bij de GSM₂ begint en bij de 14501 eindigt. Dat bevestigt dat hij op weg naar mevrouw Wittenberg langs de GSM₂ komt.²⁰²

Alle zeven telefoontjes die bij basisstations in Deventer beginnen en in Deventer eindigen, verlopen langs de aangegeven route op de kaart: de route vanaf de A1 langs GSM₅, GSM₄, GSM₃ en GSM₂ op weg naar de Zwolseweg 157. In een simpel schema:

GSM 5 → GSM 4	GSM 3 → GSM 4	GSM 2 → GSM 1
GSM 4 → GSM 5	GSM 3 → GSM 2	
GSM 4 → GSM 5	GSM 3 → GSM 1	

Kortom, tijdens de route die Louwes vanaf de A1 naar de Zwolseweg 157 blijkt te rijden, maakt zijn mobieltje pas op het allerlaatst contact met de 14501 op de GSM1. Pas aan het eindpunt, nabij de Zwolseweg 157, ontstaat een verbindingsmogelijkheid. Was hij daar om 20.36 uur in de buurt? Heeft hij vlak voor de deur naar mevrouw Wittenberg gebeld om zich aan te kondigen, zoals het OM altijd heeft gezegd?

De prangende vraag wordt dan: waar was Louwes-de-moordenaar om 20.36 uur? Was hij, komend van Utrecht, op tijd binnen het bereik van de 14501?

Vanwege zijn afspraken was Louwes heel laat in Utrecht. Hij heeft daar getekend, zo stelt de politie vast. De intekenlijst lag er dus nog wel. Het is dan 19.00 uur. Louwes drinkt een kop koffie, gaat naar de wc en vertrekt zonder veel omhaal. Zijn auto staat in de Groenendaalstraat, een zijstraat van de Croeselaan. Zelf schat hij op 19 november dat hij omstreeks 19.30 uur weer in zijn auto zat. Op 23 september schat hij 'omstreeks 19.15/19.20 uur'. Die 19.15 uur lijkt aan de vroege kant. Na het tekenen van de presentielijst, het koffie bestellen en nuttigen, en een wc-bezoek moet hij door het Jaarbeurscomplex naar de uitgang wandelen. Van het gebouw terug naar de auto lopen kost zo'n tien minuten. Ik neem daarom 19.20 uur als moment dat Louwes wegrijdt.²⁰³

In een proces-verbaal verklaart verbalisant Van V. onder ambtseed dat de reisduur Europalaan, Utrecht, naar Centrum Deventer, ongeveer 1 uur bedraagt. Wellicht gaat dat om een tijdsduur die hij via de routeplanner heeft verkregen. In datzelfde proces-verbaal beweert hij namelijk dat hij 's avonds op woensdag 24 november 1999 de afstand van Utrecht naar Deventer in 1 uur en 10 minuten aflegde zonder de maximumsnelheid te overtreden. Hetzelfde proces-verbaal vertelt ons ook dat hij vanaf 't Harde naar Hoevelaken (bij Amersfoort) is teruggekeerd en vandaar naar Deventer is gereden. Verbalisant V. is die avond dus helemaal niet vanaf Utrecht naar Deventer gereden. Misschien heeft verbalisant Van V. nogmaals de routeplanner geraadpleegd. Wanneer we de, door zijn telefoontjes vastgelegde, route van Louwes door Deventer volgen, geeft Google Maps voor de route vanaf de Groenendaalstraat naar de Zwolseweg 157 *zonder verkeer*: 1 uur en 8 minuten = 68 minuten.²⁰⁴

Louwes vertrekt om 19.20 vanuit de Groenendaalstraat. In en om Utrecht was het 'erg druk op de weg geweest, zowel in de stad als op de autosnelweg',²⁰⁵ zo vertelt Louwes op 23 november 1999. Het was een donderdagavond, en we weten van de *Filethermometer* van Rijkswaterstaat (november 2001), dat donderdagavond de avond is met de meeste files.²⁰⁶ In Utrecht moet Louwes daarbij ruim 4 kilometer door de stad via de Europalaan tot hij bij de toerit naar de snelweg is. Die vier kilometer is er op donderdagavond zeer langzaam verkeer. Hans Meijer heeft voor de avondspits deprimerende snelheden op de wegen in en rond Utrecht gevonden. De snelheid op een koopavond is gemiddeld 15 km/uur.²⁰⁷ Met 50 km/uur is Louwes na 4,8 minuten op de snelweg, bij 15 km/uur kost dat 16 minuten. Op weg naar Deventer reed Louwes langs Lunetten. Daar was in november 1999, vanwege de files aldaar, door Rijkswaterstaat 'een vernieuwende vorm van filebestrijding' uitgevoerd.²⁰⁸ Dat maakt het waarschijnlijk dat bij Lunetten, toen Louwes op donderdagavond 23 september 1999 langs Lunetten reed, een file stond. Op zijn best werd daar zeer langzaam gereden.²⁰⁹ Zelf spreekt Louwes alleen over erge drukte, hij zegt niets over files bij Utrecht. Al met al reken ik in Utrecht, binnen en buiten de stad, op tien minuten vertraging. De avonddrukte verwaarlozen is onrealistisch.

Bij Deventer moet het weer bal zijn geweest. Voor Deventer stond op werkdagen vanaf Beekbergen tot Deventer nagenoeg altijd een avondfile, en op donderdagavond stond er de langste file van de week. Louwes spreekt niet over de file bij Deventer, hij is daar niet geweest, zegt hij. Louwes-de-moordenaar uit het OM-scenario zwijgt. Maar die avondfiles van Beekbergen tot Deventer waren reëel genoeg om de minister van Verkeer en Waterstaat, Karla Peijs, op 23 januari 2004 tot het wegaanpassingsbesluit A1 knooppunt Beekbergen – Deventer Oost te bewegen. Ze gaf opdracht aldaar plusstroken aan te leggen. Dat was op dat moment geen overbodige luxe. In de toelichting bij haar wegaanpassingsbesluit staat de toestand van 2000 beschreven:

In de huidige situatie (2000) levert de verkeersafwikkeling tussen Beekbergen en Deventer Oost in de ochtendspits in westelijke richting en in de avondspits in oostelijke richting problemen op. In de avondspits is in oostelijke richting tussen Twello en De-

venter de verhouding tussen verkeersintensiteit en wegcapaciteit 0,99. *Filevorming en vertraging zijn aan de orde van de dag.*²¹⁰

Met andere woorden, in de avondspits van 2000 stond tussen Beekbergen en Deventer op de A1 (nagenoeg) altijd een file, een file die groot genoeg was om er wat aan te gaan doen. Toen Louwes-de-moordenaar op donderdagavond 23 september 1999 rond 20.25 uur bij Beekbergen/Wilp aankwam,²¹¹ zal die file daar vanwege het zogeheten ‘hysteresis’-effect nog steeds hebben gestaan, al zal tegen die tijd de file wellicht ten dele zijn opgelost. (Het ‘hysteresis’-effect is het na-ijleffect dat een file pas begint te verminderen wanneer de verkeersintensiteit onder de 70% komt.)²¹² Hans Meijer, een ervaringsdeskundige, schrijft dat de avondspits op dat traject ‘niet zelden pas tegen 21.00 uur oploste’. Hij reed minstens acht keer per jaar terug van een werkbezoek in Eindhoven.

Tussen 20.15 uur en 20.45 uur arriveerde ik dan bij knooppunt Beekbergen op de A1 voor de laatste elf kilometer naar de afslag Deventer. Vrijwel altijd stond daar dan meteen nog een lange file, die al urenlang aan de gang was en zich tot vrijwel Deventer uitstrekte. Vele keren kwam ik ook omstreeks 20.30 uur via de A1 in de file terecht, als ik komend uit de richting Amersfoort naar huis reed.²¹³

Vanaf 16.00 uur was er al een verkeersintensiteit die de wegcapaciteit te boven ging: 1,17. Er vormt zich dan onvermijdelijk een file. Drie uur lang bleef die intensiteit boven 1,0. Met andere woorden, tot 19.00 uur bleef die file groeien. De 11 kilometer file van Hans Meijer zal zich tegen die tijd gevormd hebben. Pas om 20.00 uur was de verkeersintensiteit tot 70% gedaald. Pas daarna zal de file langzaam kleiner geworden zijn. Anders gezegd, om 20.00 uur zal die 11 kilometer lange file er nog grotendeels gestaan hebben. Wanneer Louwes-de-moordenaar om 20.25 uur op de file stuit, is een gedeelte opgelost. Het ANWB rekent grofweg met drie minuten vertraging per kilometer file.²¹⁴ De file van 20.25 uur zal veel minder dan die 33 minuten vertraging tot gevolg gehad hebben. Hans Meijer komt met

zijn rekenmodel uit op ongeveer 8 minuten vertraging. Voor de file bij Harderwijk berekende zijn model een vertraging van 18 minuten, twee minuten minder dan Rijkswaterstaat (20 minuten). Dit leert ons twee dingen: zijn model is betrouwbaar en zijn berekende vertraging is iets korter dan die van Rijkswaterstaat. Een schatting van rond de 10 minuten vertraging voor de file bij Deventer lijkt daarom reëel, mede gezien de urgentie die uit het besluit van minister Peijs spreekt, en het na-ijleffect van een eenmaal gevormde file.

Ten slotte moeten we nog de avonddrukke in Deventer zelf verdisconteren. We hebben hier concrete informatie van Hans Meijer, die als Deventenaar enkele keren in september op donderdagavonden de route van Louwes vanaf de A1 naar de Zwolseweg 157 heeft nagerezen. Hij schreef mij:

Het eerste stuk vanaf de A1, ongeveer tot GSM3, is bezaaid met verkeerslichten. Ik reed het traject ooit tweemaal 's avonds (tot Zwolseweg 157), met rijtijden van achtereenvolgens ruim 18 en bijna 21 minuten. 't Verschil schuilt vooral in pech of geluk met de verkeerslichten.

De Google Earth routeplanner geeft voor die afstand 14 minuten zonder verkeer. Op donderdagavond is dat vanwege de drukke vier minuten meer, wanneer ik de snelste tijd van Hans Meijer neem.

Volgens het Louwes-de-moordenaar-scenario is de rijtijd van Louwes-de-moordenaar vanuit Utrecht naar de Zwolseweg aldus: 19.20 (starttijd) + 10 minuten (donderdag-avonddrukke in en rond Utrecht) + 68 min (rijtijd zonder oponthoud inclusief 4 min voor Louwes' gebruikelijke route) + 10 min (file voor Deventer) + 4 min (avonddrukke in Deventer) = 20.52 uur op de Zwolseweg.

Mijn berekening blijkt iets aan de snelle kant. De familie Kuiper, zo vertelt advocaat Van der Lem aan de rechtbank Zwolle, reed 'de route van het Europeplein te Utrecht naar de Zwolseweg te Deventer' op een donderdagavond – een koopavond – en vertrok op hetzelfde tijdstip als Louwes. 'Hun reistijd was 1 uur en 30 minuten.'²¹⁵ Louwes vertrok vanaf de Groenendaalstraat, en niet van het Europeplein. Dat is nog eens 2,7 km extra door de koopavonddrukke. Met

een gemiddelde van 20 km/uur is dat iets als 9 minuten extra, een vertraging die de routeplanner van Google Maps rond die tijd ook geeft. Louwes-de-moordenaar zou dus volgens de rijtijd van de familie Kuiper *rond 21.00 uur* (19.20 uur (vertrek Utrecht) + 9 minuten (Groenendaalstraat tot Europaplein) + 90 minuten (rijtijd Europaplein + Zwolseweg 157 = 20.59 uur)) bij de Zwolseweg 157 aankomen.

Dus niet eerder dan 20.52 uur zou Louwes-de-moordenaar met de 14501 contact hebben kunnen maken. We zagen al dat de Van der Meijden-Louwes die om 20.58 uur zou aankomen, om 20.36 uur langs de A1 geen connectie had. Louwes-de-moordenaar die uit Utrecht komt rijden, kan evenmin om 20.36 uur via een verbinding met de 14501 naar mevrouw Wittenberg hebben gebeld.

Louwes' kans om vanaf de A28 bij Nunspeet de 14501 aan te klikken was om 20.36 uur 5%. Dat is dus aanzienlijk beter. Maar dit vooronderstelt wel dat Louwes om 20.36 uur in de bocht van Nunspeet reed. Laten we kijken of dat klopt.

Louwes vertrekt weer om 19.20 uur vanaf de Groenendaalstraat. Zijn rijtijd tot de file voor het viaduct in Harderwijk is 40 minuten, zonder oponthoud. Ik berekende dat Louwes-de-moordenaar op weg naar Deventer in en buiten Utrecht tien minuten oponthoud had. Het is dan rond 20.10 uur wanneer Louwes vanwege de file moet afremmen. Het model van Rijkswaterstaat geeft op basis van de verkeersintensiteitsgegevens een file met 20 minuten vertraging. Om 20.30 uur rijdt Louwes weg vanonder het viaduct in Harderwijk. Het is dan nog ongeveer 10 kilometer naar de bocht van Nunspeet. Met een gemiddelde van 100 km/uur (het eerste stuk ging over de vluchstrook met maximaal 90 km/uur) is dat zo'n zes minuten rijden tot de bocht van Nunspeet. Die bocht is de enige plek van waaruit hij langs de A28 contact met de 14501 kan maken. (De A28 tussen Harderwijk tot 't Harde, daar waar Louwes zei gebeld te hebben, ligt op andere plaatsten achter de Woldberg en de Torenberg.) In mijn berekening is hij rond 20.36 uur in die bocht om te bellen. Dat is inderdaad de tijd dat Louwes mevrouw Wittenberg belde.

Mijn berekening komt beangstigend nauwkeurig uit. Dat was voor mij ook een verrassing. Mijn schatting van het oponthoud in Utrecht had iets korter of iets langer kunnen uitvallen. Met ande-

re schattingen was Louwes tussen de 20.31 uur en 20.41 uur in de bocht van Nunspeet geweest. Maar ook dan past een telefoontje van Louwes om 20.36 uur vanuit de bocht van Nunspeet naar mevrouw Wittenberg binnen de marges.

Op basis van een andersoortige berekening komt Hans Meijer tot ongeveer dezelfde tijden. Ik nam de tijd van de hele route volgens Google Maps zonder verkeer als uitgangspunt en voegde dan beargumenteerde, te verwachten verkeersdruktes toe. Hans Meijer maakte een berekening waarin hij de tijd voor elk weggedeelte apart uitrekent. Ook hij komt vlak in de buurt van 20.36 uur. Ook bij zijn berekening geldt dat hij bij iets andere keuzes nog steeds vlak in de buurt van de 20.36 uur was uitgekomen.

BEREKENING VAN RIJTIJDEN

door Hans Meijer

<i>traject, locatie</i>	<i>wegnummer</i>	<i>afstand [km]</i>	<i>gem. snelheid [km/u]</i>	<i>rijtijd [min.]</i>	<i>rijtijd cumulatief</i>	<i>tijd [u:min:s]</i>
Utrecht Croeselaan						19:20:00
Utrecht	bebouwde kom	4,0	15	16,0	16,0	19:36:00
Hoevelaken	A12, A27, A28	29,1	90	19,4	35,4	19:55:24
Harderwijk	A28	23,0	100	13,8	49,2	20:09:12
Harderwijk viaduct	A28	3,1	10	18,6	67,8	20:27:48
viaduct Beekhuizen	A28	2,77	70	2,37	70,17	20:30:10
Nunspeet	A28	9,0	100	5,4	75,57	20:35:34

Volgens deze twee berekeningen is Louwes rond 20.36 uur bij de bocht van Nunspeet. Op die plaats had hij 5% kans dat zijn telefoon een verbinding zou maken via de 14501. Zijn telefoon heeft dat kennelijk gedaan, want we weten dat Louwes-de-moordenaar veel te laat in Deventer aankwam (op zijn vroegst om 20.52 uur) om – om 20.36

uur – een connectie met de 14501 te maken. Ik concludeer dat de echte Louwes om 20.36 uur via de 14501 mevrouw Wittenberg heeft gebeld. Op dat moment reed Louwes dus over de A28. Hij is dus niet Louwes-de-moordenaar.

Noordboek

HOOFDSTUK VI

Het pathologisch karakter van de moord

Mevrouw Wittenberg is vermoord en we weten niet waarom. Wel kunnen we uit de manier waarop de moord is gepleegd, iets over de moordenaar te weten komen.

De moord kan op twee manieren zijn begonnen. De moordenaar heeft mevrouw Wittenberg met een zwaar object op het hoofd geslagen – het sectierapport spreekt over een zwaar letsel op haar achterhoofd – en hij heeft haar vervolgens, toen ze op de grond was gevallen, gewurgd, waarschijnlijk met zijn ene knie op haar borst. Dat zou de ribbreuken verklaren. (De gang is waarschijnlijk de wurgplaats. Daar zijn door de politie schoonmaakplekken gevonden, en er ligt vers stucgruis op de granieten plint).²¹⁶ De verwurging heeft alleen aan de hals-zijde, alleen aan de voorkant, tot schade geleid. Jan Willem Bakker wijst erop dat ‘de wijze waarop de verwurging heeft plaatsgevonden, opvallende overeenkomsten vertoont’ met een verwurgingstechniek die aan commandotroepen wordt geleerd. (Voor er allerlei spoken opdoemen, Louwes was nooit in militaire dienst.) Bij al dit geweld heeft de Technische Recherche ‘geen enkel spoor van worsteling’ gevonden.²¹⁷

Verwurgingstechniek van commandotroepen

De moordenaar zou mevrouw Wittenberg ook eerst van achteren met een touw gewurgd kunnen hebben – het coldcaseteam spreekt over een hengsel van een tas – waarbij ze gevallen is. Tijdens haar val is ze met haar hoofd tegen de traptreden of iets dergelijks aangeslagen. De ribbreuken zijn in dit scenario slecht te verklaren. Deze volgorde is daarom minder waarschijnlijk. Gebaseerd op het sectieverslag geeft Bakker (2009) nog enkele andere argumenten, waarom verwurging door middel van een koord van achteren in feite uitgesloten kan worden.²¹⁸

Hoe dan ook lijkt de moord niet op een liquidatie of op een roofmoord. Daarvoor zou wurgen voldoende zijn geweest, maar – zoals we al zagen – is de moordenaar na het wurgen nog niet klaar met zijn slachtoffer. Tegen een roofmoord pleit ook dat de moordenaar in de braadpan die hij speciaal van zolder haalde, 3.000 gulden aan cash en allerlei dure sieraden laat liggen.²¹⁹ Naast het bed van mevrouw Wittenberg stond haar grijze schoudertas met twee portemonnees en waardepapieren erin. De politie vindt geen tekenen dat de moordenaar daarnaar heeft gekeken.²²⁰ De moord lijkt evenmin op een lustmoord.

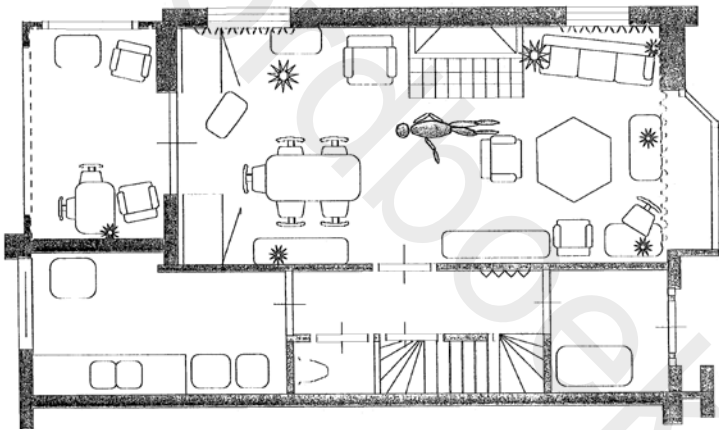
Waar de gewelddadige actie wel op lijkt, is een pathologische moord. Wurgen is kennelijk voor de moordenaar niet genoeg. Nadat

hij mevrouw Wittenberg heeft gewurgd en ze al gestorven dan wel stervende is, heeft hij haar vanaf de wurgplaats bij haar benen voor het portret van haar echtgenoot gesleept. Zowel het opgestroopte vest onder haar rug als de uit de broek omhoog gekropen blouse is moeilijk anders te verklaren. (Dat slepen was voor de moord onnodig. En waarom onder het portret?) De moordenaar heeft mevrouw Wittenberg languit op haar rug gedrapeerd, parallel voor het portret van haar man. (Dat maakt nog duidelijker dat het om de plaats onder het portret gaat.) Hij heeft haar vervolgens aan haar linkerarm recht getrokken.²²¹ (Zo ligt ze symmetrisch ten opzichte van het portret.) Ze is daar, voor het portret van haar man, met haar blik op het portret, nog vijf dan wel zeven maal met een mes in de hartstreek gestoken; vijf maal als je de messteken in de borst telt, zeven keer als je op de gaten in de blouse afgaat. (Die steken waren overbodig voor een moord.) Ook de regelmaat van deze vijf dan wel zeven steken valt op. De steken zijn in een rechte rij geplaatst. De moordenaar heeft zich dus niet in een razernij laten gaan. (Ook dit wijst op een planmatige actie.) Dat slepen moet nog een heel werk zijn geweest. Tussen de stoel en de schouw is niet veel ruimte. (Er was de moordenaar dus veel aan gelegen om mevrouw Wittenberg parallel voor het portret van haar man te leggen.)²²²

Ook de politie is het pathologisch karakter van de moord opgevallen: mevrouw Wittenberg lag ‘opgebaard voor het schilderij’.²²³ Het Cold Case Team leest in het excessieve geweld van de moord de emotionele betrokkenheid van de moordenaar bij het slachtoffer.

Het lijkt erop dat het schilderij van haar man voor mevrouw Wittenberg als een soort huisaltaar fungeerde. Er zijn verschillende verslagen van gesprekken die speciaal vóór het schilderij zijn gevoerd. Bijvoorbeeld, huisvriend Michael de Jong vertelt de politie op 28 september 1999: ‘Voordat ik wegging, hebben we het schilderij in de kamer nog eens bekeken.’ Doelemans was ‘ongeveer drie kwartier in de woning geweest, voornamelijk bij het schilderij van dr. Wittenberg waar veel over is gesproken.’ Tijdens zijn laatste bezoek aan mevrouw Wittenberg had Janssen samen met mevrouw Wittenberg het schilderij van dokter Wittenberg bekeken. Steers was bij mevrouw Wittenberg op bezoek geweest en had met haar over het mooie schil-

Mevrouw Wittenberg geplaatst vóór de foto van meneer Wittenberg met daaronder plattegrond van de kamer.

derij gesproken. Smeek is eenmaal binnen geweest om het schilderij van de dokter te bewonderen. Ook Verhoeven was het schilderij komen bekijken. Verschillende andere getuigen vertellen dat ze waren uitgenodigd het schilderij te komen zien. En de huishoudster had gedroomd dat mevrouw tegen haar moordenaar had gezegd: 'Als

je me dood wil maken, doe het op de grond in de kamer onder het schilderij van mijn man.' Ze vertelde dit aan de politie voordat ze van het feitelijk verloop op de hoogte was. Wat we ook van de droom denken, die maakt duidelijk dat ook de huishoudster het belang van het schilderij voor mevrouw Wittenberg had opgemerkt.²²⁴

Zo gezien bevat het leggen van mevrouw Wittenberg voor het portret van haar man een symbolisch element, een boodschap. Die boodschap moet iets met meneer Wittenberg te maken hebben. Waarom sleept de moordenaar mevrouw Wittenberg anders voor het portret van haar man? Moet meneer Wittenberg gestraft worden en vermoordt de moordenaar daarom zijn vrouw om die vervolgens voor zijn portret te leggen? Of meent de moordenaar dat mevrouw Wittenberg iets misdaan heeft en moet zij daarom vermoord worden?

Na haar moord kwam op het politiebureau een anonieme, niet-gefrankeerde brief binnen. Daarin wordt gerept van jonge mannen die tegen betaling aan huis kwamen. De politie checkt dit bij de pastoor van mevrouw Wittenberg. Of hij iets van een huisvriend van mevrouw Wittenberg weet. Het dossier geeft geen enkele reden om te denken dat het verhaal waar is. Maar daar gaat het niet om.²²⁵

Zelfs de braadpan wijst op een betrokkenheid van dokter Wittenberg. De moordenaar vindt de braadpan op de zolder. Voor het doorzoeken neemt hij echter de braadpan mee naar de werkkamer van meneer Wittenberg, een etage lager.²²⁶

Wat het idee c.q. het waanidee ook is geweest, de moord lijkt door een pathologisch iemand te zijn uitgevoerd. Daar wijzen alle details op, en niets spreekt het tegen.

Ofschoon de politie het pathologisch karakter van de moord niet is ontgaan – zie de benaming 'Opgebaard voor het schilderij' – , is het pathologisch karakter van de moord door politie en OM zo veel mogelijk onbenoemd gelaten. Ze hebben drie duidelijke aanwijzingen niet in het dossier opgenomen.

Het idee van een pathologische moordenaar komt niet uit de lucht vallen. In het dossier staan sterke aanwijzingen dat mevrouw Wittenberg in de maanden voor haar dood zich ernstige zorgen over haar veiligheid maakte. Onder de ex-patiënten van haar man waren wel degelijk 'onberekenbare mensen', zo had ze aan haar buurman

Wieffer verteld. Ze was ook ‘bang dat een van die gestoorde figuren aan haar deur zou komen om haar iets aan te doen.’ (Psychiater Wittenberg had een praktijk aan huis gehad. De patiënten kenden haar adres.) Ook mevrouw Wieffer had van mevrouw Wittenberg gehoord dat ‘zij wel eens angst had dat er ex-patiënten van haar man aan de deur zouden komen’. In het Tactisch Journaal verklaart een oud-buurjongen dat mevrouw Wittenberg en haar man al eens ‘door een patiënt bedreigd waren’. (Dit is het eerste gesprek dat niet in het dossier is opgenomen.)²²⁷

Mevrouw Wittenbergs angst voor ex-patiënten was ook aan andere kennissen bekend. Ze had buurvrouw Jansen toevertrouwd dat ze ook nog na de dood van haar man telefonisch door ex-patiënten werd benaderd. ‘De tijd van telefoontjes brak weer aan, omdat de blaadjes van de bomen vielen en omdat mensen dan weer depressief werden.’ Ze was bezig met een appartement aan de IJssel te Deventer, ‘juist omdat ze bang was het slachtoffer te worden van een misdrijf’. Bij haar schoonheidsspecialiste had mevrouw Wittenberg een maand voor haar dood ‘nog over een aantal vreemde telefoontjes’ geklaagd. ‘Zij werd in de avond en vroege nacht gebeld, waarna er aan de andere kant van de lijn niets gezegd werd’. Mevrouw Wittenberg had dit serieus genoeg genomen om een nummermelder aan te schaffen. Nadat haar testament klaar was, – dus enkele weken voor haar dood – , had ze tegenover mevrouw Nieuwboer de profetische woorden gesproken: ‘Als mij iets gebeurt, is alles geregeld.’²²⁸

Dat zeggen wel meer mensen, maar bij haar ging het regelen wel heel ver. Het personeel van de uitvaartmaatschappij NUVA vond ‘het gewoon eng hoe nauwkeurig alles betreffende de begrafenis was voorbereid’. Uit het verhoor van pastoor Brummelhuis kennen we enkele details van die voorbereiding. De pastoor was een maand voor de moord bij mevrouw Wittenberg op bezoek geweest. Hem was gevraagd ‘of hij, bij haar overlijden, de dienst wilde leiden’. Mevrouw Wittenberg bleek ook ‘reeds een schrijven klaar te hebben met daarin een aantal punten die tijdens de preek naar voren gebracht moesten worden’. ‘Deze notities op vijf velletjes papier’ had de pastoor na haar overlijden ontvangen van de executeur-testamenteir Louwes. Louwes had inderdaad van mevrouw Wittenberg ‘een

preek gekregen die moest worden uitgesproken bij haar overlijden'. Mevrouw Wittenberg, 60 jaar en gezond, had dus de pastoor voor haar begrafenis al geregeld en zij had haar grafrede reeds geschreven. Ze had ook het ontwerp voor haar overlijdenskaart gemaakt. De moord door een pathologische ex-patiënt was klaarblijkelijk een gedachte die mevrouw Wittenberg zelf serieus nam. Het verhoor van de pastoor is het tweede stuk dat niet in het dossier is opgenomen.²²⁹

Ten slotte is er een merkwaardige droom van de werkster. Op 27 september 1999 wordt de werkster door de politie van huis opgehaald om de woning Zwolseweg 157 'door te lopen'. Het Tactisch Journaal zegt daarover: 'Voor wij uit haar woning vertrokken, vertelde zij van nacht een droom te hebben gehad over het slachtoffer. Zij vertelde gedroomd te hebben dat er een slungelachtige lange man in haar keuken had gestaan met een mes. Deze was door een keukenruit binnen gekomen. Slachtoffer zou toen gezegd hebben "Als je me dood wil maken, doe het op de grond in de kamer onder het schilderij van mijn man".²³⁰ Achter deze zin plaatst de verslaglegger vier vraagtekens: '???' De vermeende droom is zeker vier vraagtekens waard. Had de werkster daags tevoren deze details tijdens haar twee uur durende verhoor te horen gekregen? Dat lijkt me sterk. Over details van de moord praat de politie niet. Of was dit een soort situatie die ooit met mevrouw Wittenberg ter sprake was gekomen? De politie heeft niet doorgevraagd. Of het antwoord is niet opgeschreven. Dat verdient vier uitroepetekens. Ook deze droom is niet in het dossier verschenen.

Ook al is het pathologisch karakter van de moord voor een deel uit het dossier gehouden, de details van de moord wijzen – zo argumenteerde ik – op een pathologische moordenaar, waarschijnlijk een ex-patiënt.

Je kunt hier tegenwerpen: 'Mevrouw Wittenberg zou 's avonds nooit voor een onbekende de deur opendoen. De moordenaar kan dus nooit een pathologisch persoon zijn geweest!' Deze tegenwerping vergeet dat de pathologische moordenaar juist *geen onbekende* zal zijn geweest. Ervan uitgaande dat de moordenaar een oud-patiënt van haar man zal zijn geweest, zal mevrouw Wittenberg, vanwege de praktijk van haar man aan huis, die persoon gekend hebben. Het feit dat mevrouw Wittenberg op 23 september de deur heeft openge-

daan, geeft aan dat ze die ex-patiënt voldoende vertrouwde om hem binnen te laten. Mevrouw Wittenberg was nu ook weer niet zo bang. Ongeveer een week voor haar dood was 'een louche type' via de gang naast haar huis haar garage achter haar huis binnengelopen. Ze was, zo vertelt ze haar buurvrouw Langkamp, op die man afgegaan 'omdat ze die man niet vertrouwde'. Aan een andere buurvrouw vertelde ze dat ze de man had gevraagd: 'Wat moet dat hier?' Ze had dit zelf ook wel 'stoer' gevonden. Mevrouw Wittenberg was dus, bij al haar bezorgdheid, niet bang om een louche figuur bij haar achter het huis aan te spreken.

Het binnenlaten van een ex-patiënt was voor haar sowieso niet zo vreemd als het voor ons – met kennis van de afloop – lijkt. Misschien wilde ze de man over de nieuwe stichting voor ex-patiënten vertellen. Het kan ook zijn dat ze even met de oud-patiënt over haar man wilde praten. Dat was haar favoriete gespreksonderwerp. Of misschien wilde ze hem persoonlijk uitleggen dat ze verder met rust gelaten wilde worden. Ze was al eerder stoer op een indringer afgegaan! Wij zien een moordenaar voor haar deur staan, en denken dan: Die laat ze niet binnen! Maar dat is niet haar situatie: zij doet de deur open voor een bekende; ze heeft zich in zijn intenties vergist.

Wat ook de reden is geweest waarom mevrouw Wittenberg de bezoeker heeft binnengelaten, ze is vervolgens het slachtoffer geworden van een pathologische moord.²³¹ En dat impliceert iets over de moordenaar. Wanneer er bij een moord van grote afstand enkele keren met succes wordt geschoten, is het praktisch zeker dat de moordenaar een goede scherpschutter is. Wanneer in zo'n zaak een verdachte niet kan schieten, is hij hoogstwaarschijnlijk niet de moordenaar.

Zo ook, wanneer een moord alle trekken van een moord door een pathologisch gestoord persoon heeft, dan is het hoogstwaarschijnlijk dat de moordenaar pathologische trekken heeft. Ook hier volgt: indien een verdachte geen pathologische trekken vertoont, is hij hoogstwaarschijnlijk niet de moordenaar.

Welnu, iedereen is het erover eens dat Louwes geen pathologische trekken vertoont. Ilona Oosterhuis, de assistent-accountant die gedurende vele jaren dagelijks met hem samenwerkte, noemt hem 'een bikkelharde werker met een gigantisch hart voor de zaak en voor

zijn klanten', 'begaan met zijn werk'. 'Ernst was trots op het feit dat hij een zodanige band met een klant had opgebouwd dat hij als uitvoerder van een testament was benoemd'. Bij de VvAA beschouwde men hem als 'bescheiden zeg maar bedeesd', 'ietwat naïef, maar zeer integer, een goede vakman die alles voor zijn cliënten doet. Er is in zijn cliëntenbestand vrijwel geen verloop.' 'Er is nog nooit iets op zijn functioneren aan te merken geweest'. Zijn vrouw omschrijft hem als 'een rustige man. Hij zal nooit uit zijn dak gaan. Hij schreeuwt niet. Hij is vaak druk met de kinderen bezig. Hij besteedt veel aandacht aan hen. Hij neemt zijn zoon ook altijd overal mee naartoe. Hij is thuis gezellig. Hij is nooit slecht gemutst'. Zijn collega's Oosterhuis (zijn medewerkster), Hofman (chef van het Zwolse kantoor) en Balk (plaatsvervangend hoofd Zwolle) kunnen zich 'er niets bij voorstellen'. Kennissen noemen hem 'erg rustig', iemand 'die veel met zijn kinderen optrekt', 'erg zorgzaam voor de kinderen', 'wat stille man', 'geen drift', 'kan over dingen praten', 'hardwerkende serieuze man die niet gauw uit de band zal springen', 'doodgoeie man', 'heel zorgzame man voor vrouw en kinderen', 'erg overstuur toen zijn moeder bij een ongeval om het leven is gekomen'.²³²

Op verzoek van de rechter-commissaris heeft forensisch psychiater C.J.M. Vredeveld in januari 2000 'een onderzoek naar de geestvermogens' van Louwes gedaan.²³³ Hij vindt geen psychiatrische symptomen of stoornissen bij Louwes. Louwes presenteerde zich 'op correcte en adequate wijze'. Zeker, Louwes ontkende de tenlastelegging stellig. Hij vertelde dat hij 'heen en weer werd geslingerd tussen woede, verzet en wanhoop'. Maar ook over dat thema maakt hij op Vredeveld 'emotioneel en in zijn uitingen een congruente indruk'. Louwes zei te lijden onder de detentie. 'Toch brengt hij dit niet op agerende of overdrijvende wijze naar voren.'

In het psychiatrisch onderzoek ziet Vredeveld 'een wat gespannen, bleke en kalende man met een wat mismoedig-gelaten uitstraling. Er zijn geen aanwijzingen voor psychiatrische symptomen of stoornissen. Er zijn geen wanen of hallucinaties, de stemming is licht somber'. Vredeveld constateert verder dat Louwes 'normaal aanspreekbaar is ten aanzien van normen en waarden. ... Hij blijft ten aanzien van zijn ontkenning consistent met invoelbare emotionaliteit en bezorgd-

heid.' Vredeveld concludeert: 'Ontkennende verdachte, geen aanwijzingen voor algemene of relevante psychopathologie.'

Officier Duijts meent dat doctor Vredeveld zich om de tuin heeft laten leiden.²³⁴ Dat zegt ze, terwijl ze in één adem erkent dat haar 'over de heer Louwes niet zoveel bekend is'. Wat ze wel van hem weet is 'dat hij lastig in elkaar zit en naar haar mening veel verbergt'. Officier Duijts ziet dat Louwes 'openingen leek te willen geven, maar die uiteindelijk niet gaf'.²³⁵ Kortom, Duijts meent te zien dat Louwes op het punt stond te bekennen.

Als iets opvalt in het dossier – en dat pikt Vredeveld op – is het de consistente en consequente ontkenning van Louwes dat hij iets met de moord op mevrouw Wittenberg te maken heeft. Voor Duijts is Louwes altijd moordenaar, wat hij ook zegt: hij bekent en hij is moordenaar, hij ontkent en hij is een moordenaar die veel verbergt. Duijts gebruikt haar Magisch Oog. Ze ziet wat ze wil zien. Ik concludeer dat de observaties van psychiater Vredeveld niet door de loze reactie van Duijts worden aangetast. Deze psychiater zag 'geen aanwijzingen voor algemene of relevante psychopathologie', zoals niemand van zijn familie, kennissen en collega's ooit iets pathologisch bij Louwes heeft bespeurd.

Uit het voorgaande concludeer ik dat Louwes niet een man met pathologische trekken is. Louwes is dus – ook om deze reden – (hoogstwaarschijnlijk) niet de moordenaar van mevrouw Wittenberg.

HOOFDSTUK VII

Mevrouw Louwes – het bewijs voor een vroege thuiskomst

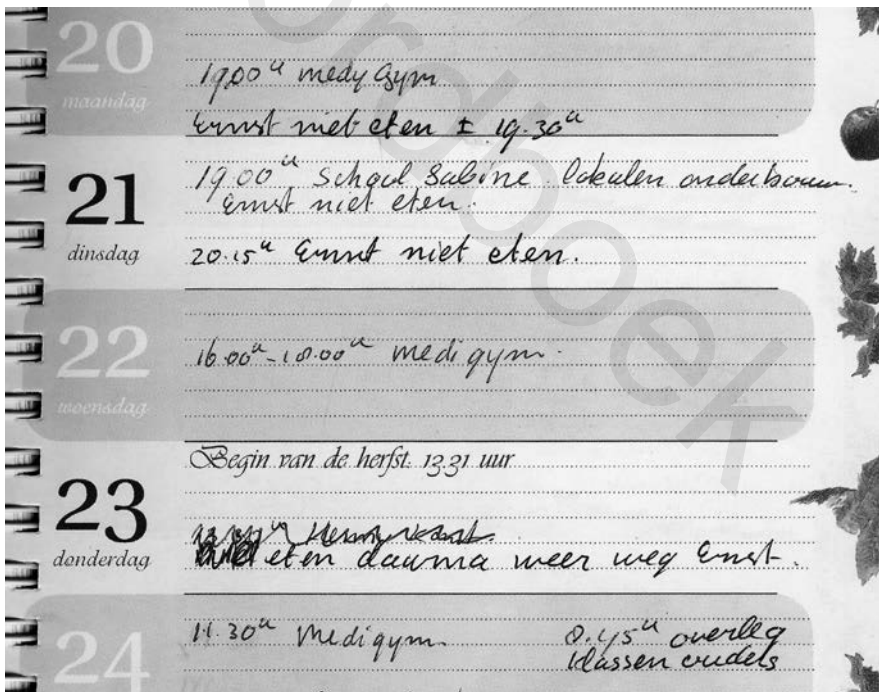
Op 19 november 1999, tijdens zijn eerste verhoor als verdachte, legt Louwes uit dat hij de moord niet gepleegd kan hebben. Op 23 september was hij vroeg thuisgekomen, even na negenen. Hij had toen meteen een tl-lamp voor zijn vrouw van 'onder het dak' gehaald. Zijn vrouw had die lamp aan iemand op school beloofd en die persoon zou ze de volgende dag ontmoeten. Op zoek naar die lamp had Louwes zich hard aan de hometrainer gestoten. Die was verzet, vandaar. Hij had zijn ribben bezeerd en het weekend daarna, op een VvAA feestweekend in Antwerpen, had hij nog last van zijn ribben gehad. Louwes was zeker dat zijn vrouw en zijn dochter, die beiden bij zijn thuiskomst in de huiskamer zaten, dit verhaal zouden kunnen bevestigen. Louwes wijst er ook op dat zijn zoon net op bed lag. Het was dus net na negenen. Zijn dochter ging om tien uur naar bed. Die zat nog beneden.

De politie kan berekenen dat Louwes-de-moordenaar niet voor tien in Lelystad terug kan zijn geweest. Zelfs met minimale tijden – moord om 20.40 uur, 30 minuten moord, 2 minuten naar auto lopen (de Zwolseweg was afgesloten, vandaar dat Louwes in de ochtend 'zijn auto een eind voor de woning van mevrouw Wittenberg had geparkeerd'), 2 minuten vertraging door koopavond in Deven-

ter, 4 minuten extra vanwege Louwes' reguliere route door Deventer, 60 minuten naar Lelystad (Louwes' huisadres) zonder verkeer – is Louwes-de-moordenaar pas om 22.18 uur thuis.²³⁶

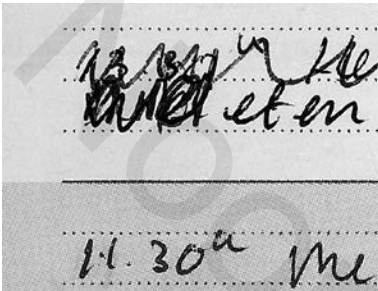
Op 20 november wordt Louwes nogmaals gehoord 'met betrekking tot zijn alibi'. Ook tijdens zijn verhoor van 23 november blijft Louwes bij zijn mening 'dat zijn vrouw en dochter dit moesten kunnen bevestigen'.

De politie had niet stilgezeten. Inmiddels hadden rechercheurs zowel mevrouw Louwes als de dochter gehoord. Gedurende haar verhoor van 21 november kon mevrouw Louwes zich de thuiskomst van haar man op 23 september, een dag als alle andere, niet meer herinneren. De politie had dit voorzien en had de agenda van mevrouw meegenomen; of preciezer, de politie had een zwart-wit kopie van de desbetreffende week meegenomen.²³⁷ Het begin van de week zag er als volgt uit.

Agenda van mevrouw Louwes van 20 tot en met 24 september 1999.

Op 20 en 21 september is de agenda duidelijk: Ernst komt niet eten. De vermoedelijke tijd van thuiskomst staat erbij. Op donderdag 23 september, de dag waarom het draait, staan er krassen die de betekenis vertroebelen. Wat stond er onder de krassen? ‘Niet’ levert onzin op: ‘Niet eten, daarna weer weg’. Er zal dus ‘wel’ hebben gestaan: ‘Wel eten daarna weer weg’. Wanneer je de krassen weglakt, houd je inderdaad ‘wel’ over. De ‘e’ en de ‘l’ zijn goed te zien, zodra je weet waar je moet kijken. Die letters ‘e’ en ‘l’ hebben dezelfde vorm als de e’s en l’s elders op de pagina.

wel

Het doorgekraste woord 'wel' in de agenda

Mevrouw Louwes heeft de ‘wel’ doorgestreept. Kwam Louwes dus niet eten? Maar heel verwarrend, na het krassen staat er: ‘Eten daarna weer weg’. Dus hij kwam wel eten? Maar dat stond er al! Die krassen door het ‘wel’ geven dus waarschijnlijk aan dat er op het laatste moment iets is tussen gekomen en dat Louwes toch niet kwam eten. Maar dit zijn gissingen.

In de spanning – met haar antwoord krijgt ze haar man mogelijk vrij of ze raakt hem kwijt – concludeert Mevrouw Louwes dat er ‘niet’ heeft gestaan, maar dat er later een afspraak van Ernst is veranderd en dat ze daarom ‘niet’ heeft doorgestreept. Zo komt ze tot de conclusie dat Ernst Louwes wel om 18.00 uur kwam mee-eten.

Zonder die stress heb ik zelf heel wat langer kunnen kijken en de afbeelding kunnen vergroten. Dan komt er ‘wel’ uit, maar die ‘niet’ van mevrouw Louwes is een begrijpelijke fout. Je ziet de derde letter ‘e’, en onder de krassen kunnen zomaar de overige letters van het woord ‘niet’ schuil gaan. Mevrouw Louwes trekt de verkeerde conclusie dat haar man mee-eet en daarna weggaat.

De politie weet op dat moment dat Louwes vanwege zijn afspraken om 18.00 uur niet in Lelystad meegeeten kan hebben:

Het tijdstip van eten komt niet overeen met de controle van het alibi van verdachte Louwes. Zeer waarschijnlijk heeft verdachte thuis *niet* met zijn gezin gegeten, daar hij anders niet om 18.30 uur op de afspraak in Amersfoort kan zijn geweest en ook niet om 19.00 uur in de Jaarbeurs te Utrecht. [TD: De cursivering van *niet* staat in het origineel].²³⁸

De afspraken van Louwes waren op 21 november aan de politie bekend. Tijdens het verhoor met mevrouw Louwes weet de politie dus dat Louwes niet om 18.00 uur thuis was geweest. De politie weet dus ook dat mevrouw Louwes uit de zwart-wit kopie van de agenda de verkeerde conclusie trekt. Desondanks laat de politie mevrouw Louwes rustig voortmodderen. Het gaat van kwaad naar erger. Op basis van haar reconstructie, die geen herinnering is, maar een onjuiste interpretatie, “herinnert” mevrouw Louwes zich dat ze ‘Ernst heeft gevraagd voordat hij wegging, een lamp van de zolder te halen’. Ze kan zich ‘herinneren dat Ernst nadat hij de lamp naar beneden had gehaald, uit huis is gegaan’. De politie weet dat ze zich dit allemaal inbeeldt. Haar man kan de lamp niet na het eten van 18.00 uur van de zolder hebben gehaald. Vanwege zijn afspraken kan hij niet thuis zijn geweest.

De politie grijpt niet in en laat mevrouw Louwes vervolgens, op basis van haar verkeerde conclusies, ook concluderen hoe laat haar man thuis kwam.

Ik weet niet waar hij die donderdagavond de 23^e september 1999 naar toe is gegaan. Ik denk dat hij voor werk weg moest. Normaaliter is hij, wanneer hij 's avonds weggaat, tussen 22.00 en 23.00 uur thuis.

Aldus produceert het verhoor van mevrouw Louwes, *indien voor waar aangenomen*, een serie uiterst belastende verklaringen:

- Mevrouw Louwes zegt dat Louwes om 18.00 uur mee heeft gegeten. Louwes, die het tegendeel beweert, liegt.
- Zijn vrouw verklaart dat hij pas tussen 22.00 en 23.00 uur thuis is gekomen. Dat is bijna één tot twee uur later dan Louwes zelf beweert. Louwes liegt nogmaals.
- Mevrouw Louwes spreekt niet alleen Louwes' alibi tegen, ze bevestigt bovendien het OM-scenario van Louwes-de-moordenaar. Die komt rond half elf uit Deventer thuis.

Als officier van justitie kent Duijts het dossier. Ze kent dus ook de aantekening van de politie over Louwes' afspraken. Bovendien sprak ze als baas van het onderzoeksteam elke dag met de politie. Ze moet dus hebben geweten dat Louwes niet thuis heeft gegeten en dat de vermeende thuiskomst tussen 22.00 en 23.00 uur op een onjuiste interpretatie van mevrouw Louwes was gebaseerd. Dat heeft haar niet belet om voor de rechtbank te concluderen dat 'tot haar verbazing het alibi van Louwes niet klopte'. 'Het pakken van de lamp lag voor mevrouw Louwes gesitueerd aan het begin van de avond voordat Louwes de deur uitging naar Utrecht', terwijl Louwes verklaart dat hij de lamp na zijn terugkomst uit Utrecht van onder het dak haalde. Duijts herinnert de rechtbank er ook aan dat Louwes, volgens zijn dochter, 'gereedschap voor de tuin' moest pakken en niet een lamp.²³⁹

Het gaat de officier kennelijk niet om waarheid. Ze weet dat Louwes de lamp niet om 18.00 uur gepakt kan hebben. Hij was op dat tijdstip niet in Lelystad. Ze weet ook dat Louwes die lamp later die avond gepakt moet hebben, want de volgende ochtend had mevrouw Louwes een afspraak op school waar ze de lamp zou afgeven. Die afspraak stond in de agenda. De officier weet ook dat de dochter het bij het verkeerde eind had. Het gereedschap voor de tuin lag in de schuur in de tuin. De veroordeling van Louwes heeft bij de officier prioriteit. Daarbij doet de waarheid er even minder toe.

Dezelfde drift om te veroordelen zien we ook op 24 februari 2000 ter zitting van de Zwolse rechtbank. Wanneer mevrouw Louwes op die zitting verschijnt, heeft ze in de tussentijd met haar vriendin Gina gesproken. Die had in haar agenda op 23 september 1999, de dag van de moord, een aantekening over de opening van haar sportschool ge-

vonden. Dat had bij haar de herinnering teruggebracht dat ze die dag 's middags bij haar vriendin Anneke (mevrouw Louwes) was geweest om haar te vragen of ze haar 's avonds naar de sportschool wilde vergezellen. Dat was in het begin van de middag geweest, tegen 14.30 uur, en tijdens dat bezoek bij haar vriendin was ze Louwes tegengekomen. Die had een boterham zitten eten en met hagelslag gemorst. Met deze geheugensteun – middagbezoek van vriendin, uitnodiging voor sportschool, hagelslag – kon mevrouw Louwes zich de aanwezigheid van haar man ook weer herinneren. Voor de rechter herroept ze daarom haar verklaring over Louwes' thuis-eten om 18.00 uur. Met haar nieuwe geheugensteun kan ze zich nu ook herinneren – zo zegt ze – dat Louwes rond negenen was thuisgekomen en dat zij met haar dochter Sabine op dat moment in de kamer had gezeten. Haar man had bij thuiskomst meteen de lamp van onder het dak gehaald, om te voorkomen dat hun zoon, die net naar bed was gegaan (altijd 21.00 uur), later op de avond wakker gemaakt zou worden. Haar nieuwe verklaring bevestigt alles wat Louwes op 19 november als alibi had opgegeven.

De officier komt ogenblikkelijk in actie. Of mevrouw Louwes zich wel de gevolgen van dit herroepen realiseerde! Mevrouw Louwes volhardt, waarop Duijts zich tot de rechter richt met een vordering om een proces-verbaal meined te laten opmaken. Meined levert drie maanden straf. Dat is geen halve maatregel. Het OM geeft op zijn site zelf de reden voor de zwaarte van de straf:

Meined ten overstaan van een rechter ondermijnt de waarheidsvinding in een rechtsstaat, hetgeen direct en in ernstige mate het algemeen belang raakt. Om die reden is het uitgangspunt dat onvoorwaardelijke gevangenisstraf wordt geëist.²⁴⁰

De advocaat komt tussenbeide en merkt terecht op dat 'uit de feiten blijkt dat de eerdere verklaringen van mevrouw Louwes niet konden kloppen'. Dit beroep op waarheid laat de officier koud, hetgeen opmerkelijk mag heten gezien haar zorg dat er meined gepleegd zou zijn. Ze reageert: 'Het feit dat de eerdere verklaringen van de getuige niet met de feiten stroken, verklaart niet dat de getuige nu een andere lezing van de feiten geeft.' Is ze vergeten wat een meined is? Tijdens

haar eerdere verhoor had mevrouw Louwes niet de waarheid gesproken, maar dat deed ze *niet opzettelijk*. Bij die gelegenheid had ze de verkeerde conclusie uit de agenda getrokken. De officier heeft met al haar ophef over waarheid mevrouw Louwes daar nooit op gewezen.

Toen mevrouw Louwes voor de rechtbank stond, had ze inmiddels via de agenda van haar vriendin de juiste – ook de politie en de officier bekende – informatie gekregen en ze spreekt voor de rechtbank de waarheid dat Louwes niet om 18.00 uur thuis was komen eten. Waar is de opzettelijke onwaarheid? Ik zie er maar één: een officier die tegen beter weten in, volhoudt dat mevrouw Louwes ter zitting in Zwolle opzettelijk onwaarheid sprak.

Advocaat-generaal Brughuis uit Den Bosch maakt het even bont. Tegenover Louwes' bewering niet thuis gegeten te hebben, plaatst ze plompverloren de later herroepen uitspraak van mevrouw Louwes: 'Ik kan mij herinneren, dat hij die avond te 18.00 uur thuis is gekomen en dat wij samen met de kinderen warm hebben gegeten', waarvan de politie en zijzelf al wisten dat die niet kon kloppen vanwege de nagetrokken afspraken van Louwes bij Boermeester in Lelystad (16.00 uur) en Ike (18.30 uur) in Amersfoort.²⁴¹ De advocaat-generaal gebruikt een tweede leugen om dit te camoufleren. Ze beroept zich op de woorden van de tweede cliënt Ike 'dat verdachte [bij hem] al om ongeveer 17.00 uur was'.²⁴²

Verdachte kan dus heel wel inderdaad thuis zijn geweest (zoals zijn echtgenote verklaart en zoals ook uit haar agenda is op te maken) en daarna zijn weggegaan: eerst naar Utrecht en dan naar Deventer.²⁴³

Wat de advocaat-generaal weglaat is dat Boermeester, de voorgaande cliënt, heel stellig is over het vertrek van Louwes. Dat was 17.15 uur. Boermeester weet 'het tijdstip van vertrek nog zo goed, omdat [hij] diezelfde middag om 17.15 uur een afspraak had en dus al te laat was voor die afspraak'.²⁴⁴ Wat Brughuis ook weet, is dat Boermeester in Lelystad woont en Ike in Amersfoort. De politie had al uitgerekend dat Louwes moest aanpopen om op 19.00 uur in de Congresgebouwhallen te zijn. Even terug naar huis gaan zat er qua tijd niet in.

Na al dit gelieg en bedrog van OM'ers keer ik nu terug naar Louwes' alibi. Wanneer we waarheid serieus nemen, wordt zijn alibi wel degelijk gesteund door wat zijn vrouw, zijn dochter en vriendin Gina verklaren, gegeven het feit dat in Gina's agenda op 23 september de opening van haar sportschool vermeld stond, gegeven het feit dat Louwes in Utrecht rond 19.00 uur heeft getekend, gegeven het feit dat hij niet om 18.00 uur thuis gegeten kan hebben, en gegeven het feit dat mevrouw Louwes op 24 september een afspraak voor klas-senouder-overleg had waarbij ze de beloofde lamp zou afgeven. Die afspraak staat op de hierboven afgedrukte kalender: 24 september, 8.45 uur overleg klassenouders.

Op 21 november 1999 is de vriendin bij haar thuis door de politie verhoord. Dat verhoor zit niet in het dossier. In het Tactisch Journaal staat alleen: 'Haar bij PV verhoord over de persoon Louwes.' Wat is er zo ontlastend aan wat die vriendin de politie op 21 november heeft verteld dat het PV niet in het dossier is gekomen en zelfs niet in het Tactisch Journaal wordt uitgewerkt? Waarom is daar zo stiekem over gedaan?²⁴⁵

Toen advocaat Van der Lem Gina Kuiper als getuige voor de rechtbank wilde horen, verzette officier Duijts zich daartegen, zoals ze zich ook tegen mevrouw Louwes als getuige verzette. Gelukkig wilden de Zwolse rechters niets van deze OM-obstructie weten.

Ter zitting vertelt de vriendin dat ze Louwes 's middags een boterham heeft zien eten. Ze denkt dat hij 'ongeveer tussen 14.30 uur en 15.00 uur thuis is geweest'. Ze verwerpt het idee dat ze Anneke heeft beïnvloed, ze hadden samen aan de hand van haar agenda 'gebrainstormd' en na verloop van tijd 'wist Anneke het zelf weer'. Ze merkt op dat 'Anneke een ijkpunt nodig heeft om zich dingen te herinneren'. Dat zal voor de meeste mensen gelden voor een middag twee maanden geleden. Zelf had de vriendin haar agenda nodig gehad om zich te herinneren wat er op 23 september was gebeurd.

Louwes' verhaal komt overeen met deze getuigenis. Tijdens zijn eerste verhoor van 19 november meent hij tussen 15.15 en 15.30 uur te zijn thuisgekomen. 'Bij thuiskomst waren zijn vrouw en haar vriendin Gina in de woning aanwezig.' Het is opvallend dat hij zich de vriendin herinnert. Louwes zal veel meer details verteld hebben. Het

verhoor duurde bijna vijf uur, van 15.45 uur tot 20.30 uur. Dat hele verhoor van bijna vijf uur is in twee bladzijden samengevat.

Tijdens haar verhoor op 21 november was mevrouw Louwes op het verkeerde been gezet. Na bestudering van een zwart-wit kopie van haar agenda concludeerde ze abusievelijk dat haar man om 18.00 uur had meegegeten. Nadat ze Gina's agenda met de aantekening over de opening van de sportschool heeft gezien, herinnert ze zich dat haar vriendin 'die dag bij haar was'. Ze herinnert zich ook dat Gina haar had gevraagd om die avond mee naar de sportschool te gaan. Daarom kan ze zich 'herinneren wat er toen gebeurd is'. Ernest was even thuis gekomen en had een boterham gegeten, een boterham met hagelslag om precies te zijn. Ze herinnert zich dat detail omdat Gina op het morsen van hagelslag commentaar had gegeven.

Alle drie, Ernest Louwes zelf, zijn vrouw Anneke en haar vriendin Gina herinneren zich dat Louwes in de middag even thuis is geweest. Louwes herinnert zich Gina in een vroeg stadium. Gina herinnert zich, onafhankelijk van Louwes, de boterham-etende Louwes. We mogen dus aannemen dat Louwes's middags thuis een boterham is wezen eten.

Er is ook een telefoontje van Louwes dat bevestigt dat hij in de middag thuis is geweest. Om 15.41 uur belt Louwes en zijn mobieltje klikt een paal op de Middendreef in Lelystad aan. Om 16.00 uur had Louwes een afspraak met Boormeester, ook in Lelystad. Louwes' middag-bezoek wordt dus ook door extern bewijsmateriaal bevestigd.

Wat mevrouw Louwes zich na de aantekening over de sportschool ook herinnert, is dat ze 's avonds bij zijn thuiskomst Ernest onmiddellijk heeft gevraagd de tl-lamp van onder het dak te halen. Die lamp had ze aan een leerkracht op school beloofd. De volgende dag was er om 8.45 uur een klassenouder-overleg en bij die gelegenheid wilde ze de lamp afgeven.²⁴⁶ Die lamp wordt zowel door Louwes als door zijn vrouw genoemd. Mevrouw Louwes praat al tijdens haar politieverhoor over die lamp. De afspraak voor het afgeven van die lamp staat op de pagina van de agenda die ze kreeg. Daardoor zal ze zich hebben herinnerd dat de lamp nog van onder het dak gehaald moest worden. Tijdens het verhoor plaatst ze dat pakken van de lamp om 18.00 uur, omdat ze abusievelijk meende dat Louwes toen thuis was komen eten. Nu ze weet dat hij pas in de avond terugkwam, weet ze

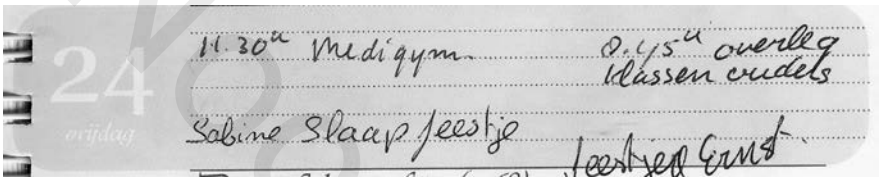
ook dat ze hem pas later op de avond gevraagd heeft die lamp van de zolder te halen.

Vanaf zijn tweede verhoor – en wellicht zelfs vanaf zijn eerste verhoor – heeft Louwes over die lamp verteld.²⁴⁷ Dat halen van de lamp wordt niet alleen door de afspraak op de agenda bevestigd, Louwes vertelt ook details die onafhankelijk door zijn familieleden worden bevestigd. Hij vertelt dat hij zich tijdens zijn actie pijnlijk aan een hometrainer had gestoten en dat hij daar in het volgende weekend, tijdens het VvAA-feest in Antwerpen, nog last van had gehad. Desgevraagd weet zijn dochter Sabine zich het stoten van haar vader ‘aan de hometrainer’ te herinneren. Ze was even op haar eigen kamer op de zolderetage geweest en daar had ze haar vader ‘AU’ horen schreeuwen. ‘Volgens haar moest haar vader, toen hij zich stootte, iets pakken achter het schot vandaan.’ Ze herinnert zich ook dat haar vader daar ‘een aantal dagen last van heeft gehad’.²⁴⁸ Ook zijn vrouw weet van de hometrainer. Tijdens het telefoongesprek met Louwes, op 22 december, weet ze zich te herinneren dat zij de hometrainer had omgedraaid. De reden waarom ze zich dat herinnert, was omdat haar man toen ‘boos op haar was’ geworden. Ze vertelt ook waaruit die boosheid bestond: ‘Toen zei je nog van verdomme, weet je wel?’²⁴⁹ Dat geeft een aardig beeld over de “agressie” in de familie Louwes. Louwes had ‘verdomme’ gezegd, en mevrouw Louwes kan zich deze uiting van boosheid na drie maanden nog goed herinneren.

Alle details van Louwes’ relaas worden bevestigd. Is daarom de tijd die Louwes aangeeft ook betrouwbaar? Er zit enige rek in de aankomsttijd die Louwes doorgeeft. Nog als vrij man schat hij tijdens zijn eerste verhoor op 27 september – slechts vier dagen na de fatale dag – ‘ongeveer 21.15/21.30 uur’ als zijn aankomsttijd. In november, tijdens zijn verhoren als verdachte, noemt hij met één uitzondering ‘omstreeks 21.00 uur’. Alleen op 29 november plaatst hij zijn aankomst omstreeks 21.00/21.15 uur. Bij de rechtbank Zwolle is het weer ‘kort na 21.00 uur’.²⁵⁰ Dat correspondeert met de tijd die mevrouw Louwes bij de rechtbank als tijd van Louwes’ thuiskomst aangeeft: ‘Om 21.00 uur of 21.15 uur.’ Het gaat hier steeds om een schatting. Het is wellicht omstreeks 21.00 uur, maar voor hetzelfde geld kan het 21.15 uur zijn.

Mijn berekening komt uit op 21.16 uur. Louwes kom om 20.30 uur uit de file. Om 20.36 uur is hij in de bocht van Nunspeet. Van daar is het over 't Harde en Dronten 40 minuten naar Louwes' domicilie in Lelystad. Zijn thuiskomst zal dus eerder 21.15 uur zijn geweest dan 21.00 uur.

Omdat dochter Sabine bij Louwes aankomst nog niet naar bed was, is haar bedtijd, 22.00 uur, de uiterste tijd van aankomst. Louwes benadrukt dat haar bedtijd op 23 september 'zeker niet later zal zijn geweest, omdat ze de volgende dag een feestje had'.²⁵¹ Ook dat feestje is door de agenda gewaarborgd.

Laten we bezien wat we uit de verschillende verklaringen plus het telefoongesprek van 22 december, waarin Louwes voor de eerste keer vanuit de gevangenis naar zijn vrouw belde, over de aankomsttijd kunnen afleiden.²⁵²

Louwes wijst de rechtbank erop dat zijn thuiskomst kort na 21.00 uur was. Zijn argument hiervoor is:

Mijn zoon gaat om 21.00 uur naar bed; hij lag al in bed toen ik thuiskwam.

Logisch gezien zegt dat alleen dat de thuiskomst *na* 21.00 uur was. *Logisch* impliceert die verklaring dus niet dat de thuiskomst *kort na* 21.00 uur was. Echter, in de context van een conversatie is die implicatie er wel. In een conversatie gaan spreker en luisteraar er namelijk van uit dat wat de spreker zegt, inhoudelijk relevant is. Wanneer de spreker zegt 'Mijn zoon gaat om 21.00 uur naar bed; hij lag al in bed toen ik thuiskwam', gaat de luisteraar ervan uit dat die informatie van naar bed gaan om 21.00 uur relevant is voor wat volgt. De luisteraar gaat er dus van uit dat de spreker even na 21.00 uur is thuisgekomen.

Dat volgt niet logisch, het is wel wat de spreker in de conversatie impliceert en het is wat de luisteraar oppikt. De luisteraar zou vreemd opkijken, wanneer blijkt dat de spreker na middennacht is thuisgekomen. De luisteraar zou geïrriteerd tegenwerpen: Wat had die zoon daar mee te maken? Wat Louwes zegt, impliceert dus *conversationeel* dat hij niet lang na 21.00 uur thuis is gekomen.

De verklaring van mevrouw Louwes impliceert dat logisch:

Mijn zoon lag net in bed en Ernest ging eerst die lamp halen want, als hij dat later gedaan zou hebben, zou hij het risico lopen mijn zoon te wekken.

Dit is de bezorgde moeder die spreekt. De zoon lag net in bed, die sliep nog niet. Net na negenen leverde het lamp ophalen geen risico om hem wakker te maken. Dat risico ontstond pas, nadat hij in slaap was gevallen.

Zo resteren twee verklaringen die beide wijzen op een aankomst kort na 21.00 uur. Omdat Louwes en zijn vrouw vóór de zitting contact hebben gehad, versterken die verklaringen elkaar niet. Dat is een groot probleem voor een verdachte. Zodra hij zijn vrouw heeft gesproken, verliest haar getuigenis aan kracht. Dat neemt niet weg dat het verhaal van mevrouw Louwes op zichzelf heel plausibel is, maar om als *onafhankelijk* argument te dienen, komt het te laat.²⁵³

Door een serie toevalligheden is de bedtijd van de dochter, 22.00 uur, wel als bewijs te gebruiken. Tijdens zijn eerste verhoor als getuige, op 19 november, verklaart Louwes dat hij 'die avond omstreeks 21.00 uur thuis was gekomen, en dat bij thuiskomst zijn vrouw en dochter thuis waren'. Hij herhaalt meerdere malen dat zijn vrouw en zijn dochter zijn verhaal moeten kunnen bevestigen.

Op 22 december 1999 hebben Louwes en zijn vrouw voor het eerst contact. Louwes belt zijn vrouw. Officier Duijts zegt dat Louwes zijn vrouw heeft 'gestuurd'.²⁵⁴ De consequentie lijkt te zijn dat wat ze ook gezegd heeft, geen bewijswaarde meer kan hebben. Dit is echter te snel door de bocht. Informatie van mevrouw Louwes, die niet door Louwes is ingebracht en die niet door Louwes is gesugge-

reerd, is *nieuwe, onafhankelijke* informatie die rechtstreeks van mevrouw Louwes komt. We zagen daar al één voorbeeld van, namelijk haar opmerking dat Louwes boos was geworden en ‘verdomme’ had gezegd. Ze maakt nog een andere, veelzeggende opmerking in dat telefoongesprek:

Jij was gewoon thuis en Sabine was ook nog op, want die heeft zelf die lamp nog gezien. Die zei nog: ‘Dat is mijn lamp.’²⁵⁵

Mevrouw Louwes bevestigt niet alleen dat Sabine nog op was, ze geeft ook een reden waarom Sabine nog op moet zijn geweest. Toen Louwes met de lamp beneden was gekomen, was Sabine aanwezig, want ze had tegengeworpen: ‘Dat is mijn lamp.’

Mevrouw Louwes had de politie op 21 november al verteld dat ze ‘twee neonlampen achter het schot’ hadden. Daarom had ze ‘het een goed idee gevonden’ om deze lamp aan de mevrouw op school te geven. ‘Wij deden er toch niets mee.’ Op 23 september had ze er kennelijk niet aan gedacht dat Sabine haar eigen lamp zou willen behouden.

Sabines verwijt zat mevrouw Louwes duidelijk dwars. Het keert bij de rechtbank terug. Daar is ze iets uitvoeriger.

Mijn dochter zei tegen [mijn man] dat hij haar lamp in plaats van die van mij had gehaald. Ik zei tegen haar: ‘Die heb je toch niet nodig; die kan mee naar school.’

Bij het hof Arnhem, op 11 december 2000, komt het verwijt nogmaals terug:

Ik weet nog dat mijn dochter van 14 jaar het er niet mee eens was dat die lamp naar school ging, omdat het haar lamp was geweest.

Sabine en haar moeder waren dus niet alleen in de kamer toen Louwes thuiskwam,²⁵⁶ ze waren daar ook – en in elk geval – toen hij met de lamp naar beneden kwam.

Dat roept de vraag op: Hoe kan dat, wanneer Sabine vanuit haar kamer op de zolder haar vader ‘AU’ heeft horen roepen? Ook hier

zijn het enkele toevallige opmerkingen in het dossier die dit uitleggen. Mevrouw Louwes weet zich te herinneren dat ‘Ernest zich eerst omkleedde en dat hij daarna de lamp heeft gehaald’. Dat stemt overeen met wat Louwes zelf ter zitting zei: ‘Toen ik die avond thuis kwam, was mijn dochter nog beneden, toen heb ik me omgekled’. Een terloopse opmerking van mevrouw Louwes werpt verder licht op deze situatie: ‘Sabine en ik zaten aan de eettafel. Sabine heeft een paar boeken van haar kamer gehaald, daarna kwam Ernest met de lamp beneden.’ Louwes zegt zelf: ‘Toen ik vervolgens met de lamp beneden kwam, zat Sabine daar.’²⁵⁷

Belangrijk is dat voor het telefoontje geen contact tussen Louwes en zijn vrouw geweest kan zijn, omdat Louwes tot het telefoongesprek in beperkingen zat. Dat telefoontje was zijn eerste contact met de buitenwereld.

We krijgen aldus de volgende serie handelingen:

- Sabine zit met haar moeder in de kamer wanneer Louwes thuiskomt. (bronnen: Louwes, mevrouw Louwes)
- Louwes gaat zich verkleden. (bronnen: Louwes, mevrouw Louwes)
- Sabine gaat naar haar kamer om boeken op te halen. (bron: mevrouw Louwes)
- Sabine is in haar kamer vanwege de boeken en hoort Louwes ‘AU’ schreeuwen. (bron: Sabine)
- Louwes zoekt naar de neonlampen. (bron: mevrouw Louwes, Louwes)
- Sabine gaat naar beneden. (Ze moet naar beneden zijn gegaan, omdat ze even later in de kamer is.)
- Wanneer Louwes met de lamp naar beneden komt, is Sabine weer in de kamer. (bronnen: Louwes, mevrouw Louwes)
- Sabine klaagt dat haar lamp wordt weggegeven. (bron: mevrouw Louwes)

Het volledig verhaal heeft de hulp van verklaringen die voor de rechtbank zijn afgelegd, maar het skelet is gegarandeerd door onafhankelijke en corresponderende uitspraken van Louwes, mevrouw

Louwes en dochter Sabine. De overeenstemming tussen hun verklaringen kan een kwestie van geluk zijn. Het gaat echter om hele specifieke details. Het is hoogst onwaarschijnlijk dat ze diezelfde specifieke details alle drie fantaseren. Het is heel veel waarschijnlijker dat ze allen de waarheid vertellen: omdat er één waarheid is, vertel je hetzelfde wanneer je alle drie de waarheid spreekt.

Louwes kwam dus thuis toen Sabine nog op was. Ze was zelfs nog op, nadat Louwes zich verkleed had, zich gestoten had, de lamp had gezocht en gevonden, en de lamp naar beneden had gebracht. Dit alles kost in elk geval vijf minuten.

De onafhankelijke verklaringen van Louwes, zijn vrouw en zijn dochter leiden aldus tot de conclusie dat Louwes op zijn allerlaatst om 21.55 uur thuis is gekomen, ofschoon hun verklaringen het plausibel maken dat hij enige tijd na 21.00 uur is thuisgekomen. Ook om deze reden kan de echte Louwes dus niet Louwes-de-moordenaar zijn. Die kon pas op zijn vroegst om 22.18 uur zijn thuisgekomen.

Het moet mij van het hart hoe dubbel de Zwolse officier en de Bossche advocaat-generaal in hun waarheidsconceptie zijn. Officier Duijts laat mevrouw Louwes zonder protest een verklaring afleggen waarvan ze weet dat die onwaar is, en ze dreigt met meined wanneer mevrouw Louwes – door de agenda van Gina Kuiper wijzer geworden – haar verklaring naar waarheid wil herroepen. Evenmin zuiver is dat advocaat-generaal Brughuis die onware uitspraak van mevrouw Louwes tegen Louwes aanwendt, aangevuld met nog twee andere leugens.

Het is altijd een raadsel geweest, waarom de rechtbank in Zwolle Louwes wel heeft vrijgesproken in tegenstelling tot de hoven in Arnhem en in Den Bosch. Ik vermoed dat de rechtbank ter zitting zelf heeft gezien dat de getuigen over Louwes de waarheid spraken, in scherp contrast met officier Duijts die tegen mevrouw Louwes die voor iedereen zichtbaar waarheid sprak, meined in stelling bracht, terwijl ze er zelf niet vies van was om te liegen.

Mevrouw Louwes was bang dat ze door haar verkeerde verklaring Louwes in moeilijkheden had gebracht. In het telefoongesprek van 22 december 1999 vraagt ze haar man:

Anneke: Door mijn verklaring zou het nog mis kunnen gaan? Omdat ik het niet meer weet? Dat kan toch niet mogelijk zijn in deze tijd.

Aan het eind van het gesprek dringt de realiteit door:

Anneke: Nee, ze willen je gewoon, ze willen je gewoon als moordenaar hebben.

Noordboek

Epiloog

De algemene overtuiging dat Louwes de moordenaar is, is gebaseerd op zijn DNA op de blouse van mevrouw Wittenberg, zijn telefoontje dat aan zou tonen dat hij vlak voor de moord in Deventer was, en zijn afhandeling van de nalatenschap van mevrouw Wittenberg die bewijst dat hij op haar geld uit was.

Louwes' DNA op de blouse van mevrouw Wittenberg, hoe krachtig ook als beeld, is vanwege zijn locatie ontlastend. Dat DNA zit niet op de geweldgerelateerde plekken, het zit juist geconcentreerd op de rechterschouder en nek. Die plekken en de concentratie van Louwes' DNA op die plekken zijn hoogstwaarschijnlijk vanuit het onschuld-scenario waarin Louwes over haar schouder met mevrouw Wittenberg mee heeft staan lezen. Die concentratie op die niet-moordgerelateerde plek is daarentegen hoogst onwaarschijnlijk vanuit het Louwes-de-moordenaar-scenario.

Van Mourik, die Louwes op allerlei snode financiële plannen dacht te betrappen, blijkt verkeerd ingelicht. Door het executeur-schap naar de VvAA door te schuiven, heeft Louwes zichzelf financieel zwaar benadeeld. Door het in eigen handen te houden had hij er een slaatje uit kunnen slaan. Hij heeft dat niet gedaan. Haan schuift het concept-testament naar voren als bewijs dat Louwes op alleen-

heerschappij over het Wittenberg-vermogen uit was. Ik heb dat geheime concept-testament niet mogen lezen, maar we weten ook zonder dat concept-testament gelezen te hebben, dat deze claim hoe dan ook onzin is: reeds voordat het concept-testament was geschreven, had Louwes zijn collega Balk als penningmeester van de stichting gevraagd. En volgens M. de Jong had mevrouw Wittenberg hem een week voor de moord verteld dat de stichting reeds twee à drie bestuursleden had. Dit alles is niet geheim, het staat in het dossier. In de Louwes-zaak was het grote geld een verlokking voor de officier en de advocaten-generaal, niet voor Louwes. Geldgewin was geen daadmotief voor Louwes.

Om 20.36 uur, 23 september 1999, klikte Louwes' telefoontje vanaf de A28 een paal in Deventer aan. Dat is te ver weg, wist de politie. Louwes moet dus in Deventer geweest zijn en hij loog daarover. Maar vanwege de bijzondere meteorologische omstandigheden was dat aanklikken wel mogelijk, ook al was de kans dat het onder die omstandigheden zou gebeuren nog steeds klein. Wanneer we echter naar het Louwes-de-moordenaar-scenario kijken, dan zien we dat Louwes-de-moordenaar rond 20.36 uur ergens op de A1 ten zuidwesten van Deventer reed en vanaf die locatie kan hij basistation 14501 sowieso nooit hebben aangeklikt. De stralingsrichting van de 14501 en de heuvelpartij Hoog Soeren sluiten dat uit. Louwes moet dus vanaf de A28 de 14501 hebben aangeklikt. We zagen dat hij op het moment van bellen, 20.36 uur, bij de bocht rond Nunspeet was, de plek waarvandaan zijn telefoon een verbinding met de 14501 kon aangaan.

Er is altijd een sluitende reden geweest waarom Louwes niet de moord gepleegd kan hebben: de file op de A28 voor het viaduct in Harderwijk, afslag 13 naar Lelystad. Vlak vóór mevrouw Wittenberg vermoord werd, stond Louwes in die file op de A28. Hij vertelt er meteen over en hij geeft zoveel correcte details dat je menselijkerwijs kunt uitsluiten dat hij die details heeft gegist. Bij de politie, voor de rechtbank en voor het hof heeft Louwes die file altijd genoemd als de reden waarom hij de afslag Lelystad heeft gemist. Het is nooit bij hem opgekomen die file als alibi te gebruiken. Tijdens het proces in Zwolle kon die file voor de afslag Lelystad ook niet als alibi fungeren. Uit het dossier was alleen een andere file bij viaduct Beekbergen

bekend. Dat is bijna drie kilometer verderop. Pas later, toen de verkeersgegevens voor het wegstuk A28 bij Harderwijk bekend waren geworden, kon in combinatie met de logboekgegevens van Rijkswaterstaat bewezen worden dat er inderdaad een file voor het viaduct in Harderwijk had bestaan, zoals Louwes altijd al had gezegd. Het idee dat Louwes het bestaan van die file via zelfstudie heeft achterhaald, is uit de lucht gegrepen. Louwes heeft nooit het belang van die file ingezien. In zijn lange slotwoord voor de rechtbank in Zwolle noemt hij nagenoeg alles wat maar enigszins ontlastend is, maar juist niet de file. Louwes wist van de file, omdat hij erin heeft bestaan. Vanaf Harderwijk kon hij niet op tijd in Deventer zijn om de moord plegen en om bellend met mevrouw Wittenberg om 20.36 uur basisstation 14501 aan te klikken. Ook zijn kennis van de file pleit Louwes vrij.

Louwes' eigen alibi was zijn eigen vroege thuiskomst. Hij kwam te vroeg thuis om de moord gepleegd te kunnen hebben. Zijn eigen alibi is altijd weggewuifd, zijn vrouw en dochter zouden hem hebben tegengesproken. Maar bij nadere analyse is dat niet zo. Samen met een verklaring van een vriendin, afspraken op een kalender en een getapt telefoongesprek kan zijn alibi nagenoeg sluitend worden bewezen.

Er is nog een reden waarom Louwes niet de moordenaar kan zijn: de moord vertoont een pathologisch karakter. Mevrouw Wittenberg is na haar verwurging voor het schilderij van haar man in de kamer gesleept. Daar heeft de moordenaar haar, daar opgebaard, nog geheel onnodig vijf dan wel zeven keer in haar borst gestoken, niet in een razernij maar weloverwogen op een rijtje. Bij Louwes heeft niemand pathologische trekjes vastgesteld.

Kortom, financieel gewin was geen daadmotief van Louwes, de file is een sluitend alibi, zijn DNA op de blouse van mevrouw Wittenberg pleit hem vrij van de moord, het befaamde telefoontje is uitgerekend een weerlegging van het Louwes-de-moordenaar-scenario, en zijn eigen alibi van de vroege thuiskomst blijkt te kloppen. Ook het pathologisch karakter van de moord sluit menselijkerwijs uit dat hij de moord heeft gepleegd. Het enige probleem dat blijft bestaan is de verkeerde vraag, Is het Louwes of de klusjesman?, en natuurlijk de veroordeling door het hof.

Er is veel gelogen in de zaak-Louwes. Dat is in dit boek minder belicht dan in mijn vorige boek getiteld *Leugens over Louwes*. Wat ook nu weer opvalt is dat, te midden van de leugens van OM'ers en NFI'ers Louwes zelf, zijn vrouw en zijn dochter nooit op een leugen zijn te betrappen. Ook dat is een reden, de zevende, om in de onschuld van Louwes te geloven.

In oktober 2022 is een herzieningsverzoek ingediend. In dat verzoek worden vele nieuwe, zwaar ontlastende feiten aangeleverd. Ik vrees dat de Hoge Raad, zoals in andere recente herzieningsaanvragen in moordzaken, die feiten zal negeren of wegpoetsen. Mijn *Het falen van de Hoge Raad* (2021) geeft de argumenten voor mijn vrees. Een favoriet antwoord van de Hoge Raad bij een herzieningsverzoek is dat het hof al zorgvuldig naar het probleem heeft gekeken. In het huidige geval zal de Hoge Raad erop wijzen dat het Bossche hof zich langdurig met behulp van verschillende deskundigen, onder wie genommeerde NFI'ers, met de problematiek van de file, het telefoontje en het DNA heeft beziggehouden. Ondanks alle nieuwe feiten, alle nieuwe deskundigen en alle nieuwe inzichten, zal de Hoge Raad niets nieuws zien dat, indien destijds bekend, het hof tot vrijspraak zou hebben gebracht. En helaas, zo'n oordeel van de Hoge Raad zou inderdaad niets nieuws onder de zon zijn.

Dankwoord

Zoals altijd heeft mijn vrouw vele versies becommentarieerd. Daarnaast heb ik veel profijt gehad van kritiek en adviezen van Hans Meijer (radio-/elektronicatechnicus en voormalig eind- en vakredacteur van technische tijdschriften en technisch-wetenschappelijke boeken bij Wolters Kluwer). Hij stond altijd klaar om mijn argumenten en berekeningen tegen het licht te houden. Hij heeft ook een aantal fraaie kaartjes bijgedragen. Verder kreeg ik kritiek en commentaren van mr. Willem van Delft (notaris), Pieter van Dommele (verkeersdeskundige Rijkswaterstaat), dr. Erno Eskes (filosoof), dr. Jason Gilder (USA, Informatics subject matter expert), prof. Grünwald (hoogleraar statistiek, Universiteit Leiden), drs. Frank Jansen (webmaster van deemzet.nl, chemicus), prof. Peter de Knijff (hoogleraar populatie- en evolutionaire genetica, Universiteit Leiden), dr. Henk-Maarten Laane (hier als patholoog-anatoom), dr. Monica Meijsing (wetenschapsfilosoof), en em. prof. Peter Tak (strafrecht deskundige, Radboud Universiteit Nijmegen). Ik dank hen allen.

Noten

- 1 J.M.W. Snelting, PV verhoor 22 oktober 1999, p. 254: 'Als Jacqueline haar klaar had, werd deze schort in de keuken op een haakje gehangen.... Als Jacqueline laat was, kon het wel eens gebeuren dat ze jounaal keek met de schort aan, waarna zij verder ging met het opruimen van bijvoorbeeld de afwas. Het feit dat de schort daar hangt, duidt er volgens mij op dat ze nog niet klaar was met haar werkzaamheden, want ze zou de schort daar nooit laten hangen.'
- 2 Duijts, vertrouwelijke brief aan AG Brughuis, Den Bosch, 28 oktober 2003.
- 3 Op 20 december 1999 vermeldt het Tactisch Journaal (mutatie 1094 La 991220 1700 afhandeling inbeslaggenomen goederen TR) dat rechercheur Laarman bij de Tactische Recherche in Raalte 'alle goederen heeft opgehaald die daar nog waren opgeslagen, behoudens de kleding en schoenen die het slachtoffer droeg. Deze blijven daar bewaard.' Volgens deze mutatie liggen op 20 december 1999 de kleren inclusief het vest in Raalte. Op 28 oktober 2003 schrijft officier Duijts aan AG Brughuis dat ze niet weet waar de blouse is gebleven. Die bleek niet in Raalte te zijn. De blouse, die op 28 oktober 2003 nog spoorloos is, wordt door Laarman reeds op 5 november 2003 in een doos in de kast op de vliering van het politiebureau in Deventer gevonden. Hoe kan hij die blouse zo snel op zo'n vreemde plaats gevonden hebben? Ik neem aan dat Duijts dan wel Brughuis Laarmans heeft benaderd. Hij was per slot van rekening de gene die de blouse als laatste op 20 december 1999 heeft gezien. Laarmans heeft waarschijnlijk eerst in Raalte gekeken. Toen daar niets lag, heeft hij zich afgevraagd waar hij dan de blouse gelaten kan hebben. Hij zal zich afgevraagd hebben of hij per ongeluk de blouse in de doos heeft gestopt die hij op 20 december 1999 uit Raalte naar Deventer had meegenomen? Inderdaad, in die doos vindt hij de blouse, afgesloten in een papieren zak. Hij heeft dus niet in het wilde weg gezocht. Hij heeft alleen nagedacht. Zo was de blouse na enkele dagen boven water. De chain-of-custody van de blouse is dus waarschijnlijk niet zo'n probleem. Wat wel een probleem is, is wat er met de achtergebleven kleren in Raalte is gebeurd. Daar moet het vest bij hebben gezeten. Voor DNA-onderzoek was dat vest van extreem belang. Mevrouw Wittenberg had in de ochtend geen vest gedragen, in de avond wel. De kans om DNA van de moordenaar op het vest te vinden is dus aanzienlijk groter dan op de blouse die pas na het verslepen van haar lichaam onbedekt is geraakt.
- 4 Louwes, e-mail aan Ton Derksen, 22 september 2022, 19.07 uur: 'De werkzaamheden als exe-

- cuteur waren omzet voor de VVAA. Zowel ik als anderen op kantoor noteerden de bestede uren voor die werkzaamheden. De rekening van de VVAA voor de executeurswerkzaamheden bedroeg ruim 8.000 gulden. [Die rekening] zal wel door de penningmeester of secretaris [van de stichting] zijn betaald.’
- 5 – John Balk, verklaring 2 oktober 2000 voor het hof in Arnhem, p. 8: ‘de boedel eerst moest worden afgehandeld.’
– Sabine Daenen, PV 19 november 1999: ‘de stichting zou pas in begin 2000 gaan lopen’. Ook: ‘De stichting zou pas in januari 2000 gaan werken.’
  - 6 ‘Een opwelling’ → Mevrouw Langkamp, Tactisch Journaal #168, 1 oktober 1999, 10.00 uur: ‘M.b.t. het 1^e testament heeft slachtoffer tegen getuige gezegd dat zij deze in een opwelling had laten opmaken.’ TD: dit staat niet in het PV van het verhoor. De echtgenoot Willem C. Wittenberg was op 29 december 1996 te Deventer overleden. Dus het eerste testament was binnen een week of zes na de dood van haar echtgenoot in kannen en kruiken.
– Voor ‘oogappel’ zie Wilma Nieuwboer, PV 29 september 1999, alleen in het Tactisch Journaal, mutatie 124. Voor ‘baalde’ zie Wilma Nieuwboer, PV 30 september 1999, p. 241. Ook mevrouw Langkamp vermeldt allerlei incidenten tussen Ter Apel en mevrouw Wittenberg. (Tactisch Journaal, # 168, 1 oktober 1999). Die staan niet in het proces-verbaal van het verhoor.
  - 7 In de Butlermoord speelt dezelfde complicatie. Dick van Leeuwen was door het geheime huwelijk, buiten kennis van de familie, tot erfgenaam gemaakt van het vermogen van mevrouw Van Wylick. Toen mevrouw Van Wylick (beter mevrouw Van Leeuwen) zes weken na het huwelijk overleed had je de poppen aan het dansen. De Hoge Raad heeft de erfenis uiteindelijk aan de familie toebedeeld. Zie Ton Derksen (2022). *De Butlermoord*, Gorredijk: Noordboek.
  - 8 M. de Jong, PV 28 september 1999: ‘Ik had haar 8 maanden geleden, op haar verzoek, documentatie gegeven omtrent stichtingen en verenigingen.’ Hij vond het wel allemaal heel snel gegaan.
  - 9 Tactisch Journaal #094, 28 september 1999, 14.00 uur: wie is executeur ?????!
  - 10 Duijts, officier van justitie Zwolle, requisitoir, p. 11; Brughuis, AG Den Bosch, requisitoir, p. 2.
  - 11 Tactisch Journaal #335, 15 oktober 1999, TR dacty sporen.
  - 12 Tactisch Journaal. #605, 27 oktober 1999.
  - 13 Louwes schreef mij op 10 juli 2022, 18.41 uur.
  - 14 Tactisch Journaal, mutatie #825, 11 november 1999, 15.40 uur. Gesprek met de verbalisant.
  - 15 Dit is lid 2 van artikel 273 Wetboek van Strafrecht over schending van geheimhouding.
  - 16 Achter ‘bemerkte onze onmacht’ weggelaten: ‘en kende ons gelijk.’
‘Mijn indruk was bij deze zaak juist dat hij niet tegen onrecht kon’ is: ‘Mijn indruk was bij deze zaak juist dat hij onbaatzuchtig niet tegen onrecht kon.’
  - 17 Louwes, brief aan TD, 13 juli 2022, 18.41 uur en Louwes, brief aan TD, 12 juli 2022, 13.43 uur.
  - 18 Louwes, e-mail naar TD, 12 juli 2022, 13.43 uur
  - 19 Van I., Tactisch journaal #627, 28 oktober 1999, 10.30 uur. Bezoek notaris Kosterling. TD: ‘verder’ toegevoegd voor leesbaarheid.
  - 20 Deze brief zit niet in het dossier. Ze is later, in de herfst van 2006, in handen gekomen van Bas Haan. Desgevraagd wenste hij het rapport niet te delen. Sterker, toen ik om het rapport vroeg, schreef hij mijn uitgever om zich over de publicatie van mijn voorgenoemen boek te beklagen.
  - 21 Persoonlijke communicatie van mevrouw Louwes.
  - 22 ‘Het is aannemelijk dat’ → Jan Dirk Rijnders, rapport 2 november 1999, p. 2.
  - 23 ‘Het is aannemelijk dat’ → Jan Dirk Rijnders, rapport 2 november 1999, p. 2.
– ‘komt maar een paar keer’ → Rijnders, PV verhoor 9 december 1999 voor rechtercommissaris te Zwolle, p. 6.
  - 24 – Bijvoorbeeld, Google Earth komt tot 1 uur en 3 minuten zonder verkeer; op donderdagavond heerst er de koopavonddrukke op de IJsselkade, Louwes reed die route nooit in Deventer.
– Tactisch Journaal, #728, 3 november 1999, 10.00 uur. Rijtijd Deventer-Lelystad. Zie ook PV Sliemers, dossier p. 29.
  - 25 Tactisch Journaal, #766, Arend Eshuis, 5 november 1999, 14.00 uur, *Zwolsche Algemeene*.
  - 26 Bekendam, PV verhoor 8 november 1999, p. 270.

- 27 Duijts, officier Zwolle, requisitoir, 24 februari 2000, p. 16: [Louwes is] 'een koelbloedige moordenaar uit op geld.'
- 28 Tactisch Journaal #99, 28 september 1999: 2bb. F250,= en 25 bb. F100,=. In deze braadslee werden ook een witgouden horloge, 2 parelsnoeren, armband met diamantjes, sieraden en parels in zakjes, alsmede een DE-blik gevonden.
– Tactisch Journaal #101, 28 september 1999: 'Kluisleutels zijn door Rein vdB gevonden in een theeblieke in de braadslee.' Een sleutel was van een ING-kluis met Dfl 17.000.
- 29 Duijts, officier Zwolle, requisitoir, 24 februari 2000, p. 13.
- 30 Louwes, verklaring voor Zwolse rechtbank, 24 februari 2000, p. 5.
- 31 'Buitengewoon onwaarschijnlijk' → Steens, Rapport van drive test, 3 januari 2000, dossier p. 191.
– 'tussen 't Harde en Deventer' → Steens, verklaring 8 december 2003 voor hof Den Bosch, p. 12.
- 32 Schoon, G.A.A. (1998). A first assessment of the reliability of an improved scent identification line-up. *Journal of Forensic Sciences* 42 (1), 70-75. Het bedrog gaat nog verder: in haar berekening gebruikt ze 60% (en niet die 36,5), omdat dat volgens haar 'een realistisch niveau van succes is'. Zie Ton Derksen (2011), *Leugens over Louwes*, p. 286, noot 13.
- 33 Bas Haan (2021), *De Deventer moordzaak. Het complot ontrafeld*, p. 108: 'Het motief is [in het arrest van Den Bosch] niet vast komen te staan. Daarmee heeft de zaak een onbevredigend einde.'
- 34 Duijts, requisitoir voor rechtbank Zwolle, 24 februari 2000, p. 11; Langelier, requisitoir voor hof Arnhem, 2 oktober 2000, p. 6; Brughuis, requisitoir voor hof Den Bosch, 16 september 2004, p. 2.
- 35 Haan (2021), p. 22.
- 36 Bekendam (PV verhoor 8 november 1999, p. 269) van de Zwolsche Algemeene noemt als actuele waarde: Dfl. 409.618.
- 37 Duijts, requisitoir: 'als het verhaal van de heer Louwes juist is.' (TD: mijn cursivering)
- 38 S. Haouli, PV 11 januari 2000. Uit haar proces-verbaal blijkt ook dat Louwes niet onvoorbered naar de bank was gegaan. Hij had tevoren met de afdeling belegging gebeld.
- 39 Louwes, verklaring voor rechtbank Zwolle, 24 februari 2000, p. 5.
Zie ook het verhoor van Balk, PV 19 november 1999, p. 321: 'Vraag: waarom heeft u het geld niet laten storten op Uw eigen reeds eerder geopende bankrekening? Balk Antwoord: Omdat dit geld niet aan mij toebehoort.'
'wel hun standpunt' → Louwes zelf merkte ter zitting van de Zwolse rechtbank op dat 'als hij het geld had willen verduisteren, hij geen rekening had geopend'.
- 40 'onhandig' → A.M. Blank, PV verhoor 22 november 1999, p. 303.
'erg ongelukkig' → A.M. Blank, notitie aan Van de Berkhoff & Hofman, 11 november 1999, p.309.
- 41 Jongsma, rapport 22 februari 2000.
- 42 Blank (notitie voor Van den Berkhof/Hofman, 11 november 1999) beschrijft het telefoongesprek dat hij, Blank, op 9 november 1999 had met Bekendam: 'Er bestaat bij ZA [de Zwolsche Algemeene, dus de heer Bekendam] het vermoeden, dat Louwes op de een of andere manier betrokken is geweest bij het overlijden van mevrouw Wittenberg.'
- 43 – Het korte antwoord is → Het iets langere antwoord is dat Louwes na zijn eerste brief van 1 november 1999 en na het telefoontje van Bekendam, op 5 november expliciet aanbiedt het bedrag op de nog te openen rekening van de stichting te storten.' Zie het Tactisch Journaal, #826, 9 november 1999, p. 219: verslag van verhoor van Bekendam, op 8 november 1999: 'Louwes heeft zowel mondeling als schriftelijk aan de maatschappij verzocht om het uit te keren bedrag te storten op een nog te openen rekening van de Stichting Dr. Wittenberg, dan wel op de bij de maatschappij bekende boedelrekening.'
– 'te gek voor woorden' 'op staande voet' → Bekendam, PV verhoor 11 november 1999, p. 300.
– Instemmen met Bekendam → Duijts, requisitoir, p. 12; Brughuis, requisitoir, p. 25.
– uitkering belemmeren → Bekendam, PV 8 november 1999. Tekst: 'bijzonderheden of omstandigheden.'

- ‘zijn expliciete suggestie dat Louwes met de moord te maken had’ → Blank (notitie voor Van den Berkhof/Hofman, 11 november 1999) beschrijft het telefoongesprek dat hij, Blank, op 9 november 1999 had met Bekendam: ‘Er bestaat bij ZA [de Zwolse Algemeene, dus de heer Bekendam] het vermoeden, dat Louwes op de een of andere manier betrokken is geweest bij het overlijden van mevrouw Wittenberg.’
- 44 Louwes, verklaring ter zitting van rechtbank Zwolle, 24 februari 2000, p. 5.
- 45 Bekendam, PV verhoor 8 november 1999, p. 270.
Duijts, requisitoir, p. 12; Brughuis, requisitoir, p. 25.
- 46 Haan (2021), p. 169. Zinsinversie.
- 47 Louwes, verklaring ter zitting van de Zwolse rechtbank 24 februari 2000, p. 5.
- 48 Haan (2021), p. 169. Zinsinversie.
- 49 Haan (2021), p. 169.
- 50 Louwes, verklaring ter zitting van de Zwolse rechtbank 24 februari 2000, p. 5.
- 51 Haan (2021), p. 169.
- 52 Louwes, verklaring ter zitting van de Zwolse rechtbank 24 februari 2000, p. 5.
- 53 Tactisch Journaal #627, 28 oktober 1999. Wat de onderzoeker van het Tactisch Journaal opvalt is ‘dat Louwes stelt dat de executeur volledig zeggenschap moet hebben over het totale vermogen.’
- 54 ‘De notaris heeft op grond van art. 22 lid 1 WNA een geheimhoudingsplicht ten aanzien van al hetgeen [waarvan] hij uit hoofde van zijn werkzaamheid als zodanig kennis neemt. Met de geheimhoudingsplicht wordt het maatschappelijk belang gewaarborgd dat eenieder de mogelijkheid heeft om vrijelijk een notaris te consulteren zonder vrees voor openbaarmaking van hetgeen aan die notaris in die hoedanigheid wordt toevertrouwd.’ (Rechtbank Zeeland-West-Brabant 9 juni 2020, ECLI: NL: RBZWB: 2020:2433. [www.viajuridica.nl].
- 55 Haan (2021), p. 171. Haan citeert nog twee zinnen: ‘Op 7 februari, kort na het overlijden van haar echtgenoot – de heer W.C. Wittenberg – heeft mevrouw Wittenberg bij u een testament laten opstellen. Bijgaand treft u hiervan een kopie aan. ... Nu de eerste periode van rouwverwerking voorbij is realiseert mevrouw Wittenberg zich dat de inhoud van het testament in wezen niet aansluit bij hetgeen zij met haar echtgenoot vaak besproken heeft inzake de bestemming van het vermogen na het overlijden van beiden.’
- 56 Haan (2021), p. 172.
- 57 Bas Haan, e-mail aan Ton Derksen, 23 oktober 2022. Bas Haan, brief aan uitgever 27 oktober 2022. Hij wijst de uitgever erop dat ‘een nieuw boek potentieel schadelijk voor [hem] zal zijn’. Zijn verwijt is dat ik uitgebreid over hem schreef ‘zonder wederhoor’. Hij zou gelijk hebben als ik onbevestigde vermoedens of verdachtmakingen over hem zou publiceren. Het enige wat ik doe is hem letterlijk citeren uit een boek dat inmiddels vier drukken heeft gezien.
- 58 Van Mourik, interview met Bas Haan, Netwerk, d.d. 13 november 2006. Geciteerd uit Bas Haan (2009). Pp. 174-175. Ik sprak met een notaris van het kantoor van Van Mourik. Die vertelde mij dat banken soms knap lastig zijn bij het openen van rekeningen. Hij is daarom nu en dan gedwongen een beheerrekening te gebruiken. Die rekening staat dan op zijn eigen naam. Volgens Van Mourik kan hij dus doen en laten met dat geld wat hij wil.
- 59 ‘gedwongen twee medebestuurleden te benoemen’ → Haan (2021), p. 175.
– Balk, verklaring voor het hof Arnhem, 11 december 2000, p. 9: ‘In april/mei ben ik door Louwes gevraagd voor de functie van penningmeester bij de op te richten stichting.’
– Balk, PV verhoor 19 november 1999, p. 317. Vraag: ‘Wanneer heeft dhr. Louwes hierover [over de stichting] met u voor het eerst gesproken? Antwoord: ‘Ik heb hier voor het eerst over gesproken met Louwes toen hij mij heeft gevraagd om daarvan penningmeester te worden. Ik schat in dat dit is geweest in de periode mei / juni 1999, maar dat durf ik ook niet met zekerheid te stellen.’
– M. de Jong, PV verhoor 28 september 1999, p. 259: ‘Er was reeds een bestuur samengesteld, bestaande uit 2 of 3 personen.’
- 60 F. Hofman, PV verhoor 20 november 1999, p. 307.
- 61 Haan (2021), p. 172.
- 62 Louwes, verklaring ter zitting voor het hof Den Bosch, 26 januari 2004, p. 33.
- 63 Louwes had hetzelfde verhaal aan medebestuurlid Sabine Daenen verteld: ‘Hij [Louwes] ver-

- telde toen [12 okt 1999] dat er een stichting werd opgericht die ex psychiatrische patiënten weer verder zou helpen of iets dergelijks. De nazorg van die patiënten zou door de stichting geregeld worden waarvoor de heer Louwes psychiaters zou benaderen'. (Daenen, PV verhoor 19 november 1999).
- Louwes, verklaring ter zitting voor het hof Den Bosch, 26 januari 2004, p. 41.
  - 64 Louwes, verklaring ter zitting voor hof Den Bosch, 26 januari 2004, p. 41.
  - 65 Haan (2021), p. 175.
  - 66 J. G. Balk, PV verhoor 19 november 1999, pp. 314-323.
  - 67 – 'de revue laten passeren' → Tactisch Journaal, #1073, 3 december 1999.
  - Balk, PV verhoor 3 december 1999, p. 331. Letterlijk: 'Doordat Ernest mij steeds dit soort dingen voor hield, besef ik nu wel dat hij mij in feite manipuleerde en mij daardoor lekker begon te maken voor het geld uit de Stichting Wittenberg.'
  - Balk, PV verhoor 3 december 1999, p. 330. Letterlijk: 'Ik kan mij niet herinneren dat hij het expliciet heeft gezegd dat dit dan werd aangeschaft met het geld van de stichting maar zoals hij daarover sprak was dat voor mij wel duidelijk dat dat zijn bedoeling kennelijk was.'
  - 68 – 'niet kan zeggen hoe en waarom hij dat gevoel kreeg' → Balk, verklaring ter zitting voor hof Arnhem, 11 december 2000, p. 10 en p. 8.
  - 'Balk vertelde naar aanleiding' → Louwes, PV p. 431: 'Ik weet nog dat Balk naar aanleiding van dit programma vertelde over Curaçao en dat hij dat een mooi eiland vond.'
  - 'zelf heb ik het gehad' → Balk, verklaring ter zitting hof Arnhem, 11 december 2000, p. 10.
  - 'gevoel dat Ernest met gelden' → Balk, PV 6 december 1999, p. 334.
  - 'Gedachte dat een dergelijke opmerking' → Balk, PV 6 december 1999, p. 330. Letterlijk: 'Op dat moment kwam bij mij de gedachte boven dat een dergelijke opmerking wel te maken kon hebben met de opgerichte stichting Dokter Willem Wittenberg.'
  - 'niet kan zeggen hoe en waarom hij dat gevoel kreeg' → Balk, verklaring ter zitting voor hof Arnhem, 11 december 2000, p. 10 en p. 8.
  - 'ik kan zeggen dat ik' → Balk, verklaring voor hof Arnhem, 11 december 2000, p. 8. Aanvankelijk zei Balk (PV 6 december 1999, p. 330): 'Een ander voorval wat ik mij herinneren, is dat hij tegen mij zei dat er via de Stichting wel twee computers aangeschaft zouden kunnen worden.'
  - 'Er speelde toen' → Balk, verklaring voor hof Arnhem, 11 december 2000, p. 8.
  - 69 Met dank aan notaris mr. W. van Delft.
  - 70 Notaris mr. W. van Delft, privé-communicatie.
  - 71 Haan stuit op 'nog meer belastende informatie': Louwes ging 'onverschillig en onzakelijk te werk' met de inboedel, aldus de veilingmeester van Venduehuis. (Bas Haan 2021, p. 177). Dat zie ik niet. Nadat Six van Christie's had gezien dat het zogenaamde antiek van de familie Wittenberg nep was, ried hij aan om de inboedel door een gewoon boedelhuis te laten verkopen omdat het geen waarde had. Dat is wat Louwes deed.
  - 72 De heer Wittenberg had in de Verenigde Staten van Amerika grond gekocht. Louwes blijkt op 18 oktober 1999 op zoek naar de aankoopnota van de grond in Amerika. De politie zegt hem toe dat hij de nota krijgt zodra de politie die vindt. (Tactisch Journaal, mutatie 351, 18 oktober 1999). Op 25 november, dus Louwes zit al gevangen, vindt de politie een brief van Valkaria Acres. Louwes blijkt reeds op 18 of 19 oktober 1999 contact met hen te hebben gehad. Hij had geïnformeerd naar de mogelijkheid om de grond te verkopen. Hij had te horen gekregen 'dat de grond moeilijk te verkopen was daar het moerasgrond betrof'. Op 5 november 1999 had Louwes 'een fax gestuurd waarin hij Valkaria Acres verzoekt te bemiddelen in de verkoop van de grond'.
  - 73 Ik bespreek in deze eindnoot nog enkele verwijten van Haan aan Louwes.

(1) Louwes liegt over zijn betrokkenheid bij het testament.

Haan schrijft (2021, p. 174) dat Louwes in *Mijn eigen zaak in mijn eigen woorden* het verhaal van de stichting zo herschreven heeft 'alsof Louwes als onwetende belastingadviseur alleen maar het idee van de "bankman" heeft uitgewerkt met behulp van een boekje over stichtingen uit de serie *Belastingwijzers*. Maar die lezing is, afgaande op Louwes' eerdere manuscript, opnieuw een leugen. Het hele idee van een nieuw testament, waarin de oprichting van de

stichting opgenomen werd, kwam van Louwes zelf. Deze beschuldiging van een leugenachtigheid is gebaseerd op een verwarring van Haan. Louwes ontkent helemaal niet dat hij mevrouw Wittenberg had ingelicht dat ze haar testament kon veranderen, met in het nieuwe testament de oprichting van een stichting. Hij liegt daar dus niet over. Louwes bevestigt dat juist. In de versie van november 2004, van de website van https://www.deemzet.nl/documenten/htm/louwes_eigen_verhaal.htm schrijft Louwes: 'Ik vertelde haar over de mogelijkheid om bij testament te bepalen dat er op het moment van overlijden een stichting kan worden opgericht waaraan een vermogen kan worden nagelaten waarmee een gewenst doel zal worden verwezenlijkt. Zij vertelde mij toen dat zij reeds een testament had laten opmaken. Uit de wat teleurgestelde manier waarop zij dit zei, begreep ik dat zij dacht dat een eenmaal opgemaakt testament iets definitiefs was. Toen ik had uitgelegd dat dat niet het geval was en dat je een testament kon intrekken, veranderen en dat in feite een nieuw testament het vorige teniet deed, was zij zichtbaar opgelucht.'

(II) *Louwes doet verdachte dingen met de financiële administratie*

Een andere klacht van Haan: 'veel opvallender is wat Louwes met de financiële administratie van de weduwe doet.' Haan citeert de veilingmeester: 'Het waren acht vuilniszakken vol [die zijn zoon moest versnipperen]. De stukken varieerden van bankafschriften tot papieren over grondaankopen in Amerika en van belastingaangiften tot documenten over effecten en aandelen'. (Haan 2021, p.177). De veilingmeester klaagt ook dat zijn 'zootje dagenlang [met het versnipperen] bezig is geweest.' Maar hoe komt die veilingmeester aan gedetailleerde kennis van de documenten? Heeft dat zootje eerst de documenten bestudeerd voordat hij ze versnipperd heeft?

Haan laat na te vermelden dat Louwes niet de *actuele financiële administratie* door de papierversnipperaar heeft laten gaan. Louwes heeft inderdaad het *patiëntendossier* laten opruimen. Een aantal patiënten had tegenover de politie de zorg uitgesproken dat hun dossier op straat zou komen te liggen. Dat is de reden waarom Louwes dat dossier heeft laten versnipperen. De politie was trouwens van de vernietiging van het patiëntenarchief op de hoogte. Die moest voor alles toestemming geven. [Zie Tactisch Journaal, #351, 18 oktober 1999.] Haan wist dit. Louwes geeft deze informatie in appendix sub 4 in het boek van Haan].

(III) *Louwes antedateert zijn voorzitterschap van de stichting naar 13 september 1999.*

Haan schrijft (2021, p. 201): 'De officiële infunctietreding van Louwes als bestuursvoorzitter is geantedateerd naar 13 september. ... Louwes was daarmee volgens het handelsregister al

4.3 Heeft de functionaris een natuurlijke staat?
 nee
 ja
 naam(n):

4.4 Wat is de bevoegdheid van de functionaris?
 niet bevoegd
 alleen bevoegd
 gezamenlijk bevoegd

4.5 Datum infunctieovergang
 25-09-1999 13-09-1999

7 Ondertekend en van dit formulier
 Oudergetekend verklaart dat dit formulier naar waarheid is ingevuld

naam(n) en voorlezer(s) X Louwes E.C.J.
 datum X 4/11/99
 handtekening X

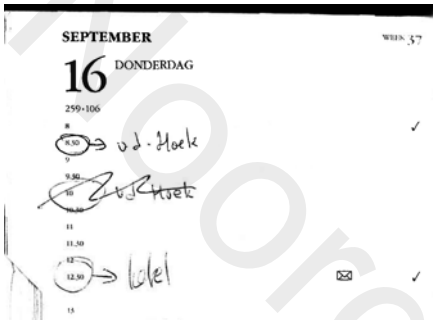
stichtingsvoorzitter terwijl de weduwe nog leefde.' Haan vindt dit heel belangrijk. Hij drukt zelf een fotokopie van het Kamer van Koophandel-register af om zijn opmerking te staven.

Geeft deze antedatering aan dat Louwes de zaak flest? Wanneer we naar het testament van 13 september 1999 kijken, blijkt het echter niet om een antedatering te gaan, maar om een *correctie*. In dat testament staat namelijk: 'deze stichting, welke stichting ik door deze uiterste wilsbeschikking in het leven roep'. Dat is dus op 13 september 1999, de dag dat mevrouw Wittenberg tekende.

Bovendien lijkt het erop dat niet Louwes de correctie heeft aangebracht, maar iemand anders. Kijk naar de zeer verschillende negens en zie dat Louwes 4/11/99 schrijft en niet 4-11-1999.

Er is in elk geval geen blijk van bedrog door Louwes.

- 74 Mevrouw Van der Hoek, met wie Louwes zijn ochtendafspraak van 16 september 1999 had, schreef mij: 'Wat ik mij verder kan herinneren was dat de heer Louwes altijd met buitengewoon veel consumptie sprak'. (G. van der Hoek, e-mail 26 juni 2011, 2:22:22).

- 75 'Het scenario van het misdrijf is dus veel waarschijnlijker' → Haan (2021), p. 160. In Eikelenbooms NFL-rapport van 22 januari 2004 heet dat: '[Het Louwes-de-moordenaar-scenario] wordt door de bevindingen meer ondersteund dan [het onschuld-scenario] waarbij DNA is overgedragen via oppervlaklig contact.'
– 'Zoveel DNA-bewijs als het onderzoek in de Deventer' → Haan (2021), p. 158.
- 76 Haan (2021), pp. 113-114.
- 77 A.D. Kloosterman (20 augustus 2015). Antwoorden op vragen van AG Aben.
– Jonathan Whitaker (2 oktober 2017). A scientific report in relation to the Supreme Court of the Netherlands and Ernest Louwes.
- 78 'Louwes is in de ochtend bij mevrouw Wittenberg op bezoek geweest' →
• De politie: Zaak proces-verbaal, p. 16: 'Uit het onderzoek is gebleken, dat verdachte vermoedelijk op 23 september 1999, (tussen 09.00 en 09.30 uur) het slachtoffer in haar woning heeft bezocht'. P. 19: 'Uit dit onderzoek is gebleken, dat verdachte in de ochtend van 23 september 1999 het slachtoffer in haar woning waarschijnlijk heeft bezocht.'
• De officier van justitie Duijts, brief aan AG Brughuis, 28 oktober 2003, p. 5: 'Op 23 september was een deel van de Zwolseweg afgesloten. Vanaf de kant van het Noorderplein kon de Zwolseweg niet worden ingereden. *Die ochtend is verdachte ook bij het slachtoffer geweest.*'
• De werkster: Op haar eerste verhoor zegt de werkster dat Louwes op 23 september langs was geweest of de donderdag ervoor. We weten uit het afsprakenboekje van Louwes dat hij die donderdag ervoor in de ochtend een afspraak met mevrouw Van der Hoek had. Die heeft bevestigd dat Louwes daar die donderdagochtend is geweest.
– 'Daarbij zijn we blijven staan.' → Louwes, verklaring ter zitting van het hof Den Bosch, 26 januari 2004.
– 'Bij het lezen stond hij schuin achter haar.' → Dit detail is wat Louwes her en der heeft verteld. Het is niet in het dossier terechtgekomen. Ik kom hierop terug.

79 Op het DNA-zakenformulier, Sporenmateriaal, zaaknummer 99.09.27.019 is R.E. [Richard Eikelenboom] de coördinator en A.K. [Ate Kloosterman] de schaduw.

NFI: Afdeling Biologie		DNA-Zakenformulier: Sporenmateriaal													
Zaaknummer: 99.09.27.019		Coördinator: RF						Schaduw: RK							
Sticker veilig-gesteld monster		mo. soort	isol. meth.	aanvr.	Sticker Extractienummer	SVO op	Conc. (ng/µl)	microcon aanvr./par.	QiaQuick aanvr./par.	PCR			Over		
										aanvr.	start	klaar	PCR	klaar	Gel
99.09.27.019 BLOUSE S12 ARA852#10		1	CM	99.09.27.019	83/621/19 99.09.27.019 BLS ARA852#10	J	0,25			17/14/09	23/12	24/12			

- Eikelenboom, verklaring ter zitting van het hof Den Bosch, 26 januari 2004, p. 17: ‘Voor het met behulp van de standaardmethoden, die door het NFI bij het DNA-onderzoek worden gehanteerd, verkrijgen van een bruikbaar DNA-profiel van huidcellen dienen minimaal 200 cellen te zijn overgebracht. Bij zakelijk, oppervlakkig contact zoals het geven van een hand of het voeren van een gesprek op geringe afstand tussen personen wordt in het algemeen minder dan deze hoeveelheid overgedragen.’ Om niet in zoveel woorden te hoeven liegen, citeert Eikelenboom in zijn rapport van 19 januari 2004 dr. A. Linacre. Die zou desgevraagd gezegd hebben dat minimaal 200 cellen nodig zijn om met standaardmethoden een DNA-profiel te verkrijgen. Heel slim. Eikelenboom liegt niet. Hij bedriegt het hof wel.
- 80 Kloosterman, A.D. & Kersbergen (2003). Efficacy and limits of genotyping low copy number DNA samples by multiplex PCR of STR loci. *International Congress Series* 1239, 795-798.
- 81 Jason Gilder berekende de hoeveelheden uit de ruwe data met zijn Genophiler®. In 2011 was het inmiddels in meer dan 700 DNA-zaken gebruikt.
- 82 Port, Nicholas J., Bowyer, Victoria L., Graham, Eleanor A.M., Batuwangala, Mada S., Rutty, Guy N. (2005). How long does it take a static speaking individual to contaminate the immediate environment? *Forensic Science, Medicine and Pathology*, 2 (3), 157-164, p. 159, 161: ‘This article clearly demonstrated that contamination can yield an entire profile when derived purely by an oral route and that this can happen during a period of time that lies somewhere between approximately 2 to 30 seconds.’
Dit onderzoek werd in 2008 door Finnebraaten et al. met de standaardmethode van 28 cycles herhaald. Proefpersonen die vijf minuten spraken, leverden tot een afstand van 40 cm volledige profielen.
- 83 G. van der Hoek, e-mail 26 juni 2011 (22:22).
- 84 Ane E. Fonneløp, M. Ramse, T. Egeland, P. Gill (2017). The implications of shedder status and background DNA on direct and secondary transfer in an attack scenario. *Forensic Science International: Genetics* volume 29 (2017), pp. 48-60. Hier p. 52.
- 85 Jonathan Whitaker (2 oktober 2017). A scientific report in relation to the Supreme Court of the Netherlands and Ernest Louwes, p. 33: ‘The expectation therefore that DNA would be transferred via conversation is very low and, using the available data, I have assigned the value of 0.012 to the probability of observing Mr Louwes’ DNA on the blouse if the social interaction proposition is true.’
- 86 – Goray, Mariya, Eken, E, Mitchel, R.J., Van Oorschot, Ronald A.H. (2010a). Secondary DNA transfer of biological substances under varying test conditions. *Forensic Science International: Genetics*, 4, 62-67.
– Goray, Mariya, Mitchel, R.J., Van Oorschot, Ronald A.H. (2010b). Investigation of secondary DNA transfer of skin cells under controlled conditions. *Legal Medicine*, 12, 117-120.
– L. Samie, F. Taroni, C. Champod (2020). Estimating the quantity of transferred DNA in primary and secondary transfers. *Science & Justice* 60 (2020), 128-138, p. 134.
- 87 – M. Goray, S. Fowler, B. Szkuta, R.A.H. van Oorschot (2016). Shedder status— An analysis of self and non-self DNA in multiple handprints deposited by the same individuals over time, *Forensic Science International: Genetics* 23 (2016) 190-196. P. 192: ‘On average, the total quantity of DNA recovered from a deposit by a single individual over the four days ranged from 0.05 to 5 ng per deposit’, met grotere bijdragen van de goede shedder van 7,5 ng, 8,2 ng en zelfs 38,2 ng. Zie voor een overzicht: Julia Burrill, Barbara Daniel, Nunzianda Frascione

- (2019), A review of trace “Touch DNA” deposits: Variability factors and an exploration of cellular composition, *Forensic Science International: Genetics* 39 (2019) 8–18.
- Kristy Steensma, Ricky Ansell, Lindy Clarisse, Edward Connolly, Ate D. Kloosterman, Louise G. McKenna, Roland A.H. van Oorschot, Bianca Szkuta, Bas Kokshoorn (2017), An inter-laboratory comparison study on transfer, persistence and recovery of DNA from cable ties, *Forensic Science International: Genetics* 31 (2017) 95–104. De proefpersoon deed een cable tie om 5 potloden. Vervolgens werd onderzocht hoeveel DNA op de cable tie achter was gebleven. P. 98: Steensma et al.: ‘The total DNA yields (ng) for the packaged and transported and unpackaged and transported cable ties analysed by Lab 1 are shown in Fig. 2. DNA yields showed a large variation: 0.71 ng to 39.79 ng for set Lab 1NPT (n=18) and 0.065 ng to 39.46 ng for set Lab1PT (n=20).
- Overdracht van DNA van de hand van persoon A naar de hand van persoon B en vervolgens naar een object is recentelijk ook vastgesteld door B. Szkuta, K.N. Ballantyne, R.A.H. van Oorschot et al. (2017). ‘Transfer and persistence of DNA on hands and the influence of activities performed’, *Forensic Science International: Genetics*, vol. 28, pp. 10–120.
- 88 – Goray, Mariya, Mitchel, R.J., Van Oorschot, Ronald A.H. (2010b). Investigation of secondary DNA transfer of skin cells under controlled conditions. *Legal Medicine*, 12, 117–120.
- Dejana L. McColb, Michelle L. Harvey, Roland A.H. van Oorschot (2017), Fingertips appear to pick-up and transfer more than other parts of the hand, *Forensic Science International: Genetics Supplement Series* 6 (2017) e29–e31, p. e31. Zie voor dezelfde conclusie: A.A. Olewi, M.R. Morris, W.M. Schmerer, et al. (2015). The relative DNA-shedding propensity of the palm and finger surfaces, *Sci. Justice* 55 (5) (2015) 329–334.
- 89 Mariya Goray, John R. Mitchell, Roland A.H. van Oorschot (2012). Evaluation of multiple transfer of DNA using mock case scenarios, *Legal Medicine* 14 (2012) 40–46, p. 42.
- 90 Whitaker was in 2002 een van de medeauteurs van het artikel: Lowe, Alex, Murray, Caroline, Whitaker, Jonathan, Tully, Gillian, Gill, Peter (2002). The propensity of individuals to deposit DNA and secondary transfer of low level DNA from individuals to inert surfaces. *Forensic Science International* 120, pp. 25–34. In dat artikel was de vraag: hoeveel DNA van A’s hand komt via B’s hand op een plastic buisje, wanneer B het buisje na de handdruk vastpakt. Maikin & Jamieson (2013, p. 437) vatten de uitkomst samen: ‘Using standard profiling, person’s DNA could be detected as full or as almost full profiles in two of the five replicates and partial profiles in the remaining three replicates.’
- 91 Brughuis, requisitoir, p. 5; Haan (2021), p. 161; Kloosterman (2016), p. 26.
- 92 Proces-verbaal van de regiopolitie IJsseland met het kenmerk PL0400/99-108257, 16 december 2003; ‘Op 26 september 1999 hebben wij tijdens de sectie de blouse veiliggesteld en inbeslaggenomen en genummerd S12. De blouse hebben wij verpakt in een papieren zak die wij hebben dichtgeplakt en genummerd.’ (Van der Meijden, Tussenrapport, p. 16)
- 93 Mariya Goray, R. van Oorschot, J.R. Mitchell (2012). DNA transfer with forensic packaging: potential for DNA loss and relocation. *Forensic Science International: Genetics*, 2012 (6), 158–166.
- 94 R. Visser, sectieverslag, 16 februari 2000. Er is ook een handgeschreven voorlopige versie van het sectieverslag van 26 september 1999.
- 95 (1^e zin) Samenvatting, p. 7; (2^e zin) samenvatting, p. 7; (3^e zin) p. 2; (4^e zin) p. 3; (5^e zin) p. 4, (6^e zin) p. 4.
- 96 R. Visser, sectieverslag, 16 februari 2000, Samenvatting p. 7. Irrelevante bijzin weggelaten. NB: Het arrest van Den Bosch meldt diepe rode striemen op de voorzijde van de hals, direct onder de kin. De wurgsporen zitten dus ook volgens het hof Den Bosch allemaal aan de voorkant van de hals.
- 97 A.D. Kloosterman, rapport 19 mei 2006, p. 21.
- 98 Kloosterman (2015) gaat door: ‘Als in dit spoor bloed van het slachtoffer aanwezig is, dan is de verwachting dat ook DNA-kenmerken van het slachtoffer in het DNA-profiel spoor #10 aanwezig zouden zijn.’ Dit is wat het NFI ook in 2004 zei. [Eikelenboom schreef in zijn rapport van 22 januari 2004 voor het hof Den Bosch: ‘Het celmateriaal in dit bloedvlekje is afkomstig van een mannelijk individu.’ Hij verwijst daarbij naar een voorgaand rapport van Kloosterman, 19 januari 2004: celmateriaalverdachte.] Dat klopt in het algemeen, maar dat klopt niet wanneer het bloedvlekje #10 door DNA-loos bloed van mevrouw Wittenberg is ontstaan.

- 99 Of preciezer: er is geen DNA-kenmerk dat betrouwbaar genoeg was om te benoemen. Zie Kloosterman, NFI-rapport, 19 mei 2006, Aanvullend rapport. 'Van een aantal bloedsporen is geen DNA-profiel verkregen. Dit betekent dat in deze DNA-profielen geen DNA-kenmerken aanwezig zijn of dat de aanwezige DNA-kenmerken te gering van intensiteit zijn om ze betrouwbaar te kunnen benoemen.' Ik zal voor de leesbaarheid doorgaans de nuancering: 'niet betrouwbaar genoeg om te benoemen' uit de tekst laten.
- 100 Kloosterman, NFI-rapport, 19 mei 2006, Aanvullend rapport, p. 11: 'Blouse ARA852#51 en Blouse ARA852#52 Bloed Geen DNA-profiel sector 9, linkervoorpand.'
- 101 AUSTRALIË: Goray et al. (2011). Evaluation of multiple transfer of DNA using mock case scenarios. *Legal Medicine* 14 (2012), 40-46 p. 41: 'An allele was called when the peak height was ≥ 50 rfu.'
- ENGELAND: Alex Lowe, Caroline Murray, Jonathan Whitaker, Gillian Tully, Peter Gill (2002). The propensity of individuals to deposit DNA and secondary transfer of low level DNA from individuals to inert surfaces, *Forensic Science International* 129 (2002), 25-34: 'In one sample, a full profile with peak heights above 50 rfu was detected.'
- CANADA: Melinda Matte, Linda Williams, Roger Frappier, Jonathan Newman (Centre of Forensic Sciences, Toronto, Ontario, Canada) (2012). Prevalence and persistence of foreign DNA beneath fingernails, *Forensic Science International: Genetics* 6 (2012) 236-243, p. 237: 'A minimum peak height threshold of 50 rfu was used, based on internal CFS studies.'
- ZWITSERLAND: Lydie Samie, et al. (University Center of Legal Medicine Lausanne and Geneva, Switzerland) (2016). Stabbing simulations and DNA transfer, *Forensic Science International: Genetics* 22 (2016) 73-80, p. 74: 'Even for low DNA concentrations such as 1 pg/mL, the trace was analysed. The analytical threshold used was 30 rfu.'
- SCHOTLAND: S. Jones et al. (Forensic Services, Aberdeen, Scotland) (2016). DNA transfer through nonintimate social contact, *Science and Justice* 56 (2016) 90-95, p. 93: 'A reporting threshold of 25 rfu was used.'
- IERLAND: S. Jones et al. (onder wie B.M.McBride (Forensic Science Laboratory, Dublin Ireland) (2016). DNA transfer through nonintimate social contact, *Science and Justice* 56 (2016) 90-95, p. 93: 'A reporting threshold of 25 rfu was used.'
- DUITSLAND: Laura Otten et al. (Institute of Legal Medicine, University of Münster, Germany) (2019) Secondary DNA transfer by working gloves, *Forensic Science International: Genetics* 43 (2019) 102126, p. 2/8: 'with an analytical threshold of 50 rfu.'
- ITALIË: Alessandra Iuvaro (Department of Medical and Surgical Sciences, University of Bologna, Italy) (2018). Male DNA under female fingernails after scratching: transfer and persistence evaluation by RT-PCR analysis and Y-STR typing, *International Journal of Legal Medicine* (2018) 132:1603-1609, p. 1605: 'A minimum peak height threshold of 60 rfu was used.'
- USA: Kirk E. Lohmueller et al. (Department of Integrative Biology, University of California, Berkeley) (2014) Analysis of allelic drop-out using the Identifiler1 and PowerPlex1 16 forensic STR typing systems, *Forensic Science International: Genetics* 12 (2014) 1-11, p. 3: 'Most labs currently use thresholds between 50 rfus and 150 rfus. We elected to apply a detection threshold of 50 rfus.'
- 102 De Knijff vertelde mij dat het NFI een programma heeft dat de kans kan uitrekenen dat de DNA-kenmerken die bij mevrouw Wittenberg lijken te horen, inderdaad DNA-kenmerken van haar zijn. Frank Jansen heeft een soortgelijk programma. Hij vindt dat er inderdaad (hoogstwaarschijnlijk) een heel klein beetje DNA van mevrouw Wittenberg aanwezig is. Ook dit DNA hoeft niet uit haar bloed te komen.
- 103 Kloosterman (20 augustus 2015). Rapport Beantwoording vragen *Deventer moordzaak*, p. 26.
- 104 NFI, rapport voor AG Aben, 20 augustus 2015, p. 26: 'Bij het onderzoek met de textiele stof van de blouse in 2006 is geconstateerd dat er meer dan een oppervlakkig contact nodig is om bloed van de bovenkant van de bovenste laag textiel over te brengen naar de onderliggende laag textiel waarbij tevens het overgebrachte bloedspoor aan de onderkant van de tweede laag duidelijk waarneembaar is.'
- 105 Brughuis, requisitoir voor hof Den Bosch, p. 5.
- 106 A.D. Kloosterman, rapport 19 mei 2006, p. 21. Het NFI concludeert ten aanzien van #42

- dat 'het onvoldoende karakteristieken bevat om eenduidig te kunnen vast stellen of het een overdrachtspoor [Louwes] of een geïsoleerd liggend geprojecteerd bloedspatje betreft'.
- 107 De Knijff, rapport, 11 september 2006, p. 5. Bijlage 1 Y-chromosomaal onderzoek bij Van der Meijden Tussenrapport: 'Bij 6 autosomale DNA-kenmerken (D16S539, D8S1179, D18S51, D5S818, D13S317en CSF1 PO) werden extra DNA-kenmerken aangetroffen welke niet afkomstig kunnen zijn van de verdachte RDG159. Deze extra bijdrage heeft een zeer geringe intensiteit. Alle waargenomen extra autosomale DNA-kenmerken komen overeen met het slachtoffer ACG595/B9866'.
- 108 – Eikelenboom, verklaring ter zitting van hof Den Bosch, 26 januari 2004, p. 17.
 – Kloosterman, verklaring ter zitting van hof Den Bosch, 26 januari 2004, p. 18.
 – AG J.M.G. Brughuis, requisitoir Den Bosch, 26 januari 2004, p. 13; hof Den Bosch, arrest, 9 februari 2004, overweging 2.1.7, 6*.
 – Van der Meijden, Eindrapportage, p. 14.
- 109 Haan (2021), p. 161.
- 110 – Kloosterman (25 augustus 2015), pp. 4, 18, 20. Hij herhaalt drie keer de zin: 'Er zijn geen aanwijzingen op de aanwezigheid van (Y-chromosomaal) DNA van een ander dan het slachtoffer en de veroordeelde op de blouse en in de bemonsteringen van de nagels'.
- Whitaker (2016), rapport, p. 33: 'Another person carried out the attack and there is an expectation that their DNA profile would be directly transferred to Ms Wittenberg and her clothing (in the manner described for Mr Louwes above)'.
- 111 Eikelenboom, verklaring ter zitting Hof Den Bosch, 26 januari 2021, p. 17.
- 112 Whitaker argumenteert dat de kans dat Louwes-DNA aangetroffen zou worden, uitgaande van het scenario dat Louwes alleen in de ochtend op bezoek is geweest, heel klein is, te weten 0,012. Hij heeft dus alleen te laten zien dat de kans dat Louwes-DNA aangetroffen zou worden, uitgaande van het Louwes-de-moordenaar-scenario, groter is dan 0,012. Hij komt tot die 0,012 op basis van en verkeerde informatie over Louwes' positie en door negeren van de wetenschappelijke literatuur. Het kwam in de tekst al ter sprake en ik kom er in het vervolg op terug.
- G.N. Ruty (2002). An investigation into the transference and survivability of human DNA following simulated manual strangulation with consideration of the problem of third party contamination. *International Journal of Legal Medicine* 2002 (116) 170-173.
 – 'with some level of detection' → Whitaker (2016), p. 38.
- 113 Ane Elida Fonnelop et al. The implications of shedder status and background DNA on direct and secondary transfer in an attack scenario. *Forensic Sci Int Genet.* 2017 Mar 20; 29:48-60.
- 114 Eikelenboom vond DNA op het mes. Dat DNA was noch van mevrouw Wittenberg noch van Louwes. Later is ook gebleken dat het hondengeurproefexperiment niet blind was uitgevoerd. De onderzoeker wist waar het reukflesje van Louwes zich bevond. Dat ondermijnt de betrouwbaarheid van het geurproefonderzoek sowieso.
- 115 Anna A. Mapes, Ate D. Kloosterman, en Christianne J. de Poot (2015). DNA in the Criminal Justice System: The DNA Success Story in Perspective. *Journal of Forensic Sciences* 2015 (60), 851-856. Ze keken ook naar 2791 'high-volume crimes', zoals inbraak, diefstal, vandalisme, brandstichting.
- 116 Eikelenboom, NFI-rapport 22 januari 2004. Hij noemt als een van de bevindingen die de hypothese ondersteunen dat Louwes' DNA tijdens het delict is overgebracht: 'het aantreffen van een lichtrode substantie, met daarin celmateriaal van een mannelijk individu, op locaties waar het slachtoffer strangulatiesporen en ribbreuken heeft opgelopen. Dit zijn plaatsen waar de dader contact heeft gehad met het slachtoffer' (p.15).
- AG Den Bosch, requisitoir, p. 12: 'Opvallend is, dat al het celmateriaal zich bevindt op plaatsen, die in de nabijheid zijn van hétzij de steekwonden en de ribbreuken, hétzij bij de hals/nek, alwaar strangulatiesporen.'
- 117 Kloosterman, NFI-rapport 19 januari 2000, p. 5.
- 118 Van der Meijden, Tussenrapport Deventer Moordzaak Oriënterend Vooronderzoek 6 juni 2006, p. 31. Zinsinversie. De zin sluit af met: 'die vóór of kort na het overlijden zijn veroorzaakt'.
- 119 Op pagina 6 van het sectierapport van Visser, bij punt 16, staat: 'Er was een breuk van de eerste

- t/m negende rib (voorwaarts en enkele centimeters links van het borstbeen met plaatselijke bloeditstorting) en er was een breuk van de derde t/m achtste rib rechts voorwaarts (op enkele centimeters afstand van het borstbeen) met plaatselijke bloeditstorting.’ In de samenvatting staat, op p. 7, H: ‘Diverse ribbreuken: derde tot en met negende rib rechts en derde tot en met achtste rib links.’
- In het geschreven sectierapport staat: 3de t/m 9^e rechts en 3^e t/m 8^e rib links. Dit maakt niets uit voor de argumentatie. In beide gevallen heb ik monster #20 opgenomen als zijnde te verwachten vanwege de ribbreuken.
- 120 Whitaker, rapport 2 oktober 2017, voor Aben, p. 32: ‘Direct contact in the neck and chest areas is expected to transfer detectable amounts of DNA to these areas, especially if force and / or friction is applied and if wet blood is present on his hand(s).’
- 121 Whitaker, rapport 2 oktober 2017, voor Aben, p. 33: ‘Even if Mr Louwes’ DNA had been transferred I would expect this DNA to have been transferred predominantly to the front of any clothing rather than to areas at the back / neck region and not specifically associated with the make-up stains.’
- 122 Whitaker 2017, p. 37: ‘This means that, in my opinion, the findings in this case are approximately 90 times more likely if the deathly violence proposition were true rather than the social interaction proposition.’ Op p. 39 concludeert Whitaker: ‘In my opinion, taken together the laboratory results in this case provide very strong support for the deathly violence proposition (P1) rather than the social interaction proposition (P2).’ Er is ‘very strong support’ wanneer de ‘laboratory results’ erbij worden genomen. Daarzonder is een 90% likelihood van ‘the findings in this case’ wanneer die gegevens worden gezien vanuit de ‘deathly violence proposition’ en vanuit de ‘social interaction proposition’. Ik vat dat samen als ‘strong support’ in plaats van ‘very strong support’.
- 123 Kloosterman (20 augustus 2015), rapport NFI antwoord op vragen van Aben, p. 32, p. 33, en p. 35.
- 124 Kloosterman (20 augustus 2015), rapport NFI antwoord op vragen van Aben, p. 3, p. 33.
- 125 Louwes, verklaring ter zitting hof Den Bosch, 26 januari 2004. Dit is nooit gecontroleerd, althans een verslag van die controle zit niet in het dossier.
- 126 Kloosterman & Van der Scheer, 20 augustus 2015, p. 29: ‘De studie van Goray laat ook zien dat een overmaat van het artificieel aangebrachte DNA achterblijft op de oorspronkelijke locatie (deposit area) van het stuk van overtuiging.’
- 127 Kloosterman, NFI, 19 mei 2006, rapport voor Van der Meijden, p. 14: ‘Op het linker voorpand van de blouse zijn een relatief grote bloedvlek en diverse kleinere bloedspoorpjes (waaronder enkele ‘bolletjes’) aangetroffen welke niet in de oorspronkelijke situatie aanwezig zijn.’ Monster #29 wordt met name genoemd in het rapport van 18 mei 2006 van Van der Scheer.
– Kloosterman in zijn 2015-rapport voor Aben: p. 25: ‘Zoals in het NFI-rapport van 18 mei 2006 is geconstateerd, is het bloedspoor #29 op het rechtervoorpand van de blouse niet zichtbaar op de foto DSCNOO11.jpg die is genomen op de plaats delict. Dit betekent dat dit bloedspoor na het maken van de genoemde foto op de blouse is ontstaan.’ De vlekken op de rechterschouder zijn ook niet te zien op de foto van de plaats delict. Het zijn waarschijnlijk geen bloedvlekken, maar uitgeknipte stukken blouse.
- 128 – Bewijsmateriaal moet discrimineren, het moet bij het ene scenario passen en tegelijkertijd niet bij het andere scenario. Bewijsmateriaal dat bij beide scenario’s past, zoals monsters #17 en #20, is neutraal.
– Natuurlijk kan ook het NFI zich op contaminatie beroepen om zijn niet-passende monsters te verklaren en deze zo alsnog in te passen. Voor het NFI is dit evenwel een tweesnijdend zwaard. Weliswaar worden via de verklaring in termen van contaminatie de niet-passende monsters ingepast, maar met zeventien contaminaties en twee passende monsters die even goed bij het onschuld-scenario passen, heeft het Louwes-de-moordenaar-scenario al zijn belastende elementen verloren. Wanneer je nagenoeg alle Louwes-DNA-locaties aan contaminatie toeschrijft, is er geen enkele reden om welke locatie van welk monster dan ook serieus te nemen. Het Louwes-de-moordenaar-scenario is óf weerlegd óf loos.
– Wellicht bekruipet de lezer een aarzeling over de locatie van Louwes in het onschuld-scenario. Hoe weten we eigenlijk dat Louwes achter mevrouw Wittenberg stond? De tegenwerping

is intuïtief heel sterk: we weten inderdaad niet of Louwes achter mevrouw Wittenberg stond. Maar deze tegenwerping, hoe intuïtief overtuigend ook, is niet terecht.

Whitaker en Kloosterman gebruiken een *likelijkheid argument*, een argument gebaseerd op "omgekeerde waarschijnlijkheden". In plaats van te vragen hoe waarschijnlijk het Louwes-de-moordenaar-scenario en het onschuld-scenario zijn *op basis van* het gevonden DNA-materiaal, stellen Whitaker en Kloosterman de omgekeerde vraag: hoe waarschijnlijk is het gevonden DNA-materiaal *uitgaande* van het Louwes-de-moordenaar-scenario en *uitgaande* van het onschuld-scenario. (Twee keer lezen van de voorgaande zin kan geen kwaad. Sorry, ik kan dit niet helderder formuleren.) Deze scenario's *waarvan wordt uitgegaan*, zijn op zichzelf alleen maar verhalen of *hypothesen* hoe mevrouw Wittenberg mogelijkwijs vermoord is. Het zijn geen feiten, en al helemaal geen bewezen feiten.

Volgens het Louwes-de-moordenaar-scenario is mevrouw Wittenberg door Louwes vermoord. Ook dit scenario is een hypothese. Door middel van hun likelijkheid-argument proberen Whitaker en Kloosterman het Louwes-de-moordenaar-scenario aannemelijk te maken. Daartoe analyseren ze hoe zeer de gevonden DNA-locaties te verwachten zijn uitgaande van beide scenario's (of: hoe waarschijnlijk die locaties zijn uitgaande van beide scenario's). Ze beogen te laten zien dat Louwes-DNA gevonden is op plaatsen die vanuit hun Louwes-de-moordenaar-scenario te verwachten zijn, terwijl ze vanuit het onschuld-scenario niet te verwachten zijn. Op basis daarvan concluderen Whitaker en Kloosterman dat de gevonden Louwes-DNA locaties veel waarschijnlijker zijn indien Louwes de moord heeft gepleegd dan indien hij alleen zakelijk contact heeft gehad. Wanneer het ene scenario de gevonden locaties beter verklaart dan het andere scenario, dan wint dat beter verklarende scenario aan waarschijnlijkheid ten koste van het andere scenario. De extreme situatie is, wanneer het ene scenario de gegevens goed/volledig kan verklaren, terwijl het andere daar niets van terecht brengt.

Tegen dit likelijkheid-argument van Whitaker en het NFI heb ik betoogd dat het onschuld-scenario, met Louwes meelezend over de schouder, de distributie van de locaties van Louwes-DNA veruit het beste verklaart. Of preciezer, het onschuld-scenario verklaart die distributie, het Louwes-de-moordenaar-scenario wordt door de feitelijke distributie in feite weerlegd. Het onschuld-scenario wint dik. En in dit onschuld-scenario staat Louwes schuin achter mevrouw Wittenberg. Dus de distributie van de Louwes-DNA locaties maakt niet alleen het onschuld-scenario tot winnaar, hetzelfde geldt voor de elementen van het winnende onschuld-scenario. En een van die elementen is de positie van Louwes schuin achter mevrouw Wittenberg.

Er is trouwens ook onafhankelijk bewijs voor Louwes' standplaats. Louwes vertelt dat mevrouw Wittenberg voor hem uitliep en bij het dressoir de brief voorlas. Welnu, diep in het dossier zitten twee foto's van de woonkamer van mevrouw Wittenberg met het dressoir zichtbaar aan de rechterkant. Op dat dressoir ligt een stapel brieven. Dat zou dus goed de bewaarplaats van brieven kunnen zijn. Verder is de ruimte bij het dressoir beperkt door een grote stoel dicht bij het dressoir. Indien mevrouw Wittenberg haar brief bij het dressoir heeft opgepakt en daar heeft voorgelezen, zal Louwes niet zozeer naast haar hebben gestaan – zoals hij bij het hof verklaarde – als wel schuin achter haar.

129 Kloosterman, 19 mei 2006, Aanvullend rapport voor AG Van der Meijden.

- 130 NFI, rapport 24 mei 2007.
- 131 Kloosterman (2015), rapport voor Aben, p. 43.
- 132 Edward A. Dowlman, Nicola C. Martin, Melanie J. Foy, Tobie Lochner, Tereza Neocleous (2010) The prevalence of mixed DNA profiles on fingernail swabs, *Science and Justice* 50 (2010), 64–71.
- 133 Alessandra Iuvaro [Bologna] & Carla Bini & Silvia Dilloo & Stefania Sarno & Susi Pelotti (2018) Male DNA under female fingernails after scratching: transfer and persistence evaluation by RT-PCR analysis and Y-STR typing *International Journal of Legal Medicine* (2018) 132:1603–1609.
- 134 Iuvaro et al. (2018), p. 1607/8: ‘The other 6 t = 5 h useful profiles showed unknown Y haplotypes likely transferred beneath volunteers’ fingernails between the scratching experiment and the collection of the fingernail debris 5 h later. Over this period after scratching, the women indeed generally returned to their normal daily activities, such as working or studying, with the possibility of a direct or secondary DNA transfer under their fingernails as in a real scenario.’ De zes handen waren van vijf verschillende vrouwen.
- 135 Simon Malsom, Nicola Flanagan, Colin McAlister, Lindsey Dixon (2009). The prevalence of mixed DNA profiles in fingernail samples taken from couples who co-habit using autosomal and Y-STRs, *Forensic Science International: Genetics* 3 (2009) 57–62, p. 60: ‘Out of the 34 samples that produced Y-STR profiles, seven samples produced mixed Yfiler profiles containing alleles that originated from two or more males and one sample produced a single source full Yfiler profile.’
- 136 We weten uit de literatuur [Mayntz-Press & Ballantyne 2007] dat je bij Y-chromosomaal onderzoek nog volledige profielen kunt krijgen met slechts 30 tot 50 picogram (5 tot 8 cellen) mannelijk DNA.
- 137 – Ik heb het argument gehoord dat Louwes die achter mevrouw Wittenberg stond, toegeslagen kan hebben. Dit verwacht de tijd. Louwes stond in de ochtend achter haar. Daarna is mevrouw Wittenberg naar de dokter gegaan. We mogen aannemen dat die had gezien dat ze ernstig op het achterhoofd was geslagen.
– ‘zwaar voorwerp van achter op het achterhoofd / letsel op achterhoofd’ → Visser, sectierapport, p. 5: ‘In het gebied van het achterhoofd en overgaand naar de nek was een tamelijk grote donkerrode en recente bloeding te zien’; p. 7: ‘Er was inwerking van uitwendig mechanisch, botsend geweld ter plaatse van het achterhoofd/nek en neus, zoals bijvoorbeeld door een val of een stoot of slag kan zijn opgeleverd.’
– messteken → Sectieverslag, p. 8: ‘De steekletsels ter plaatse van de borst zijn zonder meer dodelijk verloopende letsels. Gelet op de massale bloeding te zien zijn de steekletsels bij leven opgeleverd.’ Er was een massale bloeding te zien, extern was er weinig bloed.
– ‘geen enkel spoor van worsteling’ → dossier, p. 49.
- 138 Iuvaro et al. (2018), p. 1608.
- 139 Het NFI noemt nog twee argumenten waarom Louwes’ DNA veel beter past bij het moord-scenario dan bij het onschuldig-scenario:
(1) *In sample #20 zou het DNA van Louwes dat van mevrouw Wittenberg overheersen.*
Dit is een semantisch trucje. Die macht van mannelijk DNA dat het vrouwelijk DNA overheerst, bestaat uit dertig cellen (200 pg). Ze overheersen vijftien cellen vrouwelijk DNA. Metaforisch gezien kan dat niet door de beugel, maar praktisch gezien stelt het niets voor. Ofschoon het om overdrachtelijk overheersen gaat, hebben de Bossche AG en het Bossche Hof hieruit menen te mogen afleiden dat sample #20 dus met geweld is aangebracht. Het hof schrijft in zijn arrest: ‘Dat hier de mannelijke donor in het mengprofiel overheerst, duidt erop dat deze donor aanmerkelijke kracht heeft uitgeoefend. Het hof heeft even niet opgelet.

(2) *De lichtrode vlekken*

Eikelenboom werd door het Bossche hof gevraagd zijn eerste negen monsters tot twintig uit te breiden. Was het bewijs wel zo sterk? Eikelenboom merkte op dat sample #9 in een lichtrood gekleurd gebied ligt. Er zijn nog meer lichtrode plekken. Die lichtrode plekken waren vast make-up die tijdens de moord aan de handen van de moordenaar was blijven zitten en die hij vervolgens tijdens de moord over de blouse heeft gesmeerd. Die theorie ging hij testen, zo

zei Eikelenboom. Daarvoor bemonsterde hij enkel lichtrode plekken, monsters #18, #19 en #20. Op wetenschappelijke wijze nam hij ook enige monsters net naast die lichtrode plekken, waaronder monster #17. Daar zou dan geen DNA van Louwes in moeten zitten. Zat er wel DNA in, dan zou zijn theorie weerlegd zijn. En waarachtig, er zat Louwes-DNA op plaatsen waar Eikelenboom Louwes' DNA voorspeld had en er zat geen Louwes- DNA waar er volgens Eikelenbooms theorie geen DNA van Louwes te verwachten was. Een geweldig succes. Het hof Den Bosch onderschrijft het argument.

de afwezigheid van vreemd celmateriaal in controlemonsters (ter zitting van 26 januari 2004 heeft ing. Eikelenboom toegelicht dat deze controlemonsters net buiten de lichtrode vlekken zijn genomen) geeft steun aan de veronderstelling dat het mannelijk DNA gelijktijdig met de lichtrode substantie is overgedragen, aangezien anders verwacht kon worden dat dit mannelijk DNA ook net buiten de lichtrode substantie aangetroffen zou worden.

Deze lichtrode vlekken komen acht keer in het arrest voor.

Helaas, in #17 vond De Knijff wel een profiel van Louwes. (In het profiel van #17 van het NFI komt DNA van Louwes ook al voor!) Daarmee is het argument weerlegd. Nee, zegt Kloosterman, in zijn rapport voor Aben, zo zwart-wit denkt het NFI niet. Het argument wordt nu

Een verdeling met aanzienlijk meer DNA in de lichtrode vlekken dan daarnaast is minder waarschijnlijk onder de hypothese dat het DNA is overgedragen door andere niet-geweldadige mechanismen zoals niezen, spreken met consumptie, zakelijk contact (zoals het geven van een hand) en cross contaminatie.

Dit klinkt indrukwekkend. Hier worden nader genuanceerde scenario's tegenover elkaar gesteld. Toch is dit slechts loze schijn, omdat Kloosterman het *serieuze* alternatieve scenario weigert onder ogen te zien.

We weten überhaupt niet of mevrouw Wittenberg die avond make-up droeg. Maar laten we aannemen dat ze dat wel deed. In dat geval mogen we verwachten dat de sleeppartij, die de blouse tegen haar gezicht aandrukt (zie foto plaats delict), make-up op de blouse zal hebben verspreid. De behandeling van de blouse zal dan tot nog andere lichtrode vlekken hebben geleid. Waarom zit Louwes' DNA op die plekken #9, #18, en #19? Dat zijn te verwachten locaties (schouder, nek) vanuit Louwes' standplaats schuin achter mevrouw Wittenberg. Hoe zit het met Louwes' DNA in #20? Dat is een locatie waar contaminatie of secundaire transfer ter verklaring ingeroepen moet worden. (Overigens, wanneer je de foto van de plaats delict bekijkt, zie je helemaal geen lichtrode vlek bij #20.)

Verder valt op dat van de dertien locaties waar Louwes' DNA is gevonden, zeven niet in lichtrode gebieden liggen, te weten locaties #1, #6, #7, #10, #12 en #13 en #17. Het NFI denkt niet wit-zwart, maar wat dan wel?

Ook Whitaker noemt de 'pale red stains'. Hij lijkt Kloostermans argument over te nemen. Hetzelfde antwoord voldoet ook bij hem.

- 140 'Ah, dus een frauderende Louwes!' Zelfs het OM heeft dit niet als een argument voor Louwes-de-moordenaar aangedragen.
- 141 Hij neemt niet wat *nu* de snelste weg is, de A27 via Hilversum. In 1999 werd er hard aan die weg gewerkt.
- 142 – Op 19 november schat Louwes dat hij omstreeks 19.30 uur weer in zijn auto zat. Op 23 september schat hij 'omstreeks 19.15/19.20 uur' (p. 406). Die 19.15 uur lijkt aan de vroege kant. Ik zal later berekenen dat 19.20 uur de meest plausibele vertrektijd is.
- woonwijk → Louwes, brief aan Waisvisz. Geciteerd in brief van Sterrenburg aan Heinen.
- De routeplanner geeft vanaf Louwes' parkeerplaats tot de afslag Harderwijk op de A28 40 minuten rijtijd zonder verkeer. Vanaf het vertrek was het in Utrecht erg druk, vertelt Louwes de politie. Louwes reed vier kilometer door de drukke stad en moet bij Lunetten vertraging hebben gehad. Met een vertrek om 19.20 uur [PV 19 november 1999] zal Louwes, met tien minuten vertraging door de koopavondrukte en de drukte rondom Utrecht, rond 20.10 uur

op de file zijn gestoten. Met 20 minuten file (zie verderop) rijdt Louwes dan weer om 20.30 uur. Verderop geef ik een precieze berekening.

– gemaand → Louwes, PV 23 november 1999.

– vluchtstrook → Jan Willem van Veen, PV routebeschrijving, 6 december 1999, p. 27. Van Veen beschrijft Louwes' verslag toen hij op 24 november 1999 met de politie van Utrecht naar 't Harde reed. 'Hij [Louwes] verklaarde ... Vervolgens is hij gereden via Amersfoort, Hoevelaken (afslag A1) in de richting Harderwijk. Bij Harderwijk werd het verkeer over de vluchtstrook geleid, dit vanwege wegwerkzaamheden. Vanwege het drukke verkeer, was er een file ontstaan. Daar een voor hem rijdende vrachtauto, verhinderde, dat achterop komend verkeer kon inhalen, had dat tot gevolg, dat verdachte de afslag Lelystad miste.'

– Pieter van Dommele (operationeel verkeersdeskundige bij Rijkswaterstaat) heeft dit op basis van de verkeersgegevens van die avond bij afslag 12 bij Harderwijk op de A28 berekend.

143 Tactisch Journaal, mutatie 1031, 26 november 1999.

144 Jelle Hiemstra, PV 25 november 1999.

145 Preciezer, het ging niet om auto's, maar personenauto-equivalenten waar een vrachtauto voor 1,8 personenauto geldt.

De verkeersintensiteit werd vóór afslag 12 gemeten, één afslag voor Lelystad. Deze verkeersintensiteitsgegevens zijn in 2003 door de verdediging achterhaald. Daar heb ik ze van. Ze zijn op dit moment niet meer bij Rijkswaterstaat aanwezig. Pieter van Dommele (Rijkswaterstaat) heeft wel cijfers van donderdagavonden in eind september 2004 kunnen vinden. Met 6% erf voor de toename van de verkeersdrukte krijgt hij overeenkomstige cijfers die een file onvermijdelijk maken. De cijfers zien er als volgt uit:

	18 uur	19 uur	20 uur	21 uur	22 uur	23 uur	24 uur
Harderwijk	2760	2277	1557	1123	872	966	720

Dit is uitgedrukt in motorvoertuigen per uur, terwijl de capaciteit van de weg wordt uitgedrukt in personenauto-equivalenten (pae's). Hierbij geldt dat 1 vrachtauto = 1,8 personenauto. Bij 10% vrachtauto's op de A28, hetgeen een voorzichtige schatting is, worden de cijfers:

	18 uur	19 uur	20 uur	21 uur	22 uur	23 uur	24 uur
Harderwijk	3257	2689	1837	1325	1029	1140	861

Uitgaande van een gelijkmatige daling tussen 19.00 uur en 20.00 uur en tussen 20.00 uur en 21.00 uur is om 19.10 uur de verkeersintensiteit 2.547 pae's per uur en om 20.10 uur 1.752 pae's per uur.

Rijkswaterstaat geeft aan één rijstrook de capaciteit van 1350. Na de afzetting raakte het verkeer verstopt. (Communicatie van Pieter van Dommele, Rijkswaterstaat)

146 – radio melding → Tactisch Journaal mutatie 964, 22 november 1999: 'De file werd veroorzaakt door wegwerkzaamheden tussen Harderwijk en 't Harde. ... Om 21.03 is er via de radio voor het eerst mededeling gedaan over deze file.'

TD: Om 21.00 uur is er een ongeval gebeurd in de file die er toen stond, 1200 meter voor de door de afzetting ontstane bottleneck. Vanwege dat ongeval is de politie komen kijken. De file is toen gemeld. Tactisch Journaal, 20 november 1999, mutatie 941: 'Volgens de ANWB is er op 23 september tussen 21.05 en 21.37 uur tussen Ermelo [afslag 12] en Lelystad [afslag 13] een file van ongeveer 3 kilometer geweest.'

– wegwerkzaamheden → Informatie van Bas Tutert, berekend op basis van de KLPD-gegevens op zijn computer. Bij de KLPD zijn de gegevens inmiddels verloren gegaan. In 1999 was er volgens hun statistiek niet één.

– vluchtstrook → Tactisch Journaal, mutatie 1031, 26 november 1999: J.H. Klok 'verklaarde dat op 23 september 1999 omstreeks 19.10 uur is begonnen met de afzetting van twee rijstroken tussen Harderwijk en Nunspeet waarbij het verkeer van twee rijstroken naar de vluchtstrook werd geleid.'

- Jelle Hiemstra, assistent-uitvoerder van wegenbouwbedrijf Koop Tjuchem, PV verhoor 25 november 1999, p. 378: 'De wegafzetting was een halve baanafzetting, hetgeen betekent dat het verkeer over de vluchtstrook moest.'
- vanwege wegwerkzaamheden → Op 24 november 1999 reed de politie met Louwes van Utrecht naar 't Harde om te kijken of Louwes zich nog de plaats van het telefoontje aan mevrouw Wittenberg zou weten te herinneren. In het verslag van die rit door Jan Willem van Veen is Louwes' opmerking opgenomen dat 'bij Harderwijk het verkeer over de vluchtstrook werd geleid, dit vanwege wegwerkzaamheden'. J.W. van Veen, PV routebeschrijving van rit van Utrecht naar 't Harde met Louwes, 6 december, dossier p. 29.
- over de vluchtstrook geleid → Bij Rijkswaterstaat meent de ter zake deskundige dat in ongeveer 10% van de files door wegwerkzaamheden het verkeer alleen *over de vluchtstrook wordt geleid*. (Communicatie van Pieter van Dommele, Rijkswaterstaat.)
- een nieuwe woonwijk → Brief van Louwes aan Waisvisz, geciteerd in een brief van J.A. Sterrenburg aan J.J.R. Heinen.
- passende lengte → Rond 21.00 uur meet de politie drie kilometer file.
- 147 - snelste weg → Haan (2009/2021), p. 156: 'Volgens alle geraadpleegde routeplanners is die route over het viaduct over de A28 in Harderwijk de gemakkelijkste route, tussen de plaats van de moord in Deventer en Louwes' eigen woning in Lelystad.'
- over Zwolle → Jan Willem van Veen, PV routebeschrijving, 6 december 1999, p. 27: 'Wanneer hij komende vanaf Utrecht naar Deventer zou moeten, zou hij via Zwolle reizen. Dit omdat hij altijd via Zwolle naar Deventer reed.'
- met een alibi → Haan ((2009/2021), p. 156.
- 148 Zaak proces-verbaal, p. 46: 'Op de vloer in de gang zagen wij enkele kleine ronde natte/glimmende vlekjes, als druppels van een ingedroogde vloeistof.'
- 149 Hofstede, Tactisch Journaal #81, 27 september 1999. In het proces-verbaal van die dag heet dat: 'Het viel mij verder op dat de kruimelzuiger, die normaal in de wandhouder in de kelderkast dient te zitten, niet aanwezig was. Door mevr Wittenberg wordt deze altijd terug geplaatst, als ze deze heeft gebruikt.'
- 150 De maximale snelheid van 90 km/uur staat in het logboek van Hiemstra. In 60 minuten wordt 90 km afgelegd. In 1 minuut is dat 1,5 km, en in 30 seconden 750 m. Een auto doet dus ongeveer 30 seconden over het stuk van het viaduct tot de bocht. Per uur passeren 977 auto's, per minuut 977/60, en per 30 seconden $977/120 = 8,1$ auto's. Dat is ongeveer één auto op elke 100 meter.
- 151 Van der Meijden 6 juni 2006, Tussenrapport Deventer Moordzaak Oriënterend Vooronderzoek 6 juni 2006, p. 5.
- 152 Van der Meijden (2007), Eindrapportage, p. 45.
- 153 De hoofdrichting van de 14501 is 300°. De waaier van zijn bereik loopt dus van 240° tot 360°. Met dank aan Hans Meijer voor zijn analyse van het bereik van de Van der Meijden-Louwes op de A1.
- 154 Tactisch Journaal, mutatie 999, 23 november 1999.
- 155 Maar zelfs als Scholtz over zijn file-ervaring met Louwes had gesproken, dan was dat een file geweest van *een uur later* en op *een andere plaats, vele kilometers na het viaduct in Harderwijk*. Het zou nauwelijks het raadsel hebben verminderd dat Louwes zoveel weet over een file voor het viaduct van Harderwijk, op een andere tijd en op een andere plaats.
- 156 Peter R. de Vries. (2006). Peters mening: Ernest Louwes is wel degelijk de moordenaar (woensdag 11 oktober 2006). <http://www.peterrdevries.nl/peter-r-de-vries/peters-mening/ernest-louwes-is-wel-degelijk-de-moordenaar/> [Bezocht op 16 juli 2011].
- 157 Tijdens zijn verhoor op 26 september als getuige geeft hij als tijd van thuiskomst 21.15 uur/21.30 uur. In het proces-verbaal van dat verhoor staat niets over een file en het missen van de afslag. Dat was toen ook niet aan de orde.
- 158 Louwes, PV 23 november 1999.
- 159 Louwes, verklaring ter zitting van de rechtbank Zwolle, 24 februari 2000, p. 6.
- 160 Vanuit het Louwes-de-moordenaar-scenario is deze conclusie nog duidelijker. Waarom zou Louwes-de-moordenaar er een file bij Harderwijk bijhalen? Hij heeft een goed alternatief: hij vertrekt later uit het Jaarbeursgebouw – hij was erg moe en hij bleef even iets langer koffie

- drinken – , het was heel druk in Utrecht en ook op de A28. Daarom kwam hij pas om 21.00 uur thuis. Voor Louwes-de-moordenaar voegt het noemen van de file alleen maar een risico toe, en hij wint er niets mee.
- 161 Pas voor het hof Arnhem formuleert Louwes' advocaat de file bij Harderwijk als Louwes' alibi, en dan nog kort en zonder veel uitleg. Louwes' advocaat in Arnhem, pleidooi: 2 okt 2000, p. 3: 'De verklaring wordt eveneens bevestigd door de informatie over de wegwerkzaamheden in Harderwijk, waarover de heer Louwes details weet die hem niet anders dan door directe waarneming bekend kunnen zijn geworden.' ... 'De nagereden rit voerde niet over Harderwijk. De heer Louwes heeft echter verklaard over wegwerkzaamheden bij Harderwijk, welke verklaring wordt bevestigd door verbalisant Zwaak (p. 376 e.v.) uit welke verklaringen kan worden afgeleid dat de heer Louwes zich omstreeks 20.00 uur op de weg bij Harderwijk bevond. Aan onderzoeksgegevens van een andere route dan die over Harderwijk leidt kan daarom geen betekenis worden gehecht.'
- 162 Ten slotte – en ook dit gaat in tegen de claim van De Vries – was die file voor Louwes sowieso geen 'wetenschap', geen unieke kennis die hij kon gebruiken om zichzelf vrij te pleiten. Zonder verkeersgegevens kan Louwes alleen vertellen dat hij in de file heeft gestaan. Had Louwes van iemand anders van die file gehoord, dan zou de politie die persoon hebben benaderd. En Louwes zou vervolgens door de mand zijn gevallen. Louwes-de-moordenaar kan dus de file niet als alibi gebruiken.
- 163 Het staat niet in het proces-verbaal van die dag. Het is wel aan de orde gekomen, gezien wat de politie over het verhoor van 20 november schrijft: 'In dit verhoor werd verdachte Louwes nogmaals gehoord over donderdag 23 september 1999 – de dag van de moord – met betrekking tot zijn alibi.'
- 164 Louwes, PV verhoor 23 november 1999: Louwes 'bleef van mening dat zijn vrouw en dochter dit moesten kunnen bevestigen'.
- 165 Mevrouw Louwes, PV 21 november 1999.
- 166 Ook voor de advocaat-generaal is duidelijk dat de file niet het alibi van Louwes is. AG Den Bosch, requisitoir, p. 23.
- 167 De Hoge Raad weet in zijn cassatiearrest van 22 februari 2005 een juridisch antwoord op het File Argument te geven. Hij constateert eerst dat volgens het arrest van het hof Den Bosch 'het slachtoffer op donderdagavond 23 september 1999 na 20.36 uur om het leven is gebracht'. Hieruit concludeert de Hoge Raad dat 'het Hof niet een bepaald tijdstip van overlijden heeft vastgesteld, maar heeft geoordeeld dat het slachtoffer van het leven is beroofd op donderdagavond 23 september 1999, na 20.36 uur, en dus een periode van enkele uren heeft geduid waarin het slachtoffer van het leven is beroofd'. En hiermee is de zaak tegen Louwes *juridisch rond*: Louwes krijgt enkele uren respijt om de moord te plegen. Omdat zo'n moord 'geen uren vergt', kan Louwes-van-de-Hoge Raad nog mooi vóór 24 september 00.00 uur in Lelystad thuis komen.

Louwes stond dus in de file en hij is daarna naar Deventer getogen. Juridisch zal dit kloppen. Als hoogste rechter maakt de Hoge Raad geen juridische fouten. Empirisch schiet zijn betoog tekort. De politie heeft uitvoerig geargumenteed waarom de moord kort na 20.36 uur moet hebben plaatsgevonden: er hing nog een schort in de kamer, die ruimde mevrouw Wittenberg altijd na het eten in de keuken op, er stond een onaangeroerd glas sinaasappelsap op tafel, de wijn stond te chamberen. Natuurlijk staat het de Hoge Raad juridisch vrij om al deze indicaties te negeren. Maar dit heeft dan niets meer met waarheidsvinding te maken.

De redenering van de Hoge Raad negeert trouwens ook dat Louwes geen financieel motief had, dat het DNA hem vrijpleit, en dat het pathologisch karakter van de moord Louwes uitsluit. De tijd van de Hoge Raad wordt ook weerlegd door de verklaringen van Louwes' vrouw en zijn dochter, maar dat komt pas in hoofdstuk VII aan de orde.

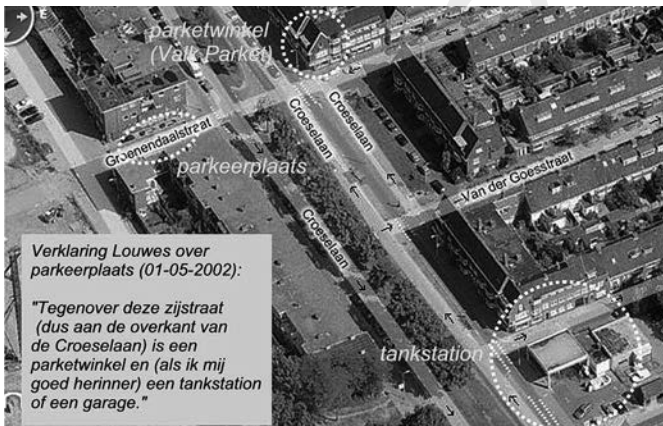
- 168 Cold Case Team, rapport 'Forensische review Deventer moordzaak', 3 mei 2022, p. 86: 'Het is bijzonder opmerkelijk dat de kennelijk zeer zeldzame (buitengewone) radiopropagatie in twee testritten van de politie voor lijkt te komen. Dat betreft in beide gevallen, met ongeveer 108 km en 61 km, ruim meer dan de maximale 25 - 30 kilometer die steeds betoogd wordt in het dossier. De vraag rijst hoe zeldzaam deze buitengewone radiopropagatie daadwerkelijk is. ...'

- Cold Case Team, Antwoorden op vragen verdediging d.d. 12 september 2022, p.5: ‘Destijds werd door de politie de verklaring van Louwes als onjuist bestempeld. Met deze nieuwe informatie is er meer ruimte ontstaan voor de mogelijkheid dat de verklaring van Louwes klopt. Het betreft in dit geval de aannemelijkheid in het licht van de eerdere ogenschijnlijke onmogelijkheid.’
- 169 Steens, verklaring ter zitting van het hof Arnhem, 8 december 2000, p. 13.
Rijnders, PV 9 december 1999, rechter-commissaris Zwolle, dossier p. 166.
- 170 Brief van Gerrit E. aan Wim van V., 4 november 2002.
- 171 Jondral (Universität Karlsruhe), rapport 30 december 2003.
- 172 – Grondmist → Brussaard (Technische Universiteit Eindhoven), verklaring ter zitting van hof Den Bosch, 26 januari 2004, p. 6.
– Winterse buiten → Brussaard, verklaring ter zitting van hof Den Bosch, 26 januari 2004, p. 4.
- 173 Hof Den Bosch, arrest, overweging 2.3.16.
- 174 AG Brughuis: requisitoir: ‘Hoewel verdachte verklaart, zich op dat moment ergens in de buurt van ‘t Harde te bevinden, wordt de ID-cell 14501, die zich in Deventer bevindt, aangestraald.
Arrest Den Bosch: ‘maar belde hij op de snelweg A28, waarschijnlijk nabij de afslag ‘t Harde, vanuit zijn auto.’
- 175 Meteen in het begin van het onderzoek, op 6 december 1999, achtte Louwes zelf, na een rit met de politie langs de A28, ‘t Harde als bellocatie ‘niet erg waarschijnlijk’, aldus de teamleider in zijn proces-verbaal van die rit. Op 29 november 1999 had Louwes tijdens een verhoor al gezegd: ‘Voor zover ik mij herinner vond dit gesprek plaats tussen Harderwijk en ‘t Harde’. En vier jaar later, op 8 december 2003, voor het hof Den Bosch, herhaalt hij dit: ‘Ik heb nooit verklaard dat ik dat gesprek heb gevoerd terwijl ik me in ‘t Harde bevond. Ik heb steeds gezegd dat ik waarschijnlijk heb gebeld op het traject tussen Harderwijk en ‘t Harde.’
- 176 Hans Meijer (2007), Profielen van een beladen atmosfeer.
- 177 <http://weather.uwyo.edu/upperair/sounding.html>.
- 178 De site lijkt veranderd. Ik kan De Bilt niet terugvinden.
- 179 Niet alle straling keert bij een situatie van superrefractie terug naar het aardoppervlak. Dat geldt uitsluitend voor straling die onder een voldoende kleine hoek de grenslaag bereikt. Om het grotere beeld niet te verstoren, heb ik de niet teruggekaatste straling bij superrefractie niet in het plaatje opgenomen.
- 180 De correcte formulering is helaas complexer: Een duct ontstaat als de bovenlaag warmer *en/of* veel minder vochtig is dan de onderlaag. Het is dus niet nodig dat de bovenste laag warmer en minder vochtig is. Een duct kan al optreden wanneer de bovenlaag alleen veel minder vochtig is.
- 181 Daarnaast zijn er nog twee toestanden die tot superrefractie neigen:
(4) Ductvorming vanwege een warme landwind die over een relatief koude zee waait. De warme landwind nestelt zich boven de koudere zeelucht. Ideaal dus voor ductvorming. In Ierland langs de Atlantische kust en op de Noordzee komen zulke ducts veelvuldig voor, maar ook langs de Middellandse Zee en de Baltische Zee zijn ze regelmatig aanwezig.
(5) Ductvorming boven de oceaan als gevolg van sterke verdamping. Dit is het zogenaamde *evaporation duct*. Bij warme oceanen zijn deze ducts er heel vaak.
- 182 Met dank aan Hans Meijer voor de – door mij iets aangepaste – plaatjes.
- 183 Rijnders had het ooit eens meegemaakt dat een mobiele telefoon een basisstation op meer dan 200 kilometer aanklikte. In 1999 was die afstand uitgesloten vanwege de internationaal ingestelde grens van maximaal 35 kilometer van een gsm-netwerk.
- 184 J.J.R. Heinen & J.A. Sterrenburg (SRD), Rapport van onderzoek GSM inzake Time Advance gegevens van het GSM-gesprek op 23 september.
- 185 Herman Russchenberg (Hoogleraar Atmosferische Remote Sensing, TU Delft), Harmen Jonker (Hoogleraar Atmosferische Fysica, TU Delft) en Hans Schmidt (Telecommunicatie-expert, TNO), *TNO rapport*, 21 juni 2018. Analyse van de radiopropagatie-omstandigheden rondom Deventer op 23-9-1999, p. 16: ‘Uit de registraties blijkt dat 7 september 2016 opvalt door veel hoge TA waarden (Tabel 1). Die dag valt samen met mooi weer en hoge temperaturen. Verwerking van de meteorologische gegevens van die dag in de reconstructie

- van de atmosfeer en bijbehorende propagatiecondities tussen Deventer en de A28 levert een zeer opvallende predictie van ducting op (Figuur A3). Het laat zien dat op een dag met deze waarden van ducting een verbindingsverzoek van een GSM op de A28 ontvangen kan worden (zij het niet automatisch gehonoreerd). ... De weersomstandigheden op 23 september 1999 en op 7 september 2016 zijn vergelijkbaar en op beide dagen gunstig voor het optreden van ducting. De analyse van 7 september 2016 laat zien dat er dan ook daadwerkelijk een verbindingsverzoek van een GSM op de A28 in Deventer ontvangen kan worden (zij het niet automatisch gehonoreerd).
- De hoge Time Advance-waarden gaven aan dat op 7 september 2016 heel vaak afstanden tussen ruwweg 19 km tot 35 km, de maximale afstand binnen het systeem, werden overbrugd.
- 186 TNO-rapport 21 juni 2018, p. 16.
- 187 De werkelijkheid weerlegt ook Steens' stelling dat vanwege het krachtige veld van basisstations die dicht bij het mobielte gelegen zijn, grote aanklik-afstanden in de praktijk uitgesloten zijn.
- 188 De data van 17, 29 en 30 september waren niet beschikbaar.
- 189 Het OM heeft de gegevens gepubliceerd van enkele gesprekken die Louwes op 31 augustus 1999 op de IJsseldijk voerde tijdens zijn rit van de Zwolseweg terug naar Zwolle. Triomfantelijk wijst de officier van justitie op een gesprek waarbij Louwes' mobielteje de 14501 aanklikt. Ze negeert de drie volgende IJsseldijk-gesprekken waarin zijn mobielteje niet een connectie met het dichtstbijzijnde basisstation maakt, maar met een veel verder gelegen basisstation. Alle overbrugde afstanden (12 km, 10,5 km, 7,2 km en 8,4 km) zijn langer dan de vermeende maximale afstand van zeven kilometer waar de politie mee thuis kwam. En inderdaad op die dag heerste er superrefractie. Ik heb deze IJsseldijk-gesprekken in mijn *Leugens over Louwes* gedetailleerd geanalyseerd, pp. 28-30. Op 31 augustus 1999 klikt Louwes' mobielteje tijdens een rit over de IJsseldijk palen aan op een afstand van 12 km (i.p.v. een paal op 3 km afstand), op een afstand van 10,5 km (i.p.v. 3 km), op een afstand van 7,2 km (i.p.v. 2,5 km) en op een afstand van 8,4 km (i.p.v. 2 km).
- 190 TNO-rapport 21 juni 2018, p. 1. Eindconclusie.
- 191 Meijer (2007), Profielen, p. 17. Voor Essen waren de gegevens voor 20.00 uur niet beschikbaar. Hij komt tot zijn conclusie op basis van de eerdere en latere gegevens.
- 192 Meijer (2007), Profielen, p. 18.
- 193 TNO-rapport, 21 juni 2018, p. 5.
- 194 Steens, verklaring ter terechtzitting hof Den Bosch, 8 december 2003, p. 12: 'Tussen 't Harde en Deventer staan honderden basisstations. Dat was in 1999 ook zo'. Hof Den Bosch, arrest overweging 2.3.11.
- 195 – Dit is een geografische telling. In andere omstandigheden zou een van die zes basisstations aangeklikt kunnen zijn.
– In *Leugens over Louwes* laat ik zien dat in de bocht langs Nunspeet de basisstations langs de A28 qua kracht niet tegen de verre, door een duct geholpen 14501 opgewassen waren. De eerste zes, zeven kilometers gaat het duct door de lucht en geeft daarom geen extra steun aan basisstations in die eerste zes, zeven kilometer.
- 196 TNO-rapport, 21 juni 2018, p. 1.
- 197 TNO-rapport, 21 juni 2018, p. 1: 'Daarbuiten [buiten de service cel van 14501] zal een mobiele telefoon primair verbinding zoeken met een ander basisstation.'
- 198 TNO-rapport, 21 juni 2018, p. 11.
- 199 GSM5 aan de Teugseweg straalt in drie richtingen: 10491 (60°, naar noordoosten), 10492 (180°, naar het zuiden) en 10493 (300°, naar het noordwesten).
- 200 Louwes-de-moordenaar heeft op 23 september 1999 geluk. Wanneer hij door de drukke binnenstad zou zijn gereden — langs Onder de Linden en de Ossenweerdstraat — dan was hij bij het Noorderplein op een wegafsluiting van de Zwolseweg gestoten. Zie officier van justitie Duijts, Brief AG Den Bosch Brughuis, 28 okt 2003, p. 5.
- 201 – Het rapport van het TNO-trio noemt als locatie van GSM4 de Roermondstraat 1. GSM4 heeft drie cellen: 14502 (60°), 14503 (180°), en 14504 (300°).
– Van GSM5 (10492) naar GSM4 (14503). Dag 1999-06-14. Tijd: 17.39.09. Duur: 33 sec.
– Van GSM4 (14502) naar GSM5 (10491). Dag 1999-09-20. Tijd: 13.21.01. Duur: 9 sec.
– Van GSM4 (14504) naar GSM5 (10491). Dag 1999-09-29. Tijd 16.35.57. Duur: 277 sec.

- Hans Meijer meent dat het gesprek van 14 juni 1999 een geval van superrefractie is. Louwes was 24 minuten later ter hoogte van 't Harde, en even later in Elburg. Dat is onverzoenbaar met zijn aanwezigheid in of nabij Deventer. Er was die dag een duct. Het zal dus wel een geval van superrefractie zijn, een tweede geval van aanklikken van een basisstation in Deventer vanaf de A28.
- 202 - GSM₃ ligt aan de Vetkampstraat. De cellen zijn 46997 (60°), 46998 (180°), en 46999 (300°).
  - Van GSM₃ (46998) naar GSM₄ (14505) Dag: 1999-09-20. Tijd: 15.14.11. Duur: 0 sec.
  - Van GSM₃ (46999) naar GSM₂ (14497). Dag: 1999-07-07. Tijd: 16.03.32. Duur 112 sec.
  - Het opstelpunt GSM₂ ligt aan de Dreef 2. Zijn drie basstations zijn: 14496 (60°), 14497 (180°) en 14498 (300°).
  - Van GSM₃ (46999) naar GSM₁ (14501) Dag: 1999-10-15. Tijd: 13.09.03. Duur: 381 sec. Louwes reed ook nog na het overlijden van mevrouw Wittenberg naar haar huis, en wel als executeur-testamentair.
  - Het opstelpunt GSM₁ ligt aan de Nieuwstraat 48. De drie cellen zijn: 14999 (60°), 14500 (180°) en 14501 (300°).
  - Van GSM₂ (14497) naar GSM₁ (14501). Dag: 1999-10-15. Tijd: 13.37.27. Duur: 40 sec.
- 203 'Louwes was heel laat in Utrecht' → Hij vertrok om 17.15 uur bij zijn cliënt uit Lelystad, de heer Boermeester. Boermeester is heel precies over de vertrektijd, omdat hij zelf om 17.15 uur een afspraak had, en daar te laat voor was. Hij rijdt dan naar de heer Ike in Amersfoort. Dat is 46 minuten zonder oponthoud, maar er waren files in beide richtingen, zegt de collega van Louwes die op weg was naar dezelfde lezing in Utrecht. Louwes was laat voor zijn lezing, want hij had geen tijd voor zijn gebruikelijke praatje, zegt Ike: 'Hij is hierna direct weggegaan. Normaal maakt hij nog een praatje met mij maar hij had haast.' (PV 22 november 1999, p. 371). Met enige vertraging door de files en door het parkeren en afgeven rijdt Louwes op zijn vroegst om 18.10 weg. De tijd naar zijn parkeerplaats in Utrecht aan de Groenendaalstraat kost op donderdagavond 28 minuten zonder file. Met de files rond Utrecht en de avonddrukte in Utrecht is Louwes nog eens een minuut of tien kwijt. (Op de routeplanner van Google Earth zie je de tijd van Amersfoort naar Utrecht op donderdagavond steeds veranderen, vanwege de files.) Hij moet dan nog tien minuten lopen naar de Jaarbeurshallen (767,75 meter volgens Google Earth, aldus Hans Meijer), plus in de Jaarbeurs naar zijn zaal zoeken. Louwes is dus niet voor 19.00 uur op de locatie waar hij kan tekenen.
  - 'omstreeks 19.15/19.20 uur' → Louwes, PV verhoor 23 november 1999, p. 406.
  - Hans Meijer - hij weer - heeft de parkeerplaats precies kunnen bepalen op basis van een opmerking van Louwes.

- 'omstreeks 19.15/19.20 uur' → Louwes, PV verhoor 23 november 1999, p. 406.

- Van het gebouw terug naar auto kost zo'n tien minuten → Hans Meijer heeft ook hier voorbeeldig werk verricht. Ik geef zijn berekening op basis van een plattegrond van Google Earth. De afstand van de Jaarbeurshallen naar Louwes' auto in de Groenendaalstraat is 767,75 m volgens Google Earth. Dat is 9.20 minuten zonder oponthoud bij het oversteken.
- 204 Van V, PV 6 december 1999, dossier, p. 28: 'AFSTAND UTRECHT – DEVENTER Vervolgens zijn we teruggereden naar Hoevelaken en hebben daar de A1 richting Deventer genomen. Volgens de routeplanner, is de afstand Europalaan te Utrecht, naar het centrum van Deventer, ongeveer 91 km. De reisduur bedraagt ongeveer 1 uur. Die avond bedroeg onze reistijd, over de afstand Utrecht - Deventer, ongeveer 1 uur en tien minuten. Hierbij is de toegestane maximumsnelheid niet overschreden.'
- Op p. 27: 'Door ons is ook deze route tot aan de afslag 't Harde gereden. ... Vervolgens zijn we teruggereden naar Hoevelaken en hebben daar de A1 richting Deventer genomen.'
- Op 28 september 2000 rijdt Van V. nogmaals Utrecht (Jaarbeurs) – Deventer (Zwolseseweg), nu op verzoek van de advocaat-generaal Langerer (OM Arnhem). Dit is een donderdagavond vergelijkbaar met de donderdagkoopavond 23 september 1999. Hij presteert het om nu in 60 minuten aan te komen, tien minuten korter. Ik heb dit verslag niet zelf, ik baseer me op Stan de Jong (2003), *De Deventer moordzaak*, Balans. Volgens zijn verslag zou Van V. weer via 't Harde zijn gereden. Over Utrecht – 't Harde deed hij 46 minuten. Van V. zou niet aangeven hoe hij aan de totaal tijd van 60 minuten komt, want van 't Harde naar Deventer rijd je niet in 14 minuten.
- 205 Louwes, PV 23 november 1999.
- 206 Zie Mw. drs. J. Jetten (Rijkswaterstaat), ing. B. de Boer (Rijkswaterstaat), drs. J.A.C. van Toorenburg (Transpute), drs. H. Thé (Transpute) en A.J. Oostveen (Transpute), *Filethermometer. De filesituatie op het hoofdwegenet in Noord-Holland*, Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Directoraat-Generaal Rijkswaterstaat, november 2001. Dit verslag vermeldt dat op donderdagavond de avondfiles het zwaarst zijn. Het onderzoek betrof de filesituatie in Noord-Holland. Er is geen reden waarom dit niet ook voor de files rondom Utrecht en de files in het oosten van het land zou gelden.
- 207 De gemiddelde snelheid van autoverkeer op een drukke koopavond is maximaal 15 km/uur. Een website gaf aan 0,85 x fietssnelheid in Utrecht.
- 208 Rijkswaterstaat, Jaarbericht 1999, p. 24.
- 209 Louwes, PV 23 november 1999: 'Hij was in Utrecht zuidelijk gereden naar de A12, daarna richting Lunetten, daarna Rijnsweerd en via de A28 in de richting Amersfoort gereden. Vanaf Amersfoort (Hoevelaken) was hij richting Harderwijk gereden.'
- Zie ook MER (Milieu Effect Rapport) 1^e fase Ring Utrecht, 17 augustus 2010: 'De snelwegen rond Utrecht behoren tot de drukste wegen van Nederland. Het allerdrukste deel van de Ring Utrecht is de A12 tussen de knooppunten Oudenrijn en Lunetten.'
- 210 Peijs, Minister van Verkeer en Waterstaat, Wegaanpassingsbesluit A1 Knooppunt Beekbergen – Deventer Oost, p. 4. WAB A1 Beekbergen - Deventer Oost, 23 januari 2004.
- 'De filevorming en vertraging op het wegvak knooppunt Beekbergen–Deventer Oost kunnen op relatief korte termijn worden tegengegaan door de realisatie van een plusstrook in beide richtingen, derhalve zowel op de noordelijke als de zuidelijke rijbaan. Met deze aanpassing wordt het aantal rijstroken gedurende de spitsperiode uitgebreid van 2 x 2 naar 2 x 3.'
- 211 19.20 vertrek + 10 minuten vertraging in drukte in Utrecht + 55 minuten tot Wilp = 20.25 uur.
- 212 Zie bijvoorbeeld prof. ir. L.H. Immers, ir. S. Logghe, 'Verkeersstroomtheorie', onderdeel H11.1, Verkeerskunde Basis, 3 mei 2002, Katholieke Universiteit Leuven: 6. Een file uit de praktijk: 'Verder blijkt dat de bottleneck in werking treedt bij het overschrijden van een intensiteit van 100 voertuigen per minuut over drie rijstroken tezamen en pas verdwijnt bij het onderschrijden van 70 vtg/min. Dit 'hysteresis-effect' zorgt er dus voor dat het bottleneck regime langer duurt dan strikt noodzakelijk.'
- 213 Hans Meijer, privé-communicatie.
- 214 Zie *Rake vragen: Hoe lang duurt een file?*, Omroep West 15 april 2019, 14:51. 'Op de A12 van Den Haag naar Utrecht staat tussen Bodegraven en Nieuwerbrug vijf kilometer file. De vertraging is daar vijftien minuten.' René Passet van de ANWB leest in zijn spreekcel weer de dagelijkse fileberichten voor.

- 215 Van der Lem, Pleitaantekeningen voor rechtbank Zwolle, 24 februari 2000, p. 5.
- 216 Zie Bakker (2009), p. 6: 'Al met al lijkt de gang/hal een waarschijnlijke aanvangsplek van het geweld. Ook het spoor van glimmende vlekjes dat is aangetroffen in de gang ondersteunt dit beeld. Eveneens zijn op de muur, grenzend aan de woonkamer, recente stucbeschadigingen te zien. Zichtbaar is hoe het stucgruis op de granieten plint is achtergebleven.'
- 217 – zwaar letsel op achterhoofd → Visser, sectierapport, p. 5: 'In het gebied van het achterhoofd en overgaand naar de nek was een tamelijk grote donkerrode en recente bloeduitstorting te zien.'; p. 7: 'Er was inwerking van uitwendig mechanisch, botsend geweld ter plaatse van het achterhoofd/nek en neus, zoals bijvoorbeeld door een val of een stoot of slag kan zijn opgeleverd.'
- Er is geen reconstructie van de moord in het dossier opgenomen. Het is ondenkbaar dat de politie die niet gemaakt heeft. Jan Willem Bakker heeft op basis van het dossier een goed beargumenteerde reconstructie van de moord gemaakt. Zie *De dynamiek van de moord op mevr. Wittenberg*, op geononschuldigenvast.nl, gereviseerde versie van 8 april 2009, p. 111: 'De wijze waarop de verwuring heeft plaatsgevonden vertoont opvallende overeenkomsten met een militaire techniek die wordt geleerd aan commandotroepen, waarbij tijdens de wurging de borstkast van de opponent wordt ingedrukt om de ademhaling te bemoeilijken.'
- Ernest Louwes, privé-communicatie.
- 'geen enkel spoor van worsteling' → dossier, p. 49.
- 218 coldcaseteam → *Volkskrant*, 27 juni 2022, 05:00, Wil Thijssen: 'Volgens het coldcaseteam is het slachtoffer niet met handen gewurmd, zoals steeds is aangenomen, maar verwurmd met een koord, mogelijk met het hengel van een tas die op de plaats delict wel werd gefotografeerd maar nooit werd veiliggesteld.'
- 'geen enkel spoor van worsteling' → dossier, p. 49.
- Bakker (2009, p. 8) sluit de mogelijkheid van verwuring door middel van een koord van achteren uit. 'Niet alleen omdat een koord doorgaans zeer duidelijke sporen rondom de gehele hals achterlaat (ook achter in de nek), in plaats van "uitsluitend aan de voorzijde"' zoals dit bij de weduwe het geval was, 'met de duidelijk frontale inwerking van het grootste gedeelte van het samendrukkende geweld. Wat verder sterk tegen dit scenario pleit is het feit dat er geen enkele bloeduitstorting op de achterzijde van het lichaam aanwezig is. Bovendien is een verwuring van achteren vrijwel ondenkbaar bij een al bewusteloos zijnde weduwe en dit laatste beeld wordt ondersteund door de afwezigheid van de voor wurging kenmerkende defence injuries. Eveneens is het bloedstroompatroon uit de mondhoek van de weduwe afkomstig van de inwendige bloedingen na de verwuring en wijst dit dus, samen met het ribletsel onverbidde-lijk in de richting van een verwuring in rugligging.'
- 219 Je kunt tegenwerpen dat Louwes als executeur en voorzitter van de Stichting het geld toch wel zou krijgen. Theoretisch is dit juist. Het lijkt echter implausibel dat iemand die uit is op het grote geld dat hij *wellicht* later zal gaan krijgen, een *zekere* 3.000 die hij in zijn zak kan steken, laat liggen.
- Dossier, p. 54: 'De inhoud van deze braadpan bestond uit: 2 bankbiljetten van fl 250; 25 bankbiljetten van fl 100; 2 kluisleutels; 2 kloksleutels; sieraden, waaronder een horloge, een broche, een ring en een armband; twee parelsnoeren.'
- 220 Dossier, p. 53: 'Opname van een grijze schoudertas naast het bed van het slachtoffer. In deze grijze tas troffen wij onder meer twee portemonnaie's en waardepapieren aan.'
- 221 Jan Willem Bakker wijst er in zijn reconstructie op dat de armen, door het aan-de-benen-voortslepen, niet *langs* het lichaam zouden kunnen liggen, dat zie je ook aan de rechterarm. Hij laat zien dat het lichaam uit de trekrichting nog iets naar links is getrokken aan de linkerarm. Die arm ligt krom naast het lichaam.
- 222 Ze is met het mes gestoken toen ze al nagenoeg overleden was. Dat althans is waarop de geringe hoeveelheid bloed op de plaats delict duidt. Zie Technische Recherche: 'Op de borst van het slachtoffer zagen wij nagenoeg geen bloed' (dossier p. 47).
- Ook de plaatsen van de messteken in het lichaam ten opzichte van de bloedvlekken op de blouse wijzen erop dat de blouse naar de hals toe was opgeschoven. Toen de blouse op een paspop werd opgehangen, zaten de bloedvlekken veel te laag ten opzichte van de messteken in het lichaam.

- Bakker geeft argumenten waarom er zeven steken zijn geweest.
- De steken zijn zorgvuldig op een rij geplaatst.

Autopsiefoto van de wonden gezien vanaf van hoofdeind

- Het NFI erkent in zijn tweede reactie dat 'gedurende het (NFI) onderzoek van de blouse van het slachtoffer inderdaad 7 beschadigingen zijn waargenomen'. (M.T.A. Asconcelos-Kamperveen, rapport 18 januari 2007, p. 2 Bijlage 18 van bij rapport van der Meijden (2007).
- 223 Aldus de naam van de folder met deze foto's in het dossier.
- Het Cold Case Team constateert dat de moordenaar uiterst gewelddadig is geweest, hetgeen hun inziens wijst op een emotionele betrokkenheid van de dader jegens het slachtoffer. Desondanks, zo tekenen de rechercheurs ook aan, had de moordenaar zijn hoofd er goed bij. Hij is erin geslaagd heel weinig sporen na te laten. Hij heeft zelfs sporen gewist.
- 224 M. de Jong, PV verhoor 28 september 1999, p. 259: 'Voordat ik wegging, hebben wij het schilderij in de kamer nog eens bekeken.'
- C.M. Doelemans, 29 oktober 1999, Tactisch Journaal #655: 'Hij is toen ongeveer drie kwartier in de woning geweest, voornamelijk bij het schilderij van Dr. W. waar veel over is gesproken.'
  - Steers, 28 september 1999, Tactisch Journaal, #089: 'Er was gesproken over de overleden heer Wittenberg, over het mooie schilderij van hem dat in de woning hing.' Dit is weer een verhoor dat niet is opgenomen in het dossier, en dat in het Tactisch Journaal plotseling afbreekt waar het interessant lijkt te worden: 'Op mijn vraag of zij nog gesproken had over vreemde telefoontjes of wat vreemde figuren bij huis, antwoordde hij dat zij' TD: ?????
  - Monteur Smeenk van de Saab Dealer, Tactisch Journaal #132, 30 september 1999.
  - A.M. Verhoeven, 7 oktober 1999, Tactisch Journaal, #266: 'Na overlijden Willem nog enkele malen gebeld met Jacquelin en daar nog 1 keer geweest om schilderij te bekijken.'
  - Janssen, 11 oktober 1999, Tactisch journaal #300: 'Tijdens zijn laatste bezoek aan slo had hij het schilderij van Wittenberg bekeken.'
  - Dubbe, 20 oktober 1999, Tactisch Journaal #441: 'Was door slo uitgenodigd het schilderij eens te bekijken, maar hier was niets van gekomen.'
  - G.A. v.d. Weelen Spanjer 26 oktober 1999, Tactisch Journaal #547: 'Na het overlijden van Wittenberg vertelde SLO dat zij een schilderij van haar man had laten maken en dat mevr Spanjer dit schilderij eens moest bekijken. Dat gebeurde.'
  - A.P. Brouwer, 22 november 1999, Tactisch Journaal #969: 'In het najaar van 1998 is hij bij mevrouw op bezoek geweest om het schilderij van Willem te bekijken.'
- 225 - Tactisch Journaal 21 oktober 1999, #433: 'Misschien is wat ik u te melden heb voor u oud nieuws. Maar toch wil ik u zeggen dat de vermoorde mevrouw van de Zwolseweg, via een bureau tegen betaling jonge mannen aan huis deed ontvangen.'
- Tactisch Journaal #716 Esh/JB 991103 13.00 Pastoor Brummelhuis: 'De pastoor was niets bekend over een huisvriend van het slachtoffer.' Dit verhoor is niet in het dossier opgenomen.
- 226 Volgens het Tactisch Journaal, #81, 27 september 1999, zag de hulp in het huishouden, mevrouw Hofstede, 'direct dat er [in de kamer van meneer Wittenberg] een grote donkerblauwe braadslee op de grond voor het bureau stond. ... Zij vertelde dat de braadslee daar niet hoorde en dat iemand deze voorwerpen daar kennelijk had neergezet. De laatste keer dat zij deze braadslee had gezien, was in het zolderkamertje, bij het raam. De deksel zat er toen op.' De politie trof het deksel op de zolder aan. Ze zag daar 'een plek waar in het stof een uitsparing in de vorm van de braadpan G7 te zien was. Vermoedelijk had de braadpan lange tijd op deze plek gestaan' (dossier, p. 54).

- 227 G. Wieffer, buurman Zwolseweg, PV verhoor 15 november 1999: 'Als ik over angst spreek dan had mevrouw Wittenberg dat gevoel wel. Zij sprak dan over onberekenbare mensen. Zij vertelde mij dat haar man wel degelijk mensen onder behandeling had gehad die gestoord waren. Zij sprak wel eens uit dat zijn bang was dat er een van die figuren aan haar woning zou komen om haar iets aan te doen.
- Echtgenote Langkamp, PV verhoor 25 september 1999.
  - Verhoor oud-buurjongen A. Jans(s)en, Tactisch Journal #300, 11 oktober 1999, p. 97: 'Een en ander zou te maken hebben met het feit dat men bedreigd was door een patiënt.'
- 228 - blaadjes van de bomen → Jansen, PV 25 september 1999, p. 215.
- In de avond en vroege nacht gebeld → Nieuwboer, PV 30 september 1999
  - Alles geregeld → Tactisch Journaal, 29 september 1999, mutatie 124. Mevrouw Nieuwboer. In het proces-verbaal PV 30 september 1999, p. 241 staat het ook: 'Ze vertelde mij dat, als er nu iets met haar zou gebeuren, het goed geregeld was.'
- 229 - Mensen van de uitvaartmaatschappij NUVA' → A.R. Kruithof, PV verhoor 23 november 1999, p. 322: 'Ik herinner mij ook nog dat in de week na de moord door Ernest aan mij werd verteld, dat mensen van de NUVA hadden gezegd het gewoon eng te vinden hoe -nauwkeurig alles betreffende de begrafenis was voorbereid.'
- Tactisch Journaal #716, 3 november 1999: "Geweest bij pastoor Brummelhuis in Schalkhaar die de begrafenis heeft geleid van het slachtoffer. Hij heeft in 1996 ook de begrafenis van Dr. Wittenberg geleid. Na de dood van Dr. Wittenberg heeft Brummelhuis een aantal keren het slachtoffer thuis opgezocht, later werd het bezoek minder. Dit jaar, 1999, is de pastoor 2 of drie keer bij het slachtoffer geweest. Hij ging altijd op de bonnefooi. Het laatste bezoek is ongeveer 1 maand voor het overlijden van het slachtoffer geweest. Zij heeft toen aangegeven bezig te zijn met het testament en vroeg de pastoor of hij, bij haar overlijden, ook de dienst wilde leiden. Zij heeft hem toen verteld dat zij reeds een schrijven klaar had met daarin een aantal punten die tijdens de preek naar voren gebracht moesten worden. Brummelhuis heeft dat schrijven toen niet gezien. Brummelhuis heeft na het overlijden van het slachtoffer deze notities op 5 velletje papier toegestuurd gekregen van de executeur-testamentair. De pastoor was niets bekend over een huisvriend van het slachtoffer.'
  - 'Een preek gekregen' → Louwes, verklaring Den Bosch. Zitting 26 januari 2004, p. 7: 'Ik heb mevrouw Wittenberg de avond tevoren gebeld. Tijdens mijn vakantie had ze een dossier aangelegd. Daarin bevonden zich onder meer de preek die moest worden uitgesproken bij haar overlijden en een ontwerp van een overlijdenskaart.'
- 230 Tactisch Journaal 27 september 1999 #081.
- 231 In *Leugens over Louwes* argumenteer ik dat mevrouw Wittenberg die avond bezoek verwachtte. De moordenaar zou het verwachte bezoek kunnen zijn. De niet opgeborgene schort over de stoel in de kamer wijst er echter eerder op dat het iemand anders was.
- 232 - 'een bikkelharde werker - voorstellen' → Ilona Oosterhuis, PV 20 november 1999, dossier p. 346, 347.
- 'bescheiden zeg maar bedeesd' → A.M. Blank, PV 22 november 1999, dossier p. 302.
  - 'ietwat naïef, maar zeer integer ... aan te merken geweest' → F. Hofman, PV 20 november 1999, p. 305.
  - 'nog nooit iets op zijn functioneren aan te merken' → A.M. Blank, PV 22 november 1999, p. 302.
  - 'een rustige man' 'nooit slecht gemutst' → Mevrouw Louwes, PV 19 november 1999.
  - 'Zijn collega's kunnen zich 'er niets bij voorstellen' → Blank, PV verhoor 22 november 1999, p. 302: 'Frans Hofman zei dat hij zich hierbij niets zou kunnen voorstellen.'
  - Ilona Oosterhuis, PV verhoor 20 november 1999, p. 349: 'Ik zeg tegen u dat waar hij ook van wordt verdacht u de verkeerde hebt. Deze man is zo collegiaal. Ik kan mij er niets van voorstellen.'
  - Frans Hofman, PV 20 november 1999, p. 305: 'Ik kan mij niet voorstellen dat Ernest Louwes zou proberen zich op deze manier te verrijken.'
  - Balk, PV verhoor 19 november 21999, 'Ik acht Ernest ook niet in staat om iets dergelijks te doen.'
  - 'Kennissen noemen hem 'erg rustig'' → Familie Kuiper, PV 21 november 1999.
- 233 C.J.M. Vredeveld, forensisch psychiater, Pro Justitia Rapport naar geestvermogens van Ernest Louwes, 13 januari 2000 in opdracht van rechter-commissaris S.E. Bins-van Waegeningh.

- 234 Duijts, requisitoir voor rechtbank Zwolle in de zaak-Louwes, 24 februari 2000, p. 15.
- 235 Duijts, requisitoir voor rechtbank Zwolle in de zaak-Louwes, 24 februari 2000, p. 15.
- 236 In het hoofdstuk over de file gaf ik aan dat met de moord, het slepen en de messteken, het zoeken naar de braadpan, het schoonmaken van de braadpan en andere kennelijke schoonmaakwerkzaamheden in de gang, dertig minuten een lage schatting was (de politie die ik sprak, rekende op zestig minuten). Louwes-de-moordenaar zal zijn auto niet voor de deur hebben geparkeerd, de Zwolseweg was bovendien zowel vanaf het zuiden als vanaf het noorden afgesloten. Over zijn ochtendbezoek zegt Louwes ter zitting in Den Bosch, op 8 december 2002, p. 23: 'Ik heb mijn auto een eind voor de woning van mevrouw Wittenberg geparkeerd, omdat de weg was afgesloten.' Ik reken daarom op twee minuten voor hij wegrijdt. Van een moordeenaar verwachten we sowieso niet dat hij zijn auto voor de deur zal parkeren. De koopavond hield om 21.00 uur op. Voor de koopavondrukte reken ik daarom slechts een kleine vertraging van twee minuten. De route Zwolseweg 157 naar het adres van Louwes in Lelystad is 60 minuten zonder verkeer, aldus Google Maps. [Zie ook de brigadier die op 3 november 1999 om 10.00 uur vertrok en de route Deventer – Lelystad in 59 minuten reed. Hij volgde de route langs de IJsselkade over de A1 en N302.] Louwes-de-moordenaar zal zijn gebruikelijke route naar de A1 hebben gereden. Louwes' reguliere route door Deventer is volgens Google Maps vier minuten extra. Met een moord om 20.40 uur komt Louwes-de-moordenaar om 22.18 uur thuis: 20.40 uur + 30 minuten moord + 2 minuten lopen naar auto + 2 minuten koopavondvertraging + 60 minuten naar Lelystad zonder verkeer + 4 minuten extra vanwege Louwes' route door Deventer. De ANWB routeplanner Zwolseweg 157 – Lelystad thuis bij Louwes komt uit op 1 uur en 2 minuten zonder verkeer. Dat zou twee minuten trager zijn: 22.20 uur. Louwes zou zelf natuurlijk over Zwolle hebben gereden zoals hij altijd deed. Dat zou zes minuten langer zijn geweest: 22.24 uur dan wel 22.26 uur.
- 237 Bij een voorgaande huiszoeking had de politie die agenda in beslag genomen.
- 238 Zaakdossier, p. 17. Cursivering in origineel.
- 239 Niet klopte → Duijts, requisitoir, Zwolle, p. 8: 'Tot onze verbazing bleek het alibi niet te kloppen.' Het pakken van de lamp → Duijts, requisitoir, p. 9. Gereedschap voor de tuin → Duijts, requisitoir, p. 9.
- 240 <https://www.om.nl/onderwerpen/beleidsregels/richtlijnen-voor-strafvordering-resultaten/richtlijn-voor-strafvordering-meineed-2015r037>
- 241 Louwes, PV 19 november 1999, p. 401: 'Tussen 15.50/16.00 uur had hij een afspraak met dhr Boormeester, arts te Lelystad, voor een rapportbespreking. ... in ieder geval had hij omstreeks 18.30 uur, een afspraak met dhr Ike in Amersfoort.'
- 242 Ike, PV verhoor 22 november 1999: 'Ik weet nog dat het daglicht was toen hij het bracht. Het kan tegen de avond zijn geweest. Ik bedoel dan 17.00 uur of 17.15 uur. Ik weet nog dat hij haast had.'
- 243 Brughuis, requisitoir, p. 23.
- 244 G. Boormeester, PV 25 november 1999: 'Louwes was die middag te 16.00 uur bij ons thuis en ging te 17.15 uur weg. – Het tijdstip van vertrek weet ik nog zo goed, omdat ik diezelfde middag te 17.15 uur een afspraak had en dus al te laat was voor die afspraak.'
- 245 We weten van het verhoor, omdat officier Duijts ter zitting in Zwolle haar naar dit politieverhoor van 21 november vroeg. We weten er ook van, omdat de rechter-commissaris de politie op 22 november (dus één dag na het verhoor) verzocht om het verhoor door te faxen. Dat ging niet door, omdat het verhoor toen nog niet was uitgewerkt. Op 24 november vermeldt het Tactisch Journaal, mutatie 997, dat Gina, de vriendin, op 21 november 1999 om 14.40 uur in haar woning als getuige is gehoord. Het proces-verbaal van haar echtgenoot is ook geheim gehouden, maar daarover staat een kort verslag in het Tactisch Journaal, mutatie 986. Verhoor 23 november 1999.
- 246 Mevrouw Louwes, zittingsverslag 24 februari 2000, rechtbank Zwolle, p. 9.
- 247 Tijdens zijn verhoor van 20 november beschrijft Louwes uitgebreid zijn zoektocht naar de lamp. Gedurende zijn eerste verhoor op 19 november vertelt hij dat bij thuiskomst zijn vrouw en dochter thuis waren. Het vijf uur durende verhoor is samengevat in twee pagina's. Ik ga ervan uit dat Louwes ook op 19 november over de lamp vertelt.
- 248 Sabine Louwes, dochter, PV 24 november 1999: 'Ik kan mij herinneren dat mijn vader zich

- heeft gestoten aan de hometrainer. Ik kan mij dit herinneren omdat ik op mijn kamer was op de zolderverdieping. Ik hoorde toen mijn vader "AU" schreeuwen. ... Mijn vader had wel pijn aan zijn ribben vanwege het feit dat hij tegen de hometrainer was gelopen. Hij heeft hier een aantal dagen last van gehad.
- 249 Anneke, getapt telefoongesprek tussen Ernest en zijn vrouw, 22 december 1999, p. 41: 'Ik weet wel dat je je een keer aan die fiets gestoten hebt, wanneer dat was weet ik niet, ik weet wel dat je boos op mij was, omdat ik hem heb omgedraaid, *toen zei je nog van verdomme* weet je wel?'
- 250 Louwes, PV 19 november 1999: 'omstreeks 21.00 uur thuis'. PV 20 november 1999: 'omstreeks 21.00 uur thuis'. PV 20 november 1999: 'omstreeks 21.00 uur thuisgekomen'. PV 23 november 1999: 'omstreeks 21.00 uur thuis gekomen'. PV 25 november: '21.00 uur thuisgekomen'. PV 20 november 1999: 'omstreeks 21.00/21.15 uur thuisgekomen'. Zitting rechtbank Zwolle, 24 februari 2000: 'In mijn beleving kwam ik die avond kort na 21.00 uur thuis. Mijn zoon gaat om 21.00 uur naar bed; hij lag al in bed toen ik thuis kwam. Mijn dochter was nog op.'
- 251 – Om 21.00 uur naar bed → Louwes, PV 29 november 1999, p. 31: 'Mijn dochter verlaat om 22.00 uur de kamer en mijn zoon om 21.00 uur. Zie ook Louwes, zittingsverslag Zwolse rechtbank, 24 februari 2000, p.7: 'Mijn zoon gaat om 21.00 uur naar bed.'
 – Ze wilde daarom de lamp meenemen → mevrouw Louwes, zittingsverslag Zwolle, p. 9.
 Sabine ging om 22.00 uur naar bed → Louwes, PV 29 november 1999, p. 31: 'Mijn dochter verlaat om 22.00 uur de kamer en mijn zoon om 21.00 uur. Zij worden dan geacht niet meer voor de tv te zitten maar zich gereed te gaan maken om naar bed te gaan. Ik wil hierbij opmerken dat Sabine op donderdag 23 september 1999 op ons verzoek waarschijnlijk eerder naar bed is gegaan omdat zij de volgende dag een feestje had.'
- 252 Op die dag waren de beperkingen voor Louwes opgeheven. Sedert 19 november had hij geen contact met zijn familie, of wie dan ook, gehad.
- 253 Ze maakt hetzelfde punt voor het hof Arnhem, zittingsverslag 11 december 2000: 'Hij was vrij redelijk op tijd thuis en dat was ongeveer 21.00 – 21.15 uur. Mijn zoontje gaat om 21.00 uur naar bed en hij was nog wakker, zodoende weet ik dat.'
- 254 Officier Duijts, verklaring ter zitting Zwolle, 24 februari 2000, p. 14: 'Tijdens het telefoongesprek van 22 december is zij door verdachte onder druk gezet.' P. 17: 'Ik wilde mevrouw Louwes niet ter zitting horen. Ik beschouw haar verklaring als leugenachtig en ik denk dat verdachte haar verklaring tevoren heeft 'gestuurd'.'
- 255 Dossier, gesprek T02, Louwes belt mevrouw Louwes, p. 38.
- 256 Zie ook mevrouw Louwes, voor de rechtbank Zwolle, 24 februari 2000, pp. 8-9: 'Toen Ernest thuis kwam, zaten Sabine en ik op de bank.'
- 257 'Ernest zich eerst omkleedde' → Mevrouw Louwes, zittingsverslag zitting Zwolle, 24 februari 2000, p. 9: 'Ernest kleedde zich eerst om en heeft toen de lamp gehaald.'
 'Toen ik die avond thuis kwam' → Louwes, zittingsverslag 24 februari 2000, p. 7/8.
 'Sabine en ik zaten aan de eettafel' → Mevrouw Louwes, verklaring ter terechtzitting rechtbank Zwolle, 24 februari 2000.